

Мануел Васкес

Монталбан

*Самотата
на мениджъра*

Пианистът

МАНУЕЛ ВАСКЕС МОНТАЛБАН САМОТАТА НА МЕНИДЖЪРА. ПИАНИСТЪТ

Превод: Катя Диманова, Христина Костова

chitanka.info

Сравняват героя ми Карвальо — самотен, без корени, меланхоличен — с Марлоу на Чандлър... „Самотата на мениджъра“ е моето внезапно освобождение от франкизма, един вид експлозия: сексуална свобода, корупция, суровост на езика.

М. В. Монталбан

Противовес на този *черен роман*, образец на *бяла литература*, „Пианистът“ е роман за „сърдитите млади хора“ в Испания, за интелигенцията, извлякла поука от Гражданската война.

„Започнах да пиша, защото исках да бъда висок, богат и красив“, твърди с присъщото си чувство за хумор испанският писател Мануел Васкес Монталбан (роден е 1939 г.). Читателите му обаче отдавна са убедени в неговия многостранен, неизчерпаем талант — Монталбан е поет; романист, литературен критик, есеист, блестящ журналист и създател на прочутата поредица романи за Пепе Карвальо, меланхоличния детектив интелектуалец, познат и на българската публика от книгата „Южни морета“.

В „Самотата на мениджъра“ (1977) Пепе Карвальо разплита поредния криминален случай — крупна финансова машинация в една многонационална компания. Докато сгъстеният психологически драматизъм на „Пианистът“ (1985) — дълбинен роман за съдбата на изкуството и твореца — го превърна в рекорден бестселър на новата испанска литература, съперничейщ по популярност на прочутата детективска поредица.

*Веднъж Солè Барбера̀, днес вече депутат, ми каза:
„Слушай, кога пак ще напишеш нов роман за полицаи и
крадци?“. Отнесох се сериозно към неговите думи и му
посвещавам „Самотата на мениджъра“.*

САМОТАТА НА МЕНИДЖЪРА

Не помоли, по-скоро изиска място до прозореца. Като видя личната му карта, в погледа на служителката от „Уестърн Еър Лайнс“ се появи нещо средно между изненада и одобрение.

Каква цел можеше да преследва агент на ЦРУ, седнал до прозореца в един боинг от редовната линия Сан Франциско — Лас Вегас? Служителката знаеше слухове за специалните тренировъчни лагери някъде в пустинята Мохаве, но нима ЦРУ не разполагаше със собствени разузнавателни самолети? Карвальо предугаждаше логичната битка, която бушуваше зад загорялото чело на момичето, докато то попълваше билета. После, когато към него се приближиха двама полицаи за проверка, той отново извади личната си карта.

Пуснаха го да мине с жест, който можеше да означава и сляпо подчинение, и пълно пренебрежение.

Щом зае мястото си, Карвальо изпита чувство, сравнимо само с радостта на дете, очакващо събитие, за което отдавна е мечтало. Радостта на седналия, когато тялото ти принадлежи, а краката са готови да се понесат към срещата с чудото. Карвальо се съсредоточи в излитането, загледан в бързо отдалечаващото се видение на Лас Вегас, приличащ на изникнал сред пустинята картонен декор, и се готвеше за мига, когато самолетът щеше да прелети над Забриски Пойнт и Долината на смъртта. Беше идвал неведнъж тук, очарован от необичайната красота на заоблените бели бораксови хълмове, които вечерният здрач обагреше в лилаво, или примамен от измамливия зов на Долината на смъртта със сернистите ѝ води, покрити с бляскава солна корица. От самолета, от птичи поглед, се разкриваха величествените и заедно с това нелепи разломи на праисторически геологически пластове; този пейзаж действаше на Карвальо като песента на разгонена сирена. Би скочил с парашут, ако имаше раница, натъпкана с вкусотиите, които героите на Хемингуей измъкваха от своите раници — консерви с боб и преди всичко пушена сланина. Но този път нещо пречеше на Карвальо да се наслаждава на своя таен и самотен порок. Нещо ставаше наблизко и му действаше като радиосмущение в приемник. Някакъв говор или по-скоро начинът на говорене. Източникът на смущение се оказа съвсем наблизко, досами него. Двамата му спътници по седалка приказваха за Испания, като единият говореше на английски с подчертан каталонски акцент.

— Интересно как за осем години в Рота^[1] не сте научили испански.

— Базите си имат свой собствен живот. Наемаме местни жители само като обслужващ персонал и като...

Американецът красноречиво се засмя и направи изразително движение с ръка, усвоено навярно в някой бар на Кадис. Каталонецът се направи, че не е забелязал неприличния жест, и продължи деловия разговор.

Американецът беше собственик на малка фабрика за спортни стоки и сега обикаляше търговските посредници. За него светът се делеше на хора, които купуват стоките му, и такива, които не ги купуват. Дори китайските комунисти му се струваха чудесни хора, защото изкупуваха туристическите му артикули през Хонконг. Не можеше, обаче да понася нито кубинците, нито французите — не му се удаваше да им продаде даже една манерка. А започнеше ли да хвали почтеността и покупателните възможности на някоя нация, американецът придружаваше съответното мнение с потупване по рамото и с гръмко „оле“, очевидно в знак на лингвистично уважение към родината на своя събеседник. Скоро се изясни същността и на неговата дейност. Беше мениджър в „Петни“, една от най-големите многонационални компании в света. Отговаряше главно за Испания и за част от Латинска Америка, но много често пътуваше до Съединените щати, за да се срещне с централното ръководство и да се запознае с най-новите изисквания на пазара.

— Ние, американците, умеем да продаваме.

— Не бих казал, че е така. По-скоро политическото ви положение принуждава другите да купуват от вас.

— Такъв е законът на историята, приятелю. И вие сте били империя, но какво е станало с нея? Ами с Римската? Апахите например са имали истинска империя, не съм ли прав? Така някой ден американската цивилизация също ще изчезне и цялата ни страна ще е като това тук.

Американецът посочи с брадичка безводния пейзаж на Долината на смъртта. В този момент Карвальо каза високо на испански:

— Представете си какво количество манерки би могъл да продаде тогава нашият приятел.

Каталонецът бързо се извърна по посока на гласа и прихна да се смее:

— Колко е малък светът. Излиза, че до мен седи испанец. Моите почитания. Антонио Жаума, мениджър.

— Пепе Карвальо, търговски пътник.

Каталонецът го представи на събеседника си, който стисна ръката на Карвальо и пусна в обращение кратка серия от хвалебствени думи за родината на новия събеседник.

— Испания. Красива. Оле. Мансаниля^[2]. Пуерто де Санта Мария.

— Да, господине.

— С какво търгувате?

Жаума беше слаб, невисок мъж с лице на испански евреин, нос на истанбулски антиквар, с тъмни блестящи очи, издаващи известна непреклонност, и начеваща линия на плешивост между бухналата къдрава коса.

— С игрални автомати. Затова толкова често пътувам до Лас Вегас.

— В Сан Франциско ли живеете?

— В Бъркли. Между другото следвам курс по градоустройство в университета.

— От кой край на Испания сте?

— От Галисия, но винаги съм живял в Барселона.

— Човече, та ние сме земляци. С този господин сме земляци! — поясни той на американеца, който прие съобщението с комична сериозност.

Жаума разказа накратко и делово за живота си. Завършил право. На младини заминал за Съединените щати, работил в строителството на пътища и продавал хотдог в кафенетата на Бронкс. Оженил се за бивша състудентка. С труд свързвали двата края.

— Вечер често си поделяхме един омлет и глътка уиски.

По-късно, с помощта на роднина на жена му, военен аташе в посолството — във Вашингтон, Жаума успял да получи място в „Петни“. Няколко месеца по-късно поел представителството на компанията в Испания.

— И както би казал Граучо Маркс^[3], така започна моята кариера от абсолютната нищета към нищото.

— „Към нищото“?

— Към нищото. Един мениджър никога не забогатява дотолкова, че да си каже: „Време е да се оттегля“. От друга страна, винаги е зависим от годишните платежни баланси и от ежемесечните събрания на директорите на предприятия. До гуша ми е дошло. Снощи ми се наложи да присъствам на приятелска вечеря с наши представители от цял свят. Представете си картинката — Америка в парадно облекло. Страхотно зрелище! Пещерата на Али Баба би изглеждала смешна в сравнение с всички бижута, събрани там. И така, отгоре е високопоставената паплач. Отдолу — работниците, които искат своето. Вие изобщо не знаете какво значи да бъдеш представител на компанията в условията на Испания и Латинска Америка. Нужен ти е железен стомах.

— И как вървят работите?

— Засега добре. Компанията плаща малко по-високи заплати на местните хора и получава облаги от американска страна. Страхувам се обаче, че ако настъпи криза, ще поискат от мен да се превърна в надзирател. Нали разбирате?

— Говорите като човек с леви убеждения.

— Неприятно ли ви е?

— Все ми е едно. И аз навремето имах някакви илюзии, но сега са ми останали някои и други добре функциониращи вътрешности.

— Браво, Карвальо! Страхотен сте!

Възторгът му явно беше неподправен. Ръкомахаше въодушевен, с издадено напред остро лице и викаше:

— Трябва да отпразнуваме тази среща! Каня ви на вечеря в „Алиото“, във Фишърманс Уорф. Нали го знаете?

— Да.

— Аз съм отседнал в „Холидей Ин“ на Маркет Стрийт.

Уговаряме се — в девет направо в ресторанта. Ех, Карвальо, каква щастлива среща, на всичкото отгоре неочаквана. Кой знае, може да имаме и общи приятели, макар че изглеждате по-млад от мен. В Барселона ли учихте?

— Да. Във философския.

— И търгувате с игрални автомати? Вие сте пророк! Моят приятел е пророк!

Американецът кимна възхитен и се наведе напред, за да огледа обстойно Карвальо, търсейки някакъв външен белег, който да доказва скритите му дарби.

— Представяте ли си колко много неща биха могли да ни свързват? Да направим списък на жените, които сме притежавали, и да го сравним, може да открием някоя паралелна сексуална връзка.

— Или пресичаща се.

— Или пресичаща се, точно така. Снощи компанията беше мобилизирила най-известните callgirls^[4] на Лас Вегас и накрая настана страхотна бъркотия в апартаментите на „Сандс“, хотела на Синатра. Аз се пъгнах в една стая с две негърки, които доказаха расовото превъзходство на всичко по-мургавко. Ама какви парчета, Карвальо! Какво щях да правя без някой и друг гуляй от време на време? Американците умеят да изстискват хората, но секунда преди да капнат напълно, ги напмпват и ги стимулират отново да бачкат. Това е основният психологически принцип на тейлъризма и фордизма. Сам си го предписвам. В противен случай не бих могъл да превъзмогна ден след ден чувството за пълна самота. Самотата на мениджъра.

[1] Военноморска база на САЩ в Южна Испания. — Б.пр. ↑

[2] Бяло андалуско вино. — Б.пр. ↑

[3] Маркс, Граучо (1890–1977) — популярен американски комик.
— Б.пр. ↑

[4] Скъпоплатени проститутки на телефонно повикване (англ.).
— Б.пр. ↑

Подобно на дим от стари вулкани, който се превръща в студена и влажна мъгла, всяка зимна утрин от сивата земя се надигат изпарения и обгръщат очертанията на древните сгради в пределите на Вик. Прогонена от дъха на първите отворени врати в града, мъглата поглъща варосаните кирпичени къщурки, които бележат прехода между стария град и заобикалящите го сивкави хълмове. В утринния час трудно може да се разгледа този пейзаж, създаден сякаш от някоя праисторическа катастрофа — един вид местен свършек на света, — сполетяла равнината, наречена днес Вик; пепелива местност, осеяна тук-там с възвишения от вкаменена пепел. Не се виждат и къщите от гол черен камък с намръщени покриви — дали заради дъжда или за да подчертаят строгостта на града, който един тукашен писател бе нарекъл „град на светци“. Свещениците все още не са напуснали безчислените си леговища, ухаещи на восък и елей. Единственото човешко присъствие са слизащите към пазара селянки и работниците, тръгнали от града към фабриките за колбаси и мебели, към кариерите и тухларните. Криволичат лудешките светлини на велосипедите и видът им навява още по-голям хлад; нервно опипват пътя димящите фарове на колите; внезапно изниква, подобно на айсберг, огромното кубическо чело на някой камион.

Мъглата не е единственото препятствие по пътя към работното място. Рядко на човек му се удава да избегне дългото чакане при прелеза и обичайните сутрешни пътници се отнасят към червената светлина на светофара като към нещо естествено. Велосипедистите и мотоциклетистите отпускат стъпала на земята, а сгушилото се между краката им возило сякаш е задрямало. Шофьорите включват чистачките или вентилатора, за да избегнат замъгляването на стъклото. Малцина напускат затоплената кола, за да избършат с ръка стъклото или да изтеглят антената на радиото. Винаги установяваш с изненада, че и в такъв ранен час има радиостанции в ефир, откъдето някой говорител със сънлив глас, издаващ многобройните кафета, се мъчи да пооживи слушателите с рекламата на най-нашумелите плочи.

Каква е температурата в Ла Коруня? Минус два градуса.

Гранада? Моля, Гранада? Няма връзка с Гранада.

Билбао? Два градуса над нулата и вятър откъм Бискайския залив.

Моряците вече са чули. Лош вятър в Бискайския залив.

Барселона? Каква е температурата при вас? Четири градуса и сравнително висока влажност, осемдесет и седем процента.

„А във Вик?“, пита се мъжът. Сигурно е под нулата, щом в Барселона е четири градуса. Установява с изненада, че духа в длани както в детството, и се усмихва, докато в устата му нахлува носталгичният вкус на парче хляб, натопен в кафе с мляко. Какво нещо са спомените! Всеки един може да отприщи низ от накъсани картини.

— Joan, no emprenyis mes i pren-te la llet.^[1]

Това говореше дядо му. Същото, което той щеше да повтаря всеки ден на децата си, особено на оня мързелан Ориол.

— Oriol, un dia m'acabaras la paciència i et fotare un calbot.^[2]

Усмихва се. В такива случаи момчето приема гордо изражение, за да покаже, че е принудено от обстоятелствата, и гълта млякото с прилежание и дори с известно пренебрежение. Да пиеш мляко сутрин, държейки в длани фаянсовата купичка, и да усещаш вълшебната топлина, която идва сякаш от сърцето на земята! „Аз такива чаши не искам — бе казал на жена си, когато видя, че е купила сервиз от дуралекс. — За млякото не ги искам.“ — „Главата ти е пълна с щуротии.“ — „Виж какво, не знам защо, но ако не пия млякото от фаянсова купичка, не ми е сладко, особено сутрин.“ — „Да, но аз съм тази, която трябва да ги мие, а фаянсът се лющи, винаги изглежда мръсен... Ти все си придаваш важност, ама...“ — „S'ha acabat et broquil! La llet en taca i non en parlem mes!“^[3]

От време на време човек трябва да показва характер, иначе, току-виж, го взели за лукова глава. Е, сигурно е щуротия, но прищевките му не са чак толкова, че да не може да си позволи поне тази. Купичката за мляко е връщане към детството, към далечни позабравени картини, които не успяваш да възстановиш напълно: Лелята: „Joan, faras tard a l'escoia“^[4]. Дядото: „Joan, no emprenys mes...“^[5]. Първите електрически крушки във Валес бяха слаби, от петнайсет-двайсет вата, и се гасяха старателно още на развиделяване, сякаш селяните, подплашени от разходите за консумация, бяха обявили война на електрическия ток. А сега е една! Десет лампи светят едновременно, а после сметките растат ли, растат. Виж, от това жена му не се притеснява, това не било прищявка, но все му натяква, че иска да пие млякото от купичка. Баба му винаги настояваше да затварят добре килера, защото нощем говорителите излизали от радиоапарата и

изяждали всичко, което намерели. Засмя се, после му се доплака. Червената светлина все още пронизваше мъглата. Той се поразкърши и забеляза издутата цепка на панталона. Опипа я с известна гордост и тогава усети някакъв вътрешен гъдел. „Трябва да се облекча.“ Никакъв шум не издаваше приближаването на влака, а по-нататък, извън пътя, се виждаха достатъчно гъсти храсти и мъгла, които да го прикрият от погледите на дългата змия от коли, мотоциклети, велосипеди и камиони, очакващи преминаването на влака. Студът и вероятността влакът да изникне внезапно го накараха да се подложи на последно изпитание. Напрегна се, после стисна сфинктерите, за да удържи скритата река... Едва издържа. Явно нямаше друг изход. Сви глава между раменете, сякаш да предпази тялото си от студа, и с леки подскоци, които се надяваше да изглеждат еластични, той прекоси пътя и навлезе в храсталака, като няколко пъти се обърна, за да се убеди, че чакащите няма да го видят. Скритата река напираше. „Ей сега, ей сега“, промърмори. Очите му вече бяха различили стъблото на една липа и пръстите спуснаха ципа на панталона. Пъхна ръка в цепката, сетне в страничния прорез на слипа и внимателно хвана топлия мускулест член, сякаш беше пърхащ гълъб. Междувременно не преставаше да се оглежда наляво и надясно, напред и назад. Щом започна да се облекчава, се развесели и престана да се вълнува дали го гледат, или не. Опита се да намокри дървото по определен начин, но очите му се заковаха на земята върху някакъв странен предмет, почти закрит от пръстта. Струйката урина постепенно я отми и пред разширяващите се очи на Жоан Губерн се появи една ръка. Очите останаха за миг спокойни, сякаш се опитваха да осмислят видяното, но после се раздвижиха и се плъзнаха от китката по изкаления ръкав на мъжко сако, после по цялото сако, с което беше облечен човекът, по самия човек, проснат по очи, полузарит от пръстта, сланата и буренака. Членът на Жоан Губерн висеше отпуснат, свивайки се от студа с мълниеносна бързина. „Трябва да викам“, помисли той, но го възпряха шумът на влака и мисълта, че е оставил колата на пътя и пречи на движението. Хукна обратно, като вдигна припряно ципа на панталона.

[1] Жоан, не се помайвай, ами си изпий млякото (катал.). — Б.пр.

[2] Ориол, някой ден ще изгубя търпение и ще те напляскам (катал.). — Б.пр. ↑

[3] Стига приказки! Млякото в купичка, и толкоз! (катал.) — Б.пр. ↑

[4] Жоан, ще закъснееш за училище (катал.). — Б.пр. ↑

[5] Жоан, не се помайвай (катал.). — Б.пр. ↑

— Тъкмо тръгвах към кантората. Толкова ли е спешна работата, че сте дошли чак до Валвидрера?

Карвальо зададе въпроса, без да покани новодошлия да седне. Неприятно му бе усещането на изненадан в леговището си звяр и с очи обхождаше поред очевидните белези на безпорядъка — мръсните съдове от вечерята върху подвижната масичка, плочата, застинала върху грамофона, захвърлената на пода обложка, препълнения пепелник до дивана, разтворената на пода и поръсена с пепел книга. Най-напред реши въпроса с книгата. Затвори я и я хвърли върху един шкаф на два метра разстояние. Ритна пепелника, за да го скрие под дивана, събра чиниите и чашите закуп и ги отнесе в кухнята. Когато се върна, посетителят бе взел книгата от шкафа, прелистваше я и издухваше събраната между страниците пепел.

— Не се безпокойте. Това е просто една книга.

Човекът му отправи загадъчна и съучастническа усмивка. „Сигурно е към четирийсетгодишен — помисля Карвальо, — но е младолик.“ Пуловер, над който стърчаха като крилца крайчетата на явно малката яка на ризата. „Тоя и досега подражава на Джеймс Дийн“^[1], заключи Карвальо, като видя как другият пхна ръце в джобовете, сви рамене и се усмихна по детски, оглеждайки стоята с преднамерено насмешлив поглед.

— Има по-лоши неща от книгите, господин Карвальо. Добре сте се настанили. Много ли плащате за наема на тази виличка?

— Мисля, че съм я купил.

— Мислите?

Карвальо надникна през широкия прозорец и като се убеди, че пейзажът на Валес си е същият както предишната вечер, спря поглед върху колата, паркирана пред стълбите към градината, и върху човека, който чакаше облегнат на каросерията.

— С шофьор ли сте дошли?

— Нямам нито шофьор, нито кола. Нямам почти нищо. Някой и друг пуловер. По някое момиче от време на време. Неколцина приятели — немного. Езици — например немски.

— Да не сте решили, че тук е бюро за търсене на работа?

— Не, дошъл съм да ви говоря за един общ приятел. Антонио Жаума.

— Сигурно е ваш приятел, а не мой. Не познавам никакъв Жаума... или може би да, познавах преди един Жаума — състудент, учител, слаб, висок, прогресивен християнин. Невъзможно е да го забравя. Но не се казваше Антонио.

— Антонио Жаума не беше много висок, не беше учител, а висш служител на една многонационална компания. Не беше християнин, прогресивността му беше по-скоро житейска, отколкото политическа. Изглежда, че Жаума е имал доверие във вас. Ще ви кажа къде и как сте се запознали: в Съединените щати, в един самолет по редовната линия Лас Вегас — Сан Франциско.

— Мениджърът!

Веселото изражение, което се появи на лицето на Карвальо, не насърчи, нито обезсърчи посетителя. Неколкократните му погледи към едно кресло принудиха Карвальо да го покани. Щом седна, той запали цигара със сръчни движения, пое невидимия дим и разказа на Карвальо за срещата му с Жаума над пустинята Мохаве. Карвальо започна да подозира, че пред него стои един от ония литератори, привикнали към безмълвното обкръжение на повече или по-малко предани слушатели. „Прогресивен интелектуалец неудачник“, помисли Карвальо и си каза, че повествованието непременно ще завърши с ефектен финал, обобщаващ целия смисъл на разказа в последната фраза.

— Така.

От устата на посетителя излезе струя дим — гъста и равна, подобна на сиво покривало.

— Антонио Жаума е бил убит.

Все още не бе казал всичко, защото погледът — преди насмешлив, а сега сериозен — търсеше някъде нещо, може би опорна точка, за да приключи.

— Във всеки случай е мъртъв.

— Ще ви призная, повече ме интересува фактът, че е бил убит. Това, че е мъртъв, е следствие. Как? Кога? Къде?

— Куршум в гърба на нивото на сърцето. Безпогрешно попадение. После са хвърлили трупа в храсталаците близо до Вик, където според съдебния лекар е престоял малко, няколко часа на разсъмване.

— Какво казва полицията?

— Уреждане на сметки. Знаете, че Антонио си падаше женкар, в най-стария и безславен смисъл на думата. За полицията случаят е напълно ясен. По време на някое от своите нощни похождения сигурно е станал жертва на шантаж и се е опънал или е попаднал на сводник, който не си поплюва. Трупът вонеше на интимен женски парфюм, от най-интимните: Eau lustrale pour l'hygiene intime^[2]. Освен това трупа бе намерен почти напълно облечен. Липсваше само нещо основно: долните гащи. Може би за компенсация в джоба на панталона му имаше женски пликчета.

— Типична оргия, както се казва. Изглежда съвсем ясно.

— Аз не смятам, че е така. Вдовицата също.

— Само това оставаше. Не е първата вдовица, която отказва да приеме, че мъжът ѝ е водил двойствен живот.

— В случая с Конча е възможно. Тя е от Валядолид и никога не е гледала сериозно на еротоманията на Антонио. Но аз също смятам, че нещата не са толкова прости.

— Защо?

— Достатъчно филми сме гледали и ни е дошло до гуша от ситуации, в които се тръгва по погрешна следа, за да се отклони вниманието от причините и целите на престъплението. Я ми кажете, коя е най-използваната фалшива следа?

— Да излееш в гърлото на трупа бутилка уиски или коняк, за да създадеш впечатлението, че е бил пиан.

— Чудесно, господин Карвальо. Струва ми се, че в случая с Жаума са направили нещо подобно.

— Миришеше ли на алкохол?

— Не. На одеколон за женски интимен тоалет. Като че ли бяха излели върху него цяла бъчва, нали разбирате?

— Казахте ли го на полицията?

— Аз нямам вземане-даване с полицията. Живял съм дълги години в изгнание в страните от Източна Европа и юридическото ми положение все още не е изяснено. Но посъветвах Конча да го каже и дори да наеме адвокат. Нито полицията, нито адвокатът объркаха внимание на този факт. Но тя е решила да проучи въпроса. Тогава си спомних, че Жаума ми беше говорил често за вас, дори няколко пъти се канеше да ви се обади, за да ви възложи разследването на няколко случая на промишлен шпионаж. Жаума беше изключителен мениджър.

Оглавяваше в Южна Европа представителството на „Петни“, една извънредно мощна многонационална компания, а понякога извършваше инспекции в Латинска Америка.

— Не разбирам как толкова важна личност е могла да запомни човек като мен. Запознанството ни над Долината на смъртта беше съвсем случайно, после вечеряхме в квартала. Фишърманс Уорф в Сан Франциско, в ресторанта на кмета Алиото, известен мафиоз. Всичко завърши на едно весело място, от което се измъкнах по английски, без да се сбогувам. Най-странното обаче, по-странно и от обстоятелствата около смъртта на Жаума, е, че вие ме открихте и знаете, че съм частен детектив. Когато се запознах с Жаума, все още живеях в САЩ.

— Жаума ни улесни много. В бележника му беше записано вашето име с три възможни адреса и указание, дадено на една от секретарките да се свърже спешно с вас.

— Три адреса?

— Този тук, на кантората ви на Рамблас и адреса на вашата приятелка Росарио Гарсия Перес, наречена Чаро.

— Защо ме е търсел?

— Това е друга загадка. Част от общата загадка. Вероятно нещо, свързано с компанията.

— Беше ли ревнив? Да не би да е подозирал жена си в изневяра?

— Конча ли?

За пръв път зрелият младеж с пуловера изглеждаше учуден.

[1] Дийн, Джеймс (1931–1955) — американски актьор, изпълнител на характерни роли на герои, намиращи се в конфликт с окръжаващата ги среда и осъзнаващи безплодността на личните си стремежи. — Б.пр. ↑

[2] Парфюм за интимна хигиена (фр.). — Б.пр. ↑

На вечерята в „Алиото“ присъстваше и трето лице — Ромберг, главният инспектор на „Петни“ в САЩ. Карвальо дойде до Фишърманс Уорф с мъничкия като играчка трамвай по Пауър Стрийт. Имаше достатъчно време, за да се пошляе по тротоарите, гъмжащи от кресливи продавачи на съмнителни списания, от фолкпевци, от дългокоси майстори на най-безполезни и евтини дрънкулки — гердани от слънчогледово семе, тенекиени украшения, поети, които предлагаха напечатаните си на циклостил произведения, художници, рисуващи полумесеца, който плуваше отвъд моста Голдън Гейт, сякаш имаше намерение да претърпи доброволно коработопане. Карвальо удържа на съблазънта да си купи фунийка с варени раци за аперитив, тъй като предвкушаваше обилната вечеря. Продавачи с подвижни сергии предлагаха на минувача хартиени пликчета с даровете на морето като утеха, че не може да влезе в скъпите ресторанти наблизо или като примамка да ги посети. На Карвальо не му остана време за колебания. От едно такси слезе Жаума, придружен от друг мъж, очевидно немец. Едва стъпил на земята, Жаума смая даже хипитата с комедиантските си ръкомахания и крясъците си:

— Карвальо! От лангустата към бога!^[1]

Представянето на германеца също беше в стила на Жаума:

— Дитер Ромберг. Третият човек на „Петни“ в производството на изделия, които пряко ме засягат. Тоест по-могъщ и от Франко. Тази вечер той черпи.

— Аз?

Германецът беше по-скоро изненадан, отколкото разтревожен.

— Трябва да отпразнуваме победата на твоите хора. Макар че е гаден мениджър, Ромберг е социалист от левицата. Подкрепя младежкото крило на Социалдемократическата партия.

— Няма що, това сигурно е много интересно за твой приятел — възкликна немецът любезно, но без да скрива недоволството си.

— Приятелят ми е от ЦРУ.

Карвальо усети как стомахът го присви. Разбра, че Жаума се шегува, но думите вече бяха изречени.

— Да, от ЦРУ. Какъв иначе би могъл да бъде един галисиец, който пътува редовно между Лас Вегас и Сан Франциско?

— Крупие.

— Точно така. Крупие на ЦРУ.

— А защо именно на ЦРУ?

— Защото в Испания ЦРУ вербува само галисийци. Прочетох го в „Рийдърс Дайджест“.

Жаума се смееше на собствената си шега, докато ги побутваше към ресторанта.

— От лангустата към бога! За лангустата, за родината и за справедливостта!

Половин час по-късно супата от стриди и лангустата „ала Термидор“ — менюто, което Жаума бе почти натрапил на спътниците си — все още не се бяха появили. Междувременно изпиха две бутилки леден „Ризлинг“, а Жаума и Ромберг завързаха твърде професионален спор за състоянието на американския пазар и необходимостта да се пригледат опаковките на някои продукти към вкуса, за който можеше да се съди по витрините в Сан Франциско.

— Въздържам се от окончателно мнение, докато не видя магазините в Холивуд. На няколко улици в самия Бевърли Хилс са събрани най-люксовите магазини в света. По-люксови и от тези в Париж и Ню Йорк.

— Какво произвеждат „Петни“?

— Парфюми, напитки, фармацевтични продукти.

Немецът млъкна и Жаума довърши изреждането:

— Реактивни самолети и бомбардировачи, съобщителни системи на основата на най-модерна технология и с висока „сложност“, както се казва на технически жаргон, хартия, списания, ежедневници, политици, революционери... „Петни“ произвеждат всичко. Дори лангустата, която ще ядем, може да е нейно производство, ако е замразена. Притежава едни от най-големите риболовни предприятия в света: консорциуми в Япония, Гренландия, САЩ, Сенегал, Мароко. В този ресторант например всичко може да е от „Петни“ — от фалшифицираните в Калифорния френски вина до хер Ромберг и мен.

Супата от стриди според Жаума беше от пакетираните. От консерва, поправи го Карвальо.

— Пакетирана супа от стриди няма.

Карвальо и Жаума, както предписваха правилата, се въздържаха да пият вино със супата. За разлика от тях Ромберг изпи сам една бутилка — по чаша ледено бяло вино на лъжица супа. Жаума заяви, че

е поръчал лангуста „ала Термидор“, защото тази рецепта най-добре прикривала колко блудкави са американските раци.

— Големи, но безвкусни. Вие, Карвальо, ще ми дойдете на гости в имението в Порт де ла Селва на Коста Брава. Ще отидем на пазара в Лянса и там ще видите живи червени раци — немного едри, уловени наистина в морето, а не отгледани в развъдник, едни такива нервни раци, които трябва да се разчленят внимателно, за да... Знаете ли защо, Карвальо?

— За да не им изтече водата, тоест кръвта. Тя им придава вкуса. Освен това вътрешностите им трябва да се извадят цели. Излизат лесно, ако се изтеглят откъм клоаката, която се намира в главния плавник на опашката.

— Удивително!

Немецът се смееше с пълен глас — от бялото вино лицето му се беше силно зачервило.

— Чревоугодничеството и жените ни спасиха от отчаянието при франкизма!

Викът на Жаума привлече общото внимание. Той повтори думите си на английски, като се обърна към най-населената маса: на нея седяха четири възбели семейни двойки, мъжете в костюми тип „Уелски принц“ в зелено, а жените облечени като Пайпър Лори в „Негово височество крадецът“. Ромберг вече беше достатъчно пиан и не се стесняваше. Извика няколко пъти: „Да живее социализмът!“, и вдигна тост за скорошното падане на Франко.

— Просто е невероятно, че испанците го търпяха толкова дълго.

Язвителната бележка бе отправена към Карвальо.

— Вие по-добре се погрижете първо за вашия Вили Брант, „часовия на Запада“.

— Какво имате против Вили? Испанците нямат право никого да критикуват. Да търпят Франко трийсет години!

— Вие ни го оставихте като реликва, вие му дадохте възможност да спечели войната.

Карвальо беше недоволен от себе си. Ненавиждаше разгорещеността. Мазохистичната наклонност, присъща на силните мъже и народи, накара немца да отстъпи, а Жаума, пиан и похотлив, го довърши, крещейки:

— Тази нощ ще спим с петстотин жени! Ромберг сам може да се оправи с всичките. Виждали ли сте члена на Ромберг?

— Не, за съжаление.

— А аз съм го виждал на един плаж в Миконос. Прекарахме там лятото заедно със семействата. Където Ромберг мине, трева не пониква.

Ромберг се заливаше от смях, а от смущение лицето му бе станало още по-червено.

— „Петни“ плаща. Да вървим да потърсим петстотин красавици. Четиристотин и деветдесет за Ромберг, пет за вас, Карвальо, и пет за мен. Трябва да намерим жени със счупени предни зъби. Те са най-добри. А ако не са им счупени, ще ги заведем на зъболекар да им ги извади културно.

Ромберг бе смъмрен строго, че си е оставил хаванските пури в хотела. Карвальо и Жаума бяха единомисленици, че американските пури не могат да се пушат. За щастие асортиментът от цигари и пури в ресторанта включваше едни приемливи ямайски „Маканудо“, които предизвикаха у Карвальо сериозен размисъл относно културата на тютюнопроизводството.

— Великолепна изработка, но много далеч от аромата на хаванските.

— Аз мисля, че изработката в Куба се е влошила. Най-хубавият кубински тютюн днес се продава с етикета на фирмата „Давидов“, но традиционните марки вече не са така добри. Несравнимо остава само качеството на тютюна. Тази „Маканудо“ е чудесна по плътност и на пипане, но помиришете, помиришете, Карвальо. Не мирише на нищо.

После пристъпиха към избора на финалното питие. Ромберг предпочете уиски с черен етикет, докато Карвальо избра бургундско, а Жаума — шампанско. Тръгнаха си под нощното небе и след години Карвальо щеше само да си спомня как няколко часа по-късно отвори очи в покрита с дебел килим стая, където Жаума се забавляваше с три голи негърки, а Ромберг хъркаше до едно бяло момиче, което си режеше ноктите, кръстосало крака, с опрени почти до коленете гърди. Под Карвальо лежеше някаква жена. Тя гледаше тавана и си тананикаше бавен фокстрот.

[1] Жаума намеква за един от най-разпространените лозунги на франкизма от първоначалния му период: „От империята към бога“. — Б.пр. ↑

Конча Ихар де Жаума имаше тъжни гърди, навярно осеяни с множество вени. Първият извод се налагаше от висящото им положение, противостоящо на щръкналите върхове на тези посърнали плодове на злото, окачени на твърде изпъкналата гръдна кост. Вторият произтичаше от прозрачната ѝ кожа, която разкриваше реки от кръв по слепоочията, китките и ръцете. Патетизмът на сноповете вени се засилваше от траурните кръгове под очите, очертани като по чудо от природата за няколко седмици.

Бе възпитавана в английски колежи и испански казарми под тактически бдителния поглед на един генерал, който твърде малко се бе занимавал с военно дело — макар че беше военен по дух — поради членството си в безброй управителни съвети. След като бе получила едно чудесно авторитарно образование, дъщерята бе заминала за Барселона да учи медицина (доктор Пучверт беше извадил един камък на татко) и две седмици по-късно вече бе открила секса, благодарение на младия студент Жаума, и политиката, благодарение на неговия приятел Маркос Нунес. Всъщност нито Жаума, нито Маркос бяха успели да променят момичето — сексът и политиката го занимаваха чисто формално.

— Съвършена девственица. Непоправима девственица.

Маркос Нунес едва успя да завърши характеристиката ѝ, когато вратата на хола се отвори и на прага се появи госпожа Жаума. Карвальо огледа внимателно жената и прецени уязвимите ѝ места. Щеше да бъде особено вълнуващо, примамливо, докато е бил жив мъжът ѝ, да проникне в тази свещена крепост, където дори употребата на някоя и друга ругатня за разтоварване би могла да бъде обект на култ.

— Още преди половин час ми казаха, че сте тук, и просто забравих, не съм на себе си.

По всичко личеше, че не търси съчувствие за положението си на вдовица, а по-скоро изисква зачитане на правото да не е на себе си. След представянето тя огледа Карвальо и тутакси разбра дали детективът изтрива устата си със салфетка, преди да отпие от чашата, и дали я смята за свободна вдовица. Заключение, че Карвальо сигурно изтрива устните си и че в същото време я изследва със самоуверен и хищен поглед, малко смути госпожа вдовицата и тя усети нужда да се прикрие зад най-традиционната маска. Така и направи:

навлажни очи, безсилно стисна слабите си ръце и насити с вълнение дрезгавия си от безсънието сопранов глас:

— Вече знаете всичко, нали?

— Да. Вече знае колкото нас.

— Ще ни помогнете, нали? Антонио го заслужава. Беше толкова предан на приятелите си, дори повече, отколкото на семейството си, на мен.

— Той не ми беше приятел. Нека да сме наясно. Вярно е, че преди години прекарахме няколко дни заедно и ми се стори забележителен човек. Но не ми беше приятел.

— Въпреки това ще ни помогнете ли?

— Ако се обърнете към мен професионално — да, ще ви помогна.

— Имам пари и искам да открия истината. Нетърпимо е, че ни натрапиха официалната версия и побързаха да приключат случая.

— Кои?

— Като се започне от баща ми и се стигне до компанията „Петни“. Баща ми задвижи всичките си връзки, за да не се разчуе случилото се. „Петни“ се страхуват да не би тази „мръсна“ история да ги опетни и предпочитат да ме обезщетят, като в същото време ме съветват да бъда така добра да не вдигам шум. Аз не съм съгласна. Правя го заради съпруга си, заради паметта му и защото тази памет ще наследят децата ми.

По пътя от Валвидрера Маркос му беше разказал, че Конча Ихар по време на следването си в Медицинския факултет била политическа активистка. Сега обаче тази четирийсетгодишна жена произнасяше същите думи, които майка ѝ е произнасяла, когато е била четирийсетгодишна, и които дъщеря ѝ щеше да произнася, когато станеше четирийсетгодишна.

— За разходите не се безпокойте.

— Не се безпокоя. Тарифата ми е две хиляди песети на ден, с максимален срок от шейсет дни. В случай на спор между застрахователни компании обикновено вземам известен процент от сумата, която моят клиент получава накрая. Но както намекувате, не е имало трудности нито със застраховката, нито с компанията.

— Не.

— В такъв случай, освен дневната тарифа искам допълнително сто хиляди песети, ако успея да разреша случая за тези шейсет дни.

— Кога ще започнете?

— Още сега. Тук. С вас. Кажете ми откровено, мъжът ви имаше ли някаква връзка, която би могла да го превърне в обект на отмъщение?

— Макар и да изглежда странно, ние, жените, последни научаваме тези неща. Антонио беше много невъздържан и гледаше всички, като че ли ще ги изяде с очи. В решителния момент обаче, нищо. Изразходваше цялата си енергия предварително. Имаше славата на женкар, защото винаги говореше за жени, с жени, и то по следния начин: „Ще бъдеш моя, не се дърпай. Върви при зъболекаря да ти извади предните зъби“, и тъй нататък, и тъй нататък. Как ви се струва? Можеше да се предвиди, щом ги говореше все такива. Но от думи до дела...

— Когато изложихте пред полицията съмненията си относно миризмата на парфюм, какво ви отговориха?

— Предпочитам да не си спомням. Не беше особено деликатно.

— Спомнете си и ми го кажете.

— Отвратително. „Такива типове, госпожо, с ваше извинение, имат най-невероятни приумици. Едни искат да ги бият, други, хм... да ходят пред тях по голяма или по малка нужда. Защо и мъжът ви да не е имал манията да се залива с парфюм?“

— Според медицинската експертиза имал ли е полово сношение през онази нощ?

— Бяха налице известни признаци на еякулация, но не можеше да се определи дали не е било просто вследствие на предварителна възбуда или нещо повече. След като не откриха слиповете, беше трудно да се установи.

— А женските пликчета?

— Какво искате да кажете?

— Какви бяха?

— Не знам. Не попитах. Опитайте се да ме разберете. Казаха ми женски пликчета, и толкоз.

— Трябва да знам какви са били.

— Не ви разбирам. Какъв модел ли?

— Не. Преди всичко дали са били употребявани, или не, тоест дали когато си ги е пхнал, или са му ги пхнали в джоба, са били употребявани или чисти, тоест нови, не носени.

— А аз как мога да разбера това?

— Не вие. Вашият адвокат. Баща ви. Или този приятел тук.

Маркос Нунес сякаш не чуваше за какво става дума. Той разглеждаше или по-скоро душеше книгите по рафтовете. Холът трапезария можеше да побере дваисет двойки, танцуващи рок, но в него никога нямаше да се съберат дваисет двойки, танцуващи рок. По стените — картини от все още малко известни автори: Артигау, Лимос, Жове, Виладеканс и една вече на прага на известността творба на Гиноварт за осемстотин хиляди песети. Класически мебели и авангардно осветление, малък препариран крокодил и мебел оп арт. И никъде нито прашинка. Отвън долиташе провлачен шум — беше прислужницата, която лъскаше дъбовия паркет в коридора, надянала на краката си филцови стъпенки. Госпожа вдовицата Жаума се опитваше да си представи пликчета, които не са нейни. Карвальо се мъчеше да си ги представи на съответното им място върху някое женско тяло.

Чаро откри очи — единственото нещо на нея, което досега бе покрито.

— По това време спи ли се?

В отговор тя грабна чаршафа, за да се завие, но Карвальо вече бе дръпнал завесата и априлската светлина нахлу в стаята.

— Звяр! Блести ми в очите!

Чаро скочи от леглото и се вмъкна в банята, като не пропусна да заби юмрук в стомаха на Карвальо.

— Аз тръгвам, не мога да чакам, докато излезеш.

— Вече съм готова.

— Знам я тая песен. Оставям ти на масичката една снимка и искам да си спомниш най-напред дали ти е бил клиент и дали можеш да питаш за него някоя колежка. Но внимавай, само ако ти е колежка.

— А коя съм аз, Пепиньо, любов моя?

Карвальо се наведе към вратата, удари лекичко с юмрук по нея и отговори:

— Скъпоплатена проститутка на повикване по телефона.

— Благодаря, Пепиньо. Много си мил.

— Ако откриеш нещо, ще бъда в кантората до един часа, после ще намина към билиардната. Ще обядвам в „Амая“.

Не пожела да остане, за да чуе обясненията или въпросите на Чаро. Излезе на улицата с желанието да се потопи в слънчевата утрин и да стигне час по-скоро до Рамблас. Спусна се по надолнището към пристанището, където априлската светлина заливаше целия град. Застанеше ли неподвижно, слънцето нагряваше зимното му сако, тялото му се сгорещяваше и закопняваше за прохладата. Изпълнен със слънчева топлина, той се заизкачва към Рамблас като животно, заредено отново с морска, въздушна и слънчева енергия. Взе на един дъх дървените стъпала на голямата къща, в миналото бивш публичен дом на мадам Петула, а сега — кошер с множество килийки, в които се помещаваха кантори на дребни производители на одеколони, адвокат на вариететни танцьорки и незначителни мошеници, управител на малка търговска фирма, журналист, изгарящ от желание да се потопи в калта на Китайския квартал, за да напише роман за градската действителност, стара педикюрстка модистка, малък фризьорски салон за постоянни клиентки още от Изложението през 1929 година, една-две мансарди на бивши състезатели по пелота^[1] от стадион

„Колумб“ и момчета от състава „Нощна Барселона“. Кантората на Карвальо представляваше малък апартамент от близо трийсет квадратни метра: боядисан в зелено кабинет с канцеларски мебели от четирийсетте години, малка кухня с хладилник и тоалетна. За кантората се грижеше Бискутер, бивш другар по затвор на Карвальо. Детективът така и не научи името му. В продължение на години все си повтаряше: „Трябва да го попитам как се казва“, но постоянното „Бискутер“ вършеше работа и той все забравяше. Страстта на Бискутер бяха чуждите коли и той бе прекарал твърде дълго юношество — от петнайсет до трийсетгодишна възраст — като постоянен клиент на затвора. Дребничък, с глава сякаш извадена с форцепс, комично оплешивяло теме и останки от щръкнала руса растителност по слепоочията, червени скули върху брашноно бяло лице, с дебели увиснали розови устни и очи на варена риба, той се гордееше с енергията и жизнеността си, доказвана ежедневно — в служба на Карвальо. Бяха се срещнали на няколко пресечки от затвора „Модело“. Бискутер му бе поискал пет дура^[2]:

— За автобуса, шефе. Загубих си портфейла.

— Полицията ще ти го върне, като те види, че мародерстваш насам, Бискутер. Не ме ли позна?

— Я гледай ти! По дяволите, та това е Студента!

Така криминалните престъпници наричаха Карвальо в затвора. Покани Бискутер да хапнат и си припомниха ястията, които бяха успели да сготвят в затвора в Лерида на един спиртник, измайсторен от голяма консервена кутия от домати и друга по-малка, от червени чушки, пълна със спирт за горене и с фитил от марля.

— Даже супа от раци сготвихте, шефе!

След излизането на Карвальо от затвора историята на Бискутер бе низ от задържания и освобождавания. Порокът му да краде се бе изпарил, но досието му си беше останало и безработният Бискутер ставаше жертва на всяка хайка по силата на Закона за скитниците и злосторниците.

— Да можех да си намеря работа...

— Искаш ли да работиш за мен? Ще се грижиш за една малка кантора. От време на време ще ми правиш кафе или омлет с картофи, който е твой специалитет, нали?

— И сос бешамел мога да правя, шефе!

— Добре, ще се прежаля да го опитам някой път. Можеш да спиш в кабинета, ще ти плащам храната и ще ти давам по две-три хиляди песети на месец за лични разходи.

— И документ, че да не ме приберат пак.

— И документ.

Оттогава Бискутер не се бе отделял от малкия свят на детектива на Рамблас. Понякога с вида си на несретник му помагаше в разследванията.

— Кафето ви е готово, шефе. Брррр, брррр...

Бискутер придружаваше думите си със звуци, имитиращи ръмженето на мотоциклет от 750 кубически сантиметра. Специалист по кражбите на големи автомобили, които откарваше за продажба в Андора, Бискутер бе запазил от старите славни времена само жаргона. Когато беше щастлив, устните му приличаха на ауспук, работещ на пълна скорост, а когато бе нещастен, когато искаше да покаже, че нещо не е наред, неговото „брррр... брррр“ се превръщаше в тъжно, унило „пуф... пуф“...

— Напълни чашата почти догоре и после виж дали Бромуро е тук.

— Веднага, шефе... Брррр... брррр...

Бискутер знаеше колко топло трябва да е кафето, за да бъде прието от деликатното небце на Карвальо, който никак не обичаше горещите питиета. Детективът изпи бавно чашата, докато се свързваше по телефона със Сан Франциско. Дитер Ромберг по всяка вероятност не бил в града, но вечерта имал делова вечеря във „Феърмонт“. Пред очите на Карвальо изплува въртящият се ресторант на последния етаж на „Феърмонт“, с шведската маса и келнерките, предрешени като нещо средно между валкирии и танцьорки от поостарял мюзикъл. Видя се да се качва във външния асансьор, който го издига над града и постепенно разкрива тайните му очертания — град, разположен върху стръмни хълмове, чиито склонове сякаш искат да се хвърлят в залива.

„Ромберг е много мил човек въпреки строгия си вид. Истински обичаше Антонио. Той би могъл да ви помогне.“ Това бяха думите на Конча от Валядолид.

— Шефе, Бромуро е отишъл на лекар и е оставил бележка, че няма да се върне преди един.

— Какво му е?

— Не знам. Отишъл да си изследва урината.

— Сигурно търси следите на бромид^[3], който според него слагат във всяко ядене и напитка, за да не изпадаме в сладострастие.

— Нещо такова ще да е, шефе, защото мен от десет месеца хич ме няма в това отношение.

Карвальо отново бе вдигнал телефонната слушалка:

— Банка „Уркихо“? Отделът за проучвания, моля. Полковник Пара. Извинете, Педро Пара.

В университета Педро Пара бе известен като Полковник Пара. Не го напускаше натрапчивата идея да организира антифашистко съпротивително движение в планините и всяка неделя тренираше катерене и спускане по стръмни скали. Все търсеше случай да направи свещ или някоя и друга лицева опора, за да демонстрира добрата си физическа форма. Уреждаше нелегалните срещи в близките до града възвишения, непременно на места, по които се стигаше с пъхтене, като част от усилията отиваха за цветисти ругатни по негов адрес, а другата едва успяваше да осигури оцеляването на дихателните органи. Малко нещо бе останало от онзи Полковник Пара. Сега той работеше като икономист в банка „Уркихо“ и само загарът във форма на триъгълник над разкопчаната яка на ризата, белег на всеки заклет скиор, издаваше носталгията или зова на планината.

— Пепиньо, жив ли си?

— Педро, нужна ми е помощта ти.

— Направо на въпроса, както винаги. Казвай.

— Искам да ми дадеш сведения за „Петни“, многонационалната компания. За операциите ѝ в цял свят. В Испания. И известното, и неизвестното.

— Прочети която и да е книга за падането на Алиенде и ще научиш всичко за „Петни“. Поне в международен аспект. Що се отнася до Испания, мога да ти помогна. Тук има хора, които се занимават с компаниите. Какво става? Да не се връщаш към политиката?

— Няма такова нещо.

— Дано поне по този случай да се видим. Една разходчица до планината, за да си припомним старите времена, Вентура.

— Вентура ли?

— Ха, не помниш ли бойното си име?

- [1] Баска игра на топка. — Б.пр. ↑
- [2] Испанска монета, равна на пет песети. — Б.пр. ↑
- [3] Бромуро на испански означава бромид. — Б.пр. ↑

Бромуро се хвърли върху обувките му и преди Карвальо да отвори уста, вече ги беше лъснал.

— Ходиш като господар, харчиш като господар, храниш се като господар, а обувките ти са по-мръсни и от цървулите на боклукчия.

— Боклукчиите вече не ходят с цървули.

— Знаеш какво искам да кажа.

— Слушай, наостри си добре ушите и ще те направя богат. Намерен е труп на мъж без долни гащи и с женски пликчета в джоба. Близо до Вик.

— Да не е някой производител на салами?

— На какво ти намирисва?

— Намушкан ли е бил?

— Не, застрелян.

— Странно. Намирисва ми на сутеньори, обаче те обикновено използват нож. Знае ли се чии са пликчетата?

— Не ставай глупав. Ако се знаеше чии са, мислиш ли, че щеше да има нужда от частен детектив? Наострай си ушите, Бромуро, да видим какво можеш да научиш.

— Какъв тип проститутка би могла да е замесена?

— Скъпоплатена. Бил е паралия, налагало му се е да бъде дискретен и сигурно си е имал две или три постоянни.

— Пепе, от четирийсет години кръстосвам тоя град напред-назад с разкапани бъбреци, но със здрави очи и това ще бъде първият случай на сводник с положение, който да стигне до убийство. Един хубав бой — това да, но убийство, и то с патлак... хич не ми звучи, Пепе. Сред евтини проститутки бива, но сред по-издигнатите — не, не ми изглежда вероятно.

— Искам да чуеш всичко, което се говори за случая.

— Щом свърша, отивам в банята, измивам си ушите със сапун и тръгвам.

— Защо си ходил на лекар?

— Да му занеса една пура, ако нямаш нищо против. Зле съм, много съм зле. Най-сетне и ти да попиташ. Бъбреците ми са като прогнили, стомаха ми хич го няма, а погледни ми езика.

На височината на коленете на Карвальо се появи набразден от всичкия никотин на тоя свят език, целият на бели и жълти ивици.

— Прибери тая гадост, че ми се повдига.

— Откога ви казвам, че съм зле, но кой ти обръща внимание. Лекарят от Социалното ме постави на диета, кучият му син. Месо на скара, зеленчуци и плодове според сезона. Представяш ли си! Аз, който обядвам с вермут, с някое и друго мезенце и кафенце с коняк за десерт! Изкарвам по сто песети на ден, а сто песети и за една ябълка не стигат. Хич и не мислят тия! Всичкият им мозък е отишъл за науките и после — край. Плещят глупости, правят те на маймуна и ти измъкват паричките. А дали си добре или зле, не ги е еня. Защото, речеш ли да не им обръщаш внимание, пак ще си умреш. Не знам как го правят, но си е точно така. Я какво стана със зет ми. Взел нещо да слабее и отишъл на доктор. Рак, му казал. Рак има баща ви, отговорил зет ми. Ама така и излезе. Имаше рак и умря след три месеца. Аз обаче си мисля, че умря, защото знаеше, че е болен от рак. А такива случаи — колкото щеш. Живееш си спокоен, отиваш един ден на лекар, а той ти рече: „Рак“, и ако щеш, вярвай, Пепе, хваща те рак. Така и не успяват да ти помогнат, особено на моята възраст. Сега само могат да ти кажат от какво ще умреш.

— Мислех, че си отишъл да питаш за бромид.

— Да питам оня некадърник? Ами той ме лекува от... ммм, откакто въведоха Социалното осигуряване и разсилните взеха да ходят докарани като маршал Гьоринг. Оттогава сто пъти съм го питал за бромид, а той — нищо. А ти защо мислиш, че сега хората измират като мухи? Ами това е от помията, която правителствата пускат във водата, за да ни успокояват.

Бромуро се озърна, за да види дали някой не го слуша.

— Защо, мислиш, Франко се задържа толкова, а? Защото бяхме като оглупели и това беше от бромид, дето ни го слагаха във водата и хляба.

— Че ти нито вода пиеш, нито хляб ядеш.

— Значи в кафето. Да не би да смяташ, че го правят с вино? Водата в кафето — ето как ти пробутват бромид. Слушай какво ти казвам, Пепе. Ако имах политическа власт, ама нямам никаква, щях веднага да разоблича злоупотребите с бромид по време на франкизма. Нали сега преразглеждаме миналото? Какво по-голямо нарушение на човешките права от използването на бромид срещу цял един народ?

Държейки четката в една ръка и красноречиво размахвайки другата, Бромуро, макар и коленичил пред обувките, които чисти, има

вид на сенатор.

— Ще издигна кандидатурата ти за следващите избори. Ще съберем подписи в квартала и ти ще станеш сенатор на Рамблас.

— Представител на проститутките, безпризорните и частните детективи.

— Но не залагай в кампанията си единствено на бромида. Ще вземат да те сбъркат с някой еколог.

— Я не ме поднасяй бе, Пепе. Еко какъв?

— Еколог, от ония, които протестираат против замърсяването на реките и въздуха.

— В сравнение с бромида това е нищо. Абе какво ме интересува мен има ли пъстърва в реката, или няма? Ти колко пъстърви си изял през живота си? Хайде, Пепе, кажи колко.

— Двайсетина.

— Видя ли? Ще вземеш ли да вдигаш шум за двайсетина пъстърви?

— Бромуро, последното нещо, за което исках да говоря с теб, е екологията. Заеми се с убития.

— Всяка жаба да си знае гъола. Това сте вие, господарите. Навлезеш ли им в територията — хайде, стига си дрънкар и си гледай работата, Бромуро. То човек трябва цял живот да си мълчи, а толкова неща има за казване. Така както ме гледаш, написах писмо до генерал Муньос Грандес^[1], защото казах, че бил достъпен човек, а аз в Русия съм воювал под негово командване. Обясних му всичко, което зная за бромида — като другар на другар, като бивш войник на войник и колкото ти си ми отговорил, толкова и той.

От джоба на Карвальо се появява банкнота от хиляда песети и Бромуро я улавя още във въздуха, без да престава да лъска с четката. Прибира банкнотата грижливо, като че ли я слага да спи.

— Не бери грижа, поръчката ти е заповед за мен.

Последно движение на четката. Карвальо раздвижва крака, за да провери всички възможни отблясъци върху обувките си, и слиза от трона. Слага петдесет песети в ръката на ваксаджията и тръгва бавно между неосветените билиардни маси. Купол от светлина залива ъгловия билиард, където топките се търкалят, сякаш осъзнавайки цвета си — белият изглежда достолепно остарял, а червеният тревожно ярък. Един любител на карамболите^[2] натрива бавно, като при свещенодействие,

върха на щеката, докато обмисля с присвити очи следващия ход. Стяга изпъкналото си коремче преди всеки удар, за да не опре ръба на масата, при което в телесните кладенци зашумяват водопади от бира и кафе. Играчът прави пълна обиколка на масата, докато противникът му обръща чаша мастика, без да отделя очи от зеленото сукно, където топките изпълняват обичайните си роли на безучастни същества. Трудно е да се разбере дали светлината пада от конусообразната металическа лампа, или пък се излъчва от масата към висящата фуния. Ясно е само едно — в тъмнината се ражда малък театър. Дебеланкото бута една топка, проследява студения ѝ бяг, гледа я как се удря в друга топка, сетне в още една и вдига ръка, за да забави движението ѝ, но се отказва и посяга към вълшебното кубче син тебешир, който ще придаде точност и устрем на върха на щеката.

[1] Грандес, Агустин Муньос (1896–1970) — испански военен и политик, командир на испанската дивизия от доброволци която Франко изпраща в помощ на германците във Втората световна война. — Б.пр. ↑

[2] При игра на бiliarд — удряне с едната топка на останалите две. — Б.пр. ↑

Жаума и Ромберг го очакваха пред входа на „Холидей Ин“ на Маркет Стрийт. Карвальо направи още една обиколка със своя фолксваген, докато намери място за паркиране, а после търпеливо изслуша нескончаемите словоизлияния на Жаума, който твърдеше, че се чувствал потиснат.

— Перспективата за излет с красиви пейзажи не ме въодушевява особено. Слава богу, че в края на нашето пътешествие ще се върнем отново в Лас Вегас. Хазартът много ме влече. Вие играете ли, Карвальо?

— Не. Ходил съм няколко пъти в казината на Лас Вегас, но едва ли съм похарчил повече от десет долара на автоматите. На карти не играя.

— А на рулетка?

— Не ме вълнува. Нито пък знам правилата.

Оставиха Ромберг да довърши формалностите около наемането на кола в представителството „Авис“ и не възразиха, когато той седна зад волана. Жаума се настани до немца, докато Карвальо седна или по-скоро се излегна на задната седалка. От време на време прекъсваше Жаума, за да му покаже някоя забележителност в Сан Франциско, откъдето излизаха на път за Лос Анжелос, но нежеланието на спътниците му да възприемат каквото и да било беше така очевидно, че накрая потъна в сънливо мълчание. Събуди го Жаума, който го разтърсваше и със смях го подканваше да погледне през прозореца. Колата бе спряла на една бензиностанция, а навън Дитер Ромберг разговаряше с двама млади мексиканци, обслужващи колонката.

— Забележете само безкрайното снизходително търпение на чистия ариец.

Ромберг се стараеше да обясни нещо на мексиканците, а те го слушаха с лукав интерес. Ръцете на германеца сочеха на изток и се опитваха да нарисуват нещо във въздуха. Мексиканците повтаряха жестовете му.

— Прилича на откривател, който дава урок на туземци.

По растителността и просторната панорама Карвальо предположи, че са пропътували доста на юг, по посока на плажовете Мисион Кармело.

— Много ли остава до Кармел Бийч?

— Не. Бих искал да обядваме там. Дитер, Дитер! Остави ги да тънат в невежество и ела!

Дитер махна с ръка в знак на дидактическо безсилие и тръгна към колата.

— За какво говорехте?

— Питаха ме къде е Европа.

Жаума се разсмя до сълзи, а Ромберг се опитваше да изглежда невъзмутим, макар че явно се беше ядосал.

— Не виждам какво смешно има. Питаха ме дали съм от киното и аз им казах, че съм германец. „Къде е Германия?“, запитаха. Не можех да повярвам. „Не сте ли ходили на училище?“ — „Да, да.“ Били ходили. „Е добре, не са ли ви учили къде са намира Германия?“ — „Не.“ — „В Европа.“ За Европа знаеха, но не бяха наясно дали е в Индийския или в Северния ледовит океан. „Германия, Германия“, повтарям им аз. „Брант. Аденауер.“ Нищо. „Хитлер.“ Това — да. Знаеха, че Хитлер има нещо общо с Германия. После ме питаха дали Германия е по-малка от Мексико или от Съединените щати. Представяте ли си! Каква ли география преподават в тая загубена страна?

Възмущението на Ромберг ми напомня за мъдрия географ Паганел от „Децата на капитан Грант“, когато открива, че англичаните така са преподавали география в своите колонии, че според убеждението на местните жители целият свят бил британски. Две гледни точки — на колонизатора и на колонизирания. Когато човек работи в многонационална компания, светът придобива различни географски измерения. Бих могъл да нарисувам карта, изобразяваща експанзията на „Петни“ върху четири континента, слети в едно. Обясни ми го веднъж генералният директор на английската секция: „Когато един служител на «Петни» пръдне в Калкута, миризмата стига чак до Челси“. А аз си помислих, че може да е обратното. Ако някой служител пръдне в Челси, миризмата сигурно се разнася чак до Калкута. Вие не знаете какво значи многонационална компания като „Петни“. По-информирана е от цяла държава, разполага с политически ресурси като самия Държавен департамент. Империята „Петни“. Столица Сан Франциско.

— Централата на „Петни“ не е ли в Лондон?

— Тя е парадната централа, тази, която се показва. Но истинската е в Сан Франциско.

Ромберг хвърли укорителен поглед към Жаума, но той съзерцаваше бягащия пейзаж, сякаш черпеше от него текста на словото си.

— Успокоително е да попътуваш за удоволствие в компанията на инспектор със социалистически убеждения и на интелигентен сънародник. Знаете ли, че ние, испанците, сме най-добрите надзиратели? Не мислите ли, че това е нашата мисия в бъдещия свят?

— Когато бях по-млад, мислех, че ние, испанците, можем да бъдем само жертви или палачи. А това за надзирателите съм го пропуснал.

— Но няма никакво съмнение. Историята на икономическата и политическата емиграция на Испания е пълна с надзиратели. Още от деветнайсети век насам. Политическите и икономическите емигранти са дали на Европа и Америка чудесни надзиратели. Баща ми емигрира през хиляда деветстотин трийсет и девета и беше горски пазач в Южна Франция, докато се наложи да бяга от германците. От Дитер и неговите момчета.

Дитер по навик изръмжа в знак на протест, като че ли отвърщаше на някаква често повтаряна шега.

— Любопитно. Баща ми също емигрира през хиляда деветстотин трийсет и девета и също стана пазач в едни каменоломни близо до Екс-ан-Прованс.

— Видяхте ли? И аз имам обяснение за това. То отчасти се връзва с вашата теория за деленето на жертви и палачи. Испанците жертви са пригодени да стават надзиратели в чужди страни. Присъщи им са страхът на губещия и волята за живот на корабокрушенеца, твърдостта на онзи, който не може да се върне назад. Като мен самия. Аз съм надзирател, а Дитер — инспектор на надзирателите.

— Защо вие? Нима сте губещ или корабокрушенец, нима сте човек, който не може да се върне назад?

— Така е. Почти всички от моя випуск от Юридическия факултет са или профсъюзни адвокати, заслужили по десет реда в съветската енциклопедия, или преуспяващи юристи с добро обществено и икономическо положение. А аз, вместо да „защитавам работническата класа“ или да направя блестяща кариера, станах скитник. Но

инстинктът ми за оцеляване е силен и постигнах място на надзирател в най-могъщата многонационална компания в света. Няма връщане назад. Това би означавало да започна отначало, да накарам децата си да напуснат колежа с градина, където до десет години учат френски, а от единайсет — английски; да престана да членувам в голф клуба, да загубя връзките си и петнайсетметровата яхта. Какво ще правят без мен Реклус и Кимет?

— Кои?

— Реклус и Кимет са моряците, които съм наел за моята яхта. Тя стои на котва в пристанището на Л'Естартит и я ползвам само от дъжд на вятър, за да ида до островите Медас^[1] да хапна някой и друг сандвич с шунка, макар че дотам може да се стигне чудесно и с гребане или дори с плуване.

Пролетта бе умножила цветята, надничали над ниските огради на къщите в тъй наречения калифорнийски стил. Домове от тъмно дърво, носещи печат на оригиналност, за разлика от кварталите с панелни вили, останали назад преди навлизането в Кармел Бийч. И ако не беше северната светлина, открояваща отчетливо контурите, картината от евкалипти, портокалови и лимонови дръвчета щеше досущ да прилича на средиземноморската. Спускащият се към обширните бели плажове пейзаж се стори на Карвальо като опит за подражание, подобно на американските вина или шампанско, но безкрайната плажна ивица, наситеното живо синьо на морето, ритмично разбиващите се вълни, които лете се превръщаха в подвижни писти за сърф, напълно променяха това впечатление. То бе оборено и от идеално чистия пясък, без следа от подгонени от вятъра хартийки, от идеално чистите площадки за душовете и от белите като пясъка англосаксонци, надянали неизменната маска на хора, живеещи без маска.

[1] Малки острови в Средиземно море срещу Каталония. — Б.пр.

След разговора със Сан Франциско Карвальо отвори хладилника в кабинета си и изпи на един дъх чаша гроздова ракия.

— Ромберг вече не живее тук.

— От снощи ли?

— От няколко месеца.

— Обадих се вчера вечерта и ми казаха, че е излязъл, но че ще се върне да пренощува.

— Станала е грешка. Той замина в неизвестна посока.

— Дали говорим за едно и също лице? Дитер Ромберг. Работи като инспектор в „Петни“.

— Работеше. От два месеца не работи в „Петни“ и замина в неизвестна посока.

— Не е ли оставил адрес, на който да препращате кореспонденцията му?

— Не.

— Коя сте вие? С кого говоря?

— Не е ваша работа, приятелю.

И затвори. Това не беше същият женски глас, който му бе отговорил предишната вечер. Дитер Ромберг беше изчезнал за двайсет и четири часа, които сега се превръщаха в два месеца и едно уволнение. Втората чаша ракия го накара да разбере, че не трябва да пие трета.

Конча Ихар се изненада от внезапното изчезване на Дитер Ромберг.

— Два месеца — това е невъзможно. Преди по-малко от две седмици ми се обади от Сан Франциско, за да ме пита как съм, как са децата.

В гласа на вдовицата Жаума на отсрещния край на телефона се долавяше искрено удивление.

— Знаете ли адреса му в Германия?

— Като изключим служебните му пътувания, на практика той живееше в Сан Франциско, особено откакто овдовя. Докато жена му беше жива, притежаваха апартамент в Бон. Не знам дали го е запазил. Мисля, че да. Имаше син, който отиде да живее при сестра му, и той го навестяваше от време на време. Сестрата живееше в Западен Берлин.

Един час по-късно Карвальо вече знаеше, че апартаментът на Ромберг в Бон е затворен от няколко седмици и че собственикът бил

предприел пътуване, за „да се разтовари“ според думите на сестра му. Дитер бил напуснал компанията напълно отворен от работата си и в едно писмо до сестра си пишел, че предприема пътешествие из Африка, „за да потърся извора, но не на Нил, а моя собствен“. С риск да мине за детектив от филмите, Карвальо запита сестрата на Ромберг дали писмото е наистина от Дитер. Било написано на машина, но подписът и стилът били на Дитер. Във всеки случай датите се натрупваха без всякаква връзка. Според втория глас от Сан Франциско вече от два месеца германецът бродеше някъде по света. Според първия беше излязъл, но очакваха да се върне. А собствената сестра на инспектора от „Петни“ твърдеше, че преди две-три седмици ѝ е пратил писмо.

— Точно преди колко?

— Писмото не е у мен, дадох го на сина му. Пази всичките писма от баща си, а сега не мога да го попитам — на училище е.

Разликата не беше голяма. Две или три седмици. Значи вторият глас от Сан Франциско лъжеше, иначе нещата не се вместили в логиката на поведение, свойствено на международен инспектор от „Петни“. Напуска преди два месеца, бездействия месец и половина, сетне пише на сестра си и едва вчера решава наистина да отпътува, и то точно след едно обаждане на Карвальо. Недоверчивостта на детектива беше не толкова професионална, колкото вродена черта. „Недоверчив съм като мама“, помисли Карвальо и изведнъж усети как стомахът му се присвива — беше гладен. Поколеба се дали да помоли Бискутер да импровизира някакво ястие, или да отиде с Чаро в някой ресторант на Рамблас. Домързяс го обаче да се обади по телефона на Чаро и обхванат от някакво странно нетърпение, той излезе и пое по булеварда, където взе придиричиво да избира сред близките ресторанти. На площад Реал изпи голяма бира, спомняйки си с тъга мезето от калмари в сос с черен пипер и индийско орехче, с което някога бе прочута най-многолюдната бирария в квартала. Сега вместо славните предшественици се подаваха мумифицирани парчета калмари, плувачи в кафеникава вода. Лошото на древните култури е, че са останали в миналото. Преди време в тази кухня беше работил един истински гений в приготвянето на калмари, създал бе илюзията за вечен вкус и си бе отишъл, оставяйки непоправима празнота. Нямаше дори кой да посочи на Карвальо следите на гения. Келнерите са

прелетни птици, особено сега, когато келнер може да стане всеки, способен да намъкне някое бяло сако — по-мръсно, отколкото е било вчера, и по-чисто, отколкото ще бъде утре. След като за стотен път изтерза душата си с размишления за някогашните калмари, Карвальо реши за утеха да обядва в „Агут д’Авиньон“, ресторанта, който му допадаше с хубавата кухня и го огорчаваше с малките си порции. Когато Грасиан^[1] е написал, че „... хубавото, ако е кратко, е дважди по-хубаво“, сигурно не е имал предвид яденето, а ако го е имал, значи е бил един от онези презрени слаботелесни интелектуалци, способни да се прехранват със супа от букви и с по едно жалко яйце, твърдо като собствените им глави. „Трябва да се яде, за да се живее, а не да се живее, за да се яде“, е казал не един древен философ. Повтарят го и сега безброй специалисти по диетите, ала оскъдните им познания служат единствено за да подлагат на мъчение ония, които просто са понапълнели.

Омлет с крехки скилидки чесън като начало, последван от порция гъби пумпалки със свинско шкембе, после риба треска на скара и накрая десерт от малини без никакви подправки.

— Без нищо отгоре?

— Без нищо.

Харесваше му видът на малината, усещането за месест, леко тръпчив плод, който не стърже по зъбите като къпина и е с по-осезаем вкус от ягодата. Собственикът на ресторант „Агут д’Авиньон“ приличаше на благопристоен младеж от двайсетте години, който се е разорил след някоя безумна нощ прекарана в игра на бакара, и се е върнал към нормалния живот благодарение на уменията да управлява лично ресторанта си, сякаш той беше жена или автоматична писалка. Карвальо смътно си го спомняше как броди предрешен като скитащ музикант из университетските аули, метнал мандолина на рамо, с мустачки на млад коцкар от двайсетте години, същински магнит за лудите по музиката момичета. Вероятно някоя нощ той и другарите му от студентския оркестър бяха влезли в този ресторант и от песен на песен, коя от коя по-глупава, бе разбрал, че ресторантът е нещо като родина, може би най-добрата, и беше решил да остане тук завинаги. Карвальо го виждаше често на пазара „Ла Бокерия“ да оглежда стоката с око на познавач, облечен така, сякаш позираше за някоя стара картичка, на която млад лорд е прегърнал талията на свежа английска

девица на фона на зелена ливада в Съсекс, а в облаците кръжи ангелче и носи в ръце надпис: „I love you, milady“^[2]. Собственикът на „Агут д’Авиньон“ избираше стоката, която би избрал и Карвальо — с мълчалива увереност я посочваше отдалеч с пръст, а понякога дори с тънкото си като писалка бастунче. При най-малкия жест на четирийсетгодишния млад коцкар, облечен в стил ар деко, продавачките на риба и месо веднага отделяха посоченото, така че сега Карвальо имаше възможност да яде безспорно най-доброто от близкия пазар, плюс някои интересни допълнения, които собственикът отглеждаше с професионална гордост в специални градини и ферми, следвайки примера на френските ресторанти. Качеството на изяденото и на това, което предстоеше да бъде изядено, компенсираше оскъдността на порциите — Карвальо я отдаваше не толкова на скъперничеството, колкото на желанието на собственика всички да бъдат кльоцави като самия него. Въпреки очевидния провал на този едноличен кръстоносен поход клиентелата от лекари напускаше ресторанта доволна, защото ѝ бяха дали възможност да спазва принципа и да стане от масата с леко чувство на глад. Още едно правило, което Карвальо ненавиждаше.

[1] Грасиан, Балтасар (1601–1658) — испански писател, йезуит, автор на трактати на нравствени теми и на обширната новела „Ел Критикон“. — Б.пр. ↑

[2] Обичам ви, милейди (англ.). — Б.пр. ↑

— Мислех да ти се обадя, но ме домързя и отидох да обядвам сам.

— Благодаря. Много мило от твоя страна. И сега какво? Да подремнем следобеда, а?

— Няма друг изход.

— Да, но аз бях на фризьор и не искам да ме разрошваш.

— В дните, когато ходиш на фризьор, не работиш ли?

— Слагам си перука за клиентите. Понеделник, сряда и петък — кестенява, вторник, четвъртък и събота — руса. Ако искаш, ще си я сложа.

— Не.

Раздразнението, изписано на лицето на Чаро, отстъпи място на закачливостта. Тя хвана главата на Карвальо и го целуна по устните.

— Бедничкият. Тая мръсница Чаро щеше да те остане без следобеден сън. Ела, кралю мой, ела.

Още в коридора Чаро започна да се съблича, а Карвальо не откъсваше очи от трептящото при всяка стъпка, лъскаво слънце на задника ѝ. Сумракът в стаята не успяваше да скрие младата, загоряла на терасата, ултравиолетова плът с още лениви зърна и език, който се вклини между зъбите на Карвальо с порива на каратист. Чаро разгърна дрехите му, сякаш бяха опаковка на прекрасен подарък, и се притисна към него, потърквайки в гърдите му меката си буза. Телата бавно напредваха към леглото, без да губят време в излишни движения; краката се плъзгаха едва-едва с явното желание да забавят, да отдалечат целта. Накрая Карвальо се отпусна на леглото по гръб, следван от лицето с дръпнати очи на Чаро, пламнало от вътрешна топлина. Сетне стаята постепенно загуби очертанията си, телата бяха споени със стоманена връзка, а устните им яростно се бяха слели. Накрая те се отпуснаха изтощени, като разтворена книга, чиито страници все още бяха свързани от преплетените им крака и ръце. Карвальо лежеше по гръб, а ръката му бавно милваше гърдите на Чаро, като последен отглас на затихващата страст в преситените им тела.

Чаро уважаваше правото на Карвальо пръв да отива в банята и вече бе престанала да се изненадва от желанието му да се махне веднага след като се бяха любили, сякаш се стремеше да избяга час по-скоро от местопрестъплението.

— Ще ти звънна — извика Карвальо, докато се обуваше, а от другата страна на вратата долиташе шумът на струящата от душа вода върху ваната.

Вдъхна със задоволство свежия въздух в коридора и отиде до хладилника. Там го чакаше бутилка хубаво изстудено шампанско. Жадно изпи една чаша и усети как челюстите му изтръпват, докато златистата струя се стичаше в една твърде важна кухня на тялото. От антрето позвъни на Маркос Нунес и се уговори да се срещнат в дванайсет през нощта в „Сот“.

— Ако видите двайсетина души да слушат някого с отегчение, потърсете ме сред тях. Сигурно е, че ораторът ще бъда аз.

На улицата сновяха камиони, виждаха се стари проститутки в пуловери от ангорска вълна — приличаха на плетени бутилки. Едната ръка държеше изтъркано от употреба портмоне, а другата подканваше евентуалните клиенти или с нокът чоплеше някоя жила от задушеното на обяд, заклешила се между резеца и първия кътник. Същият пръст размазваше червилото по устните или облекчаваше ухото от сърбежа, пърхота или събраната кал. Шофьорите на камионетките със следобедна вялост изминаваха пътя от складовете на „Санчес Ерманос“ и „Фегонар продуктос конхеладос“ до кръчмите и пещероподобните барове, като от време на време се задяваха със старите фльорци.

— Бабке, защо са ти толкова големи циците?

— Защото ми ги е теглил баща ти.

Някакъв пияница изчисляваше най-краткия път от тротоара до платното. Върволица деца се връщаше от близкото училище, разположено в приземието, където всичко бе пропито от миризмата на клозетите, а хоризонтът на живота започваше и свършваше в един вътрешен двор — свят на боклуци, котки, плъхове и балкони, на които сякаш вечно се суши едно и също ухабено пране. Саксии с мушката по паянтови балкони, някой и друг карамфил, клетки с мършави и нервни папагали, бутилки с газ, обяви на акушерки и педикюрстки. Табели: „Каталонска обединена социалистическа партия“, „Федерация на центъра“, „Фризьорски салон «Майте»“. Воняща миризма на запръжки: калмари по римски, пържена риба, картофи, печени агнешки главички, миди, шкембе, подмишници, изпъкнали прасци, подпухнали очи, разширени вени... Карвальо познаваше тези улици, тези хора. И не би сменил с нищо този пейзаж — той му е необходим, за да се чувства жив, макар че нощем предпочиташе да избяга от победения град към хълмистото предградие, откъдето можеше да

наблюдава града отстрани. Несравнима е гледката, разкриваща се на всяка излизаща на Рамблас улица в пети район — устието на реката, по която тече животът и историята на цял един град, на целия свят.

Бискутер приготвяше омлет с картофи на газовия котлон в стаичката, която заедно с умивалника допълваше кантората на Карвальо.

— Правя го по ваш вкус, шефе. С малко лук, кълцан чесън и магданоз.

Бискутер бързо превърна писалището на Карвальо в маса за хранене и детективът се нахвърли върху парчето омлет с размерите на кубическа педя. Бискутер седна срещу него и се зае с другото парче в очакване да получи похвала.

— Само не казвайте, че не е хубав, шефе. Ако още сте гладен, приготвил съм и малко самфайна^[1]. Екстра работа. Хубав е, нали, шефе?

— Не е лош.

— По дяволите! Само толкоз ли, шефе? Аз го намирам страхотен, да си оближеш пръстите. А, щях да забравя! Обади се някакъв Педро Пара. Каза: „Не забравяйте да му предадете, че се е обаждал Полковника“. Да ви предам, че утре ще имате онова, което сте му поискали. Да минете покрай банката. И една телеграма. Не съм я отварял.

Пристигам Барселона сряда. Ромберг.

— Сложи ми малко самфайна.

— Предполагам, че след това няма да вечеряте, а, шефе? Ядете за трима, а сте слаб като глист, ама всичко отива в кръвта и ето ти го холестерина.

— Писна ми от доктори около мен! Първо Бромуро, сега ти. Яж и не се тревожи за холестерина.

— Ама аз за ваше добро го казвам.

— А ти ще вечеряш ли след тази обилна закуска?

— Че разбира се. Всичко, дето остава, го доизяждам през нощта. Напоследък не знам какво става с мен, шефе. Лошо спя. Тъжен съм. Мисля за майка си.

Бискутер попи със салфетката една сълза, но очите му продължаваха да се наливат с влага, която заплашваше да се излее върху зелено червеникавото съдържание на чинията със самфайна.

— Потърси си приятелка, Бискутер, или ходи от време на време в публичен дом за повдигане на духа.

— Приятелка, само си говорите, а нищо не ми предлагате. Пък проститутките ме разсмиват. Като ми кажат: „Хайде, плешивецо, ела да ти го измия“, ме напушва един смях...

Местейки поглед от Бискутер към телеграмата на Ромберг, Карвальо посегна към телефона. За Бискутер това беше знак, че трябва да разтреби масата. Но Карвальо така и не вдигна слушалката. Някакво смътно опасение го възпря да съобщи на вдовицата Жаума за неочакваното възкръсване на Дитер Ромберг.

[1] Ястие, приготвено от месо, дреболии, свински крачета, уши и др. — Б.пр. ↑

Когато човек влезе в някой бар, където зрелището е самата клиентела, и слезе по стъпалата към центъра на сцената, усеща върху плещите си бремето на звезда от американски филм, а в краката — напрежението на въжеиграч. Някъде докъм полунощ единствените посетители са две или три двойки, решили да избягат от самотата на ергенството или от брачното огнище. След този час се появяват един след друг актьори от независимия театър, зависими от театъра актьори, служители с интересно и позагладено минало, нереализирани кинорежисьори, певци на вечната „нова каталонска песен“, един политически карикатурист и друг — минал случайно оттук.

— Така е — Барселона е Европа.

Поет, бивш затворник, търсещ в „Сот“ бурни усещания, които да му възвърнат част от двайсет и петте години затвор; младичък сивоок ръководител от Работническите комисии; дами активистки от местната левица; професионални „нощни птици“, очакващи вече трийсет години нощта, когато всичко ще бъде позволено; писател хомосексуалист с приятеля си, загърнат в кожено палто; един истински поет, чел Троцки; водещ на „кръгли маси“ обладаващ магическото умение да предоставя думата на участващите и да обобщава мнения дори и при пълното отсъствие на такива; неколцина случайни впечатлителни интелектуалци, надяващи се на интересни запознанства, каквито и най-старите посетители на заведението не са успели да постигнат; бивши политици със запазен все още морален актив; млади островитяни от незнайно кой остров; безумци, изпълнени с надежда да забогатеят, поглъщащи с очи интелектуалния каймак; уругвайци, избягали от уругвайския терор; чилийци, избягали от чилийския терор; аржентинци, избягали от нескончаемия аржентински терор; един от десетте най-близки сподвижници на Карильо; почти млад бивш инженер, посветил се на издаването на радикално-независими марксистки трудове; някоя и друга човешка останка от интелигенцията през четирийсетте години, подхранваща се от страниците на Лайош Зилай и Стефан Цвайг: ортодоксални кадри от левицата, решили да погледат отблизо упадъчния и несъмнено скандален среднощен спектакъл, предлаган от „нощните птици“ на левицата. Коктейли, чието качество ги доближава до най-лошите напитки, приготвяни в някоя посредствена манхатънска кръчма, и до съвсем лошите на барселонските барове. Пространство, разположено на различни нива,

нелишени от задушевност кътчета, макар и в овехтяла и недостатъчно функционална обстановка, и тезгях по протежение на целия коридор, където опират лакти всички, които не умеят да поддържат забавен разговор и приказват със собственика, или с келнерите с приятелски тон, възможен единствено през нощта — пред тях е целият ден, през който ще могат да си поотдъхнат от толкова фамилиарност.

Тази вечер вместо обичайните петнайсетина или двайсетина слушатели около Маркос Нунес се бяха събрали едва десетина. Зрелият младеж произнасяше слово с присъщата си насмешлива съдържаност, следвайки чудесния ритъм, усвоен в университета, където току-що бяха открили Павезе и англосаксонските поети от трийсетте години, и интонация, способна да направи възвишено носталгичен дори разказа за заблуден автобус или убийствено иронично описанието на сандвич с испански колбаси. Нунес беше един от първите, опитали се да възстановят левите организации в Барселонския университет през петдесетте години, а след разпитите и предварителния затвор бе избягал във Франция — така беше поел пътя, който можеше да го отведе до бюрократичния апарат на собствената му партия или до докторат по обществени науки, който би му послужил в една бъдеща демократична Испания. Бе се оказал прекалено циничен за бюрократ и твърде безволев за доктор по обществени науки, така че беше избрал занаята на зрител и го упражняваше с прикрито усърдие. Заради излишната дипломатическа съдържаност в поведението и отслабващата с времето привичка да поддържа спомена за миналото, за което Нунес продължаваше да се държи като удавник за сламка, наричаха го „българския консул“. Въпреки това той се стремеше да съхрани в паметта си всичко, свързано с възраждането на левите настроения във франкистка Испания, така както се съхранява платиненият еталон на десетичната метрична система. Обладаваше дарбата да получава и да раздава приятелство, и то само след граничещи със садизъм изпитания, а когато се наложеше да обрисова приятелите или враговете си, беше безпощаден в изразите си. В трескавите му тиради се долавяше особено ожесточение, сякаш, озовал се вече на земята, му се искаше и другите да паднат ничком, след което беше готов да продължи разговора, като че ли нищо не се е случило.

Карвальо взе последното стъпало, което го отделяше от събралите се, и зачака момента, в който Маркос Нунес щеше да

повдигне за пореден път вежди и може би щеше да забележи присъствието му. Някои лица му бяха познати от студентските години, дори можеше да назове имената им, без особен риск да сгреша. На свой ред и те го гледаха, опитвайки се да го разпознаят. Карвальо се приближи още към групата и спря, когато очите му срещнаха погледа на Маркос Нунес. Предугаждайки, че той ще му предложи да се присъедини към кръжока, Карвальо го изпревари, като му даде знак с глава, че иска да поговори насаме с него. Нунес не прекъсна веднага речта си, леко ѝ подряза крилата и я довърши сръчно с няколко фрази, които разсмяха една дама с огромни очи на нощен хищник.

— Ти си циник и ти е приятно да ти го казват.

— Аз циник? Аз съм наивник. С мен можеш да направиш каквото пожелаеш.

Нунес се надигна и последва Карвальо до една маса на съседното възвишение, където две току-що излезли от някое кино в Енсанче семейства пиеха половинка уиски с лед, но без сода, джин с тоник и водка с лимон — максималния репертоар на всички съпружески двойки, излезли току-що от някое кино в Енсанче. Така поне заяви Нунес, щом седнаха, като ги гледаше усмихнат.

— Изглежда, доста се забавлявате.

— Ако се забавлявам, значи не скучая. Профилактично лечение.

— Бих искал да ми обясните някои неща. Опитах се да открия Дитер Ромберг, инспектора от „Петни“, приятел на Жаума. Познавате ли го?

— Чувал съм името му. Жаума твърдеше за него, че бил притежател на най-големия мъжки член в света.

— Онзи ден беше в Сан Франциско. Тази сутрин обаче ми казаха, че от два месеца е напуснал компанията и че местопребиваването му е неизвестно.

— Сигурен ли сте, че е бил в Сан Франциско?

— Един глас ми каза: „Отиде на вечеря във «Феърмонт» с клиенти и ще се върне късно“. Друг глас на следващия ден ми съобщи, че е подал оставка и е изчезнал. Във всеки случай вие не сте ми казали почти нищо за частния живот на Жаума. С кого се срещаше? Кои бяха постоянните му приятели?

— От една страна, бивши състуденти и преди всички такива, които бяха постигнали подобно на неговото положение. Не че се

стремеше към това, а просто самите обстоятелства налагаха определен избор. От онези, които няхаме пукната пара, само аз и един друг бивш колега поддържахме връзки с него.

— Приятелски или политически връзки?

— Единствената му връзка с политиката беше от икономически характер — плащаше партийния си членски внос. Понякога разговаряхме на профсъюзни теми, за работническото движение. Не искаше да има проблеми с персонала и се обръщаше към нас за съвет. Последният политически разговор, който водихме, беше по повод на появилите се в предприятието зародиши на организации, чужди на Работническите комисии. Привърженици на Националната конфедерация на труда^[1] и някои други.

— Напоследък имаше ли неприятности в службата?

— Не. Но скоро щеше да има. Само малка част от предприятията, които контролираше, му създаваха трудности, но той много внимаваше при подбора на персонала и вземаше присърце и най-малкия конфликт.

— От морални съображения?

— Отчасти. Не можеше да превъзмогне определени представи за историята. Разбирате ли? По-точно беше му внушено, че работническата класа винаги има право и че той самият е един от администраторите на преминалия в отбрана капитализъм. Освен това се стремеше да съответства на образа, който си бе изградил за самия себе си. А той противоречеше на представата за един обикновен експлоататор. Неминуемо изпадаше в положението на благ баща. Ходеше по сватбите на своите подчинени. Интересуваше се за здравето на близките им. Дори когато видеше, че някой служител има лични проблеми, той му даваше два-три дни отпуск.

— Любопитно. Мениджър на многонационална компания с поведение на собственик на квартално предприятие. Вие наистина ли го ценяхте?

Смехът на Нунес бе контролиран, сдържан.

— Ще ви дам една снимка, правена при завършването на университета. На нея сме шестима души — бяхме неразделни по време на следването. Мисля, че цял живот ще бъдем свързани един с друг, иначе ще загубим самоличността си. Всеки от тях носи част от моята самоличност, а аз — част от тази на останалите петима. Нещо като

мозайка. Всички заедно можем да възстановим най-хубавите години от живота ни въпреки политическите преследвания, въпреки бруталността, на която бяхме изложени, въпреки дълбокия мрак в страната. Можем да живеем дълги години разделени и после да се върнем там, откъдето сме тръгнали. Не съвсем, разбира се. Но все пак изходната точка винаги е миналото.

— Вие ли бяхте героят?

— Мъченикът. Идеализираха ме през целия период на моето изгнание. Не очаквах, че ще се върна така отрезвен. Стигна се до някои остроти. До известно разочарование. Накрая ме приеха такъв, какъвто съм. Отчасти защото са убедени, че няма да им отнема това, което притежават, и че ще живея скромно с два чифта дънки, един пуловер и две ризи. Те имат власт — икономическа, политическа, културна, морална. А аз нямам власт. Никаква.

— Интересува ме тази снимка и бих искал да получа сведения за хората на нея. Можем утре да обядваме заедно. Къде предлагате?

— В Барселона-две има малък френски ресторант, където човек може да хапне така, както никъде другаде в града. Конфи от гъска — собственичката го доставя от Перигор.

Карвальо започна да гледа Маркос Нунес със симпатия.

[1] Анархосиндикална организация, създадена в 1910 г., която на практика вече почти не съществува. — Б.пр. ↑

На път за дома си във Валвидрера Карвальо караше почти машинално. В паметта му изплува споменът за студентските години, над които витаеше сянката на Маркос Нунес, превърнал се в мит за следващите випуски. Той не само бе оказал съпротива на полицията при арестуването си, не само бе първият „червен“ студент след войната, организатор на първите университетски организации — за интелектуалните му способности се разказваха истински легенди.

— Малибран каза, че е много силен в синтеза, а и в анализа го бивало много.

По онова време професор Малибран приписваше на своите възпитаници способности за анализ и синтез така, както Церера е раздавала плодовете на земята. Съответната характеристика се спускаше над избраника като огнен апостолически ореол, а от небето се разнасяше гъгнивият глас на професора: „Това е моят възлюбен син и на него възлагам всичките си упования, защото е способен да прави анализ и синтез“. В действителност Маркос Нунес бе първият от поредицата мъченици на студентската съпротива и странстването му из Франция и Германия се следеше в Испания като пътешествие на някой ученик господин към изворите на всемирната мъдрост. Когато Карвальо бе арестуван, изправен пред съда и осъден, летописът на студентската съпротива все още имаше за отправна точка падането на Маркос Нунес.

— Ние сме от четвъртата вълна арести след Маркос Нунес.

Десетки все още момчешки лица изплуваха от дълбините на миналото. Следобедните часове в дома на Хулиана — всички, независимо кой колко пари имаше, биваха приети в този голям дом в стара Барселона, където портретите на Алфонсо XIII съжителстваха със снимката на някакъв роднина каноник, с антикварни мебели, с музиката на Бах, Шостакович, Монтан. „Ние ще счупим затворническите решетки, зад които гният нашите братя.“

Ламаншко сирене, евтина наденица, долнокачествено вино, спорове относно противоречията в диалектиката, бегли плътски и духовни съприкосновения, а в ъгъла, като символ на мъченичеството — лъскава извита палма, досущ като въпросителен знак. Първи идеологически различия, първи наченки на политическа активност. Полковник Пара бе задържан само няколко седмици преди Карвальо и пуснат на свобода след седемдесет и два часа. Епичният му разказ

впечатли мнозина, особено когато каза, че нарочно угасил цигара в дланта си, за да провери до каква степен може да издържи на мъчения. Полковник Пара направи доклад, който се четеше на всички събрания и събуждаше противоречиви мнения. На Карвальо разказът на Пара му заприлича на великолепен кадър от антигермански филм с участието на Джеймс Къгни и Ричард Конте, прекалено в духа на улица Мадлен 13. По-късно сам се убеди, че мъченията са лично, дълбоко индивидуално преживяване за него и няма друга валидно правило, освен това да мълчиш, за да не изречеш нещо, което би могло да унищожи собственото ти достойнство. Изчезне ли достойнството, човек се превръща в играчка в ръцете на мъчителя.

А колко култура! Колко книги за четене! Колко интелектуални съдби за подражание! Полемиката между Навий и Льофевр във Френската компартия. Ама и тях кой ги беше пръкнал! Паркира колата пред малката си къща на средна възраст и образите се превърнаха в отломъци, сякаш вълшебното огледало на възпоминанията се бе откачило от гвоздея си. Заизкачва се по разкаляните стъпала, като в едната си ръка държеше кореспонденцията, а с другата пазеше равновесие, за да не падне. Вдъхна първите ухания, които ситният дъжд изтръгваше от земята и от зеления плет, и ободрен и успокоен, отвори вратата и влезе. Освободи ръцете си и проследи с поглед етажерката в коридора, където книгите заемаха неравномерно пространството, на места изправени плътно една до друга, на други наклонени към празнините и обърнати наопаки. Потърси „Критика на диалектическия разум“ на Льофевр, „Как се каляваше стоманата“ на Островски и „Есета за Хайне“ на Сакристан. Отиде до камината и разкъса книгите спокойно и умело като експерт, направи купчинка от листовете и, нареди върху тях сухи подпалки, а отгоре — цепеници. Огънят лумна и материализираната върху хартията култура пламна, изпълнявайки мисията си да подхранва по-реални огънове.

Да вечерям или да не вечерям, това е въпросът.

— Холестеринът, шефе.

Два часът след полунощ. Валеше силно и нощта донесе мириса на мокър бор; пращането на горещите цепеници се смесваше с ромона на дъжда върху бръшляна, опънат като зелен килим върху земята в градината. Едно присвиване на червата го изстреля към тоалетната. Пътьом грабна „Случаят с усмихнатия йезуит“, криминален роман от

Никълсън, и един вестник. „Предимството да живееш сам е, че можеш да не затваряш вратата на тоалетната“, помисли той, докато се бореше с червата си. На преден план изпъкнаха острите му колени и един ъгъл от спалнята, който се виждаше през полуотворената врата. Съжали, че не я бе затворил, защото така не можеше да се съсредоточи изцяло в четивото. Прочете десетина реда от един от най-префърцунените криминални романи, които някога бе вземал в ръка. Убийството на бивша любовница от младини служеше на разказвача като претекст за дълго пътуване към миналото на английски военнослужещ в Индия. Беше невероятна смесица от „Дъждове“ на Бромфийлд^[1] и ориенталската мистика в духа на Хесе и Агата Кристи, в резултат на което се получаваше нов любопитен образец. Когато стигна до точката и мина на нов ред, стомахът му най-сетне се успокои. Напълни бидето и после потърси в литературната притурка статията на Фернандо Монегал, най-добрия испански критик на полския театър, любимец на Карвальо не само заради абсорбционните качества на хартията, а и заради достойнствата на самия текст. Сякаш се бе установил неоценим синтез между хартия и статия. След като свърши, Карвальо се доразсъблече и намъкна окачената до шкафчето хавлия. На пода остана празният панталон и между необходимостта да го вдигне и инстинктивното желание да вечеря нещо Карвальо избра второто. Пред пълния с консерви шкаф се поколеба дали да предпочете по-лесното — една претоплена консерва, или да пристъпи към алхимията на сготвена в ранни зори гозба. Какво да хапне? Задушено с фиде. В хладилника и малкия килер, разположен до шкафа, откри всичко необходимо. Изпържи леко посолената свинска пържола във врящото в пръстена тенджера олио. Прибави картоф на парченца, настърган лук, черен пипер и домати. Събра на купчинка запържката, поръси я със сол и червен пипер, сетне сложи фидето и го задуши, докато то стана на прозрачни кристалчета. Това бе моментът да налее бульона, така че да покрие с един пръст компактната маса. Щом яденето завря, Карвальо прибави четири резена „владишка“ наденица и малко преди да дръпне тенджерата от огъня, сложи няколко скилидки чесън и червен пипер, запържени отделно. Бе се научил да слага тази наденица във фидето в женския манастир, където се криеше в края на петдесетте години след провала на партийната печатница. Монахините им оставяха храната върху дълга дървена маса; изтъркана от миене, най-красивата маса,

която Карвальо бе виждал в живота си, също като извадена от някой натюрморт. От детството си пазеше дълбок и трогателен спомен за монашеските одежди, от времето, когато учеше в училището на монахините в Сан Висенте де Паул.

— Хосе, какъв ще станеш, като пораснеш?

— Светец.

— Като свети Тарзиций?

— Като свети Тарзиций или като света Геновева от Брабант.

— Ти трябва да бъдеш като свети Тарзиций, защото си момче.

Света Геновева е била жена.

Тогава все още не разбираше, че и светците имат пол.

[\[1\]](#) Бромфийлд, Луис (1896–1956) — американски писател. — Б.пр. ↑

— Извинете, че ви безпокоя. Към Барселона ли отивате, господине?

— Да.

— Повреди ми се колата и видях, че спирате да хапнете. Ще ме вземете ли?

„Дребно човече с прекалено много коса“, помисли Дитер Ромберг. После погледът му се плъзна към гъстата, добре подстригана брада и стигна до дискретния ежедневен, но елегантен костюм.

— Представител съм на предприятие за спортни съоръжения и тъкмо привърших едно посещение из района. Връщах се вкъщи. Ако нямате нищо против.

— Не. Нямам нищо против.

— Аз също ще хапна. Ще седна на някоя маса и когато решите да си тръгнете, само ми кажете.

— Седнете при мен, можем да се храним заедно.

— Много сте любезен, господине. Благодаря ви.

Човекът седна и въздъхна с облекчение.

— Да знаете само от каква беда ме измъквате. Ако не се прибера тая вечер вкъщи, господ да ми е на помощ, докато убедя жена си, че е било по вина на колата.

— Май ви няма доверие.

— Ами аз й давам повод.

Смигна му. Огромен златен пръстен лъщеше на същия пръст, на който блестеше и тънка халка.

— Такава ми е работата. Басейни. Тенискортове. Ето визитната ми картичка, вземете.

— Не мисля, че ще стане нужда. Чужденец съм и само минавам оттук.

— И аз забелязах, но много добре говорите испански.

— Идвам често.

— Задръжете визитната картичка. Човек никога не знае. Някой ден ще речете да си купите вила в Испания и ще имате нужда от мен. Хуан Игерас Фернандес, на вашите услуги.

— Петер Херцен.

— Петер. Звучи ми английска.

— Немец съм. Но Петер е еднакво и на английски, и на немски.

Келнерът донесе салатата и филето на Ромберг.

— За мен няколко резенчета мерлуза на скара и нищо повече. Имам язва.

На масата се появиха две различни хапчета, извадени направо от джоба.

— Слагам си в джоба дневната доза и така не ги забравям. Иначе все ги оставям в куфара или ги забутвам бог знае къде. Пълна катастрофа. Прекалено много неща ни се струват на главата и после идват язвите, а и още по-лоши болести. Вие имате здрав вид. Якичък сте. Явно полагате грижи — филенце, салата. Спортувате ли?

— Когато мога. Плуване преди всичко.

— Много здравословно. Това е най-пълноценният спорт. Ето, виждате ли, цял ден се разхождам сред басейни, а не знам да плувам. Тук, в Испания, са ни възпитавали надве-натри. Малко писане, малко смятане. Физически упражнения? Тичай след топката или консервената кутия по улиците или празните места. Днес децата вече са друго нещо. Синът ми учи плуване. Два пъти седмично. През лятото, отидем ли на плажа, нещо ми става, като го гледам как плува като жабче, а аз стоя до кръста във водата или клеча.

Изяде си рибата бързо, за да има време да пие кафе с Ромберг.

— Виж, от кафето не се отказвам, та ако ще да имам хиляди язви.

Стана под някакъв предлог и отиде при келнера. Когато го видя да показва масата и да вади портфейла, Ромберг разбра, че е платил вечерята и на двамата. Надигна се, за да му попречи, но закъсна.

— Моля ви. Голяма работа. Вие ми правите такава огромна услуга...

Дребното човече похвали удобствата на беемвето.

— Не е моя. Наех я.

— Рано сте взели отпуск. Тук още е пролет.

— Наложил се да го взема сега.

— Нещата невинаги се нареждат така, както ни се иска. Слушайте, ще имате ли нещо против, ако си полегна за мъничко отзад? Заради язвата. Добре е да се опъна малко след храна.

Ромберг седна зад волана. Закопча внимателно предпазния колан и се обърна. Дребното човече почти се побираше цялото на задната седалка. Усмиваше му се доволно, с ръце, скръстени върху стомаха.

— Ето това е живот. Все едно че пътувам в спален вагон.

Излязоха от паркинга и поеха по магистрала А-17. Оставаха цели седемдесет километра до Барселона. Дитер подкара с пълна скорост, като наблюдаваше в огледалото лицето на спътника си, да не би да се изплаши. Той обаче изглеждаше съсредоточен в съзерцанието на тавана или може би спеше с полуотворени очи. Ромберг се надяваше да приключи срещата с Карвальо навреме, за да не се налага да ноцува в града. Искаше да стигне по-скоро до Валенсия и на другия ден да се качи в Аликанте на ферибота за Оран. Мислено се опитваше да проведе въображаем разговор с Карвальо, който хем да бъде убедителен за детектива, хем да не компрометира самия него. В душата си чувстваше страх, огромен като тялото му, и нямаше с кого да го сподели. Навремени мъка свиваше гърлото му, той простенваше тихо името на мъртвата си жена: „Гертруде“, и очите му се замъгляваха от жал към самия него. Сетне изникваше споменът за сина — неговата втора рана.

— Прекалено много ме обича.

Каза го почти на глас. Беше чел някъде, че един писател, решил да избяга от СССР, малтретирал сина си през последната година на съвместния им живот, за да си спомня за баща си с омраза, а не с тъга. Той беше направил същото по свой начин. Бе отстранил детето от живота си, сякаш му пречеше, а в замяна то го обожаваше като идол. Пазеше снимките му, сякаш бяха реликви. Караше леля си да му преправя спортните сака на баща му, за да носи същите дрехи. Притежаваше способността на Гертруде да очарова и обича.

— Все някой ден трябваше да се случи.

По-късно, когато бъде в безопасност, ще го повика, но може би вече ще е късно, и момчето няма да иска и да знае за него.

— Много бързо карате.

Не схвана веднага точния смисъл на тона, с който прозвучаха думите зад гърба му. Когато си даде сметка, се обърна раздразнен. Спътникът му седеше, насочил към него пистолет от такова разстояние, че Дитер да не може да го стигне с ръка.

— По-бавно, немецо, по-бавно и отбий на първия син знак Р, който видиш. Това синьо Р ще рече паркинг. Не ми прави номера, защото най-напред ще ти осакатя ръката, а после ухото. Бавничко и спираш.

— Какво желаете? Почти нямам пари. Пътувам с чекове и чекова книжка.

— Ще видим. Ти спри и кротувай.

Дитер се вкопчи в надеждата, че ще има и други паркирали коли и ще може да извика за помощ. Синьото Р се приближаваше и той намали. Присъствието на една спряла кола леко го обнадежди.

— Спри сега, веднага!

Натисна рязко спирачките, като вдигна лек облак прах. Дребният спазваше разстоянието и държеше главата му на прицел.

— Искате ли да се уверите в това, което ви казах? Да ви дам ли портфейла? Желаете ли да претърсите багажа?

— Върни ми визитната картичка, която ти дадох. Хвърли я назад.

Нещо бе помръднало в другата паркирана кола. Един мъж слезе от нея и се отправи към тях. Дребният не се притесни. Насреща им идваше плещест мъжага, който застана до колата, наведе се и погледна вътре.

— Този ли е?

— Този е.

— Сигурен ли си?

— Сигурен съм.

— Вие ли сте Дитер Ромберг?

— Вие полицаи ли сте?

— Хей ти, погледни насам — извика онзи отзад.

Дитер се обърна, но успя да види с крайчеца на окото ръката на плещестия мъж и блясъка на ножа, който срязва гърлото му като масло.

Когато видя Бромуро извън пределите на Монфорте и най-близките около него барове, Карвальо така се удиви, че се разбуди окончателно. Стоеше там, пред вратата на дома му във Валвидрера, облечен в костюм, с връзка и идеално лъснати обувки, в компанията на млад атлет приличащ на флорентинска статуя.

— Може ли да влезем, Пепиньо?

— Дявол да го вземе, Бромуро, за първо причастие ли си се докарал?

— Случаят го изискваше. Доведох ти един приятел във връзка с това, за което ме питаше вчера. Пък и времето е хубаво, а аз никога не съм идвал тук. Та си рекох: „Почивен ден и разходка извън града. Я иди да видиш Пепиньо“.

Младият атлет явно притежаваше професионална подозрителност, защото се вмъкна в къщата, оглеждайки всички ъгли, и дори се върна към вратата, за да погледне отново градината. Сетне последва Карвальо и Бромуро, но не се отпусна в креслото, а само се облегна и взе да изучава детектива с преценяващ поглед.

— Този приятел знае всичко, свързано с уреждането на сметки между сводници, мацки, кофти клиенти и все от тоя род. Питай го каквото искаш.

— Да не би да държи агенция за сводници?

— Не, той самият е сводник, но от по-висшите кръгове. Професионален киноактьор. От онези, дето се хвърлят от стълбите и се блъскат с коли. Атлет. Покажи си мускулите на моя приятел.

Младият атлет отклони предложението, като махна с якото си ръчище, а по лицето му пробяга усмивка.

— Не сте дошли да правите гимнастика. Много добре. Бромуро сигурно ви е обяснил за убийтия от Вик, оня с дамските пликчета и всичко останало. Какво знаете за случая?

— Нищо.

— Не е ли било уреждане на сметки?

— Никога не убиваме клиента. Най-много да го посплашим, ако прекали с някое от момичетата — например ако го бие или нещо такова. Между нас работата стига до кръв само когато някой се намеси в играта на другото или нещо подобно. Но да пречукаш клиент, това е все едно да убиеш кокошката, дето снася златни яйца.

— А какво ще кажете за пликчетата в джоба?

— И това ми звучи невероятно.

— Това ваше лично мнение ли е, или имате доказателства?

— Изяснете се.

— Питам дали го казахте, защото така мислите, или сте проверили сред колегите от занаята.

— Поразпитах. Отговориха ми. И нищо.

— А извън Барселона?

— Извън Барселона няма нищо. Дребни пороци в някои промишлени селища, но ние знаем всичко. Рано или късно всичко се узнава.

— Страхотен е, Карвальо. Всичко знае. Викат му Златния чук, защото оная работа му кълве яко.

Левентът отново махна с ръка, без да съдържа самодоволната си усмивка.

— Всеки би казал, че се занимавам само с разврат и използвам жените. А аз си имам занаят. Това с жените беше само в началото, когато още не се бях установил, а сега го правя само от време на време.

— Той започна по вечеринките, правеше стойка на някоя табуретка или на ръба на монета от пет песети. Жалко, че не иска да ти покаже мускулите си. След неговия номер всички момичета падаха в краката му. Тук авантюрка, там момиче, което се предлага. Той веднага разбра как стоят нещата и оформи добра групичка. Колко мацки въртиш, а, Чук?

— Шест-седем. Човек не трябва да се увлича, защото после не издържа, а и конкуренцията е голяма. Освен това днес жените не се управляват така лесно, както по твое време, Бромуро. Тогава — два-три шамара и всичко върви като по вода. Сега към всяка трябва да имаш индивидуален подход. Ще глезиш синчето на една, ще вразумиш друга, трета има парализирана майка и трябва да ѝ се намери масажистка. Има ги и епилептички. Е, и шамарите не са излишни, но не са единственото средство. Трябва да им осигуриш охраната full-time^[1].

— Вие накрая ще основате профсъюз бе.

Карвальо бе сигурен, че стомахът му би смлял дори лунни камъни, но не и сводници. Приличаха му на кърлежите при кучетата, отворителни насекоми, които пълнеха търбусите си с чужда кръв. Атлетът имаше физиономия на зло агне и беше наивен като компютър.

— Да се върнем към убийтия. Защо полицията е обяснила, че става дума за уреждане на сметки?

— Откъде да знам? Това е чиста глупост.

— Но някой ден може да хванат някого от вас и да го накарат да плати всички сметки.

— Трябва да си много застрелян, за да платиш тия сметки, а и тая работа насила не става. Когато хванат някой джебчия, лепват му всичките възможни кражби. Но те самите знаят, че сводникът не убива клиенти. Може да пораздрусаш някого да му ритнеш един в слабините или да го шантажираш, макар че такива случаи са редки, защото спокойствието на клиента е по-доходно, отколкото шантажът. Намират се разни младоци, дето се мислят за много хитри и искат да си напълнят гушката за няколко дни. Тия трябва да ги гониш и ние сме най-заинтересуваните.

— А дамските пликчета?

— Това го има само в романите. Слушайте мен.

— Не е ли на мода?

— Спомням си само случая с един дрисльо, от тия, дето хващат момичето и го карат да прави какви ли не мръсотии. Ако ѝ харесва — нейна работа. Ама ако не иска, той няма право да я насилва. Та един чичка го прекали веднъж. Предупредихме го, той пак, с друго момиче, после с трето. Един ден му взехме гащите, напълнихме ги с изпражнения и му ги изпратихме вкъщи с една картичка: „За спомен от Пурита“. Повече не се весна.

— Е, Пепе, няма ли да полеем моето посещение?

— Какво искаш, Бромуро?

— Чаша вино, от онова, което ти пиеш.

— А вие?

— Аз не пия, благодаря. Ако почна рано сутрин, няма да издържа до вечерта, а работата ми е нощем. Вода. Ако може, негазирана. Или парченце круша.

Карвальо донесе от избата една бутилка „Кот дю Рон“; 1969 година. Бромуро следеше подготовката по отварянето и адамовата му ябълка подскачаше, като че ли му предстоеше да преживее дивно приключение.

— Пепиньо, нима отваряш тая бутилка заради мен? И пише на френски!

На утринната светлина виното изглеждаше леко сънливо, като лице на момиче, което пази мириса на топли чаршафи, а гласът му е все още унесен. Светлината на Валес придаваше на червената течност цвят на череша, а белезникавият език на Бромуро сякаш размътваше виното, докато го вкусваше.

— Ама винце, Пепиньо! Един път! А после какво ще пия? Всичко останало ще ми се струва вода от чешмата.

— Това е като първото причастие, Бромуро.

— Мога ли да я изпия цялата?

— Изпий я.

— Нищо не ми дължиш, Пепиньо. Това, което направи за мен, струва колкото всички пари на тоя свят. Когато бях в Синята дивизия, веднъж ни дадоха каска германско вино, от Рейн. Бяло, великолепно. Но бяхме неопитни и не можахме да го оценим. Намериха се и такива, които казаха, че не струвало колкото „Валдепеняс“^[2]. Млади и глупави. Дадоха ни го за Коледа, преди да тръгнем за руския фронт. После ни наредиха да се строим, защото щял да минава Муньос Грандес. Най-трезвите приличаха на наклонената кула в Пиза. Муньос Грандес мина пред нас, като че ли бе глътнал бастун, и не пожела да види онова, което виждаше. „Да живее Испания!“, извика един тъпанар, за да ни стресне и да застанем мирно, но вместо това изпопадахме един връз друг, като се пукахме от смях и се напикавахме, истина ти казвам, напикавахме се. Стомасите ни вряха, оная работа ни беше измръзнала от студ. Пък туй е лошо, Пепиньо, много лошо.

[1] Непрекъснато (англ.). — Б.пр. ↑

[2] Марка не особено скъпо испанско вино. — Б.пр. ↑

Модернистичната стълба завършваше с огромни врати от резбовано дърво с позлатен обков. В преддверието портиерът четеше „Реалност и желание“ на Луис Сернуда^[1]. Карвальо не беше от хората, които лесно се изненадват, но сега се стъписа за миг и прочете няколко пъти заглавието. Портиерът вдигна глава и се усмихна иронично над ръба на книгата.

— Кого търсите?

— Педро Пара.

Отбеляза мястото, до което беше стигнал, с кокален нож за разрязване на хартия и затвори книгата внимателно, сякаш беше чуплива. Заведе го до малка приемна и докато Карвальо се чудеше дали да прелисти „Камбио 16“ или „Триунфо“, Педро Пара се появи на вратата като истински полковник, готов да издаде знаменателна заповед. Полковникът икономист беше по риза въпреки студената пролет или може би благодарение на луксозното отопление. Той козирува и се засмя, докато потупваше Карвальо по гърба, сякаш удряше твърд дюшек. Изминалите години не бяха намалили приликата му с Розано Браци, ала сега може би повече се доближаваше до Розано Браци в „Летни лудории“, отколкото в „Желязната корона“ — богат, с прошарени коси, със загоряла от слънцето кожа благодарение на излетите в планината и карането на ски. Опънатата му риза говореше за ежедневна гимнастика: едно, две, едно, две, или вдишвания и издишвания всяка сутрин пред отворения прозорец и в студ, и в пек, и зиме, и лете.

— Липсва ти само униформата.

— И то генералска, нали? Щом още като бях на двајсет и пет години, ме наричахте полковник, сега вече трябва да съм генерал. Все още мога да стана. Скоро ще има партизанска война, а такива събития се използват за повишаване в чин.

— Партизанска война ли? Струва ми се, че ако не се изкатериш по фасадата на Сената или Кортесите, възможностите ти за повишение ще бъдат изчерпани.

— Черна станция както винаги. Какво става с теб, Карвальо? Последното, което научих, бе, че след затвора си се запилял някъде, а после съвсем загубихме следите ти. Казаха ми, че си бил частен детектив, досущ като в криминалните романи или във филмите на Богарт.

— Е, фирмата е по-скромна. Избягали от къщи хлапаци, ревниви съпрузи, които следят жените си през свободните им часове. Истинските полицаи ни наричат „души гащи“.

— Ама че реакционен занаят.

— Също както да правиш счетоводни отчети за родната финансова олигархия.

— Не се зъби. Правя отчети и за теб. Ето ти кратко сведение за дейността на „Петни“ в Испания и за най-близките им клонове. Например от Испания се контролира част от Латинска Америка, друга част е свързана директно със Сан Франсиско, а сега създават трета централа в Сантяго, Чили. Що се отнася до ключовите личности, бих ги разграничил на две категории: ръководители и политици. Понякога става дума за едни и същи лица, но невинаги. За разлика от други компании „Петни“ почти никога не използват в сделките си държавния апарат, например дипломатите. Има си свои хора и само в краен случай прибегва до Държавния департамент.

— Кой се занимава сега с делата в Испания?

— Официално Антонио Жаума, той е ръководителят. Но до него или съвсем наблизко трябва да е съответният политик. Този, който поддържа връзки с министри. Мобилизира живата сила.

— Първо, Жаума е бил убит и, второ, вероятно има заместник.

— Архивите не са актуализирани.

— Трето, кой е политикът?

— Това не е известно. Или го знаят много малко хора.

— Кой е приемникът на Жаума?

— Кога е умрял?

— Преди месец и половина. Или малко повече.

— Може би някой временно го замества. Тези организации не решават така бързо въпроса със заместника. Ще се обадя по телефона и ще разбера.

— Слушай. Тоя портиер, разсилният... да не би тук да се иска диплома за висше образование по философия и литература, та да бъдеш портиер? Четеше „Реалност и желание“.

— Това пък какво е? Знаеш, че съм най-обикновен икономист.

— Пълното издание на стиховете на Сернуда.

— Ах, да, поетът. Портиерът пише стихове. Издал е няколко книги.

Докато чакаше Пара, Карвальо си мислеше за други поети със странни професии. За Емилио Прадос, който по време на изгнаничеството си в Мексико работел като надзирател през междучасията в едно училище. Или за онзи поет, станал учител на първолаци в Тихуана. Карвальо се запозна с него в някакъв бар на границата, където той обръщаше една след друга чашите с текила и междувременно отпиваше глътка вода с малко сода.

— Докато не умре Франко, няма да се върна. Това е въпрос на принципи. Може да съм никакъв, но си имам достойнство. Фигурирам в последните поетични антологии отпреди войната, Хусто Елорса. Не сте ли чели нещо мое? Нямах почти никаква възможност да публикувам някоя нова стихосбирка. От концлагера в Аржелес отидох в Бордо; оттам на кораба и — в Мексико. Едва пристигнах, и се озовах в Тихуана. Начален учител, временно. Временно! Трийсет години, приятелю! Трийсет години. Всеки път щом до мен стигнеше слух, че Франко е болен или че скоро ще бъде свален, преставах да се бръсна, приготвях куфарите и не сменях чаршафите на леглото. Та всичко да ме подтикне да тръгна оттук. Преди няколко месеца се отчаях. Имам двайсет неиздадени книги с поеми, приятелю. Отидох в Мексико да поговоря с „Експресате“, филиала на издателството „Ера“^[2]. Познавам се добре с Ренау, художника на плакати. Той сега е в Източна Германия. Та момичето от „Ера“ е сестра на един роднина на Ренау. Предложиха ми да съставя антология. Представяте ли си? Антология на книги, които никога не са били издавани. Все едно да ги убиеш една по една.

Зле обръсната бяла брада, лице на учител а ла Мачадо, с раздиран от киселините стомах, несръчно залепено с лейкопласт стъкло на очилата, така че съсредоточаваше полезрението в едното око, петна по ризата, която някога е била бяла, но сега изглеждаше жълта с мръсна ивица по ръба на орфаната яка, и едва доловима миризма на старческа пот, миризма на животно, което скоро ще предаде богу дух.

— Постоянна комисия от трима или четирима инспектори на „Петни“ помага в момента на заместника. Ще останат тук още няколко седмици, после работата ще бъде оглавена от Мартин Гаузакс, втория на борда след Жаума.

— Познаваш ли го?

— Светкавична кариера. Беше четири семестъра след мен в института, като едновременно учеше и право. В края на следването

получи всички възможни награди. После продължи в МИТ^[3], водеше курсове в школата за подготовка на стопански ръководители към Икономическия факултет. Специалист от висша класа.

— Член ли е на „Опус Деи“^[4]?

— Може да е кокетничил с него, когато завършваше, но ако се съди по поведението му, не е давал обет нито за бедност, нито за послушание, нито за целомъдрие.

— Мърсува на воля, а?

— Той е странен тип, Пепе. По едно време се говореше, че си пада по другата част, защото маниерите му са като на английски иконом. Мисля, че не съм го виждал без жилетка на костюма дори през август. Когато до ушите му стигнаха слуховете, че бил педераст, започна да посещава редовно колкото жени можеше, някои от които доста прославени. Всяка вечер излизаше с различни и си имаше една-две постоянни, за разнообразие.

— Наследствен капитал?

— Никакъв. Той е незначителна издънка на династията Гаузакс — памучни тъкани. Преди кризата с памука мереха мегдан с фамилиите Гуел, Бертран, Валс и Табернер. Сега отново надигат глава. Но Мартин Гаузакс няма нищо общо с тях. Баща му беше адвокат без пукната пара, занимаваше се с дребни дела — съседски пререкания, някой и друг развод.

— И всичко това го имате във вашите архиви?

— Не. Занимавам се със случая Гаузакс, откакто направихме проучване за икономиката на Каталония. Срегнах името и тъй като има един Гаузакс в крайната левица, полюбопитствах да узная какво е семейството. Имат от всичко по малко: един маоист, друг по-заклет маоист, Мартин е образцовият служител, четвъртият брат е близък с Жорди Пужол^[5], имат сестра, която е член на Компартията. Двамата по-малки братя учат — единият в колежа на „Опус“, а другият при йезуитите.

— Ето едно семейство, решено да оцелее при която и да е власт.

— Точно така. Това е неумолим закон. Всяка управляваща класа се старее да увековечи властта си било по пътя на наследяването или на политическото приспособяване, било чрез влияние в областта на културата.

Нито капка ирония. Пара си имаше собствен жаргон, както Бромуро и Златния чук.

— Напускам тази банка с усещането, че съм се възползвал от услугите ѝ, без да съм платил нито грош в замяна.

— Изпрати чек на Леополдо Калво Сотело^[6] или Триас Фаргас^[7], членове са на Управителния съвет.

— За каква сума?

— Изчислил съм, че един час работа ми струва четиристотин шейсет и шест песети. С теб загубих два часа, значи деветстотин трийсет и две песети. Ще ти направя отстъпка и ще сваля на осемстотин. А може да направиш дарение и да изпратиш на шефовете хиляда песети.

— Търгаш такъв. И ти си ми бил поет.

Портиерът вдигна очи и огледа поред двамата, за да разбере дали не е предмет на някаква шега.

— При това социален поет, от вашите.

— Поезията не може да бъде нито социална, нито лековата; или е поезия, или не е — каза портиерът без гняв, но с достойнство, с което Педро Креспо^[8] е отвърнал на опита за оскърбление на кралските войски.

[1] Сернуда, Луис (1902–1963) — испански поет, съмишленик на поетите от „Поколението от 1927 г.“. — Б.пр. ↑

[2] Издателство, в което в годините на франкизма се публикуват книги на редица испански писатели, забранени в родината им. — Б.пр. ↑

[3] Масачузетски технологически институт. — Б.пр. ↑

[4] Религиозно-светска организация, със стремеж за политическо влияние, основана през 1928 г.; през 60-те години играе важна роля в политическия живот на Испания. — Б.пр. ↑

[5] Пужол, Жорди — виден деец на каталонското движение за независимост, днес президент на Автономното правителство на Каталония. — Б.пр. ↑

[6] Сотело, Леополдо Калво — виден испански политик с дясноцентристки уклон. Министър-председател на Испания от 1981 до 1982 г. — Б.пр. ↑

[7] Фаргас, Триас — известен икономист и политик, лидер на Каталонската буржоазнонационалистическа групировка „Демократическа левица“. — Б.пр. ↑

[8] Главен герой в „Кметът на Саламеа“ от Калдерон де ла Барка {1600-1681.) — Б.пр. ↑

Нунес дойде точно навреме — беше с неизменния и сякаш неподлежащ на замърсяване пуловер, над който яката подаваше крайчетата си, като че бяха издънки на някакво странно, невидимо растение, и с нехайния поглед и застиналата усмивка на автентична холивудска кинозвезда.

— В тази страна навреме идват само онези, които са работили в нелегалност.

Нунес отказа да вземе листата с менюто, който му предлагаше собственичката.

— За начало зелена салата, а после конфи от гъше месо.

Карвальо също си поръча конфи, но избра охлюви по бургундски за предястие. От бедния асортимент вина се спря на бутилка „Сент Емилион“ и сега вече нито Нунес, нито той имаха някаква причина да отлагат разговора и да отместват погледите си встрани. Притеснението на Нунес бе част от поведението му. А при Карвальо то бе далечно ехо от нявгашното преклонение пред този човек, същото, каквото изпитваше към някой преподавател или към някоя личност, от която се беше възхищавал. Нунес въздъхна и извади една снимка от изтъркания си портфейл, в който Карвальо съзря самотна банкнота от петстотин песети.

— Заповядайте. Това е нещо като семеен спомен.

Любителска снимка, вече леко избледняла, с назъбени краища. Четириима младежи, застанали прави, и други двама, клекнали. През 1950 година те са били осемнайсетгодишни, ала сега изглеждаха като дошли от някаква неопределима, но много далечна епоха. Всичките бяха с костюми и връзки освен — както можеше да се отгатне — Маркос Нунес, клекнал, в костюм и пуловер с висока яка. Жаума беше несъмнено първият вляво от застаналите прави. Косата му още не бе опадала, а еврейските черти на слабото му лице изглеждаха малко по-остри.

— Кой са останалите?

— По реда на явяване на сцената. До Жаума — Мителито Фонтаниляс, адвокат като всички нас, но практикуващ, и то успешно. Тоест адвокат на сума ти предприятия. Три къщи, четири басейна.

Разрошен и леко кривоглед, на снимката Фонтаниляс имаше вид на безцеремонен симпатяга и в костюма си приличаше на някой фронт от предградията.

— Най-високият е Томас Биедма, профсъюзен адвокат. Тук изглежда като истинско олицетворение на благоразумието и сериозността. Той е „най-червеният“ от всички нас. Поне повече от мен. Оглавява една крайно лява групировка.

В това лице, чиято чувственост се смекчаваше от младостта, имаше нещо от чертите на бурбонски принц.

— Прилича на някой кмет.

— Няма никога да стане кмет, ако не успее да щурмува Зимния дворец. Вече ви казах, че е от крайната левица. Мен ме смята за ревизионист и циник. Това, че съм циник, си го мислят много хора, но по съвсем друга причина. Според Биедма аз съм циник, защото съм знаел достатъчно, за да не бъда ревизионист и въпреки всичко съм продължавал да бъда такъв. Другият застанал прав е романистът Доронсоро.

— Кой от тях?

— По-малкият брат, Хуан. Наскоро публикува „Умората и нощта“. Аз съм едно от действащите лица. Не си правете труда да я четете само заради това. Там съм такъв, какъвто ме виждате тук.

— А нима знаете какъв ми се виждате?

— Това е едно от любимите ми упражнения. Да отгатвам какво мислят другите за мен. Понякога им помагам да допълнят картината, друг път се старая да ги обърквам. Но за малко. Веднага се уморявам от всичко, освен от умората. А и прекаленото съсредоточаване пречи на способността да долавяш всичко, което става наоколо. Вече сам сте разбрали, че усилието не ми е присъщо.

— Ами този?

До Нунес беше клекнало едно момче, което изглеждаше истинско възплъщение на радостта. Гъста, прилична на таке коса, очила със силен диоптър, дребни и твърди черти, смекчени на снимката от широката усмивка и от вдигнатата за поздрав ръка към фотографа.

— Кой ви снима?

— Има сериозен спор по въпроса. Госпожа Биедма твърди, че тя е направила снимката, а друг приятел, който не е сниман, оспорва авторството, несъмнено с известно основание — той е кинорежисьор или по-скоро иска да стане такъв. Името му е Хасинто Виласека. Не му провървя в киното, нали знаете колко е трудно там, пък и Виласека не

се задоволява с какво да е. И той е от крайната левица. Дори по едно време оглавяваше малка политическа група, също като Биедма.

— Ама че компания. От седмина приятели двама ръководят незаконни групировки, един е мениджър, друг — преуспял адвокат, трети — писател, вие... А този, очилатият? Не ми казахте неговото име.

— Аржеми. По онова време беше призван да стане приемник на великата каталонска поетическа традиция. Сега е един от най-големите производители на кисело мляко. С него най-рядко се виждам. Или е в чужбина, или в имението си в Ампурдан, в една огромна къща от седемнайсети век, която той е превърнал в дворец от двацет и първото столетие.

— Бих искал адресите на всеки един от тях.

Нунес пхна ръка през деколтето на пуловера и извади от вероятния джоб на ризата сгънат лист хартия.

— Ето ги. Предвидих, че ще са ви нужни.

— Какви отношения поддържахте всички вие с Жаума?

— Много добри. Но поединично или по двама. Само два пъти сме се събирали всичките. На едно тържество, което организирах в моя чест при завръщането ми от изгнание, и преди около година, по инициатива на Жаума. Беше го обзела някаква депресия и пожела отново да се видим. Пълен провал. Когато сме двама или четирима, веднага намираме общ език както някога. Но щом сме всички заедно, все се опитваме да си припомним и да възстановим образа на всеки един, да го сравним с останалите. Накрая стигаме до кавга и започваме да се защитаваме от позициите на днешния ден. Усещам по погледите им, че са очаквали повече от мен, и им давам да разберат, че може би и аз съм очаквал повече от тях. Тогава стават агресивни.

— Всичките ли?

— Доронсоро не. Той малко говори. Мисля, че ни изучава като евентуални герои за романите си. И както пише средно по десет реда на ден, с нас има материал за цял живот.

— А Жаума доверяваше ли се особено на някого?

— На Фонтанилас бе възложил някои дела, свързани с компанията. Използваше понякога и Биедма, защото твърдо вярваше в неговия рационализъм. Понякога пътуваше с Аржеми.

— По работа или за удоволствие?

— По-скоро за удоволствие. Със съпругите.

— А жените?

— И те до известна степен бяха част от групата още по време на следването. Мисля, че всички, освен жената на Аржеми. Тя е дъщеря на производител на кисело мляко, дребен производител на кисело мляко. После дойде Аржеми и превърна малката фабрика в мощна индустрия. Изнасят в цял свят.

— „Араката“?

— Точно така. Нарича се така, защото в началото са били двама съдружници. Единият арагонец, другият каталонец — тъстът на Аржеми.

Желираното месо беше великолепно, а мазнината — гъста и златиста, превърната в качествено различно, богато на осезаеми изненади блюдо. Вкусните късчета се топяха в устата, бяха леко попрегорели, с хрупкаща между зъбите кожа, обвила прилежащия слой тлъстина. Месото беше влакнесто, но не прекалено сухо, пропито с аромата на треви и подправки по време на спокойния си сън в студената мазнина.

— Желаят ли десерт господата?

Нунес смигна на Карвальо и поръча:

— Донесете ми кисело мляко „Араката“, портокалов сок и чаша уиски. Аз сам ще ги смеси. Препоръчвам ви го, Карвальо. Това е рецепта на самия Аржеми. Поръчва си го във всички ресторанти и така пласира от собственото си кисело мляко.

Нунес беше пил умерено и се бе хранил, без да прекалява. Карвальо предугади, че той се грижи за зрялата си младост, че ежедневно се бори неговите четирийсет и пет години да изглеждат четирийсет и четири.

— Ще ви задам въпрос, който ще поставя и на приятелите ви. Каква е вашата версия за убийството на Жаума?

— Чел съм криминални романи и знам, че най-напред трябва да се търси мотивът на престъплението. Официално мотив вече има — уреждане на сметки, предизвикано от необузданата сексуалност на Жаума. Жена му се съмнява в това. Аз нямам основание да се съмнявам, но този мотив ми изглежда прекалено нагласен, инсцениран. Ако го отхвърлим обаче, най-малкото аз бих могъл да ви предложа друг. Според романите убийството на Жаума би могло да е извършено

заради някакви търговски сделки, да е плод на отмъщение от страна на работниците, на свада за наследство или на кавга с някой евентуален любовник на жена му, или просто да е убит по погрешка. Цял куп възможности, изберете си някоя. Но за всяка една от тях съществуват по-малко „за“, отколкото „против“. Има убийства на делова основа между дребни търговци или производители, но не и между висши служители. Вече ви казах, че Жаума внимателно следеше трудовите конфликти и много умело ги избягваше. Версията за наследство е безсмислена. Синовете му още не са достигнали възрастта, когато се убива заради наследство, а и икономическото му положение е доста несигурно. Притежаваше голямо имущество, но изплащаше по-голямата част от него, а доходите, които ще получава вдовицата, ще бъдат значително по-ниски без допълнителните възнаграждения. Има голяма осигуровка, но тя не гарантира на Конча и децата ѝ предишното равнище на живот. Що се отнася до някаква любовна връзка от страна на Конча, много ми е трудно да го повярвам, както предполагам и на вас, след като я видяхте. Остава грешката. Може да става дума за убийство по погрешка.

Една бележка на Бискутер го уведомяваше за телефонното обаждане на адвоката Фонтанилас. Действащите лица явно започваха да го преследват, реши Карвальо и набра номера, посочен в бележката като най-вероятния, на който би могъл да открие адвоката рано следобед. Цели две секретарки посреднички прецениха важността на достъпа до Фонтанилас. Гласът отсреща беше пропит със същия патос, с който свещениците, лекарите и адвокатите се опитват да ни отклонят от мисълта, че и най-малката тяхна грешка може да ни прати на онзи свят.

— Господин Карвальо, много ми е приятно да се запозная с вас. Дотук с предисловията — и двамата сме заети хора, нали? Вдовицата на Жаума, по баща Ихар, ми отправи странна молба. Да проверя дали пликчетата, намерени в джоба на починалия преждевременно Антонио, са били употребявани, или не. Вие разбирате, че обичайните ми занимания не са в тази насока, но по изключение, тъй като Конча ме помоли за това и тъй като е свързано с големия ми приятел Жаума, задействах някои връзки и приятелства. И така, вече мога да ви отговоря. Пликчетата са били неупотребявани.

— Неупотребявани?

— Съвсем нови, ако трябва да бъдем съвсем точни, в случай че този факт ви интересува или ви се струва забавен. Ще ви призная, че тази работа ми навлече известни неприятности. Преди няколко минути ми се обади един полицейски инспектор, който искаше да узнае защо се интересувам от тази подробност. Не ми оставаше нищо друго, освен да дам обяснение, което засяга вас. Тоест полицията вече знае, че сте започнали разследване за сметка на вдовицата.

— Знае повече, отколкото би трябвало.

— Нямах друг изход. А сега ви оставям, защото моите задължения...

— Не затваряйте. Обаждам ви се, защото трябва да се срещна с вас. Необходимо е да говоря с най-близките приятели на Жаума.

— Почакайте една секунда.

Превзетият глас стана по-мек, когато се свърза по другия телефон със секретарката и я попита кои са свободните му часове за следващия ден.

— Обичате ли да спортувате?

— Обичам въображаемите спортове, например яденето. Жените.

— За съжаление не мога да ви доставя удоволствие с нищо такова. Утре имам свободен час от единайсет до дванайсет и смятам да го прекарам в клуб „Кеймбридж“ — няколко топки в стената, сауна, масаж. Ще се радвам да ви видя, междувременно ще разговаряме. Мога да водя гости. А сега ме извинете. Довиждане.

Карвальо не успя да възрази, така че изведнъж се оказа въввлечен в твърде подозрителна авантюра от спортен характер. Затвори телефона и направи няколко упражнения, стараейки се да възкреси стари гимнастически спомени. Дори сви колене и остана клекнал, като се смееше, без да знае защо. Именно в този момент Бискутер влезе, блъскайки вратата с коляно. В ръцете си носеше кошници, претъпкани със зеленчуци и бутилки перилни препарати.

— Паднахте ли, шефе?

— Не. Просто така се чувствам по-добре.

— Сигурно е полезно за гръбначния стълб?

— Полезно е за нещо, което не си спомням, но е полезно.

— Ходих чак до Ла Бокерия, за да купя няколко агнешки крачета. Ще ви ги приготвя с ангинари и грах. Знам, че ги обичате. Освен това трябва да се направи основно почистване. Не ви ли мирише на прах?

Когато се изправи, усети болки в краката от коленете надолу.

— Трябва да се прави гимнастика, Бискутер.

— Та аз малко ли гимнастика правя? Не спирам по цял ден. А когато нямам работа, сам си я създавам. Така ме научиха в приюта. Леността е майка на всички пороци.

— Стига вече, Бискутер. Когато започнеш да четеш морал, ме вбесяваш.

— Едно кафе, шефе?

— Чаша студена гроздова. Излизам и искам да ми уредиш срещи с тия хора по най-рационалния начин. Тоест да не определяш среща на двама души в един и същи час. Посъсти ги, та да мога да се видя с всичките за един ден.

Прибави и името на Гаузакс към списъка, който му бе дал Нунес.

— И с подходящ тон, Бискутер. Да не вземеш да кукуригаш като кастриран. Трябва да говориш като истински секретар.

Докато Бискутер се обаждаше по телефона, Карвальо се опита да проникне във възправящата се като стена загадка Жаума. На пръв поглед не се виждаше никакъв вход, нито пък подходящо място за

изкачване. Няколко стъпки по посока на успеха или на провала, като отправна точка беше почти очевидната несъстоятелност на мотива. Отвращението, с което Карвальо обикновено подхождаше към дребни случаи — почти всички бяха плод на ниски морални подбуди, — изглеждаше за предпочитане пред тревогата, с която пристъпваше към едно може би надвишаващо възможностите му предизвикателство. — „А какви са възможностите ми? Ще похлопам на девет врати и може би зад някоя от тях ще открия ключа към престъплението. А ако не успея? Госпожа Жаума, пликчетата може да са нови, като току-що паднал сняг, но, изглежда, мъжът ви е умрял вследствие на някаква разпра. Може би, вместо да поиска от момичето чифта, който е носело в момента, е взел някой от шкафа или гардероба. Или пък е намекнал за намеренията си, като е показал новите пликчета:

— Госпожице, ако си свалите пликчетата, които носите, ще ви подаря нови.

В края на краищата едва ли аргументите на Златния чук са тъй неоспорими. Четирима нехранимайковци блудстват с някакво момиче и се появява Жаума. Разбират, че е паралия, и нахлуват внезапно, за да го шантажират. Жаума се противопоставя. Убиват го. Но пликчетата за какво са? Този факт може да бъде обяснен само с две причини: или е част от ритуала по уреждане на сметки от страна на сводниците, или пък някой достатъчно добре е познавал Жаума и е знаел, че мнозина ще сметнат за логична смъртта му заради една фуста. Златният чук отхвърля първата възможност. Остава втората. А нелепостта да се подхвърлят чисти, съвсем нови пликчета? Ами бързането да се наложи това обяснение като най-вероятно?“

— Шефе, търсят ви.

Карвальо се изтръгна от вцепенението си и видя, че не са сами. Пред него в кабинета му стояха двама дългокоси младежи и му показваха полицейска значка.

— Хосе Карвальо?

— Да.

— Дошли сме да ви зададем няколко въпроса във връзка с убийството на Антонио Жаума.

Наложил се Бискутер да потърси още един стол и той го донесе от банята — беше металически, със синя пластмасова седалка. Карвальо

завъртя скришом ръчката, повдигна стола си и така се извиси няколко сантиметра над посетителите.

— Вие частен детектив ли сте?

Карвальо им подаде документа, но те дори не го и погледнаха.

— В Испания частните детективи обикновено не си пъхат носа в чужди работи и още по-малко там, където вече действа полицията.

— Доколкото знам, полицията е приключила със случая Жаума.

— А вие защо го възобновявате?

— По молба на вдовицата.

— Шефът ни нареди засега да ви дадем един съвет — никакво дрънкане. Трябва да ни уведомявате за всичко, което узнаете. И много внимавайте някой да не го научи преди нас. Разрешението за частен детектив може да ви хвъркне за половин час, стига да поискаме.

— Не претендирам нито за Оскар, нито за Нобеловата награда. Искам само клиентката да ми плати и щом науча нещо, ще го съобща първо на нея, а сетне тя да решава.

— Внимавайте какво ще предприемете и кого ще безпокоите. После ще се нахвърлят върху нас и ще трябва да даваме обяснения. Шефът каза да не се мислите за Джеймс Бонд.

Бискутер гледаше младите полицаи и шефа си, като че ли играеха тенис.

— Приличам повече на Грегъри Пек.

— Не се подигравайте.

Гласът на този, който бе мълчал до момента, прозвуча раздразнено:

— Дойдохме с добри намерения, но знаем с кого си имаме работа. Досието ви е доста странно и докато го четеше, шефът се чудеше как са ви дали разрешителна за частен детектив.

— Познавах племенника на един племенник на братовчедата на тогавашния министър на вътрешните работи.

— Кога беше това?

— Славният генерал Франко все още беше жив.

— Аха, значи преди сто години.

Вечерният вестник съобщаваше, че в река Тордера е намерена чуждестранна кола. Поради последните дъждове реката беше придошла необичайно и бе влачила колата няколко метра, без да остане следа от шофьора. Знаеше се само, че е автомобил на фирмата „Авис“, наета в Бон от Петер Херцен. Любопитното в случая беше, че вътре не бе открит никакъв багаж. Предполагаше се, че единственият пътник е оставил куфара на задната седалка и водата го е отнесла.

Свечеряваше се и Карвальо започна да долавя по Рамблас ежедневните симптоми на приближаващата суматоха. Полицаяте от Специалната бригада за борба с безредиците вече заемаха позиции, спазвайки ритуала на неизменно обсадно положение. Демонстрантите — аполитични и политизирани младежи — се разделяха на групи. Всеки миг можеше да се появи някой отряд на крайната десница в ролята на провокатор и активистите на една или друга партия бързаха по тротоара към вече легалните седалища на организациите си, тъй като не изгаряха от желание да бъдат въввлечени в предстоящата битка и да бъдат лишени от легалността и историческото зачитане, които бяха придобили съвсем наскоро.

Между осем и десет часа проститутките, сводниците, хомосексуалистите, едрите и дребните мошеници щяха да изчезнат, за да не попаднат под рикошета на някой политически удар. Карвальо наблюдаваше от прозореца растящото напрежение нагоре по Рамблас, а застаналият до него Бискутер се вайкаше колко опасен е станал градът.

— А като си помисля само, че тук е почти спокойно шефе. Представете ли си какво е в Билбао, в Сан Себастиан, в Мадрид? ГРАПО^[1] и ЕТА^[2] отвлечат хора. Десницата стреля по демонстранти. Ами адвокатите^[3]? Целта е положението да се дестабилизира.

— Дестабилизира, Бискутер.

— А какво точно значи това, шефе?

— Създаваш впечатление, че правителството не може да контролира положението и политическата система не я бива да осигури реда.

— И всичко това в чия полза?

— Почти винаги в полза на самото правителство, което по този начин си осигурява предлог и свобода да прави каквото и както му скимне.

— Не е правилно, шефе. Всичките трябва да ги избесят. Или не, да ги накълцат на кайма. Аз така бих ги подредил. По дяволите, крачетата!

Свистенето на тенджерата под налягане е спряло. Проклятията на Бискутер стигат до ушите на Карвальо почти едновременно с първите викове. За няколко секунди Рамблас се превръща в тъмна клисура, изпълнена с крещящи хора. Полицаяте от Бригадата за борба с безредиците, досущ като оловни войници под стъклени похлупаци, се носят в гъсти редици надолу по посока на сблъсъка. Внезапно, движени сякаш от колективна пружина, те спират и тогава тичащите демонстранти бавно се прегрупират, вече в намален състав, но достатъчно на брой, за да подемат скандирането „Всеобща амнистия“ и отрядите им повторно да настъпят предизвикателно срещу полицаите. Нова атака. Сред челните полицейски редици избухва „коктейл Молотов“ и логиката на нападението е нарушена. Сдържаният дотогава гняв е изместен от унищожителен бяс. Полицаите повалят с палки минувачите, а стрелящите с димни бомби и гумени куршуми отскачат назад, за да подкрепят стрелбата по посока на бягащите групи. Звук от изстрел стресва гледащия през прозореца Карвальо. Полицаите са се спрели и започват да се връщат, като оглеждат ъглите на улиците и прозорците. Един от тях отправя гумен куршум към фасадите и публиката се спуска да залости балконските врати с мълниеносна бързина. Карвальо притваря капациите и през процепа наблюдава атаката — в оскъдното зрително поле вижда накъсаните движения на силите на реда. Бискутер вика откъм кухнята:

— Слагам му кълцаното и е готово, шефе! Вече направих запръжката.

Миризмата на готвеното е привлякла вниманието му и когато обръща глава, на Рамблас отново цари мир. Полицията си е възвърнала първоначалната сдържана бдителност и пазителите на реда се отпускат в скафандрите си с вдигнати пластмасови шлемове.

— Добре ли бяха изчистени?

— Аз самият им остъргах и малкото косми, които бяха останали. Като мозък са.

Запръжката и кълцаното са в основата на една добра национална кухня — каталонската, и Бискутер си знае урока. Яде човечецът и не сваля поглед от Карвальо, за да не му убегне тъй желаната похвала.

— Пръстите да си оближеш, нали, шефе?

— Добро е.

— Само добро ли? Мама му стара, шефе, на вас трябва да ви сготвя бели бърбреци от папагал със сос бешамел, за да кажете: „Браво, Бискутер! Страхотно е!“

Минути по-късно Карвальо вече пие кафе с коняк в кафене „Опера“, в обкръжението на бивши демонстранти и на първите изпъззели от леговищата си представители на уличната фауна. Той интуитивно разпознава облечените в цивилно полицаи. Впрочем има такива, но нали във всеки от останалите, във всеки от нас има по един полицаи надзорник, — така че кой тук не е от полицията? Двама начинаещи хомосексуалисти се гаят под едно модернистично огледало, което отразява крехките им тилове. Седемнайсет хлапачки, предрешени като избягали от дома си страстни пушачки на марихуана, са дошли направо от къщи и поръчват на келнера негазирана минерална вода. Двеста и трийсетте клиенти на кафене „Опера“ предлагат като на екран внушителния спектакъл на своя остров, съзерцаван отвън от свенливи минавачи, тръгнали да се пошляят или да търсят проститутки. Келнерите си проправят път сред островитяните като черно-бели змии. Ръцете им, подобно на магнит, държат месинговите табли, разядени от абсента, разлят през някогашните лудешки ноци на много господата и техните приятелки в тоалети от моаре.

— На война като на война! — вика някакъв човек с двойна гърбица и се мъчи да си проправи път.

Дрехите миришат на марихуана. Мишниците — на пот. Гласовете — на тютюн и сандвичи, погълнати като гориво, което да осигури дългото пътуване на тялото от нищото към смъртта, преминавайки преди това през пълното безразличие. Над раменете и буйната грива на кокалест мъжага двегодишно дете се надвесва към чашата джинс с тоник и взема розовата захарна пръчка, която му подава червендалест келнер. В един ъгъл младеж с вид на туберкулозен слуша сам солото си на китара, увесил над струните мръсни кичури коса. Двама полицаи застават разкрачени на вратата, със спуснати шлемове и ехидни усмивки, деформирани от прозрачната пластмаса. Не влизат, но не си и отиват. Гледат и може би слушат създадената от самите тях тишина, нарушавана единствено от някое покашляне или от лекия звън

на чашите върху кръглите мраморни масички. Детето заплаква. Полицаяте се оттеглят.

[1] Терористична групировка в Испания. — Б.пр. ↑

[2] Националистическа баска организация, прибегваща към терор. — Б.пр. ↑

[3] Има се предвид убийството на петима профсъюзни адвокати през януари 1977 г., предизвикало остра политическа криза. — Б.пр. ↑

— „Вие не сте били в нашите служебни помещения, нали? Не сте ли се разхождали из частната ни гора? Искате ли да пообиколите и да разгледате сградата?“ Карвальо се колебае коя от тези три фрази бе казал Гаузакс. Дали първото, което изрече, или последните две, които интонацията му подсказа. Висок ръст, гръден кош като камбана, изпънат гръб, скъпо подстригана руса коса на млад патриций от текстилната промишленост, който има сред прадедите си поне един английски инженер или дъщеря му, съвършено правилни гръцки черти на трийсетгодишното лице, леко подпухнало от изобилно хранене и пиене, маниери на шеф на протокол, леко премрежен поглед, сдържана усмивка, място, мек жест, който сочи определено място, спомен, посока, подчертан кастилски изговор, явно, за да избегне затъмнените каталонски гласни и да бъде на висотата на важните личности от Мадрид: „обясниха ми...“, „констатирах...“, „приключено е...“. Типичните фрази на млад кариерист: „естествено...“, „въз основа на...“, „на равнището на...“, „проведено е...“.

— С удоволствие ще ви ги покажа, ала ще трябва да ни извините за лекия безпорядък, тъй като сме в ремонт. Всеки си има собствен стил, затова реших да уредя по мой вкус най-вече приемната. Покойният Жаума действаше както във всичко по интуиция и не отдаваше твърде голямо значение на работното място. Дори импровизираният кабинет, в който ви приемам, би бил немислим по негово време.

Букова ламперия по стените, маса в стил рес мобил, кабинетен хладилник, гарнитура „Оксфорд“ от истинска кожа — толкова мека, сякаш е човешка, индийски килим, един Суниер^[1], придобит на скорошен търг, подарък, както бе отбелязал Гаузакс; барче, в което преобладава ечемиченото уиски до кофичка за лед от масивно сребро.

— После ще ви покажа къде работеше Жаума. Приличаше на канцелария в магазин в Пуебло Нуево или Пуебло Секо, изобщо в някой от тия квартали. Беше човек с феноменален нюх, но малко старомоден, макар и в разцвета на силите си, както се казва. В работата беше блестящ, обаче що се отнася до представителността, до фасадата, изоставаше с петдесет години.

— Вече изцяло ли поехте работата?

— Помагат ми съветниците, които централата в Лондон изпрати, но те скоро ще си отидат.

— Според специалистите, а вие знаете, че те не са малко, особено след преврата в Чили, до всеки висш служител стои по някой висш политик. Нещо подобно на политкомисаря в народните армии.

Беше чудно как Гаузакс успяваше да се усмихне само с долната устна — феномен, който направо слиса Карвальо.

— Многонационалните компании едва ли ще влязат в историята на икономиката, господин Карвальо, но те със сигурност имат вече свое място в историята на литературата, в раздела „Приказки и легенди“. Абсурд. Пълен абсурд. Не бих отрекъл, че някои дейности имат допирни точки с политиката и не толкова с политиката, колкото — с действащото законодателство. Тези дейности се вършат на високо политическо равнище, но ги върша аз — Мартин Гаузакс Доменек, разбирате ли? Така както преди ги вършеше господин Жаума.

— Нищо ли не се изплъзва от вниманието на един главен управител на определен район?

— Абсолютно нищо. Всеки от нас веднъж на три месеца се среща с ръководството, а в края на всяко полугодие се организира общо събрание. Периодично ни посещават районни или главни инспектори, а съществува и нещо като централен управителен комитет, който играе ролята на мозъчен тръст.

— Дитер Ромберг вече не е инспектор на този район.

— Точно така. Подал е оставка.

— Кога?

— Узнах за това вчера. Получих телекс от централата, в който се казва: „От два месеца Ромберг вече не е районен инспектор. Подаде оставка“.

— Не е ли странно, че ви съобщават за тази оставка с два месеца закъснение?

— След смъртта на Жаума се получиха някои недоразумения, очевидни разминавания, плод на неизбежния период на реорганизация, който все още не е приключил. Въпреки че тези големи предприятия са като гигантски машини, човешкият фактор е много важен особено в случая с Жаума, който беше доста особен — разчиташе предимно на паметта си и рядко използваше бележника. Безброй подробности, с които се е занимавал, все още не са проучени. Той се доверяваше на изключителната си памет, а това е нещо, което не се наследява. Нямахме доверие в разпределението на пълномощията и задълженията.

Представете си само, тази компания разполага с внушителен, направо фантастичен административен апарат, както и с изчислителен център, който би могъл да се мери с този на Пентагона. И при това положение Жаума поверяваше сметките за повторна проверка на някакви тайнствени счетоводители, негови приятели!

И отново равният смях, като звук на металическа пластинка, изстрелвана на интервали от долната устна на Гаузакс.

— Подозирал ли е нещо или някого?

— Не. Не мисля. Той си беше такъв, имаше патриархален или по-точно провинциален корен. Да, точно така, в някои отношения се държеше като провинциалист.

— Вие ценяхте ли го?

— Ценях професионалните му качества — те бяха безспорни, макар че в много случаи аз бих действал по друг начин.

— Сега ще имате възможност да се изявите.

— Много ми се усложни животът. Постът на Жаума налага чести пътувания. Ще трябва да се откажа от преподавателското място в университета, освен това сега пред мен стои един въпрос от морално естество — дали да се кандидатирам за депутат в Кортесите за близките избори. Група приятели ме насърчават да го сторя. Каталония има нужда от предприемчиви хора, които да я представят във висшите законодателни органи.

— А законодателните органи имат нужда Каталония да бъде представена от предприемчиви хора.

— Несъмнено, но не знам дали ще мога да съчетая политическата със служебната отговорност. Мисля, че ще трябва да избирам.

— И какво ще изберете?

— Засега, естествено, като изхождам от съществуващото положение днес, в десет сутринта, както и от чисто лични съображения, избирам „Петни“. Мога да изчакам до следващите избори, защото в момента този пост ме очарова.

— Какво произвеждат „Петни“ в Испания?

— Произвеждат... произвеждат преди всичко козметика, лекарства, торове, фуражи, хранителни стоки. Но притежават също предприятия за крайни продукти и не е тайна, че интересите на

„Петни“ имат качествено определящо участие в много промишлени сектори в страната.

— „Качествено определящо“?

— Това е израз, който сам въведох в лекциите си за чуждите капиталовложения. В много случаи не е необходимо международното предприятие да контролира петдесет и един процента от акциите, стига да притежава пакет от акции, гарантиращи вътрешното равновесие на предприятието, както и съответния външен облик с оглед на банковия кредит. Нали ме разбирате?

[1] Суниер, Хоакин (1875–1956) — испански художник. — Б.пр.

↑

Почти нищо не бе останало от разрошения, леко кривоглед и безцеремонен симпатяга. Косата му беше точно толкова, че да не изглежда плешив, но не и достатъчно, та да ходи разрошен. Дебелите стъкла като че ли бяха коригирали разnogледството и очите плуваха в далечината сред млечнобяло море. Бръчки-бразди на всяка буза, превърнати сега във вадички пот, бликнала от корените на косата, докато адвокатът Фонтаниляс старателно следваше движенията на треньора.

— Кръста! Кръста! Ах, този кръст! Размърдайте го, така, така, така. Силно. Раз-два, раз-два!

Фонтаниляс завърши упражнението с пръхтене и се отправи към велоергометра. В това време Карвальо обличаше предоставения му екип: бяла фланелка и бели шорти, а отдолу — червени силонови гащета за басейна и сауната. Раздвижи крака като при загрявка преди футболен мач. Коленете му изпукаха, обаче мускулите бяха все още достатъчно гъвкави и той пъргаво отскочи. Фонтаниляс, пръхтящ и потънал в пот, подобно на светец, решил да премине през всички етапи на мъченичеството, му направи знак с ръка да го последва. Избраха по една ракета и влязоха в залата за игра с боядисани в пролетно зелено стени. Първите удари отекнаха кухо и твърдо. От време на време топката се удряше в металния ръб и шумът от погрешния удар наподобяваше тракането на издайнически апарат. Спорт в противоядрено скривалище, където бялата тенис топка не можеше да отхвъркне към небето, нито да премине някакъв бряг, търсейки укритие. Тя бе осъдена да отскача и да отскача, да остарее преждевременно и да се превърне в гола гума, докато един ден настъпи смъртта — силен удар, пробив и въздухът излита, душата на каучука се отправя към висините.

Рефлексите на Фонтаниляс се бяха нагодили към тази стена, предназначена за подземни обитатели. Всеки сполучлив удар подлагаше на изпитание тренираните му мускули, а полускритата в гримаса на умора усмивка показваше, че той харесва и има нужда от тази малка победа. Ударите на Карвальо бяха в повечето случаи несполучливи — топката му ту се удряше в ръбовете, ту докосваше тавана или вяло отскачаше от стената. Когато по кожата му избиха оскъдни и сънливи капчици пот, той вече бе нагодил очите и ръцете си към движението на топката и отговаряше несигурно на неотстъпчивата

игра на Фонтаниляс. Адвокатът погледна часовника си, наклони глава и се отказа да прибере поредната топка.

— Сега сауна и басейн. Там ще поговорим.

Останали по червените си плувки, те се запътиха по застлания с мокет коридор и през летящата врата влязоха в мократа част на клуба.

Студен душ, няколко загребвания в малкия покрит басейн, от чийто таван тече непрекъснато силна струя вода, леко подсушаване с хавлиите и се озоваха в преддверието на ада, отделено с тежка дървена врата. Разпалени въглища, дървени пейки, похабени от топлината списания, пясъчни часовници и термометри по стените. Двамата лежаха проснати на висока скара, като печашци се на бавен огън хлябове. Запасите от пот на Карвальо се разливаха като отприщени реки, а Фонтаниляс го наблюдаваше с удовлетворението на човек, който е осигурил някому полезен опит.

— Това е изключително здравословно. Не защото сваля теглото, а защото разтваря порите.

— Няма ли друга, не толкова мъчителна система за разтваряне на порите?

— Това е нищо. Ние сме едва в преддверието на ада. През онази тясна врата се влиза в ада. Строя си вила в Сария и наредих да инсталират малка сауна. На мен ми действа освежително, но да не губим време. Разказвайте.

— Не, вие трябва да ми разкажете някои неща за Жаума.

— Предполагам, че ще искате нещо конкретно. А не да ви говоря общи приказки.

— Жаума съветвал ли се е някога с вас за нещо, което би могло да изясни обстоятелствата около смъртта му? Например относно някой тревожен случай?

— Господин Карвальо, аз съм адвокат с много опит и използвам в големите битки силни оръжия: артилерия, броненосци, супербомбардировачи. Извоювал съм си име в съдебните зали почти изключително с дела от голям мащаб. Помогнал съм на много клиенти да спечелят, а на неколцина да загубят. Но никой не е умрял по тази причина. Престъпления се вършат между съселяни заради някой синор или между дребни търговци, които се конкурират на една и съща улица. В света на големия бизнес обаче правилата на играта са от съвсем друга класа, господин Карвальо, и всички ги знаят. Освен това

съм помагал на Жума в няколко случая, когато деловите проблеми граничеха с личните. „Петни“ разполагат със собствен екип от адвокати.

— Странно. В лоното на многонационална компания, където всичко е предписано и регламентирано, Жаума е прибегвал до свои доверени счетоводители, до свои доверени адвокати като частно лице.

— Хонорарите ми ги плащаха „Петни“. Не Жаума. Това, което знам, едва ли ще бъде от полза. Става дума за прекалено специализирани консултации.

— Какво е вашето обяснение за смъртта на Жаума?

— Нямам друго обяснение освен официалното и съм изненадан, че Конча не го е приела.

— Но хората, които добре познават въпросите на сводничеството, проституцията и така нататък, не вярват на официалната версия. Обстоятелството с женските пликчета е почти наивно. На всичкото отгоре са били неупотребявани, нови-новенички. Никоя жена не ги е носила. А за какво служат едни пликчета в джоба, ако не миришат на жена?

— Не задължително да са го направили сводници или пък техните флърци. Защо да не е отмъщение на ревнив съпруг, измамен любовник или пък бащата на някое момиче? Полицията разглежда всички тези възможности, — разпита много хора и нищо. Конча се ръководи от разбираем, но спорен сантиментален порив.

— Не желаете престъплението да се усложни.

— Моля?

— Нямате интерес престъплението да се усложни. Личи по лекотата, с която отхвърляте всяка възможност за усложнение.

— Не харесвам ненужните усложнения. Никога не съм ги харесвал. Впрочем това беше свършен метод за пробиване на път в живота. Конча си търси ненужни усложнения, за което е виновен Нунес. Много го обичам, но е жива напаст. На неговите четирийсет и пет години все още е обещаващ младеж. След пет години ще бъде неуспял петдесетгодишен мъж. Ходи наляво и надясно, като търси сламките в чуждите очи и брои петната по луната. Сега се съмнява в причините за смъртта на Жаума и поставя въпроси. Забърква Конча в тази история и ето я вече настръхнала. И защо? За какво? Защото Нунес както винаги просто няма какво да прави. За какво? За да

компенсира безспорния си житейски провал — та той не е свършил никога нищо полезно.

— Да имаш жена, деца, къща в Сария, сауна...

— Е хайде, хайде, и вие май сте enrage^[1]. Мислех, че частните детективи са по-разумни, по-свестни хора. Да не би да сте член на първичната организация на частните детективи на Компартията?

— Не. Аз съм от партията на гастрономите.

— В такъв случай за вас е подходящо да минете в истинската сауна, защото от добрата храна се пълнее, а от моралното и политическото удовлетворение също.

[1] Жлъчен, недоволен от живота (фр.). — Б.пр. ↑

Несравнимо бе усещането за лекота и безтегловност, с което Карвальо напусна клуба за висши служители с разклатено здраве. Струваше му се, че порите наистина поемат повече и по-добре въздуха, а когато се заизкачва към кантората на Биедма, профсъюзния адвокат; краката му сякаш имаха някаква тайна причина да пристигнат колкото се може по-скоро. В приемната група работници слушаха разяснения за някакъв трудов конфликт, разглеждан сутринта в Магистратурата по труда. Една секретарка пишеше на машина в ъгъла, под плакат, изобразяващ символа на португалската революция: момченце протяга ръка, за да вземе подаващия се от пушката карамфил. „Вземи пушката и остави цветето — помисли си Карвальо, — иначе някой ден ще стрелят по теб и тогава ще откриеш с изненада, че това не е било карамфил, а куршум.“ Работниците разискваха закриването на цех в някаква фабрика за санитарни изделия...

Апартамент в Енсанче с цветни мозайки, запушена камина от алабастър, високи резбовани врати, лакирани в синьо. Сред морето от син лак зейна правоъгълник и Биедма — висок, едър, с големи и широко отворени очи на цилиндричното си лице, го изпълни почти изцяло. Работниците млъкнаха и го поздравиха с уважение, достойно за лекар. Карвальо се гмурна в синьото море от лак, а Биедма остана зад него, за да размени няколко думи със събралите се. Кабинетът беше удобен, пълен с канцеларски мебели от четирийсетте години, твърде подобни на тези в кантората на Карвальо: дървена кантонерка, остъклена библиотека, два фотьойла с протрита на седалките и облегалките мушамена тапицерия. На писалището цареше бъркотия, но тя като че ли загуби значение, когато Биедма седна полека и опря лакти. Ръцете му приличаха на архитрави, поддържащи тялото, и той бавно, с дълбок и мек глас, затвърди усещането за уравнивеноост, излъчвана от лицето му и нарушавана единствено от издънически тик на смръщения поглед, който се устремяваше към несъществуваща точка на североизток.

— Току-що бях на сауна с Фонтанилас.

Биедма се усмихна.

— И какво? Безплатно ли ви излезе?

— Не го попитах дали му дължа нещо.

— Ще ви прати фактура.

Биедма отново се усмихва и лицето му с черти на братовчед на Луи XV придоби детско изражение.

— Винаги си е бил такъв. Като студенти непрекъснато имахме нужда от пари. Никой от нас не беше от особено богато семейство. Може би само Виласека, неговият баща беше нотариус. Всички останали какво ли не измисляхме, за да изкараме по някоя пара — частни уроци, продажба на книги по домовете. Не че ни липсваше основното. Имахме нужда от джобни пари. Кой повече, кой по-малко, всички си играехме на частни търговци. Фонтанилас беше изключение. Отиваше при момичетата от Философския и Филологическия и им продаваше найлонови чорапи и контрабандни френски парфюми. Дори заши две ленти от плат върху подплатата на самото си. Разкопчаваше се, разтваряше го и вътре лъсваше цяла изложба от часовници, запалки, чорапи. Хвалеше стоката си из двора на висок глас: „Часовници, запалки, хайде насам, кой ще си купи“.

— Сега е богат.

— Много богат.

— А вие не сте.

— Не съм.

— Но ще идете на небето, а на него сигурно ще му се наложи да прекара известно време в чистилището.

— Все за това си мисля.

— Защо сте толкова „червен“?

Подозирайки, че му се подиграват, Биедма забрави за момент тика с очите и се загледа в ленивото лукавство, което се четеше в погледа на Карвальо.

— Защото съм последователен. Всички ние навлязохме в политиката еднакво. И Фонтанилас, и Аржеми, такива, каквито ги виждате сега, навремето също рискуваха, печатаха и разпространяваха пропагандни материали. Организираха семинари по марксизъм, да, да, така беше. На Фонтанилас дължа първото обяснение на закона за търсенето и предлагането. Винаги пръв научаваше всичко, пръв го прилагаше на практика и пръв го забравяше. Всичките ми приятели изоставиха навреме политическата логика или се закотвиха на едно място като Нунес, който остана верен за цял живот на една революционна, а днес открито реформистка партия; верен, защото е обвързан и духом, и телом с партията или пък не иска да наруши

сантименталния обет, който ѝ даде преди почти трийсет години. Трийсет години! Да, почти. А аз останах верен на логиката, която свързва политическото действие с желанието да се промени историята в прогресивна насока, при това възможно най-бързо, без да изпадам в съглашателството, с което догматиците обикновено се стремят да прикрият революционната немощ.

— Вие не сте единственият „червен“. Виласека също изглежда революционно настроен.

— А, той е такъв сноб! Сноб интелегент. Премина през всички разновидности на ултралевичарството, а сега е открил анархизма. Аз съм такъв, какъвто бях през хиляда деветстотин и петдесета година, но служа на историческата необходимост от хиляда деветстотин седемдесет и седма — марксист-ленинист.

— Според вас излиза, че Аржеми, Фонтаниляс или Жаума са безобидни ренегати, Нунес — непоправимо закостенял, а Виласека — сноб. Изглежда съвсем лесно.

— Не бих казал, че Аржеми, Фонтаниляс или Жаума са ренегати. Просто не изневериха на произхода и обществените си интереси и се върнаха в лоното на буржоазията, за да си намерят възможно най-доброто място. Нунес използва политическата дейност, за да не се окаже напълно извън играта, а Виласека е прекалено любопитен, бърка се, без да му е работа, и в историята, и в политиката.

— А Доронсоро?

— Той е писател, творец, от тия, дето е най-добре да ги оставиш да си плуват в свои води, стига да не са прекалено ретроградни.

— Жаума е мъртъв. Защо умря Жаума?

Очите на Биедма се замъглиха, сякаш в тях нахлу влагата на скрити сълзи. Наведе глава.

— Сякаш ни осакатиха. Сякаш мен осакатиха. Беше възмущение на самата жизненост. Не се бе променил, все същият си беше. Еротоман. Налудничав. Чувствителен.

Остана загледан в купчина напечатани на циклостил брошури, озаглавени „Червени книжа“.

„Долу фашистката монархия!“

„Долу привържениците на монархията!“

— Вечеряхме заедно няколко дни преди смъртта му. Току-що се бе върнал от Сан Франциско и искаше да го информирам за подробности относно развитието на работническото движение поради предстоящото легализиране на всички профсъюзни централи.

— Навярно сте го съветвали как да се отнася с лидерите в неговите предприятия?

— Аз не съм съветник на бизнесмени, господин Карвальо. С Жаума винаги съм се ограничавал да излагам своето мнение за политическото положение в момента и съм му давал съвети не как да мами работническата класа, а как да не мами себе си.

— Какво мислите за смъртта на Жаума?

— В началото версията на полицията ми се стори примамлива и досега все още нямам достатъчно основания да мисля обратното. Вие, изглежда, имате такива.

— Не. Стоях си преспокойно у дома и следях неверни съпруги и избягали от къщи чувствителни юноши. И изведнъж ми поръчват да докажа, че официалната версия за убийството на Жаума не е никаква версия. Ето с какво се занимавам в момента. Професионалист съм и се ръководя от чисто финансови съображения, макар че преди години се запознах с Жаума в Съединените щати. Бяхме заедно три дни. Пътувахме през пустинята Мохаве, от Лос Анжелос до Лас Вегас. Последния път, когато го видях, играеше на рулетка в „Цезар“ в Лас Вегас. Няколко пъти се опитах да се сбогувам, но Жаума не откъсваше очи от масата. Когато случайно вдигна поглед, аз му махнах с ръка от другия край на масата. Не знам дори дали ме видя.

— Той беше човек на реда, ала имаше едно опасно хоби: хазарта. А моето хоби, без да съм човек на реда, е благоразумно и спокойно.

— Да не би да свирите на цигулка?

— Не, увлича ме живописиста. Специалист съм по второстепенни художници. Знаете ли каква е разликата между второстепенния и първостепенния художник?

— Не.

— Няма разлика. Абсолютно никаква. Историята на изкуството, а предполагам и историята на литературата, е пълна с горчиви примери за несправедливост. Една епоха въздига в култ дадени ценности и ги завещава вкупом на следващата. И никога не се преразглежда правилността на първоначалната класификация. В ателието на

Веласкес е имало поне двама ученици, които са рисували като него. Ето вижте.

Надигна се бавно, с достолепността на принц, и се приближи до един шкаф. Отвори го и посочи наредените вътре еднакви метални кутии. Бяха класьори с диапозитиви. Извади няколко от една кутия и постави на писалището увеличителен апарат.

— Погледнете тук. Какво виждате?

— Една картина. Момичета разхлаждат крака в малка рекичка.

— Според вас от кого е картината?

— Прилича на холандска творба.

— Чудесно, продължавайте.

— Рембранд?

— Съвсем не.

Със задоволството на човек, чиято теза се е потвърдила, Биедма заобиколи писалището и седна или по-точно се настани с намерението да продължи да излага своята теория.

— Тази картина е от Лукас Паулус, ученик на Рембранд. Само да можехте да видите творбата. Не фигурира в нито една известна колекция. Принадлежи на невзрачна фламандска църква. Би трябвало да видите картината. Ако носеше подписа на Рембранд, днес щеше да присъства във всички трактати по изкуство. Погледнете и тази.

— Съжалявам, господин Биедма. Днес денят ми е много натоварен и съм го посветил на вашите приятели. Сега отивам при Виласека, а вие още не сте ми отговорили на един въпрос, който ме интересува. При последните ви срещи Жаума не сподели ли с вас някое свое безпокойство?

— Искаше да напуска. Да си намери друга работа, преди да е навършил петдесет години. В началото тонът му беше много драматичен. Каза ми го, по време на последната вечеря. После разговорът стана по-шеговит. Накрая взе да се смее сам на себе си и да рецитира Света Тереса^[1]: „Живея, ала не в самата мен...“ и тъй нататък, и тъй нататък и завърши с любимата си фраза.

— Коя фраза?

— „Самотата на мениджъра“.

[1] Де Хесус, Света Тереса (1515–1582) — испанска монахиня, поетеса мистичка; канонизирана през 1662 г. — Б.пр. ↑

За разлика от младежката и скромна елегантност на Нунес, Виласека парадираше с небрежния си вид. Дълга несресана коса, неоформени брада и мустаци, военна куртка, несъмнено реликва на някой герой от Сиера Маестра, дънки, за които човек би казал, че преди това са се въргали из някое бунище и после са били изгладени от валяк, раница в цвят как на новобранец след войната и войнишки ботуши, нарочно изцапани с някаква мръсотия. Дойде на срещата с тънко, подобно на бамбукова пръчка момиче, което имаше ръце като тръстики, кестенява коса с прическа в стил афро и две невръстни гърдички, молеци сякаш за прошка изпод фланелката, открадната най-вероятно от някой музей.

— Там, където се хранят двама, има място и за трети. Който кани двама, може да покани и трима.

— А кой кани?

— Вие, естествено. Не аз. В раницата си имам двеста песети и ще трябва да изкарам с тях до утре. В замяна на това ще споделите масата с две звезди. С мен и с тази госпожица: Ана Маркс. Няма нищо общо нито с Маркс, нито с братята Маркс. Кръстих я така преди три месеца. Артистичен псевдоним. Тя е истинска муза за кинотвореца.

— Ей че си чалнат... — продума момичето и на върха на намръщеното му носле се изписа леко отвращение.

— Вие изберете ресторанта. Как казахте, че ви е името? Карвальо. Застанете до мен. Да приемем, че север е натам, а юг е по посока на онази улица. После идват изток и запад. На север, зад църквата „Санта Мария дел Мар“, се намира „Ел Борис“, ресторантът на един кинорежисьор. Самообслужване, доста добри блюда с френски сосове и сирене, също френско. Доста сносен. На юг, зад онази колонада, има една галисийска кръчма. Ясно е какво ни очаква там, а и в този час е вече пълно. Малко по-нататък, на изток, е „Ел Райм“ — домашна, селска, добра кухня. Малко маси. На изток току-що откриха...

— Познавам квартала и заведенията.

— Тогава вие кажете.

— В „Ел Райм“ ще е пълно. Да отидем в „Ел Борне“.

— Ваша работа. Но като дойде ред за плащане, да не вземете да се разкайвате.

Смигна му и тръгна пред него, с ръка върху високите и остри рамене на момичето.

— Ей че си чалнат...

Виласека беше надянал маската на Стенли Кубрик отпреди десет-петнайсет години, по времето, когато снимаше „Одисея в космоса“. Даже външно леко приличаше на него.

— Бих я боядисал в лилаво, а вътре бих сложил арабски цокъл — каза той, сочейки църквата.

Заобиколиха я и пред тях се разкри панорамата на Пасео дел Борне — широка, обградена с дървета улица, която изглеждаше не на място в средновековния квартал с мрачни занаятчийски улички.

— Бедният Жаума! — И клепачите му се спуснаха като капаци на ковчези. — Подказа ми идея за филм. Слушайте. Висш служител, завладян от легендата за Гоген, решава да напусне семейството и работата си и да замине за Таити. Заглавието би могло да бъде „Гоген втори“ или „Таити“. Взема метрото във върхов час и слиза в някакъв работнически квартал. Имитира начина на живот на таитяните. Жаживява с млада работничка, туземка от барселонската промишлена зона. Никой не го познава. В началото се чувства щастлив, обаче не успява да преодолее някои класови бариери от психологическо естество. Тогава настъпва собственото му и чуждото нещастие. Той е заразил таитяните с непознатия им дотогава вирус на неудовлетворението. За да не причинява повече нещастия на другите и на самия себе си, се самоубива. Ана ще играе младата работничка.

Свали ръката от раменете ѝ и я отдалечи от себе си, сякаш искаше да я види в перспектива.

— Не вярвате. Да, знам, че изглежда такава, каквато е: дъщеря на богаташ, бивш съветник в кметството. Но в киното много я бива за драматични роли. Вие с положителност бихте могли да играете убиец. Нещо като испански Ричард Уидмарк. Поизправете раменете, моля. Така. Повървете. Хайде, не ходете като вдървен. Ние, испанците, като че ли сме направени от бързо втвърдяващ се цимент. Не движим телата си свободно. Приличаме на туловища, лишени от способността да установят връзка с пространството и да го променят посредством движението. Ако желаете, ролята е ваша.

— Коя роля?

— Тази на убиеца на Жаума.

— Той не се ли самоубиваше?

— Възможни са и двата варианта.

Откъм тезгяха неколцина души поздравиха Виласека. Карвальо се изкачи след него по тясната вита стълба до горния етаж, състоящ се от две помещения, които съставляваха цялата територия на ресторанта. Върху тезгяха се мъдреха няколко тенджери с неоспоримо по качество съдържание и блюдо с варен индийски ориз. Виласека остави раницата върху една маса в знак, че е заета, и поведе Карвальо към тезгяха. Взе една чиния от купа и я напълни с огромно количество ориз и заешко задушено. Карвальо си избра същото. Когато двамата се върнаха на масата, момичето, седнало в края на един стол, гледаше с тъга своята чиния — безлюден остров, където се мъдреха само една-единствена лъжичка ориз и няколко късчета гулаш.

— Никак не съм гладна... колкото да не е без хич.

— Само това яде през целия ден. На закуска, на обяд и на вечеря. Препитава се само с тия думи: „Никак не съм гладна... колкото да не е без хич“.

Виласека неочаквано бе влязъл в ролята на баща, мъмрещ злождата си дъщеря, и момичето се разбунтува.

— Аз си го ям. И ще ям каквото си искам.

— А после се влачиш едва-едва и се подпираш по стените. И не защото имитира Моника Вити, ни най-малко. А защото залита от слабост. Ммм... много е вкусно. А какво вино ще прием? Не, не казвайте. Този път аз ще избира. Червено „Мумиета“.

— Какви връзки поддържахте с Жаума?

С уста, пълна със заешко с ориз, Виласека започна яростно да жестикулира. Когато най-сетне топката храна заслиза по хранопровода, поясни:

— Бащински. Бащински връзки. Той ми се караше като на дете: „Трябва да се захванеш с нещо полезно, Виласека“. Е, не точно с тези думи. Аз го дразнех. Дразнех го с това, че разполагам напълно с времето си, че съм напълно свободен. Просто ми завиждаше.

— Храната ме отвращава — каза момичето, загледано в чинните така, сякаш бяха пълни с бог знае какви гадости.

— Я иди да подишаш малко чист въздух! Човек не може да се храни заедно с някой, дете няма апетит. Носи му нещастие. Хайде, разходи се малко.

Момичето се нацупи и се отдалечи с достойнство, преизпълнено с досада.

— Малката е невъзпитана, обаче е много темпераментна. Пред камерата е страхотна. Много е сексапилна. Като я гледате такава, си казвате: „Какво пък толкова има?“ Ала наистина има. А тия две гърдички, които са като две вкусни рогчета от Майорка, на екрана са чаровни като гърдите на Олимпия от Мане. Щом намеря пари, ще започна да снимам и това момиче ще върви все нагоре и нагоре. Не по буржоазния начин. Не желая да правя от нея звезда. Искам да поставя жалоните на едно ново кино в служба на нашето време.

— Често ли виждахте Жаума?

— Напоследък не много. Не понасям бащинското отношение. Аз от баща си не го понасям, а какво остава от него. Нервничеше, а напоследък беше много раздразнителен. Стана критичен. Завистлив. Изяждаше с очи момичетата, с които се движа. С тях човек може да обиколи морета и океани, а той живееше безнадеждно закотвен на брега и ставаше все по-затворен.

Виласека сметна, че е абсолютно необходимо да присъства на срещата с Аржеми. Момичето ги чакаше на изхода на ресторанта, приседнало на една от паркираните на тротоара коли. Повлече крака след тях, а когато в колата узна за предстоящите планове, започна да възразява, в началото сравнително сдържано, но след уклончивите отговори на Виласека се развика и настоя да я оставят.

— Смени плочата. Зарежи вече ролята на невъзпитано момиченце от добро семейство и изрецитирай нещо по-добро. Например диалога на Глория Греъм с Глен Форд в „Подкупените“. Приличаш на Глория Греъм, сто пъти съм ти го казвал. Спомняте ли си Глория Греъм, Карвальо? Имаше най-красивия поглед на света: двусмислен, нежен, сладострастен. Притежаваше достатъчен словесен запас, за да поддържа интелигентен разговор. Ти много приличаш на Греъм, Ана, съвсем сериозно.

— Искам да си вървя. Не понасям приятелите ти. Не понасям да седите с часове и да си спомняте разни глупости, които ви се струват смешни само на вас, да, да, само на вас. А аз скучая. Ужасно сте скучни.

— Спрете, Карвальо!

Той отби колата към редицата паркирани автомобили и преди още да приключи с маневрата, Виласека изскочи, отвори задната врата и нареди на хлапачката:

— Слизай. Върви другаде да бълваш гущери. Целият ден е пред теб.

Момичето слезе с възможно най-голяма сериозност, мина покрай Виласека и каза, без да го погледне:

— Чакам те в „Селесте“ в единайсет.

— Аз ще бъда вкъщи след два часа.

— А аз не.

— Къде отиваш?

— Това си е моя работа.

— Карвальо размислих. Няма да дойда у Аржеми. Кажете му, моля ви, че ще му се обадя тия дни. Имам много интересни проекти.

Наведе се още повече, така че само Карвальо да чуе думите му:

— Извинете ме, че няма да ви придружа. Тя е същинско дете. Малко попрекалиях, претоварих деня с преживявания, които не са й никак приятни. Ако някой път имате нужда от мен, само ми се обадете.

Дявол да го вземе, трябва да се грижите за косата си. Взели сте да олисявате. Аз бях на ръба на оплешивяването, но отидох на лекар навреме. И знаете ли на какво се дължеше? На нервна почва. От домашния уют и в резултат — плешив и дебел. Сложих край на домашния уют и ето сега как изглеждам. Обадете ми се. Не забравяйте.

Великодушието на Виласека беше трогателно. В огледалото за обратно виждане Карвальо видя как кинотворецът бързо смени позата си на американски военачалник, изпрацащ рота командоси самоубийци, с жестовите на заинтересуван от страданията на своето момиче любовник. Детективът зарови пръсти в косата си, за да потърси евентуалните наченки на олисяване и да установи дали е все така гъста.

— Какви глупости дрънка тоя луд.

Същите думи произнесе и Аржеми, когато Карвальо му разказа накратко за срещата си с Виласека. Нисък, широкоплещест, с гъста, черна, тук-там прошарена коса, с привидно замрял в дъното на кладенеца от диоптри поглед, с бавен и провлечен глас, който в моменти на гняв вероятно ставаше страшен, Аржеми имаше вид на вечно сънен човек, който или не се е събудил напълно, или се готви отново да заспи. Това впечатление се засилваше и от очите, умалени от дебелите стъкла, както и от мудните движения и бавния говор.

— Идвам тук само да подписвам.

След като изрече това, той надникна над очилата, за да провери ефекта от думите си върху Карвальо. Засмя се, предлагайки му и той да се засмее, и в ответ получи усмивка на разбиране. С тежка, без съмнение твърде скъпа писалка започна да подписва книгата, които му поднасяше секретарката — млада, чистичка, внимателна, безусловно девствена, каквито се полага да бъдат секретарките в предприятията за кисело мляко, продукт, внушаващ представа за чистота и невинност, свойствени единствено на неполучилите още първо причастие дечица. Защото киселото мляко хем е бяло, хем се препоръчва на болните, хем е евтино. Ръката, подписваща документите, разкриваше част от косматата джунгла, с която навярно беше обрасло цялото тяло на този човек-вълк с лице на очилато момченце. Обстановката беше достойна за кабинет в някое имение, принадлежащ на скучаеща дама от епохата на перголата и тениса. Покрити с розов атлаз стени, бял, леко грапав таван с квадратна розетка в центъра, откъдето се спускаше кристален

полилей с гравирани матови птици в полет. Гравирано беше и стъклото зад барчето, където липсваше само Ела Реймс с голите рамене и сластния поглед, поднасяща чаша мартини на офицер от Кралските военновъздушни сили, който се готви да загине в бомбардировките над Дрезден. Или може би за предпочитане беше Джийн Търни, поднасяща коктейл „Манхатън“ и търсеца закрила от морския офицер, понесъл целия свят под мишница, като че ли го е спечелил на някое панаирно стрелбище. Дъбовият паркет на пода бе солиден като английските обувки с висок ток на Аржеми, които надничаха изпод масивното писалище с чекмеджета от двете страни.

Сложи капачката на писалката, сякаш беше от стъкло, и енергично повдигна вежди, все едно че щеше да ги държи така цяла вечност.

— Готово. Слушам ви. Предполагам, че не сте дошли само за да ми разкажете за смахнатия Виласека. Смахнат, смахнат, ама...

Отново същият смях — съучастнически, подканващ събеседника да се засмее.

— И на мен ми се иска да я карам като него. Чудесно си живее той, чудесно!

Кръстоса ръце, наклони глава, сякаш да се съсредоточи по-добре, в седналия срещу него Карвальо, и го подкани:

— Е хайде, говорете.

— Изглежда, че от всички приятели на Жаума от младежките години вие сте поддържали най-тесни връзки с него.

— Доколкото разбирам, искате да кажете, че вече не съм млад.

— Вече не толкова млад.

— Така е по-добре.

Отново смях.

— Заех се с разследването на случая и бих искал да ми разкажете някои неща, които евентуално биха подкрепили възникналите подозрения, че Жаума не е убит така, както се опитва да докаже полицията.

Бавна въздишка. Бавно размисляне. Бавни движения назад към облегалката на креслото — тилът леко се опира на нея, сетне бавно се връща в изходното положение.

— Не виждам с какво мога да ви помогна. Всичко, което ми е известно за Жаума, разказах на полицията, и всичко, което знам и мога

да разкажа, напълно съвпада с неговия злощастен край. Познавах го добре, твърде добре...

Извади една пура „Давидов“ от английска табакера с марката на „Дънхил“, с дълга кедрова пръчица акуратно запали края на пурата и я размаха, докато тя се разгоря. После отрязва другия край със сребърно ножче и всмукна солидна порция дим.

— Заповядайте.

Каза го сепнато, сякаш изведнъж си бе дал сметка за непростимия пропуск, и поднесе на Карвальо кутията с пури. Детективът беше сигурен, че жестът е преднамерен и че целта на Аржеми е да провери до каква степен хубавият тютюн привлича Карвальо. Очите на госта не се бяха отделили от пурата още от момента, в която тя, подобно на ябълката в ръката на Ева, се бе появила в ръката на Аржеми. Сега той с видимо задоволство наблюдаваше как Карвальо повтаря ритуала по запалването и когато огънчетата на двете „Давидов“ застанаха едно срещу друго, между предприемача и детектива вече се бе установило присъщото на познавачи разбирателство. Аржеми изтръска малко пепел от луксозната пура.

— Жаума не пушеше.

— Но си хапваше и пийваше.

— И имаше много жени! Не забравяйте, много жени!

Хихикания и дим излизаха от полуотворената уста на Аржеми, който междувременно се беше навел към Карвальо с войнствено насочена напред пура, явно, за да подсили твърдението си.

— Пътувахме много. Понякога сами. Понякога със съпругите. Пътуването помага да опознаеш хората. Много неща, наистина много неща мога да кажа за любовните похождения на Жаума. Беше неутолим, а и аз, между другото, споделях тази негова страст.

— Защо пътувахте толкова често заедно?

— Понякога, да речем, като приятели, понякога — по работа. В известен смисъл нашите делови интереси съвпадаха. Например определени продукти, които „Петни“ ми доставят посредством филиала хикс, нали разбирате?

— Можете ли да потвърдите, че напоследък Жаума е бил особено потиснат, даже разтревожен от нещо?

— Ни най-малко. В никакъв случай. Той лесно минаваше от депресия към еуфория. Но в последно време не съм забелязал никаква особена промяна. Кой ви е говорил за депресиите на Жаума?

— Нунес, Виласека, Биедма.

— Лявото крило. На тях винаги много им се иска да докажат, че Жаума, аз и Фонтанилас сме сбъркали в избора на жизнения път.

— И сбъркали ли сте?

Вдигна пурата, сякаш беше потир за причастие, и кимна към тази, която пушеше Карвальо.

— А вие как мислите, сбъркал ли съм? Когато човек разбере, че се живее само веднъж, той вече е стигнал зрелостта. Тогава избира едно от двете: или решава да живее възможно най-добре материално, или започва да се опива от непреходността си и става фанатик като Нунес, Виласека, Биедма или Света Тереса де Хесус. Всеки път, щом се почувствам прекалено потиснат, хващам самолета и отивам в хотел „Принсес“ в Акапулко. Знаете ли го? Чували сте. Хубаво. Това е най-люксовият хотел в света. Когато бях млад и нямах пари, пишех стихове и си купувах вратовръзки. Така преодолявах депресиите. Нунес, Виласека и Биедма вярват в безсмъртието на душата, но не на отделната душа, а в колективната душа на възходящите социални класи, възходящите, забележете! Запомнете го, защото според тях моята класа е низходяща. Така. Душата на буржоазията заслужава да умре със стомах, пълен с шампанско „Круг“ от хиляда деветстотин седемдесет и втора, и с очи, замъглени от дима на „Давидов“. Всяка сутрин закусвам с три сандвича с ирански черен хайвер и чаша френско шампанско с портокалов сок. След това плувам в закрития басейн вкъщи или играя тенис на собствения си тенискорт или пък се отправям към игрището за голф. Настъпи ли хубавото време, през седмицата се занимавам с ветроходство, а в събота и неделя изкарвам яхтата за приятелите и безсилната им завист безкрайно ме забавлява. Никога не ям по навик, Карвальо, никога! Не бива да се отнасяме по навик към нито едно от сетивата, защото чрез тях живеем. У дома се храним с меню. Всеки ден и на всяко ядене имаме поне пет възможности за избор. Двамата с жена ми пазим диета, за да се поддържаме във форма. Нищо тежко. Раци на скара с лек сос от каперс, филенце със зеленчук или задушено почти без мазнини говеждо. Изпратих готвача си на специални курсове по диетична кухня

при професор Брикер Бенер. Знаете ли колко ми струва готвачът? Плащам му достатъчно, за да не си тръгне по своя инициатива, и съм създал цяла система, която да го спре, ако някой друг го подмами. Назначил съм цялото му семейство в предприятието. Готвачът е най-верният приятел на човека. Ако моят готвач умре, Карвальо, ще го оплаквам безутешно. Имам пет хиляди бутилки вино в избата си в Ампурдан и близо две хиляди в Барселона. От най-избраното. Най-добрите реколти френски вина. Испанските са малко, и то само бели, защото понякога през лятото ми се приисква чаша леденостудено, младо галисийско винце. Утре заминавам за Париж, за да вечерям в „Тур д'Аржан“, а вдругиден потеглям с кола за Лион, ще обядвам в „Пол Бокю“. Е, какво ще кажете? Сбъркал ли съм жизнения път? Направо смешно. Живея си чудесно, наистина чудесно! Нямам кой знае какви грижи с работата. Нямам конкуренция на вътрешния пазар. Изнасям. Чуйте ме добре: изнасям кисело мляко! Промисленият метод е много прост, търговската мрежа — също. Що се отнася до личния ми живот, бих могъл да го застрахова в „Лойд“ за десет милиарда долара. Уравновесена съпруга, която умее да бъде и близо, и далеч, умее да носи вечерни тоалети и е добра в леглото. Децата — е, може би не са толкова умни, колкото бих желал, но поне са доволни и здрави. Неангажиращи познанства — приятели от университета, които ми доставят известна доза приятна носталгия, приятни вечери с богати и бляскави съпругески двойки. Имам и любовници. Бивша състудентка с четирийсетгодишно тяло, която обаче ме освобождава от юношеските комплекси. Момичета в разцвета на младостта си, съблазнени от портфейла, спортната кола или леката прилика с Онасис, която с възрастта става все по-осезателна. Жената на някой подчинен, която мога и да унизя, а това понякога е необходимо в половия акт. Съпругата или дъщерята на някой приятел от общите семейни вечери. Би могло да се каже дори, че съм колекционер. Разказвам ви това, защото на детективите и на полицията всичко трябва да се казва и защото вие знаете как се пуши пура „Давидов“. Миналата седмица похарчих в Лондон двеста хиляди песети само за ризи. През септември отново ще отида, за да си попълня запаса от пуловери. Имам всичко, което пожелаея, и, слава богу, не изпитвам еротична нужда от политическа власт. Около мен виждам мнозина делови хора, обхванати от политическо сластолюбие. Искат да бъдат депутати и сенатори било

от страх, че политиците няма да защитят достатъчно добре интересите им, било поради самия еротизъм на властта. Знаят, че в дебелия учебници по история обикновено фигурират имената на членовете на правителствата, но няма да бъде отбелязан например фактът, че аз съм бил собственик на „Араката“. Това е друга разновидност на стремежа към непреходност, срещу който имам имунитет. Написал съм великолепни стихове на каталонски и смятам да ги публикувам, когато наближа шейсетте — просто заради удоволствието, че ще размърдам съставителите на „Каталонска енциклопедия“ и ще ги принудя да ми посветят десетина реда в съвременното издание и поне трийсетина в някое бъдещо издание след петдесет години. Вижте, тук съм написал биографична бележка, приблизително същата, която ще напишат за мен след половин век. Ще ви направя едно фотокопие, запазете го, и ако имате търпението и желанието да живеете още петдесет години, ще видите, че не съм сбъркал кой знае колко.

Аржеми Бланк, Жорди. Барселона, 1932, Палаусатор (Херона) — 2005. Каталонски поет, чийто талант се е проявил късно. Първата му книга, „Вържете кораба до кея“ (1980), е своего рода свързващо звено между поезията на Салват Папасейт^[1] и Габриел Фератер^[2]. Поезията му е дълбоко лична, на места проникната от социални мотиви (Салват Папасейт), на места — херметическа, обърната само към двама (Фератер). „Кожа на плод“ (1985) отново подема традиционните теми на любовната лирика, съзнателно сближавайки поетичните похвати на Катул с атмосферата на рокоперата. Поет без поетична биография, необвързан с близките нему литературни движения, Аржеми непрекъснато усъвършенствува теми и форми, които стигат своя връх в творбата, наречена „Кисело мляко“ — херкулесовски опит да превърне поезията в синтез на различни литературни жанрове. Някои изследователи на творчеството на Аржеми смятат, че в „Кисело мляко“ (1990) са налице символични елементи, надхвърлящи рамките на формалните и експресивни задачи. Според Пере Жимферер „Кисело мляко“

представлява опит да се изрази поетически същността на една страна, Каталония, в историческия момент, в който за четвърти път се проваля надеждата ѝ да се превърне в независима държава. В този смисъл „Кисело мляко“ е част от големия триптих на каталонската поезия, заедно с „Атлантида“ на Вердагер и „Наби“ на Жозеп Карне. Между 1990 и 2002 — годината, когато умира, Аржеми публикува една необичайна книга с „възпоминания на сетивата“, озаглавена „Смъртните наслади“. Година след смъртта му, през 2003 г., се появява една малка по обем творба, в която личи творческият упадък на седемдесетгодишния поет, въпреки че в нея е съхранена способността на Аржеми за лингвистични новости, характерни за цялостното му творчество: „Димът на «Давидов»“ (2003). Основна библиография на творчеството му: „Аржеми извън собственото си огледало“, Пере Жимферер, издателство „Коклюш“, 1995 г.; „Последни поеми“, Жозеп Мария Кастелет, „Едиссионес-62“, 1983 г.; „Само Аржеми“, Франсоаз Важенер, издателство „Галимар“ 1990 г.

— Вече съм ги написал. Абсолютно всичките — каза накрая Аржеми, полускрит зад последния облак дим от пурата „Давидов“.

[1] Папасейт, Жоан Салват (1894–1924) — известен каталонски поет авангардист. — Б.пр. ↑

[2] Фератер, Габриел (1922–1972) — каталонски поет, представител на следвоенното поколение. — Б.пр. ↑

Апартаментът, беше подчертано модерен, разположен във високата част на града — достатъчно далеч от доброто и злото на демографския наплив, но не чак толкова далеч от центъра, че да не може да се отиде пеш до някой луксозен киносалон или до някой ресторант за избран кръг дискретно заможни интелектуалци. Тук живееше Хуан Доронсоро, най-младият от семейство творци на словото. Начело на фамилията стоеше един поет, който вече фигурираше в седемдесет и три на сто от издадените в чужбина антологии на испанската поезия, следван от Педро Доронсоро, най-известния зад граница испански романист, споменат дори в един американски телевизионен филм от поредицата „Маникс“.

— Какво четеш?

— Току-що прочетох Хемингуей, а сега чета Педро Доронсоро, един много интересен писател.

Без да притежава обществения и културен престиж на най-големия си брат, нито световната слава на средния, Хуан напредваше бавно и сигурно в творческия си път благодарение на единствените си три романа, пожънали успех по-скоро сред критиката, отколкото сред публиката. Пишеше по десет реда на ден и твореше в създадено от него самия време, отмервано от изготвен по негова мярка часовник, и в ограниченото пространство, вместило в килийките на фотографската му памет — достатъчно неточна, за да съчинява успешно романи. Имаше черти на млад херцог, жив портрет на майка си, също както в романите, в които младите херцози са терзани от непреодолими страсти и тропически трески. А под деликатните черти, сякаш непокътнати от пубертета насам, се предугаждаше ревностната решимост на здравомислещия писател да документира колективната посредственост на франкисткия град, наблюдаван през тайниците на високи крепостни стени от синтетичен мрамор. Копринен халат върху пуловер от фина вълна, леки кожени чехли; култура, разпръсната по стените и масите; книги, листове хартия, картончета; блуждаещ из редовете поглед на творец. Приглушена светлина, присъща за кабинета на сериозен писател, където без разрешение влиза единствено слънцето, и то през филтри, така че лъчите да не попречат на твореца да пресъздава действителността.

— Малко неща мога да ви кажа. Връзката ми с Жаума беше твърде едностранчива. Той говореше, а аз слушах. Аз пишех, а той ме

четеше. Жаума беше благодарен образ: забавен, интелигентен и богат, но опасен. Той е от героите, които стават симпатични на читателя, преди писателят да се е усетил.

— Това лошо ли е?

— Лошо от всякаква гледна точка. Ако е симпатичен по вина на писателя, означава, че авторът е проявил недопустимо пристрастие. Ако стане симпатичен въпреки желанието на писателя, значи вътрешното равновесие на творбата се е оказало извън контрола на твореца.

— За вас той само действащо лице ли беше?

— Напоследък — да. Ограничил съм достъпа до своя вътрешен свят — в него пускам само най-близките ми същества от плът и кръв. Всички останали са действащи лица. В миналото Жаума беше за мен нещо различно. Сега е действащо лице.

— А неговият край?

— Неподходящ. Също като в еротичен испански роман от двайсетте години на писатели като Педро де Репиде, Алваро де Ретана или Лопес де Ойос. Напомня ми финала на „Търсач на сладострастие“ от Ретана. Поквареният аристократ умира намушкан с нож върху едно бунище, след като е опитал подред всички извращения.

— Какъв финал бихте сложили вие?

— Един остарял, седемдесетгодишен Жаума. Всяка вечер ходи на кино, за да пусне ръка на някое девойче. Вестниците съобщават за това. Най-големият му син му удря плесница и старецът тръгва към зоологическата градина, за да погледа как маймуните мастурбират.

— Истината за смъртта му?

— Смъртта му беше истинска.

— Говоря за истинските причини за смъртта му.

— Умря от нещо естествено. Мисля, че някой го е застрелял.

— Да, но кой е бил този някой?

— Това вече е криминален роман, а аз гледам да се отдалеча колкото мога от натурализма. Сега, ако желаете да поиграете на детектив, разпределете равностойно ролите. Искате ли да бъдете Филип Марлоу? Аз искам да бъда Шерлок Холмс. Не се шегувам. С нищо не мога да ви бъда полезен. Останалите ни приятели могат да ви помогнат да си представите реалните причини за смъртта на Жаума. Аз трябва да си представям други неща, много други неща. Работата ми се

състои именно в това — да си представям, но в рамките на определена логика, в рамките на характерната за мен словесност. Случилото се с Жаума е тъжен инцидент, който много ме разстрои, повярвайте ми. Но да продължим да се занимаваме с него е равносилно да подедем полемиката за пола на ангелите или да гадаем какво би станало, ако Касиус Клей беше победил Роки Марчиано.

Край на аудиенцията. Доронсоро се приготви да стане, за да придружи Карвальо до вратата. Детективът се направи, че не забелязва това. Писателят се поколеба и зае изчаквателна позиция. Погледът му се зарея в пространството, та Карвальо да не може да прочете нетърпението в очите му. Разтвори разсеяно някаква книга на масата и се загледа в нея. В нишата между два библиотечни шкафа висеше очевидно добре поддържана ловна пушка.

— Вие ловец ли сте?

— Да.

— Добър ловец?

— Зависи. Стрелям добре по яребици и зле по зайци.

— И никога по едър дивеч?

— Научих се да ловувам в Маресме, из ниските възвишения на Сан Висенте де Монталт и Аренис де Мунт. Там няма едър дивеч.

— На вас, интелектуалците, не ви се нрави насилието.

— Но това не се отнася до агресивността. Ние сме агресивни като всички и ловът ме освобождава от агресивността, дава ми възможност да наблюдавам чуждата агресивност като на сцена и да я описвам.

— Но вие убивате.

— Ловувам.

— Убивате.

— Да убиваш, е нещо друго. Например да заколиш някоя кокошка в птичарника, да застреляш човек или да съсечеш с брадва съседа. В лова си има правила както при всяка игра.

— И които ловецът налага на беззащитното и невъоръжено животно.

— Да не би да предпочитате яребиците да носят пушки? Ловът е естетически, а значи и нравствено оправдан. Но вие сте пуритан. Аз обичам животните. Изпитвам истинска страст към кучетата. После, ако желаете, ще ви покажа моите кучета. Събуждате комплекса ми за вина

и ме карате да се чувствам престъпник. Ако продължаваме в този дух, ще ви призная, че съм убил Жаума с нейната пушка.

— Защо?

— Защото не хареса последния ми роман например.

Сега вече писателят не желаше да прекрати срещата и изучаваше Карвальо като евентуално действащо лице.

— Вие никога ли не сте убивали?

— Да, убивал съм.

— Животни ли?

— Не, хора.

— Да не сте били в някой взвод за разстрел? Или сте били палач? Не сте толкова стар, че да сте участвали във войната.

— Бях таен агент на ЦРУ.

— Започва да става интересно. Агент на две страни, така ли?

— На три.

— Те са най-добрите. А как убивахте, с хладно или с огнестрелно оръжие?

— Мога да убивам с хладно оръжие. Човешкото тяло предлага двайсет и пет смъртно уязвими точки. Но предпочитам да убивам с огнестрелно оръжие.

— Китайци, руснаци, корейци или вьетнамци?

— От всичко по малко.

— С тия ръце?

Карвальо ги протегна към него и писателят се втренчи в тях с безпокойство, което той се стараше да прикрие с усмивка.

— Струват ми се най-обикновени.

— Напоследък не съм убивал.

— Ако не практикувате, ще загубите уменията си.

Сега вече аудиенцията бе завършила. Доронсоро се надигна и се отдръпна настрана, за да даде на Карвальо възможност за отстъпление. Детективът стана, приближи се до пушката, откачи я, огледа я, метна я на рамо и я насочи към писателя, който вече едва сдържаше раздражението си.

— Никак не е забавно.

— Не се притеснявайте, шефе, ще си сложа съгваемото легло до телефона.

Бискутер беше готов да прекара нощта почти без да спи, в случай че Ромберг не позвъни до края на деня. Конча Ихар уведоми Карвальо, че може да го приеме след девет. Трябвало да нахрани децата. Във вестника — все същите ежедневни противоречия. От една страна, арестуват представители на крайната левица, от друга, ги освобождават. Следобед подлагат на преследвания крайната десница, а вечер я оставят да действа съвсем безнаказано. Партиите определят своите позиции във връзка с предстоящите избори. Седалището на Фашисткия интернационал се намира в Испания. Все още не е открит трупът на човека, шофирал намереното в река Тордера беемве. „Загадката Петер Херцен: изглежда, че тъй нареченият Петер Херцен е наел колата с фалшиви документи.“

— Тръгвам си, преди да е станало горещо на Рамблас.

— Вечерята е готова, шефе. Бъбреци, подправени с херес, и пилаф.

— Какъв е оризът?

— От американския, дето не се разварява.

— Запази ми го за утре. И не забравяй за обаждането на Ромберг.

— Дявол да го вземе, казвате го тъй, сякаш някой път съм пропуснал да изпълня заръката ви.

По всичко личеше, че днешната вечер с нищо нямаше да отстъпи на вчерашната. Полицията изчакваше демонстрантите, а демонстрантите изчакваха полицията да заеме позиция. Един пияница, черен от мръсотия, викаше някакви въображаеми кокошки: „Кът-кът-кът“, а сетне взе да пее:

*Виното на Асунсион
ни е светло, ни червено,
ни цвят има.*

Хладни тръпки пролазиха по гърба на Карвальо и той се опита да разбере какво именно го е разтревожило. Може би пияният. Но не точно този.

*Виното на Асунсион
ни е светло, ни червено,
ни цвят има.*

Няколко дребни монети се посипаха като дъждовни капки по улицата. Никелът проблясваше по гърбиците на паветата или се заклещваше в процепите между тях. Старите певци събираха урожая, без да пропуснат падналите в конския тор монети.

— Хвърли на този.

— А защо на този, а на предишния не?

— Защото този е много стар.

Старци и инвалиди. Хората от пети район надничат от балконите и подбират обекта на своето милосърдие.

— Сигурно е инвалид от войната.

Така казваше майка му. Инвалиди от войната. А старци от какво? Старци от войната. Та кой ли не беше старец от войната? Кой не беше инвалид от войната?

— Благодаря, господине.

Пияният грабна банкнотата от сто песети, която Карвальо му подаде през прозореца на колата. Лицето на мъжа, черно-жълто дори там, където би трябвало да бъде бялото на очите без мигли, се мъчеше да изобрази достойнство и благодарност. Не можеше да гледа направо, въпреки че тялото и изранените му устни се накланяха към Карвальо. Дъхът му вонеше на сладко вино и на смъртник.

— Спи. Пиян е.

— Не. Мъртъв е.

Някой го отдели от групата, наобиколила падналото тяло.

— Това е синът на ония, мурсианците^[1].

Синът на мурсианците, току-що излязъл от концентрационен лагер, живееше благодарение на малкото зеленчуци, които родителите му успяваха да продадат на черно, стига да не ги пипнеше сержантът и да не се нахвърлеше с ритници върху стареца, докато го събореше върху разпилените зеленчуци. Когато беше пиян, синът на мурсианците заставаше на кръстовището между улиците Сера и Ботеля, козируваше и крещеше:

— Франко, мамицата ти!

Майката се втурваше да му запушва устата, бащата го теглеше, а циганчетата от бар „Модерно“ прекъсваха нескончаемото си веселие и наблюдаваха драмата с ококорени очи.

— Беше мъртъв.

— Ще те чуе детето.

Защо ли се стараеха толкова да скрият от него смъртта? Няколко часа по-късно мълчалива върволица се движеше нагоре по улицата към къщата на мурсианците.

— Със сто живота не могат да изплатят злото, което сториха.

— Кой?

— Фашагите!

Понякога се съмняваше, че кварталът е съществувал наистина. В спомените му той изплуваше като беден и сякаш потопен в кисело-сладък сироп град. Обител на унизени и победени хора, принудени ежедневно да молят за прошка, че са се родили. Първия път, когато Карвальо напусна неговите улици, известно време си мислеше, че се е освободил завинаги от състоянието на потънало в праисторическа тъга животно. Но той носеше тази тъга със себе си така, както охлювът носи черупката си, и много по-късно, когато реши да приеме действителността, която го бе направила такъв, какъвто беше, се върна на мястото, където беше прекарал детството и юношеството си. Предишните квартали се бяха превърнали в преддверие на гробище за старите поколения, обречени да умрат сред наслоената влага, докато синовете търсеха убежище в евтините дупки в покрайнините на Барселона. Редом със старците, преживели следвоенните години, бяха останали и хора в зряла възраст, изпълнени с непреодолимо чувство за провал, задето не бяха успели да се измъкнат навреме от тясната, сатанинска клопка на победения град. Срещаха се и пришълци, наскоро дошли марокански заселници и някоя и друга групичка латиноамерикански емигранти, принудени да търсят нисък наем.

Карвальо натисна спирачките. Паркира колата, без да съзнава защо го върши.

— Стигна до дъното, момче.

Каза това и се усмихна. Извади от жабката кутия пури „Монтекристо“ и запали една почти мигновено, сякаш през пурата поглъщаше пламъка от газовата запалка. „Когато умра, заедно с мен ще изчезне споменът за ония години и за хората, които са ме довели на бял

свят, като са ми отредили почетно място пред сцената на собствената им трагедия.“ Карвальо не се беше ограничил с ролята на зрител, той бе направил представлението свое и се бе опитал да го завещае на следващите поколения. В деня, в който умря диктаторът, стари и млади изляха на Рамблас страха, който им бе останал. С радост в умовете и в сърцата, ала мълчаливо. Бутилките евтино шампанско се разграбваха в магазините; улиците и заведенията на открито гъмжаха от хора, които търсеха удоволствието да бъдат заедно без огромната смазваща сянка, но все пак мълчешком, благоразумието продължаваше да бъде добродетел, гарантираща посредствено съществуване — последен резултат от възпитанието на терора. Но онова минало му принадлежеше по някакъв начин. Той познаваше езика му. В замяна на това бъдещето, разкрито от смъртта на Франко, му се струваше чуждо, като речна вода, която нито ще пиеш, нито ти се иска да опиташ. Гаузакс, Фонтаниляс — нагаждачите в новата ситуация.

— Ако избухне нова гражданска война, и двамата ще отидат в Бургос.

А Аржеми? В Таити през Швейцария. Ами ти, Пепе Карвальо, къде, по дяволите, ще се денеш? Във Валвидрера, за да си сготвя агнешка плешка „ала Перигор“ или *escudella i earn d'olla*^[2]. Ще свариш ли зелето заедно с месото? Трябва да помисля. Може, ако месото е малко или пък ако се сложи малко зеле. Иначе вкусът му покрива всичко. Ами ако нямаш необходимото за една *escudella*? Тогава ще си направя ориз с риба. А представи си, че не е останала никаква риба? Ще слеза пеш по пътя към Барселона, към Рамблас и ще се оставя да ме надупчи някой нисколетящ самолет. А ако хвърлят неутронна бомба? Рамблас ще опустее и човешки лица ще има единствено по кориците на окачените по будките списания. След това ще влязат победителите, а с тях и семето на собственото им унищожение след петдесет или сто години. Истинска гадост. Всичко.

[1] От Мурсия, провинция в Испания; използва се като нарицателно с пейоративна отсянка, което се дава на всички преселници в Каталония от различните краища на Испания. — Б.пр. ↑

[2] Типично каталонско ястие, приготвено от месо със зеленчуци. — Б.пр. ↑

— Не, нищо ново.

Карвальо не искаше да уведомява вдовицата на Жаума, че е получил вест от Ромберг. Попита я има ли някакви новости, за да разбере дали Ромберг не се е свързал и с нея.

— А при вас?

— Едно по едно. Първо, вярно ли е, че напоследък мъжът ви е бил особено притеснен и загрижен?

— Беше ту възбуден, ту изпадаше в депресия. Боеше се от всичко и най-вече, че печалбите ще намаляват от година на година и престижът му в компанията ще спадне. Тези страхове бяха неоснователни, сам си ги създаваше. Напоследък беше разтревожен от влиянието на политическите промени върху икономиката. Казваше: „Идват трудни времена, демокрацията е скъпо удоволствие“. Може би това имате предвид.

— Доколкото разбирам, съпругът ви не е бил доверчив, нито пък сигурен в себе си човек. Известно ми е например, че е прибягвал до услугите на неофициални съветници, без да се обръща към специалистите на компанията.

— Не искаше да участва в борбата за власт. Не беше уверен в собствените си качества. Гаузакс например го плашеше. Казваше, че бил много честолюбив и влиятелен.

— Вашият съпруг се е обръщал за съвет към частен счетоводител.

Смехът оживи апатичните черти на вдовицата. Потисна го веднага, сякаш бе извършила недопустимо прегрешение.

— Ах, да. Онази приумица с Алеман.

— Каква приумица?

— Алеман е нещо като институция за семейство Жаума. Родителите на съпруга ми са от Херона, там живеят почти всичките му роднини. Свекърът ми също беше адвокат, но още преди войната се опита да създаде собствено предприятие, мисля, че беше за коркови тапи.

Когато откри кантора в Барселона, се обърна за съдействие към един много авторитетен по онова време счетоводител — Алеман. Беше истински талисман. Сътрудничеса ли на някое предприятие, то преуспяваше. Не им потръгна зле. После дойде войната, Алеман бе принуден да емигрира, тъй като оглавяваше някакъв профсъюз, мисля,

че беше на продавачите. И моят свекър емигрира, но за кратко. Не знам дали това имаше нещо общо със счетоводителя. Пък и бе заемал различни постове в ръководството на „Барселона“ по времето, когато клубът беше най-политизиран. В крайна сметка Алеман си отиде и работата взе да запада. Завърна се няколко години след края на войната. Цялото семейство се съветваше с него по икономическите си въпроси. Беше станал стар и сприхав мърморко, антифранкист до мозъка на костите. Все още работи като счетоводител и сигурно приближава стотаката. Вече не е както преди. Сега води дребни сметки на разни магазини. Ала трябва да кажа, че моите доверия идват понякога чак от Херона, за да се съветват с него.

— А Антонио?

— Той също. Говореше с ирония за стареца, но казваше, че бил най-добре организиранят счетоводен мозък, когото познавал.

— Консултирал ли се е с него наскоро?

— Възможно е. Не знам.

— Как мога да открия Алеман?

— Ще ви дам адреса му.

Жената седна пред английското писалище на стойност сто и петдесет хиляди песети и преписа адреса от телефонния указател. Беше в траурни дрехи — прекалено елегантни, за да вечеря сама, а гримираните очи не съответстваха на патетичните, тъмни кръгове под тях. Въпросът на Карвальо я застигна по средата на стаята и тя спря, като че ли се блъсна в невидима стъклена завеса.

— Оставеното от мъжа ви обезпечава ли ви напълно?

— Взех две доста добри застраховки, а „Петни“ ми дават приемлива засега пенсия. След няколко години ще видим. Трябва да направя нещо с парите от застраховката, но не зная какво. Оставих всичко в ръцете на Фонтанилас, но според него времената не са добри за капиталовложения. Никой не влага никъде. Всички чакат да видят какви политически промени ще настъпят.

— В ръцете на Фонтанилас. А защо не на Аржеми?

— Фонтанилас разбира от тия неща. Аржеми притежава великолепно предприятие, но не е финансист в истинския смисъл на думата. Имам четири деца, господин Карвальо, и всичките са на възрастта, когато най-много харчат.

— Как приеха децата смъртта на баща си?

— В началото с голяма скръб. После двете момчета се съвзеха, но на двете момичета много им липсва. Това е естествено.

— А вие?

— На вас как ви се струва?

— Нищо не мога да кажа, затова ви питам. Спомням си една френска песен, в която горе-долу думите са следните. „Макар че много те обичам и сме приятели, отидеш ли си някой ден, ще имам повече време да чета и да открива себе си.“

— Никак не е забавно.

— Днес за втори път ми го казват.

— Антонио задушаваше, обсебваше хората около себе си. Беше егоцентрик. От една страна, ме довеждаше до отчаяние, но, от друга, запълваше живота ми. Най-много ме дразнеше с бърливостта си, с маниакалната си еротичност, макар и само на думи.

— Само на думи?

— Да. Винаги така съм смятала, а и дори да греша, ми е все едно. Разтоварваше се с приказки и ме оставяше на мира. Постепенно свикнах, въпреки че не понасям да говори толкова нелепости пред хората.

— Според вас защо го убиха?

— Сигурно е някакво отмъщение. Деловият свят е пълен с гангстери и парвенюта, лишени от чувствителността на Антонио, Фонтанилас и Аржеми. Вие сте изключение, все това им повтарях. Самият Антонио ми сочеше този или онзи на някое тържество, коктейл или нещо подобно и ми казваше: „Способен е да убие баща си за шепа дребни“, или пък: „Този е ужасна свиня, престъпник“. Антонио беше много агресивен служител. Винаги се шегуваше по този въпрос. Гледаше се в огледалото, докато се бръснеше, и казваше: „Аз съм един агресивен служител, агрр“, и ревеше като лъва на „Метро Голдуин Майер“.

Вдовицата на Жаума се смееше през сълзи. Карвальо усети, че се възбужда от вида на тези хлътнали гърди и широк ханш на плодовита майка с лице на кастилска стара мома, която, загърнатата в мантиля, върви след скулптурите на Ернандес^[1] и Беругете^[2] в процесията на Страстната седмица във Валядолид.

— Беше ли ревнив мъжът ви?

— Много.

— Имаше ли поводи?

— Аз не съм сексуална маниачка. Грижа се за къщата, за четирите деца, защото той никак не ми помагаше в това отношение. Никога не ми е оставало достатъчно време, за да хукна по мъже.

— Нямате ли приятели от младини?

— Моите приятели — това са приятелите на Жаума. Напуснах Валядолид съвсем млада. Постоянно пътувахме от място на място заради професията на баща ми.

— Някой от приятелите на Жаума да ви е правил предложение?

— Докъде искате да стигнете? До убийство от любов? Вие представяте ли си например Виласека да ми прави предложения? Та той има жена на всеки ъгъл. Или пък Биедма. Представяте ли си Биедма да ми намеква това или онова?

— Мога чудесно да си го представя.

— Имате богато въображение.

Обезпокоена, Конча Ихар желаше срещата да приключи. Погледна френския часовник в стил ампир и сподави възклицанието: „Време е за вечеря“, от страх да не би Карвальо да приеме поканата.

— Стана късно. Трябва да помогна на Вера да си напише домашните.

— Тръгвам си.

— Открихте ли нещо?

— Имам много предположения. Дори съзирам малка врата в стената. Днес беше ужасен ден. Приличам на анкетър, който работи на парче. Видях се с куп хора. Гаузакс, Фонтаниляс, Биедма, Виласека, Доронсоро, и вас. А! И с Аржеми. Щях да забравя невероятния Аржеми.

— Невероятен ли? На мен ми се струва най-нормалният от всички.

— Откровено казано, какво мислите за приятелите на мъжа си?

— Напомнят ми едно стихотворение на Габриела Мистрал, което научих при монахините. Три момиченца си играят и си представят бъдещето. И трите искат да бъдат царици.

[1] Ернандес, Грегорио (1566–1637) — испански скулптор, автор на религиозни скулптури, много от които са във Валядолид. — Б.пр. ↑

[2] Беругете, Алонсо (1490–1561) — известен испански художник и скулптор, един от най-големите представители на Ренесанса в Испания; много от произведенията му са с религиозна тематика. Работил е предимно в Толедо, Гранада и Валядолид. — Б.пр.

↑

Педро Пара се опита да възрази:

— Ти май ме вземаш за Тамамес^[1]. Тези родословни дръвчета имат по-скоро показан, отколкото научен характер.

— Имам нужда от нагледна представа за разклоненията на „Петни“ в Испания. Не само на управителните съвети на филиалите, но и на предприятията, които зависят от „Петни“.

— Не мога да направя това тайно. Ще дам данните на някой чертожник и той под мое ръководство ще ти нарисува дръвчето. Но ще трябва да му платиш.

— А на теб ще ти подаря една палатка.

— Стига измишльотини.

След като се обади на Пара, позвъни в кантората си.

— Нищо ново в цитаделата, шефе. Германецът не се е обаждал.

Един ден закъснение. Почти невероятно. „Животът на хипи е променил Дитер Ромберг“, помисли Карвальо. Имаше желание да се разтовари и от разговори, и от самия себе си и затова избра пътя към едно кино, където даваха „Нощни движения“. Сетне щеше да се прибере вкъщи достатъчно успокоен, за да си сготви нещо сложно, стимулиращо и изпълнено с дребни трудности. Филмът беше чудесен образец на американския криминален филм с огромния Джийн Хекман в ролята на частен детектив, склонен към размишления като Марлоу или Спейд. Освен това Карвальо изпитваше особено влечение към едрата ъгловата чувственост на Сюзън Кларк и имаше възможност да се наслади на разкошната зряла блондинка с неподправена красота на расово животно. Още един модел за подражание. Кого да избира? Богарт в някоя роля на Чандлър? Алън Лед като герой на Хамет? Пол Нюман като Харпър? Или Джийн Хекман? Докато се изкачваше с колата по склоновете на Тибидабо, Карвальо се опитваше да възпроизведе жестовите на всеки един. Влажния поглед на Богарт и презрително свитите му устни. Изпъчената стойка на Лед, принуден да върви така, за да прикрие ниския си ръст, оттук и тая руса, винаги щръкнала главица, която като че ли се опитваше да разтегли врата. Самочувствието на хубавец което притежаваше Нюман. Умората от живота на почти стокилограмовия рога носец, въплътен от Хекман.

— Нищо ново в цитаделата, шефе. Германеца никакъв го няма.

— Ако се обади, да ми позвъни независимо от часа.

Да решиш да сготвиш патица в един през нощта, е прекрасно безумие, което може да сполети един напълно разумен човек. Младата патица се печеше във фурната и мазнините ѝ се топяха също като при процедура за отслабване и придобиване на тен. Междувременно Карвальо нарязва сланина в една тенджера и запържи в нея лук и гъби, после добави бяло вино, сос, черен пипер и парче накълцан трюфел със сол от консервата. Трюфелите бяха от Вилъорес в Маестрасго. Доставяше му ги един администратор латинист, който живееше през няколко къщи. В една стая до кухнята този администратор пазеше съкровищата, които му носеха роднините от Вилъорес или пък той сам домъкваше след петнайсетдневните си престои там. Ако халдейците са смятали, че светът свършва до последните познати за тях планини, то администраторът Фустер наивно мислеше, с вярата на древен християнин, че светът свършва във Вилъорес, а близките селища от рода на Мореля са един вид други планети, населявани от странни същества. Ергени, любители на пийването и хапването, администраторът и Карвальо често посвещаваха неделите на гастрономически състезания. Силата на Фустер беше в паелята^[2] със заешко месо без никаква запръжка.

— Оризът омеква от лука.

Когато се развеселеше, Фустер рецитираше „Галската война“. Карвальо потъваше в размисъл, докато преминеше латинистката буря и щом другарят му изоставеше латинския репертоар, двамата подхващаха някоя хота^[3] от района между Кастильон и Арагон или пък песните на Кончита Пикер.

*Очи зелени, зелени като босилек,
зелени като зелено жито,
зелени като зеления лимон.*

Седем часа по-късно все оставаше по нещо за дегустиране в едната или другата къща и едва призори Карвальо се оттегляше с натъпкана с истории от Маестрасго глава, а администраторът — с кратък отчет на случаите, с които Карвальо се бе занимавал през седмицата.

Патицата се беше опекла. Карвальо отдели бутчетата, гърдите и крилата и нарязва на ситно останалото месо, като добави крехките дреболии. Изсипа кълцаното в мазнината от патицата и добави шепа маслини без костилките. Разбърка всичко добре, сложи парченцата сланина, гъбите, трюфела и няколко лъжици галета. Остави сместа леко да заври и заля с нея поставените в тенджера късове от патицата, които поеа балсама на соса, а върху препечената кора остана релефът от гъби, сланина, маслини, галета и кълцано месце с дреболии. Върна яденето на огъня за пет минути, после пхна във фурната за още толкова, докато се задуши. Когато отвори печката, великолепно гъсто ухание нахлу в ноздрите му. Испита нужда от солидарност и съпричастие, присъща на готвачите аматьори, когато са уверени, че творението им е добро. Два и половина през нощта. Без много-много да му мисли, той върна яденето в агонизиращата топлина на фурната и с един скок слезе по стъпалата, които го отделяха от пропитата с вечерна влага градина. Нощта бе спуснала камбана от неизмерима свежест и тишина над селцето, сякаш създадено, за да съзерцава Барселона и морето от едната страна, а от другата — Каталония, впуснала се в странствания и проправяща си път през Валес към своите свещени планини. Карвальо прекоси тичешком десетината метра до огромната вила, собственост на трима души, но обитавана през цялата година единствено от администратора. След четири почуквания внезапно блесналата светлина възвести появата на Фустер горе на терасата, обградена с бели перила. Сънят беше разрошил русата му козя брадичка и сресаната стратегически рядка коса, рамката на очилата се бе килната върху едното ухо, а другият им край отчаяно търсеше липсващата опора.

— Човече, кое време е! Да няма пожар?

— Не, има печена патица.

— Какво?

— Изпекох една патица. Не е много голяма, но сам няма да я изям.

— Но сега е два и половина през нощта!

— Печена патица.

— Млада ли е?

— Патенце.

— Не думай!

— Съвсем сериозно.

— Върви да отваряш бутилките вино, сега идвам.

Дали Карвальо се върна вкъщи прекалено бавно или администраторът беше тичал, подгонен от влажния вечерен хлад и събудения апетит, но когато двамата се събраха, Карвальо не бе успял още да отвори бутилката „Монтесильо“. Фустер остави на масата в кухнята кошничката, която носеше — беше пълна със сухи плодове от Вилъорес, с чист мед пак оттам и някакви особени сладкиши, принадлежащи към изисканата фамилия на сухите народни сладки, в чийто състав непременно влизат яйцата и бадемите.

— Тия сладки ги е правила снаха ми. От Вилъорес са.

— Така си и мислех.

— След патицата няма нищо по-хубаво от лешници с мед и по един сладкиш, за да слегне добре яденето в стомаха.

Администраторът отвори фурната и отдръпна деликатния си нос, като премрежи от удоволствие очи.

— Надминал си себе си.

Салатата от целина освежи небцето на двамата мъже, преди да се нахвърлят върху ароматното блюдо.

— Приносът на Вилъорес е значителен. Сложил си му трюфел.

— Да.

— Това не е правилно. В печена патица трюфел не се слага.

— Слага се всичко, което душата ти иска.

— Е, да, така е.

С две чашки студена гроздова те се опитаха да пробият „берлинската стена“, препречила пътя към стомасите им.

— Ако тази *trou normand*^[4] не подейства, днес няма да се спи.

Фустер поглади нежно корема си.

— Ти си луд. По-точно и двамата сме луди. Часът е четири.

— Ако искаш да спиш добре, трябва да повърнеш. Важното е, че изядохме патицата. А смилането ѝ е нещо съвсем маловажно и ненужно.

— Ще се върна бавничко вкъщи и ако не заспя след пет минути, ще си мисля за кухнята на един лондонски ресторант, където помагах, докато учех, и сигурно ще повърна. Само като я спомена, и ми се повдига. Благодарят ти, Пепе. Ти ми върна една нощ от живота. Щях да я прахосам в глупашки сън, а сега я изпълних с живот.

*Щом нощта припадне и разпусне сенки,
почти всички зверове затварят клепки,
а болката на страдащия все расте.*

— Моят земляк Аузиас Марк^[5] не би написал тези стихове, ако имаше съсед като теб.

Останал отново сам, на Карвальо му се стори, че предметите се приближават, сякаш искаха да го предпазят или пък да се стоварят върху него.

— Бискутер, знам, че е жестоко да те будя по това време, но е важно. Обади ли се?

— Не се е обаждал. Аз не спях, шефе. Чакам на телефона и чета една книга, която бяхте сложили най-отзад на етажерката. Много е тъжна, но иначе съм екстра.

— Какво четеш?

— „Сърце“. Знаете ли, прочетох един разказ, който много прилича на телевизионния сериал „Марко“. Прилича, ама не е съвсем същото. Поплаках си, шефе. Не ми ли личи по гласа? Прочетох и друг, за малкия барабанчик от Сардиния, помните ли го? Ама че дивотия бе, шефе! Момчето сигурно е било съвсем малко, като онова от Брук^[6]. Слушайте, нали барабанчикът от Брук не умира?

— Докато биел барабана, не. Но след това е умрял, сто на сто.

— Сега съм на мястото, където умира майката на Гароне. Още една дивотия. Много е хубава тая книга, ама всичките ли умират?

[1] Тамамес — известен испански съвременен икономист. — Б.пр. ↑

[2] Характерно за Валенсия ястие с ориз, различни видове месо, миди, охлюви и др. — Б.пр. ↑

[3] Испански народен танц или песен. — Б.пр. ↑

[4] Чаша вино между различните блюда (фр.). — Б.пр. ↑

[5] Марк, Аузиас (1395–1462) — каталонски поет, чиято лирика оказва голямо влияние върху испанската поезия от XVI в. — Б.пр. ↑

[6] Легенда от Войната за независимост на Испания срещу французите, според която едно момче от селцето Брук заблудило

френските войници, биейки барабана си, сякаш зад него следвала
голяма войска. — Б.пр. [↑](#)

Навярно преди време някой декоратор бе решил, че щом Каталония се стреми да възстанови политическата и културната си самобитност, няма причина да не го направи и по отношение на интериора. Намислил да сътвори нов стил, който трябвало да съчетава предполагаемата умереност в националния вкус с практичната лекота на модерната мебел. Така възникнал тъй нареченият стил *reinaxentista*^[1] с безспорни признаци на елегантност, но и с безброй генеалогически недоразумения, също като при някое кученце, чийто прадядо е да речем кръстоска между оса и вълкодав. Апартаментът на Алеман — като се започне от приемната — беше истинска програмна декларация в това отношение. Над каталонското знаме — портретите на Масия, Компанис и Тараделяс, тримата президенти на Автономното правителство на Каталония през XX век. Редом със снимката на Масия — една истинска реликва, поставена в рамка, писмо, написано собственоръчно от Компанис и адресирано до домакина: „*Estimat Alemany, em fa dir el nostre amic Rodoreda que vostre esta malalt...*“^[2].

Ласкаво послание, напълно по вкуса на нашите прадеди, пристрастени към епистоларната сърдечност. Писмото доби актуално звучене, когато госпожа Алеман, двацет години по-млада от осемдесетгодишния си съпруг, заговори тихичко и каза, че Алеман е болен, много болен. Слаб, само кожа и кости, с почти прозрачна бяла кожа и прошарени коси, акуратно сресани дори в постелята, Алеман дишаше с труд и оглеждаше изпитателно Карвальо с орловия си поглед. Сетне го покани да седне до леглото. Достатъчно беше да погледне жена си, и тя излезе бързешком. После старецът отправи очи към Карвальо, сякаш го подканяше да побърза, и детективът му обясни повода за посещението си. Прибягвал ли е наскоро Жаума до съветите му във връзка с „Петни“? Защо? Било ли е нещо важно? Старецът не отвърщаше. Карвальо му повтори, че го изпраща вдовицата на Жаума, и орловият поглед се посмекчи. Болният притвори очи, сякаш за да го омекоти още повече, преглътна слюнката си, като раздвижи почти шумно адамовата ябълка, а лекото й потреперване показва, че се напруга да заговори, също както водните помпи започват леко да вибрират секунди преди водата да заструи от крана.

— Господин Жаума, наричам го господин Жаума, откакто умря баща му, с когото ни свързваше голямо приятелство, нали беше от Видрерас, едно село в Херона близо до моето, а аз съм от Санта

Кристина де Аро, та господин Жаума се уплаши, като видя, че цифрите от баланса, който бях направил, не съвпадат с тези от официалния баланс на компанията.

— Каква беше разликата?

— Двеста милиона. Да, да. Не се учудвайте. Двеста милиона.

— За пръв път ли се случваше?

— Не, не ме прекъсвайте. Точно това щях да ви кажа. Не беше за първи път. От хиляда деветстотин седемдесет и четвърта балансите, които правех, не съвпадаха с тези на „Петни“. Но разликата не беше толкова голяма: пет-шест милиона. Всеки път господин Жаума уведомяваше ръководството, за да се изясни случаят. Първите две години му отговориха, че всичко се е изяснило. Но тази година сумата беше ужасяваща. Посъветвах господин Жаума да се обърне и към други счетоводители, защото аз самият бях изплашен от отговорността, която поемах. Накара ме да проверя пет пъти сметките. Но все стигах до ония двеста милиона.

— Какво отговориха от „Петни“?

— Знам само онова, което ми каза господин Жаума. Позвъни ми по телефона и ми рече: „Не се безпокойте, Алеман. Всичко е изяснено“. Беше една седмица преди да умре.

— След смъртта на Жаума разказвали ли сте на някого за това?

— Беше професионална тайна, а и бяхме приятели с господин Жаума.

— Имате ли копие от работата си?

— Все едно че нямам. Бих го дал единствено на най-големия брат на господин Жаума, и то след като го накарам да се закълне, разберете ме добре, да се закълне, че никога не ще го използва срещу брат си.

— Но Жаума не е присвоил тези пари.

— Разбира се, че не.

— Не свързахте ли смъртта на Жаума с изчезването на тия пари?

— Помислих за това, естествено. Но в тази страна има толкова много мръсотия, толкова много мръсотия, натрупана още по време на диктатурата на оня... bre-tol, на оня potol^[3].

Обидните думи на каталонски, откъснали се от устните му като от дуло на оръдие, му вдъхнаха енергия и той надигна глава от възглавницата с помощта на немошните си, белезникави и крехки

мускули, които скоро се огънаха и главата на стареца отново клюмна. Гневът му обаче не бе отслабнал.

— Изчаках няколко дни, а сетне узнах, че всичко се е изяснило. Добре. При това положение нямаше за какво да се намесвам. Виж, ако бе повдигнат въпрос за парите, за компетентността на Жаума, тогава Ориол Алеман щеше да отиде там и да им каже каквото трябва. После се разболях. На осемдесет и шест години съм и все още водя четири счетоводства. Ей там са счетоводните книги.

Върху масичката в стил *renaixença* имаше четири огромни тетрадки с надписи „Дебит“ и „Кредит“, една по-малка с дебели лилави картонени корици, автоматична писалка „Уотърман“ отпреди Гражданската война, гума за триене на мастило, току-що подострени моливи.

— Следобед, когато ми се проясни главата, жена ми поставя пред мен шивашкия плот и поработвам по мъничко, докато се уморя. Ще умра, когато вече нямам какво да върша. Преди малко се обади господин Роберт, за да ме пита как вървят сметките. Обажда ми се всеки ден. Не че бърза. Просто знае, че така ми вдъхва сили. Водех счетоводството на баща му, истински индустриалец отпреди войната. Беше от Лигата^[4], но не от тия, дето отидоха в Бургос^[5]. По време на войната няколко пъти му бях поръчител, а когато разбрах, че въпреки това един ден ще го потърсят и, току-виж, станала някоя трагедия, отидох при него и му рекох: „Господин Роберт, мога да осигуря кола и да ви заведа до Кампродон. После ще ви прекарам през планината“. Винаги се бяхме разбирали чудесно, защото и двамата бяхме истински каталонци. Той беше от Лигата, а аз от Социалистическия съюз на Каморера, но и двамата бяхме каталонци до мозъка на костите. Господин Роберт не повярва, че можем да успеем, и след няколко дни го намериха мъртъв в едно пусто място до Орта. Вдовицата му все повтаряше: „Ах, Алеман! Ако ви беше послушал!“ Нали ме разбирате? Клиенти ми бяха само онези, които аз избирах, и то не толкова клиенти, колкото приятели, защото, ако счетоводителят е обикновен наемен служител, не върши добра работа.

Отдръпна чаршафите и отпред на пижамата лъсна златната емблема на футболния клуб „Барселона“. Алеман поглеждаше ту Карвальо, ту емблемата.

— Де да не бяха онези мерзавци, дето завзеха клуба след Гражданската война. Аз бях в ръководството на „Барса“ по време на републиката, когато „Барса“ беше нещо повече от футболен клуб. А сега тия безсрамници, тия бандити... посмей да им кажеш, че е нещо повече от клуб. Разбира се, че е нещо повече, той е придатък на Долината на падналите^[6], додето не изхвърлят всички мръсници от Испанската футболна федерация. Казах го аз в Мадрид още през трийсетте години на един журналист, Ернандес Коронадо, който покъсно влезе в ръководството на „Атлетико“. Та рекох му аз: „Ако зависеше от мен, «Барса» щеше да се отдели от Испанската лига и щеше да играе в която и да е друга, във френската или австралийската, все едно“. — „Алеман, недейте така, човече, недейте така.“ Недейте така. А какво трябваше да правя, като ни крадяха мач след мач. В Мадрид знаят само да ограбват останалите, а след войната искаха да ни превърнат в народ от овчари и земеделци, както Чърчил — Германия. Макар че с Германия и аз бих направил същото. Защото те пак ще подхванат своята, пак. Няма да минат и пет години... Безсрамниците и разбойниците винаги се съюзяват. А чуждият капитал какво направи? Подкрепи диктатурата, която съсипа Каталония.

— Oriol, no parlis de politica que t'exaltes^[7].

— Veste-n a fer punyetes!^[8] Ще ми казва да не говоря за политика! Че то всичко е политика.

Жена му поднесе табличка, върху която имаше само едно хапче и половин чаша вода. Старецът бавно изпи лекарството и сетне с поглед отново отпрати жената от стаята.

— Да не говоря за политика. Всичко е политика. Сега казват, че вървим към демокрация. Начело с кого? Със същите ония чарнегос^[9], дето играеха по гайдата на франкизма! Първо демокрацията и после автономията. Le mare que'ls va parir!^[10]

— Господин Алеман, не е изключено историята с парите да е от значение за разследването, което водя. Бих ли могъл да разчитам на вашите показания?

— Ако се наложи, ще се посъветвам с по-големия брат на господин Жаума, той е сега глава на семейството и носи моралната отговорност. Поне аз така смятам.

— Надявам се да се оправите, „Барса“ да спечели първенството и Каталония да стане автономна.

— Няма да доживея да го видя. Вие каталонец ли сте?

— Не зная. По-скоро бих казал, че съм чарнего.

— В Каталония истински чарнегос са някои каталонци. Като Самаранч, Порта и други фукльовци, които играеха по гайдата на франкизма. Те са истински чарнегос.

Карвальо се запъти към вратата, обърна се и забеляза, че старецът се е вгълбил в мислите си, обзет от някаква вътрешна ярост. Във вестибюла бъдещата вдовица стоеше с насълзени очи.

— Отива си. *Esta molt malaltet*^[11].

— Изглежда доста бодър.

Лицето на жената се опита да имитира мимиката на Алеман.

— Такъв му е характерът. Само вярата го държи! Мисля, че живя толкова години единствено за да умре след Франко.

[1] Възрожденски (катал.). — Б.пр. ↑

[2] Уважаеми Алеман, нашият приятел Родореда ме извести, че сте болен... (катал.). — Б.пр. ↑

[3] Безсрамник, бандит (катал.). — Б.пр. ↑

[4] Каталонска националистическа организация. — Б.пр. ↑

[5] По време на Гражданската война в Испания (1936–1939) Бургос е бил столица на националистите. — Б.пр. ↑

[6] Мемориален комплекс, издигнат през 1959 г. в памет на всички жертви на Гражданската война в Испания, в който е погребан и Франко. — Б.пр. ↑

[7] Ориол, не говори за политика, вълнуваш се (катал.). — Б.пр. ↑

[8] Остави ме на мира! (катал.). — Б.пр. ↑

[9] Така в Каталония наричат презрително пришълците от други райони на Испания. — Б.пр. ↑

[10] Пуси да останат! (катал.). — Б.пр. ↑

[11] Много е болен (катал.). — Б.пр. ↑

Въпросът, по който Златния чук искаше да разговаря, явно беше спешен, ала шефът на сводниците не бързаше. Той се подкрепяше преспокойно с порция миди, залети с доматиен сос. Покани Карвальо да седне.

— Хич не ми харесва тая работа.

— Коя работа?

— Тая, за която ми говорихте. От две денонощия не спират да арестуват мои приятели и се опитват да им натресат случилото се във Вик. Казаха ми, че някакъв кретен, току-що навлязъл в бранша, подписал лъжливи показания. Не се признавал за пряк виновник, ала според него в нашите среди се говорело, че някой от нас е пречукал Жаума. Следващата стъпка ще бъде да пипнат някой мухльо и да го принудят да се признае за виновен. Някой дърпа конците така, че разследването да бъде приключено час по-скоро и делото да се предаде в съда. Сигурно някоя важна клечка оказва натиск отгоре върху всички — върху губернатора, върху шефа на полицията и така нататък, та чак до портиера.

— Но вие твърдите, че не вярвате на тази версия.

— Държа на своето, защото си познавам хората. Но ще изчакам да преместят оня мухльо в затвора „Модело“, за да разбера откъде духа вятърът и защо е дал такива показания — дали са му ги измъкнали със сила, или наистина знае нещо. Сега е в следственото. Довечера ще го откарат в затвора, а утре ще пратя някой адвокат, за да разучи.

— Може да го лишат от право на свиждане.

— В такъв случай ще пратя някой адвокат мафиоз — за тях закони няма. Даже при затворените в карцера ще влязат. Утре ще знаем нещо, бъдете сигурен.

— Можете ли да научите кой оказва натиск?

— Това не ми влиза в работата. Моята територия свършва до площад Каталуна, както се казва. Оттам нататък е ваша работа. Трябва да е някоя едра риба, щом като само за два дни ни разгониха фамилията, без да сме им дали повод. А сега си вървете. Колкото по-малко ме виждат с вас, толкова по-добре.

Барът се намираше извън границите на престъпния свят и имаше съмнителния вид на заведение, което не предлага нищо друго, освен доматиен сок и чай от лайка за разхождащите се в пустия следобед четирийсетгодишни госпожи.

Запъти се към кантората пеш по Рамблас, окъпан от ярко слънце и изпълнен с обедна тълпа; студенти, чиновници, пенсионери, излезли да постопят измършавелите си тела под безплатната благодат на пролетното слънце. Бискутер, подобно на кученце, изхвърлено от колибата си, стоеше съкрушен в ъгъла на кабинета, изпълнен почти изцяло от единия от дългокосите млади полицаи, посетили Карвальо преди време, и от огромен, стокилограмов инспектор с двоен мустак — над устата и над очите.

— Много рано сте тръгнали да се разхождате, души гащи.

Без да отговори, Карвальо зае стола си, завъртя го наляво и надясно, а Бискутер постепенно си възвърна самообладанието, дори пристъпи крачка напред и застана до шефа си.

— Дошли сме да ви пооблекчим работата.

Карвальо мълчеше и полицаите се спогледаха. Ветеранът наведе половин тоновия си торс над масата и опря ръце на ръба ѝ.

— Вече всичко е изяснено. Един сводник призна, че на Жаума му видели сметката, защото прекалил с някаква мадама. Той не е убиецът, нито знае кой го е направил, защото е нов в занаята. Но сред хората от бранша се говорело много за това. Шефът ни поръча следното: „Кажете на оня частен детектив да си вземе отпуск. И полицията все я бива за нещо“.

— Не си губете времето — каза младокът с помирителен тон.

— Дават ли ти месото нарязано, за какво ти е пак да го режеш? Тия дни убиецът ще направи някой гаф, ще го пипнем, и готово.

— Ако продължавате да търсите под вола теле, то значи, че или сте много нагъл и искате да си напълните гушката за сметка на клиента, или пък да се претрепвате от работа.

Карвальо мълчеше и сякаш съсредоточено размишляваше.

— Вие подигравате ли ни се? Даже не ни поздравихте! Ти чу ли господинът да казва „добър ден“?

— Щом не иска да говори, много му здраве.

— Да, обаче аз искам да му чуя гласа. Обръщам се към него и той трябва да ми отговори.

Наклони още повече половин тоновия си торс към Карвальо. В този момент въртящият се стол спря да се движи.

— Бискутер, ти предложи ли нещо на господата? Ще пийнете ли? С чаша в ръка се разговаря по-лесно.

— Е, най-накрая си отвори устата. Става интересно. Разбрахте ли всичко, което ви се каза?

— Да. Разбирам, че понякога вършите неща, които не ви харесват, а и не ви е съвсем ясно защо ги вършите. Изпълнявате заповеди.

— Да, господине, точно така.

— Очевидно някой е заинтересуван да приключи със случая чрез показанията на един полумъртъв от глад мухльо, който го е повече страх, отколкото срам.

— Я виж ти! Да не си мислите, че ние изтръгваме признанията с насочен пистолет или с шамари?

— Има и такива, които, още щом прекратят прага на полицейския участък, се подмократ. Способни са и смъртната си присъда да подпишат.

— За кои времена говорите? Сега полицията има съвсем различен подход. Аз например съм изучавал научни методи за разкриване на престъпника, без да се стига до бруталности. Не казвам, че преди не се е прибегвало до шамари, но сега нещата стоят другояче.

Ветеранът не изглеждаше особено доволен от косвената критика, която дългокосият му колега отправи по адрес на неговото поколение.

— Ти пък какво си въобразяваш! Да не би вие с перо да ги галите? Негодникът си е негодник, и вчера, и днес, и все такъв ще си остане.

— Някои хора се променят.

Младокът се поизпъчи, окуражен от забележката на Карвальо.

— Аз познавам доста такива.

Огромната купчина свинска мас заклати глава, отхвърляйки всякакви доводи:

— Ако разсъждаваш така, няма да постигнеш кой знае колко в живота, а в нашия занаят скоро ще те вземат на мушка.

— Забелязвам интересно противоречие помежду ви — заяви Карвальо с неутрален тон. — При вас говори опитът, професионализмът.

— Двайсет и пет години служба.

— Не е малко. А при вас — науката, и това не е за пренебрегване.

— Не искам да кажа, че науката не е важна, нищо подобно. Обаче негодникът си е негодник както преди, така и сега.

— Ще пийнете ли нещо?

— Благодаря много, по това време не пия.

Вече успокоен и сменил ролята си на агресивно ченге с тази на бащински настроен полицаи, кроманьонецът с двоен мустак се усмихна на присъстващите и се обърна към младия си колега:

— Ако я караш все така, мошениците ще ти се изплъзват изпод ръцете. Човек трябва да е винаги нащрек. Само тъй злото може да се предотврати. Едно време всеки крадеше по нещо. Я кокошка, я житце, я заек, я картофи... Сума народ идваше в полицията да се жалва. Когато баща ми пипнеше някой съмнителен тип, заклещваше му пръстите в процепа на вратата и хряс... докато не запее. Е, ставаха и грешки, на някой му отиваше ръката, без да е посегнал ни на кокошка, ни на жито. Спряха обаче да крадат кокошки. Ето как става.

Бискутер стискаше ръце и очи, сякаш от тъмната на миналото до него достигаше чуждата болка, сякаш се страхуваше, че всеки момент могат да пхнат ръцете му в процепа на вратата.

— Кой ви се обади и ви каза, че случаят с Антонио е приключен?

— Откъде знаете?

— Не ви ли посъветвах да прекратите разследването?

— Така е, но вие не се притеснявайте. Бихме могли да се споразумеем за заплащането.

— Никак не се притеснявам. Най-трудно е да спечелиш първия милион, после парите идват сами. По телефона не мога да ви обясня по-ясно, но човекът, който ви се е обадил, греши.

— Казаха ми, че някакъв хлапак се е признал за виновен.

— Чак дотам не е стигнал. Заплашили са го или нещо подобно и той е изпял цялата „Луиса Фернанда“^[1] — и партиите на тенора, и на баритона, и на двата сопрана. Разбирате ли?

— Мисля, че да.

— Дайте ми още три дни, и ще имам пълна картина на случая. Но ми кажете кой ви се обади.

— Гаузакс, Фонтанилас, Аржеми.

— В същия ред ли?

— Не. Гаузакс се обади последен. Снощи ми позвъниха Фонтанилас и Аржеми. В този ред.

— В печата нищо не е излизало. Как са научили?

— Дватама бяха мои представители по време на цялото следствие. Аз не бях в състояние да издържа всичко това. Полицията е във връзка с тях.

— Полицията ще похлопа твърде скоро и на вашата врата и ще се постарее да ви убеди да се откажете.

— Не знам какво да правя.

— Повтарям, дайте ми три дни. Дотогава, сигурен съм, ще мога да ви докажа, че не всичко е толкова просто.

— Три дни... Ако са само три...

Нунес се показва скептичен относно възможностите си да убеди вдовицата на Жаума.

— Може би обича повече Виласека, Биедма и мен, но за „сериозни“ неща се доверява само на Фонтанилас и Аржеми. Вдъхvat ѝ по-голяма сигурност. Ще направя каквото мога.

Бискутер пристигна от пазара, пухтейки и с препълнена със съкровища кошница. Сложи вестниците върху писалището на Карвальо, сетне се отправи към кухничката, разположена до

тоалетната, за да остави товара си. Очите на Карвальо прехвърлиха заглавията и внезапно се заковаха, привлечени сякаш от магнит или от поглед на кобра: „Портрет-робот на Петер Херцен“.

Служителите на „Авис“ в Бон бяха описали външността на Херцен, потвърдена от двама келнери в един ресторант на автомагистрала № 17, на няколко километра от мястото, където бе намерена колата. Дитер Ромберг. Приликата беше обезпокояваща.

След половинчасови усилия Карвальо успя да се свърже с Берлин. В началото сестрата на Ромберг не прояви признаци на тревога.

— Известно ли ви е, че в Испания е изчезнал немски гражданин на име Херцен?

— Мисля, че четох нещо подобно.

— В немските вестници не публикуваха ли портрет-робот?

— Не знам. Обикновено прескачам новините за произшествия.

— Брат ви се сбогува с вас преди четири дни, нали така?

Мълчанието беше доказателство, че е улучил.

— Госпожо, нека не си играем на котка и мишка. Работата е сериозна. Става дума за човешки живот. Може би и за живота на брат ви.

— Всъщност малко след като вие се обадохте, дойде Дитер. Беше много развълнуван. Сбогува се с детето, с нас. Заминаваше на дълъг път.

— Предадохте ли му, че съм се обаждал?

— Не се изненада. Даже като че ли знаеше. Каза, че ще уреди въпроса.

— Не искам да предричам нещастия, ала вземете днешните и вчерашните вестници, вгледайте се в портрета на Херцен, потърсете някоя снимка на брат ви и идете в централното бюро на „Авис“.

— Какво искате да кажете? Да не би да намеквате, че Херцен е Дитер?

— Съжалявам, госпожо, но за мен това е очевидно.

— Защо е трябвало да наема кола от „Авис“? Той си има собствена, почти нова.

— Послушайте ме и дано да съм сбъркал. Така и двамата ще разсеем съмненията си.

— Струва ми се, че имате типично испански темперамент. Драматизирате нещата. Не може да плашите хората по този начин.

Беше готова да се разплаче.

— Госпожо, послушайте ме. Потърсете вестниците и една снимка на Дитер. Имам темперамент на арфист и не съм хващал кастанети през живота си.

„Дявол да я вземе“, помисли си, като чу хлипането на жената. Намеците за каквото и да е предполагаемо сходство с прословутия испански темперамент го изкарваха извън кожата.

[1] Много популярна испанска сарсуела от Федерико Морено Тороба (1891–1982). — Б.пр. ↑

— Влезте!

В гласа му звучеше такова негодувание, че появилата се на вратата двойка прекрачи прага едва-едва, с огромна предпазливост, сякаш престъпваше в минирано поле.

— Тук ли живее детективът?

— Тук му е само бесилката. Не. Тук не живее никакъв детектив. Тук е кантората на детектива.

— Е, така де.

Младежът пръв се окопити. Беше с къса коса, мускетарски мустаци, мексикански пуловер от бяла вълна, джинси и ибисански^[1] сандали, обути върху дебели вълнени чорапи. Момичето стигаше до кръста му, но въпреки оскъдните си размери предлагаше впечатляващо разнообразен релеф от хълмчета, долини и падини, а русата му коса бе сресана във формата на китайска конусообразна шапка, от която се подаваха едри къдрици. Като цяло прическата приличаше на шапка от боядисана в жълто къдрава цикория — решителен, ала безуспешен опит да се отклони вниманието на зяпачите от възхитителното миниатюрно тяло. Карвальо обходи с поглед момичето, докато стигна до очите му, които, пълни с насмешка, очакваха неговите.

— Дошли сме да се посъветваме по един въпрос.

— Загубили сте си торбичката с хашиш и искате да ви я намеря.

— По-сложно е.

Момичето предостави на младежа главната роля, която той поде с добра дикция, школуван глас и подходяща интонация. Жестовите му бяха убедителни, убедително беше и държането на момичето — то обръщаше еднакво внимание както на обясненията на своя спътник, така и на погледите, които Карвальо хвърляше към подаващата се от квадратното деколте на пристегнатата блуза гръд.

— Брат ми е на психиатрично лечение от два месеца. Ако ставаше дума за обикновен случай, нямаше да се обърнем към вас, защото кой днес няма нужда от подобно лечение! Нуждаят се от него всички, попаднали между зъбчатите колела на този начин на живот, основаващ се на производството и възпроизводството. Брат ми е разумен човек. Членуваше в Каталонската обединена социалистическа партия, тоест на страната на комунистите, и никога не е вярвал във феи и вещици. Разбирате ли ме? Хлябът си е хляб, виното — вино и две плюс две правят четири? И още нещо ще добавя: все ми се караше,

защото смяташе, че съм развейпрах и никога няма да свърша нещо полезно. Двата с приятелката ми сме актьори. Сигурно сте ни виждали сред демонстрантите по Рамблас, под прозорците ви. Ала при толкова много демонстрации може и да не сте ни забелязали.

„Невероятно как съм пропуснал тази статуетка“ помисли Карвальо, без да отделя поглед от момичето. То бе отгатнало мислите му, защото се мъчеше да сдържи усмивката си, но смехът бликаше през очите му.

— Та тази крепост от рационализъм и марксизъм изведнъж рухна.

— Да не би жена му да му е слагала рога с местния партиен отговорник?

Момичето потисна кикота с ръка, а мъжът, уязвен от иронията ѝ, зае поза на оскърбено достойнство.

— Не. Нищо подобно. Това е нещо понятно, а онова, което ще ви разкажа, е непонятно. Свръхестествено.

— Жалко, че не разполагам със звукови ефекти. Ако ме бяхте предупредили, щях да приготвя шум от вятър, дрънчене на вериги и злокобни стенания.

Лицето на Бискутер надничаше откъм кухнята, където къкреше някаква гозба. Беше чул думата „свръхестествено“ и разногледите му очи се взираха по-съсредоточено от обикновено, а устните му, свити във формата на мъничко „о“, изразяваха най-пълно внимание.

— Брат ми е строителен техник. Ще се съгласите с мен, че това е съвсем разумен, положителен занаят. По цял ден кръстосва нагоре-надолу с колата и надзирава различни обекти. Преди два месеца се връщал на свечеряване с колата от Сант Лъоренс дел Мунт. Отбил се в Сабадел и взел годеницата си, защото щели да вечерят в Барселона и да ходят на кино. Когато потеглили и излезли на шосето за Молинс де Рей, където брат ми трябвало да свърши последната поръчка за деня, той видял, че някаква жена маха с ръка. Спрял колата. „Към Молинс ли отивате?“ — „Да.“ — „Аз също.“ — „Качвайте се.“ Качила се. Седнала отзад и брат ми пак подкарал. Леко ръмвяло и брат ми и годеницата му не откъсвали очи от шосето. Пътничката отзад дума не обелвала. В края на един прав участък жената рекла: „Внимавайте на завоя. Много е опасен“. Той сложил крак на спирачката, но въпреки това колата леко

занесла. „Вярно, много е опасен“, обадил се брат ми, когато отминали. И тъй като жената не отвърнала, той се обърнал и замръзнал. Жената била изчезнала. Представете ли си! И двамата изпаднали в истерия. „Паднала е! Паднала е!“, крещяла годеницата. Невъзможно, защото вратата била затворена, но брат ми обърнал, върнали се в началото на завоя, спрял колата, двамата слезли, претърсили мястото педя по педя, осветили го с фаровете и с електрическото фенерче, което брат ми винаги носи в жабката на колата. Нищо. Жената била изчезнала. Може би се била изтърколила по насипа, но те нямали необходимите средства, за да я потърсят. Налагало се да уведомят полицията. И така, отишли до най-близкия полицейски участък. Приел ги един сержант. Изслушал историята, която брат ми разказал по възможно най-реалистичен начин, тоест напълно убеден, че жената е паднала и после от вятъра или кой знае как вратата се е затворила сама. В началото сержантът нищо не казал. После отишъл до една маса, отворил чекмеджето, извадил снимка и я подал на брат ми и годеницата му: „Тази ли беше?“ Гледат и двамата. „Да.“ Не че я били видели много добре, но нямало съмнение, че това е жената, която се била качила в колата. „За седми път ми разказват тази история. И седемте пъти се е случило същото. Учудващото е, че тази жена е умряла преди четири години при автомобилна катастрофа тъкмо на този завой“, обяснил сержантът.

— Леле, божке!

Възкликанието беше на Бискутер и двамата извърнаха сепнато очи към него.

— Това е моят помощник. От плът и кръв. Няма кой знае колко плът и кръв, но все пак са истински.

Карвальо запали една също така истинска „Кондал“, номер шест, любимата му пура при всякаква ситуация.

— Нито брат ми, нито годеницата му са знаели тази история. А това изключва възможността да се обясни случилото се с евентуално самовнушение. Един напълно доверен адвокат провери твърденията на сержанта. Ние с баща ми открихме другите седмина, които са взели жената на автостоп — всеки път тя е изчезвала досущ както в случая с брат ми. Всички потвърдиха казаното и само един от тях призна, че знаел за тази история, защото е родом от селото на загиналото момиче.

— А брат ви и годеницата му?

— Тя е настанена в психиатрична клиника, а брат ми е направо съсипан. Попадна в ръцете на какви ли не психиатри шарлатани — от психолози и психиатри, лекуващи с хапове, до психоаналитици.

— Аз не съм психиатър шарлатанин, нито шаман на някое племе.

— Ние желаем да разследвате случая въз основа на обичайните методи и да стигнете до съответни заключения.

— Казвате, че брат ви е комунист, но от кое крило, от католическото или от това на рационалистите?

— У дома никой не е католик, а най-малко брат ми.

— Да не би да е мистик?

— Не ви разбирам.

— Вярва ли в общението на светиите марксисти и във възкръсването на плътта в земния рай?

— Брат ми е, или по-скоро беше, както казваме на каталонски, *un que tosa de peus a terra*^[2].

— Чел ли е приказките на Андерсен или Хофман?

— Брат ми е чел цялата задължителна литература в училище, всички учебници в Школата за строителни техники, книгата на Карильо „След Франко какво?“ и партийните вестници и списания.

— Пише ли стихове, свири ли на флейта или на китара?

— Не знам дали ще ви се изяснят окончателно нещата, ако ви кажа, че с него сме пълни антиподи: аз бих могъл да свиря на флейта и да пиша стихове, макар че нито свиря, нито съчинявам поеми. Докато той не.

— И така, един здравомислещ мъж, на когото в разгара на следфранкисткия период се явява мъртвец. Явен заговор. Случаят е чудесен, признавам. Но в момента не мога да се заема с него. Може би когато приключи този, с който съм се захванал сега. Ако, разбира се, доживея до края на разследването. Бискутер, запиши всички възможности за връзка с господата.

Бискутер отбеляза адреса и телефона на младежа.

— Вие нямате ли адрес и телефон?

— Тя няма нищо общо с историята, просто ме придружи. Във всеки случай може да ни намерите почти всяка вечер в „Сот“.

— Вие сте от кръжока на Маркос Нунес, нали?

— Той ни даде вашия адрес.

„Нунес е подготвил отдалеч това представление и сега сигурно здравата ми се надсмива.“

— Не работя гратис.

— Така и предполагам.

— Вие ли плащате?

— Плаща баща ми.

— С какво се занимава баща ви?

— Строител е. Платежоспособен е, не се безпокойте.

— Ще се съгласи ли баща ви аз да поема случая?

— Ще го доведе тук и ще се уверите.

— Скоро ще ви се обадя.

Портативна женичка. Докато тя се отдалечаваше след младежа, Карвальо си я представи легнала върху него гола, с ръце, опрени на гърдите му, с вдигната глава и притворени очи, с леко издадено връхче на езика между устните, леко запъхтяна, а светлата цикория се повдига и се снишава, сякаш задвижвана от някакъв мех, скрит в тази малка глава с дребни черти.

— Какво мислите, шефе?

— Нищо... нищо не мисля.

— Но нима е възможно всичко това?

— Това е история за зимата, а не за пролетта. Като историите за мечки и удавници, които живеят на дъното на морета, езера, реки и блата.

— Косата ми настръхва.

— Според мен става дума за заговор на епископа в съюз със социалхристияните, за да се предотврати разпадането на църквата. Зарежи това, Бискутер. Искам да ям.

— Да ви претопля ли снощната вечеря? Спомнете си, бърбреци с херес и пилаф от ориз.

— Какво готвиш сега?

— Пиле с ангинари.

— Остави го за утре, ще го претоплим. Давай бърбреците, но ако оризът е изсъхнал, хвърли го и ми свари друг.

[1] От Ибиса, един от Балеарските острови. — Б.пр. ↑

[2] Човек, здраво стъпил на земята (катал.). — Б.пр. ↑

Този път на телефона беше не сестрата на Дитер, а мъжът ѝ. Да, наистина Петер Херцен е Дитер Ромберг, бил е разпознат от служителя на „Авис“, който му дал колата под наем.

— Разберете, много сме разстроени. Не знаем как да кажем на детето, че баща му е мъртъв.

— Може да е изчезнал, защото се е чувствал в опасност.

— В опасност ли? От какво? Защо?

— Какво казва вашата полиция?

— Нищо. Записаха, че водите разследване, и предполагам, че Интерпол ще влезе във връзка с испанската полиция. Тогава ще им разкажете всичко, което знаете.

— Ще ви бъда благодарен, ако ме държите в течение.

— Позволете да затворя. Съкрушени сме напълно.

Последната хапка бъбреци загорча в устата му, а хересът сякаш се надигна към гърлото му и то се присви от тревога и страх. Като че ли изведнъж си даде сметка, че е навлязъл прекалено навътре в непозната територия, откъдето е трудно да се излезе и където може да се разрази страшна буря. Карвальо задиша дълбоко, за да си възвърне част от загубеното самообладание. Виждаше ясно грандиозните размери на загадката и нейната несъизмеримост със собствения му ръст на частен детектив, на души гащи, който се занимаваше с долнопробни дела и отдавна вече не приличаше на изпълнения с отчаян цинизъм агент на ЦРУ, готов да стреля по държавни глави и да застане лице в лице със смъртта. Когато онази нощ пътуваха за Лос Анжелос и отидоха да търсят хотел в Бевърли Хилс, зад волана седеше Дитер. За малко щяха да се блъснат с един буик, който поднесе, сетне се заизкачваха по хълма, раздразнени от дългото пътуване и от току-що преживяваната опасност. Градът с неговите ресторанти, кина, магазини и складове вече спеше, потопен в нощните си страхове. Ненадейно зърнаха някакъв човек, облечен в тренировъчен костюм — той тичаше отмерено, като бегач на дълги разстояния, по тротоара. Беше с почти обръсната глава и пухтеше ритмично.

— Това е някой магьосник, който тренира, за да бъде във форма — рече Жаума и атмосферата се разведри.

Дитер спря колата, за да погледат нощния спринтьор. На няколко метра от бегача се движеше патрулна кола.

— Ескортират го.

— По-точно го охраняват.

Атлетът се изравни с тяхната кола и отмина без никакви признаци на смущение, а придружителят от полицейската кола завъртя пръст на слепоочието си, сякаш искаше да им каже: „Тоя е смахнат“. И като че за да демонстрират властта си пред неочакваните свидетели, полицаите изпревариха атлета и натиснаха рязко спирачки. Изскочиха от колата едновременно и се насочиха към спринтьора с властна стъпка.

— Стойте. Спрете.

Атлетът не направи нито крачка повече, но продължи да подскача ту на единия, ту на другия крак — сигурно искаше да поддържа мускулатурата топла.

— Какво правите?

— Тичам.

— Това е ясно. Но защо? Време за тичане ли е?

— Денем работя. Нощем тичам.

— Да не сте от някое спортно дружество?

— Не съм от никакво дружество. Тичам сам. Да не би да има закон, който да ми забранява да тичам по това време по тротоара?

— Няма.

— Тогава?

— Излагате се на опасност. Хората не обичат другите да тичат в два часа посред нощ.

— Установили ли сте го?

— Кое?

— Това, че на хората не им харесва другите да тичат в два часа посред нощ.

— Ами то си е ясно.

Човекът продължаваше да подскача от крак на крак. В продължение на няколко секунди полицаите го гледаха строго, после хвърлиха бегъл поглед към колата на Дитер и кимнаха на бегача, че може да продължи. Той ускори подскоците си на място, сякаш караше велоергометър, сетне отпраши нагоре по склона, възобновявайки ритъма на тичане и дишане. Полицаите се отправиха към спрялата кола и поискаха документите. Докато единият ги проверяваше, другият не сваляше ръка от пистолета и намръщено следеше с очи неуморния бяг на атлета.

— В колата ли ще спите?

— Не. Отиваме в хотел „Голдън“.

— По тази улица надолу и после наляво. Не се бавете, моля. Не е време за разходка из улиците.

— Всяка нощ ли тича така? — попита Жаума, като посочи атлета, вече почти изчезнал зад завоя.

— Досега не бях го виждал в този квартал. Явно е смахнат. Ще вземат да го застрелят от някой прозорец.

— Защо?

— Хората не обичат странните неща. Страхуват се от тях, а страхът ги кара да вадят пистолета от гардероба или да откачат пушката от стената.

Подражавайки на бегача, Жаума изкачи стъпалата на хотела с еластични подскоци и влезе вътре, лъхтейки като след състезание. Служителят на рецепцията дори не трепна. Помогна им да натоварят багажа в асансьора и отключи вратите на стаите. Във всяка от тях липсваше само Глория Суонсън или Мей Уест по пеньоарче. Легла с дървени резбовани табли, покрити с кремав лак, и със сребристи метални украшения. Вити дървени крака, драпиран над възглавието балдахин, в чийто център имаше огромна гипсова розетка, изобразяваща кралска корона. Мокет в невероятно небесносиньо в съчетание с розови мебели; баня в стил ампир, мрамори и хромиран метал във формата на най-странни твари и растения. Цветният телевизор приличаше на луксозен сандък.

— Работи ли барът?

— Ако аз реша, да.

Дежурният, който му отговори, беше едновременно и портиер, и телефонист, и пиколо, и нощен барман.

— Тогава, ако обичате, донесете ледено френско шампанско и едно горещо момиче.

— Шампанското мога да ви го кача веднага, но момичето ще се забави два часа.

— Тогава искам само шампанско.

Дългите пътувания го възбуждаха. Ако някой от останалите се съгласеше да бодърства с него, може би щеше да изчака два часа. Но Дитер вече спеше, потънал в кубическата дълбина на огромното си тяло. Жаума беше навлякъл широка копринена пижама и съзерцаваше

геометричните фигури, които се появяваха на различните телевизионни канали.

— Влезте, Карвальо. Гледам тези картинки с надеждата, че ще ме хипнотизират и ще ме приспят. Бръмченето много помага. Нервен съм. Разказа му за шампанското и момичето.

— Два часа? Обслужването не е на висота. Сигурно живеят на другия край на Лос Анжелос.

Дежурният качи шампанското и една чаша. Не му допадна, че поискаха втора, но прикри гримасата на недоволство, когато Жаума му подаде пет долара бакшиш.

— А момичето защо ще се забави толкова?

— По това време би дошла само някоя негърка или чиканка^[1]. Пък и повечето живеят на шейсет километра оттук, на другия край на Лос Анжелос, близо до Уотс.

Жаума се загледа в цепката на панталона си и каза:

— Колко неща могат да станат в душата на един мъж за два часа!

[1] Жена от мексикански произход, живееща в САЩ. — Б.пр. ↑

Телефонни обаждания — полицията: „Явете се веднага“; Гаузакс: „Искам да се срещна с вас“; Фонтанилас: „Спешно трябва да поговорим“; Конча Ихар: „Ако е необходимо, ще намина през кантората ви“. Гаузакс го прие, седнал в директорското кресло, тапицирано с великолепна кожа, и ограден от трима души, очевидно чужденци. Те наблюдаваха Карвальо, а междувременно мозъците им бързо пресмятаха всичко, което може да се пресметне у един човек.

— Каква каша само забъркахте!

Въпреки упрека и повишения тон Карвальо бе на мнение, че този път се обръщат към него по-възпитано.

— Ако не беше прекомерното ви усърдие, сега Дитер Ромберг щеше да е жив.

— Аз не съм хвърлял колата му в реката, нито съм виновен за изчезването му.

— Никой не е хвърлял тази кола в реката. Сигурно е паднала и тялото ще се появи тия дни. Във всеки случай Дитер сигурно се е стреснал от шума, който вдигнахте с абсурдното си разследване.

Гаузакс погледна към стоящите около него и произнесе на английски:

— Желаете ли да му кажете нещо?

Единият от мъжете, с властния вид на изоставил паството си уейкфийлдски викарий^[1], се обърна към Карвальо на чудесен английски език, като провличаше напевно думите:

— Знам, че разбирате английски. Нашата компания е много обезпокоена от цялата тази история и бихме искали да я прекратим веднъж завинаги. Вие знаете колко са неприятни тези неща. Ако в дома на млекаря се вдигне скандал, разчува се из цялата улица, из целия квартал, и млекарят губи клиентелата си. Ако избухне скандал в компания като „Петни“, разчува се из целия свят. В момента никой не е заинтересуван от продължаването на това нелепо разследване, особено сега, когато то причини, макар и косвено, смъртта на един невинен човек. Разбираме вашата професионална и материална заинтересуваност и сме готови да ви обезщетим, стига да прекъснете работата си. Две хиляди лири стерлинги. Добре ли е? Колко излиза в песети?

Гаузакс направи изчислението и изрази одобрението си с подходящ за тази цел тон:

— Цели триста хиляди песети. Великолепно предложение, господин Карвальо.

— А ако ви поискам десет хиляди лири, какво бихте казали?

— Може би нищо, но ще си помислим най-лошото. — В гласа на викария звучеше ирония.

— Бихте ли ми ги дали?

— Би било нечестно от ваша страна.

— „Петни“ не може да дава уроци по честност никому.

Викарият премигна с очи и се взря в лицата на колегите си. Двамата англичани свиха рамене.

Гаузакс помоли:

— Оставете ме насаме с господин Карвальо.

Трите чифта блестящи обувки изчезнаха. Гаузакс предложи малцово уиски на Карвальо.

— Можете да изкарате повече пари от тези, които ви бяха предложени, но не и сумата, която споменахте. Разбирате ли ме? Като се има предвид фактът, че ние сме заинтересувани да приключим със случая, че вие — да извлечете максимална изгода от него, можем да стигнем до четири хиляди лири, извинете, до петстотин или шестстотин хиляди песети. Но не прекалявайте, Карвальо. „Петни“ са готови да проявят разбиране, но са и могъщи, а и в момента испанската полиция се е настроила против вас.

— Защо Дитер Ромберг напусна така внезапно „Петни“? Защо ми съобщава за пристигането си така, сякаш се крие? Защо пътува до Испания под чуждо име и не със своята кола, а с взета под наем? Защо колата се появява в една почти безводна река, при това, без да е паднала от автомагистралата? Защо не е намерено тялото на „удавения“ в почти пресъхналата река? Защо се стремите да наложите обяснението, че е било нещастен случай? Защо сте склонни да ми подарите шестстотин хиляди песети, за да спра разследването? Мисля, че това е великолепно резюме на положението.

— Ето каква ще бъде официалната версия след няколко часа и тя ще бъде най-добрата. Ромберг е изпаднал в дълбока депресия. Всъщност не се е възстановил след смъртта на съпругата си. И не само напуска „Петни“, но и променя името си и решава да тръгне да пътешества по света, за да открие себе си. Явяват се вие и смесвате случая „Жума“ със случая „Ромберг“, без да има доказателство, че

между тях съществува някаква връзка. Ромберг е тръгнал за Барселона, за да изясни недоразумението и да изпълни по този начин дълга си пред паметта на своя добър приятел Антонио Жаума. По пътя, без никога да узнаем защо, пада в реката и изчезва. А може и да се появи жив и здрав след месеци, години, току-виж, е използвал тази уловка, за да избяга от всичко и от всички, като инсценира собствената си смърт. Мисля, че това също е отлично резюме на положението и вероятността то да се наложи е доста по-голяма. За общественото мнение подобно обяснение е напълно убедително, особена ако никой не е заинтересуван да вижда призраци там, където ги няма.

— А вдовицата на Жаума? А семейство Ромберг?

— Те приемат версията на „Петни“. Единствената възможна версия. Утре сутринта ви чакам тук в десет. Искam подписано от вас заявление, че приключвате със случая „Жаума“ и случая „Ромберг“ и приемате официалната версия. А при мен на тази маса, до тази ръка, повтарям, до тази ръка, ще има чек за половин милион песети.

— Вие знаехте ли, че Жаума е открил „липса“ от двеста милиона песети в последния отчет?

— Откъде измъкнахме тази глупост? От сметките на някой домашен счетоводител на Жаума ли?

— „Петни“ са били уведомени за тази грешка. А вие? Защо не попитате уейкфийлдския викарий?

— За какъв викарий ми приказвате?

— За оня тип, дето искаше да ме подкупи. Попитайте го и утре в десет ми пригответе отговора тук, до тази ръка, повтарям до тази ръка.

Гаузакс очевидно се смути. Карвальо се завъртя на пети и се отдалечи, подмятайки на Гаузакс през рамо:

— Внимавайте, Робеспьер.

И прихна. Смехът го напушваше на пориви, докато вървеше към кантората на Фонтанилас.

— Драго ми е да ви видя. Ама в каква каша ме забъркахте!

— Не се вълнувайте, господин нотариус.

— Какво казвате? Аз не съм нотариус.

— Имате вид на изтъкнат нотариус и вълнението никак не ви подхожда. Кротко, приятелю, кротко.

Седна, без да иска разрешение, и сложи ръце на коленете си. Фонтанилас бе натиснал бутона на диктофона, сякаш се канеше да

предаде някакво нареждане, и все още не можеше да се отърси от изумлението си, породено от безцеремонността на Карвальо.

— Сега ще ми кажете, че съм вдигнал голяма олелия. Че всичко е изяснено и услугите ми вече не са нужни.

— Ще ви платим необходимото.

— И нещо отгоре.

— Ако в това е проблемът, и нещо отгоре.

— Защо?

— Защото хората имат право да живеят спокойно, а откакто вие възкресихте случая „Жаума“, никой не живее спокойно. Най-напред бедната Конча. После дойде нещастieto с Ромберг, предизвикано косвено от това проклето разследване.

— А вие? И вие ли жадувате за спокойствие? Нали именно вие в качеството си на известен адвокат и бъдещ политически лидер от Центъра, както прочетох в един вестник, оказахте натиск върху властите, за да открият убиеца на Жаума на всяка цена, каквото и да струва?

— Аз действително използвах приятелските си връзки, за да подтикна разследването. Струваше ми се, че така ще помогна на Конча да възвърне спокойствието си. Познавам я и съм уверен, че няма да се примири, докато всичко не дойде на мястото си. Вече всичко си е на мястото, Карвальо. Полицията разполага с показания, които, колкото и неприятно да е за Конча, разкриват, че Антонио е умрял с пликчетата в джоба, така че сам разбирате... А Ромберг няма нищо общо, абсолютно нищо общо с това.

— Казвал ли ви е някога Жаума, че от три-четири години в отчетите на „Петни“ в Испания липсват по няколко милиона? Знаете ли, че тази година изчезналите милиони са двеста?

— Никога нищо не ми е казвал и ме учудва, че „Петни“ не са си дали сметка.

— Напротив, дали са си. Жаума всяка година е докладвал за това.

— Абсурд. Нима компания като „Петни“ би допуснала такова нещо?

— Там е въпросът.

— Седнете и почакайте.

Светлината като че ли пълнеше с пращинки очите, а може би самите очи се подготвяха за действителността, от която се бояха.

Канцеларски мебели от три епохи: от неокласиката на лакираното дърво до изпълнения с кух екот метал, без да бъдат отминати промеждутъчните образци, останали от неудачните опити да се обзаведат деловите помещения в духа на Холивуд от четирийсетте години. Пищещи машини върху метални масички на колелца. И най-вече хора, хора, които отминават, хора, които остават, изпълнени с чувство, че е завинаги. Цивилните полицаи сякаш съответстваха — в зависимост от възрастта — на различните стилове мебели. Някои от тях бяха пред пенсия — лакирани от матовия блясък на годините, с мустачки, които те се бяха научили да подрязват още през войната, но и досега продължаваха да се грижат за всеки бял косъм, за да съхранят това странно насекомо с правоъгълни крилца, забодено върху киселата мутра. После идваха четирийсетгодишните, почти всичките с атлетическа фигура и шкембе, полицаи, обучени в култ към франкисткия ред, единствения, който познаваха. Претоварени, намръщени, недоволни, че часовете им се изнизват ден след ден сред тълпа губещи и победени хора. И накрая — младоците, почти момчета, дългокоси или с вид на млади банкови служители, които се държат естествено, но у тях се усеща желязна непреклонност. Випускници на провинциални юридически факултети, те бяха дошли в полицията след провала си на конкурсите за инспектори, или като деца на бивши фалангисти превърнали своята професия в мистично служене на бащините идеали. Имаше и такива, които се вдъхновяваха от американските телевизионни сериали и вървяха след образа на агентите от ФБР, както децата на Хамелин са следвали хитроумния флейтист. Чиновнически лица, машинална агресивност — машинална като сръчността на дърводелеца или водопроводчика, способност да удрят и с лекота да забравят, уверени, че на ударения не му остава нищо друго, освен да приеме условията им. Младежи, откраднали коли, джебчии, клептомани, проститутки, депилирани педерастични изкуствени мигли, хленчещи съседки с драскотини по страните, старик, намушкал младата си племенница, ловец, стрелял по жена си преди откриването на сезона. Не всички от тях си отиваха, след като се подпишеха в книгата, където фигурираха всички произшествия. Някои оставаха в дъното на коридора и през процепа на късно затворената врата се промъкваша викът, протестът, заплахата, отекували в стая без прозорци и без друга светлина освен тази, която виси от тавана като

бесило над губещия. Когато арестуваните се връщаха от дъното на коридора, със следи от побоя, с ръце, събрани в белезниците и със съкрушен вид, човек би казал, че току-що са били причестени насила. Карвальо ги изпращаше с очи до последната врата с матово стъкло, до която стигаше погледът му. Но той знаеше пътя нататък. Лабиринтът от канцеларии изчезваше внезапно, за да стори място на циментовото обкръжение; стъпалата се спускаха надолу към студения и влажен ад с отворена или затворена решетъчна врата. Нататък следваше коридорът с единичните килии от двете страни и накрая беше клозетът, където мръсотията изключваше възможността дори да се изкъпеш и където миризмата на хлор не беше в сила да превъзмогне смрадта на най-тъжната и отчаяна урина в света. „Вратата!“, ще извикат отгоре, а долу униформен полицаи ще отвори с предпазливостта на нощен пазач вратата в очакване на задържания и на съответната инструкция. Изолиран. Не го слагай в номер четири. В килията арестуваният ще дойде на себе си и ще разбере колко е загубил в тази игра с ясното съзнание, че не е било възможно да я спечели. И няколко часа да са, нещо от теб вече е отнето и никой не ще ти го върне — стоиш пред пропастта и трябва да скочиш от брега, към който смяташ, че принадлежиш, на брега, където полицаите те чакат. Навярно може да се сравни с усещането, което има човек преди и след първото насилие, упражнено върху него.

— Значи Карвальо, а?

Някой го беше потупал почти приятелски по рамото. Той вдигна очи и видя лицето на комисар от испанската полиция, какъвто биха го представили в чужд филм, който испанското национално радио вероятно би обявило за антииспански само защото е антифранкистки. Комисарят, приличащ на второстепенен холивудски актьор, отмина. Минутите — дълги и протяжни — напомняха на Карвальо, че времето, прекарано тук, на неудобния стол, може да продължи цяла нощ, без сън, с единствената възможност да направиш няколко крачки по коридора от врата до врата. Бяха оставили при него, като заложник, един ловец, устроил лов на собственото си семейство. Невзрачен шофьор, който гледаше окованите си ръце и плачеше неумело, без сълзи, а ноздрите сякаш щяха да се пръснат от хълцане.

— Ремей! Бедна ми Ремей!

— Бедна ми Ремей! Бедна ми Ремей! Да беше помислил, преди да стреляш по нея.

— Ремей! Бедна ми Ремей!

Ловецът продължи да се вайка, без да обръща внимание на смъмрилия го млад инспектор, който минаваше в момента. Вдигна зачервени очи към Карвальо:

— Двайсет и пет години сме женени и никога не съм попадал тук! Не съм идвал тук даже и за паспорт. Та за какво ли ми е паспорт? Имам си една виличка. Там прекарваме неделите.

— Убихте ли я?

Каза „не“ с наведена глава и непрестанното му хлипане изтръгна сълзи от незнайни дълбини:

— La nena! Tambe he ferit la nena!^[2]

Сега риданието му изглеждаше по-нормално или поне по-непринудено и богато на сълзи и секрети. Човекът затършува за носна кърпа, но не намери. Карвальо взе бял лист хартия от една маса и му го подаде.

— Ще ви се скарат!

— Избършете се.

Човекът в белезници се изсекна с едната ръка, докато другата висеше безжизнено до нея.

— Горкичката! Все ми възразяваше. Реших да иззидам огнище в градината, за да печем месото на дървени въглища, защото вътре сме на газ, а печеното на газ не е същото. Купих тухли от ония, дето не горят. Как им викаха?

— Огнеупорни.

— Точно така, огнеупорни, и поръчах на един ковач да ми изкове хубава желязна скара. Скара като за цял полк, защото понякога се събираме дваайсет или дваайсет и пет души. Я годеникът на малката, я брат ми с децата, така де. А и за паеля става, защото сега печките не струват. Никой не мисли, че понякога ще ти се прииска да си сготвиш една паеля. А на какъв огън да я сготвиш? Ремей все повтаряше: „На тия печки човек не може да сготви ориз за повече от шест души. Все трябва да бърза и накрая оризът не струва“. Хубаво. Тогава ще ти направя огнище навън. Взех да редя тухлите, а тя: „Не, не там, пушекът ще влиза вътре, а после пак аз ще чистя, нали!“ Дявол да я вземе, ха тук, ха там, станах вир-вода. А циментът вече забъркан,

дигнал съм и половин стена тухли. Ритнах тухлите, а тя се развика, че съм бил побъркан. „Estas ben boig! Estas boig com la teva mare!“^[3] И като започна, не спря. Майка ми такава, баща ми онакъв. А дъщерята помежду ни. По дяволите! После какво стана и аз не знам: искаше ми се да млъкнат и двете, да спрат да мърморят, че ми надуваха главата. Нахвърлих се върху им и те хукнаха към вратата на градината и оттам пак взеха да нареждат. И ви се кълна, кълна ви се, господине, не знам как съм влязъл вкъщи и как съм грабнал пушката. Искях да млъкнат. Само да млъкнат. А Ремей стои до вратата и не спира: „Araa ve aquest mal parit amb l'escopeta!“^[4]. Натиснах спусъка и те побягнаха, но аз не исках те да избягат, стрелях още веднъж, после пак и те паднаха. Олеле, майко, майчице!

— Хосе Карвальо Лариос!

— Да.

— Последвайте ме.

Единайсет часът вечерта. Три часа чакане.

— Тоя какво, да не е убил жена си и дъщеря си?

— Само ги е ранил.

— Тежко ли?

— Момичето да. Жената има повърхностна рана и е много уплашена. Влезте.

Комисарят, който го беше потупал по рамото, седеше в дъното на стаята.

— Ще свършим много бързо, ако ни помогнете. Искам пълни показания за връзките ви с Ромберг и причината за неговото пътуване до Испания под чуждо име. Или поне всичко, което знаете за случая.

Карвальо започна от началото, тоест от Съединените щати. Комисарят четеше някакви книжа, които несъмнено нямаха нещо общо с Карвальо.

— Вие не знаете ли, че един испански поданик не може да служи в организацията като ЦРУ без разрешение?

— Започнах като преподавател по испански, без да знам, че работя в ЦРУ, после играта започна да ме забавлява. Когато се отказах, обясних как стоят нещата в две министерства — на външните и на вътрешните работи.

Продължи разказа си до последния разговор със зетя на Ромберг и подаде получената от Бон телеграма, подписана от Дитер.

— Ще си имате големи неприятности, ако не оставите тоя случай. Делото „Жаума“ е приключено. Убиецът е задържан. Признал си е всичко. Някакъв хлапак от Вик. Жаума влязъл в крайпътния бар, собственост на тъщата на младежа, и взел да закача жена му. Вярно, че малката е местна уличница, а мъжът ѝ измъква париците, които тя изкарва в леглото. Но Жаума прекалил и момичета се оплакало на мъжа си. Спречкали се. Останалото можете сам да си представите. Що се отнася до Ромберг, или е в реката, или е инсценирал всичко и е изчезнал.

— В тая река и консервена кутия не може да се удави.

— Не мислете така. Тази година валя много и има вода. Както и да е. Моята задача е само да ви предупредя. Всички краища на конците са завързани, и то добре завързани^[5]. Вие ще дадете показания за Ромберг, аз ще ги прочета и ако съвпадат с това, което вече ми казахте, ще ви пусна да си вървите. Но повтарям, не говоря от свое име, а предавам онова, което ми е наредено отгоре.

Посочи с пръст тавана и всички присъстващи вдигнаха очи в тази посока. Млад полицаи затрака с два пръста на машината. Оскъдният му словесен запас му пречеше да придаде нужната форма на свидетелските показания на Карвальо и непрекъснато грешеше, започна да нервничи и да се ядосва. Най-сетне Карвальо взе да му диктува, без да пропуска точките и запетаите. И един час по-късно, вече след полунощ, комисарят се залови да чете старателно документа под заинтригуваните погледи на Карвальо и полицаи машиниста.

— Добре. Вървете си. Но помнете какво ви казах.

— Тук ли е убиецът на Жаума?

— Току-що го разпитаха.

— Свалиха ли го в килията?

— Не още. Разговаря с тъща си.

— Мога ли да го видя?

— Да го видите да, но не и да разговаряте.

В един кабинет разплаканият ловец разговаряше с жена на зряла възраст. Представи я като своя сестра — петдесетгодишна, все още хубава и свежа, с отлично разпределени двайсет и пет килограма над нормата. В другия ъгъл Пако Мошеника, усмихнат и високомерен, разговаряше с тъща си. Изтъркан джинсов костюм. Дълга къдрава коса. Физиономия на красавец от стара пощенска картичка. Издържа

погледа на Карвальо с предизвикателен вид. Беше спокоен. Уверен в себе си. Самонадеян.

— Защо го наричат Мошеника?

— Заяви, че носел този прякор още от малък. Крадял кокошки на село, в Андалусия. След това родителите му емигрирали в Каталония. Има досие на дребен престъпник. После се оженил за дъщерята на собственичката на един бар и се поукротил. Поне не крадял, макар полицията да е знаела, че кара жена си да проституира.

— Селски сводник, а?

— Има ги навсякъде.

Младият инспектор му пожела лека нощ. Карвальо мина покрай бдителния поглед на дежурния при входа и пое с пълни гърди свежия нощен въздух на улицата. Усещаше глад и жажда, сякаш не беше ял и пил от няколко дни. Усещаше и брадата си пораснала, като че ли не се бе бръснал цяла седмица. И всичко това за четири часа арест. Отправи се към колата си, паркирана близо до кантората му на Рамблас, и едва изминал петдесет метра на свобода, чу гласове и забързани стъпки зад гърба си. Бискутер и Чаро се хвърлиха истерично върху му.

— Добре ли мина всичко, шефе? Как се отнесоха с вас?

— Пепе, миличък Пепе! О, Пепе!

Устните на Чаро обходиха със ситни целувки цялата география на лицето му.

— Е, прекалявате! Та аз бях вътре само четири часа!

— Там знаеш кога влизаш, ама не и кога ще излезеш, шефе.

— Бискутер е прав. Обади ми се и цяла нощ не съм мигнала!

— А клиентите ти?

— Да вървят по дяволите!

— Ама каква вечеря съм ви приготвил, шефе, пръстите да си оближеш!

Почти тласкан от Бискутер и Чаро, Пепе стигна до бюрото с укрепнал дух, макар че през целия път трябваше непрекъснато да отговаря на въпросите им. Вечерята се състоеше от сепии, сготвени с картофи и грах, и бутилка „Монтесильо“. Чаро също хапна, макар че поиска само сепия без никакъв сос, като преди всичко пи, без да обръща внимание на критичните забележки на Карвальо относно неразумните ѝ диети. Бискутер и Карвальо изпушиха по една пура „Монтекристо“.

— Вдовицата звъня сто пъти.

— Коя вдовица, на Франко ли?

— На Жаума, шефе. Много, много пъти. Било важно да ви види още днес.

— И утре е ден.

— Нунес също се обади. Каза, че ще ви чака в „Сот“, ако излезете от затвора до три часа.

— Не съм бил в затвора, Бискутер.

— За мен е едно и също. Никога не съм влизал в участъка, без да прекарам след туй поне шест месеца на топло.

— Ще разменя две думи с Нунес и после се прибирам веднага. Домъчня ми за домашния уют.

— Тази нощ няма да те оставям, Пепиньо. Ще дойда с теб.

— Както решиш.

Докато слизаха по стълбите, Чаро го беше прегърнала през кръста и го целуваше по рамото през дрехите. Когато спря пред входа на „Сот“, ѝ каза да го чака в колата. Нунес го пресрещна и двамата се уединиха в един ъгъл. Карвальо му разказа за последните си преमेждия. Някой бе доставил на полицията убиец, а тялото на Ромберг може би никога нямаше да се появи.

— Всичко зависи от вдовицата. Ако тя се откаже, аз нямам никакво законно основание да продължа разследването.

— Ще се опитам да я попитисна.

— Няколко дни, една седмица. Нужна ми е само една седмица. Поне да разбера дали съм сбъркал.

В една от групичките видя момичето, посетило го заедно с младежа, който му бе разказал историята за привидението на шосето.

— Къде е годеникът ти?

— Не ми е годеник. Просто сме приятели. Не е тук.

— Жалко. Можех да използвам случая, но тази нощ съм зает.

— До края на годината има повече от двеста нощи.

— Хайде да вечеряме заедно утре.

— О, какво е това бързане! Ще видим, ще видим, ще си помисля.

— Обади ми се.

Когато Карвальо се запъти към изхода, момичето обърна към него усмихнатото си лице. Нунес приличаше на домакин, който изпраща своя гост.

— Правете се на ударен. Не отговаряйте на обажданията на Конча. Аз ще ѝ кажа, че сте зает с някакви издирвания извън Барселона.

— И няма да излъжете.

— Заминавате ли?

— Отивам на екскурзия. Иска ми се да видя една река и един град, известен като гнездо на реакционери.

— Вик?

— Точно така.

Чаро се притисна към него разгорещено и остана така през целия път. Карвальо бе съблечен още в тъмния вестибюл на къщата, сетне почувства устните на жената, които го накараха да потръпне от възбуда. Чаро отстъпваше бавно, без да се откъсва от него, и като стигна до дивана, внимателно накара Карвальо да седне и го обгърна с краката си. Съзнанието му се раздвои между надигналото се желание и настойчивия поток мисли, които все не успяваха да се конкретизират.

— Хареса ли ти? — прошепна Чаро в ухото му, изпълнена със съзнанието за добре свършена работа.

— Ами...

— Ама че безочие!

[1] Има се предвид героят от романа „Уейкфийлдският викарий“ на английския писател Оливър Голдсмит (1728–1774). — Б.пр. ↑

[2] И дъщерята! И дъщерята раних! (катал.). — Б.пр. ↑

[3] Ти си смахнат! Смахнат си като майка ти! (катал.). — Б.пр. ↑

[4] Гледай го този проклетник, сега пък с пушката идва! (катал.). — Б.пр. ↑

[5] Известна фраза на Франко, произнесена малко преди да умре, с която намеква, че и след смъртта му всичко в Испания ще бъде както преди. — Б.пр. ↑

За да стигне до това място на реката, Дитер би трябвало да се отклони от магистралата през изход номер шест, да поеме по шосето към Барселона, а после най-неочаквано да свърне из лабиринта от селски пътища. Или нещо още по-абсурдно: да излезе през изход номер пет и да тръгне в обратна посока към Херона. Обяснението, че е търсил заведение, където да хапне, не пасваше, защото се беше нахранил преди това в „Жак Борел“ на изход номер седем в компанията на някакъв случаен сътрапезник.

— Заедно ли тръгнаха?

— Това не знам. Казвам ви същото, което казах и на полицията. Немецът седна пръв. Помня го добре, защото си рекох: „Много рано взеха да идват тая година“. После на масата му се настани един мургав, слаб и нисичък господин, който като че ли му поиска разрешение.

— Всички ли маси бяха заети?

— Беше пристигнала група с автобуси от събора в някакво село и имаше доста хора, ала свободни маси не липсваха. Но сметката уреди другият господин.

— Немецът опита ли се да плати?

— Не обърнах внимание. Нисичкият господин дойде при мен много решително, поиска ми сметката, плати и се върна на масата. Когато отново погледнах, вече си бяха тръгнали.

— Значи не са дошли заедно?

— В това съм сигурен, но дали са си тръгнали заедно, или не, не мога да кажа, защото оттук, сам можете да се убедите, не се вижда паркингът, или по-точно вижда се само колата, която е паркирана срещу вратата.

— Полицията заинтересува ли се за спътника на немеца?

— Доста ме разпитваха за него, доста. Един такъв слабичък, нисичък, със силно окосмено лице. Беше бръснат, но си личеше, че брадата му е гъста, може би защото лицето му бе твърде широко. Искам да кажа, че имаше характерно лице, разбирате ли? Не беше каталонец. Говореше испански някак си прекалено сухо, прекалена кастилски.

— Добър бакшиш ли остави?

— Е, не се престара. Петдесет песети.

— Редовен клиент ли е? Не сте ли го виждали и друг път?

— Не. А аз съм от най-старите. Тук келнерите се сменят често, но аз карам вече трети сезон.

После измина с колата маршрута, който Дитер бе следвал до реката, и отклонението му се стори абсурдно. Би било обяснимо само в случай че ставаше дума за цигулар от деветнайсетото столетие, воден от желанието да чуе ромона на водата между тополите, чиито бели шпаги звънтяха под лекия бриз. Освен това нямаше достатъчно вода, за да се удави гигант като Дитер Ромберг. Ако се приемеше обяснението, че е инсценирал произшествие, за да изчезне безнаказано, няколко километра по-нагоре минаваше Тер, една много по-внушителна река, без да се броят, европейските, които Дитер беше прекосил по пътя си от Бон до Тордера. Макар че пътищата към реката бяха разкаляни и на места приличаха на пороища, по които се бяха стичали капризните ручей, образувани от скорошните дъждове, Карвальо стигна без големи трудности до самия бряг, откъдето бе паднала колата на Ханс. Още личаха следите от работата на подемния кран, с който я бяха извадили, а по изпочупените храсти можеше да се определи мястото, където бе паднала. Карвальо се върна на главния път и в Осталрик пое по шосето към Вик, заобикаляйки северния склон на масива Монсен. Прозрачният планински въздух, пищните гори, сгъстяващи се с всеки изминал ден, откакто бе прекратено поради неефективност производството на дървени въглища, трите самотни върха на Монсен, променящи формата и обема си според неравностите на терена, влажната земя, напоявана обилно от пороищата в лудешкия им бяг надолу, докато изчезнеха напълно или се влееха в по-големи реки, накараха него, градското чедо, да изпадне в робинзоновска еуфория и да изпита необяснима сладостна носталгия — никога не бе живял на село и връзката му с живата природа се свеждаше до градината във Валвидрера и до редките мигове, в които съзерцаваше Валес от прозореца на дома си. А това беше истинската природа с ферми, гори, обработваеми земи и тук-там някое вилно островче на летовници, верни на принципа, че планината е по-здравословна от морето. Някои си бяха построили швейцарски вили с почти отвесни, покрити с плочи покриви, вероятно за защита от снега, който по тия места обикновено беше по-скоро лек оптически ефект и веднага се превръщаше в мръсна, ледена ципа върху земята. Не липсваха също вили в ибисански стил, както и вили демонстриращи

всичко, което човек би могъл да използва в строителството: от тухлите и каменните плочи до дървото и изкуствения камък. Дребната буржоазия винаги е проявявала безвкусица, но на двайсети век се пада честта да създаде модел на съвършения посредствен буржоа, достатъчно заможен, за да живее различно от другите, но без да надвишава културното равнище на тълпата. Замаян от завоите, Карвальо навлезе в равнината на Вик, осеяна със сиви вулканични възвишения. Влезе в града, където строгите стари къщи съставляваха централното ядро, от което се разклоняваха съвременните квартали, застроени предимно със самостоятелни тухлени домове или двуетажни жилищни сгради, издигнати с крайно оскъден бюджет. Паркира колата на централния площад и се отправи към магазинчетата, в които от тавана висяха салами, наденици, суджуци и шпиковани бутове, съвършени като керамични изделия. Натовари се с две огромни наденици, пет суджука, един шпикован бут и се отказа от кървавицата, за да не измени на традицията — винаги я купуваше от Ла Гарига. Взе кутия пандишпанени сладки за Чаро и третият минувач, когото запита, му каза къде се намира „Ла Чунга“, малкият бар, собственост на тъщата на предполагаемия убиец.

— Сега обаче е затворен. Нали знаете какво се случи?

— Да.

— Жените останаха сами и го затвориха.

— Те във Вик ли живеят?

— Не. Живеят над самото заведение. Коя от двете търсите? Дъщерята или майката?

— А вие какво ще ме посъветвате?

— Майката. Страхотна е. Какъв задник има! Не ти трябва дюшек!

Карвальо смътно си припомни силуета на жената, която говореше с Пако Мошеника. И докато очите му и муцуната на колата оглеждаха хоризонта, за да открият крайпътния бар, въображението му постепенно изпълни този силует с плът. „Ла Чунга“ изникна внезапно срещу един магазин за мебели в края на дълъг прав участък, където асфалтираната лента се устремяваше нагоре към Тона. Беше ниска къщурка с варосани стени и керемиден покрив, със светеща реклама „Тео Пепе“^[1] и с многоцветните раковини на „Кока-кола“ и „Пепси-кола“. Върху здраво залостената врата висеше завеса от пластмасови

тръбички, обаче от задната част на затвореното заведение и от горния етаж се долавяха признаци на живот. Карвальо заобиколи къщата и видя камионетка с разтворени врати, която поглъщаше един след друг наредените на прага вързопи. Товареше я някакъв мъж, а тъщата на Пако Мошеника го молеше да внимава, докато му подаваше строените вързопи. Всяка една от кръглите гърди на жената беше по на двайсет и пет години, сумирани в един забележителен задник. Тя обърна очи към неканения посетител, а повехналата красота на едрото лице запази предизвикателния си израз, съсредоточен предимно в дръзката уста.

— Барът е затворен.

— Не съм дошъл да пия. Искам да поговоря с вас и с дъщеря ви.

— Ако сте журналист, вървете откъдето сте дошли. До гуша ми дойде. Махайте се и ни оставете на мира.

— Точно така. Оставете ни на мира.

Каза го мъжът, който скочи от камионетката и застана разкрячен и със заплашително изражение между жената и Карвальо.

Карвальо му подаде картата си и щом прочете дамата „детектив“, мъжът се отпусна.

— Полицай.

От балкона надничаше едно момиче, петдесетпроцентово копие на жената.

— Пак ли полицаи?

Момичето не се развика, а заплака. Карвальо властно кимна към вратата и тръгна към къщата, без да погледне дали го следват.

[1] Вид испански херес. — Б.пр. ↑

— Колко още ще трае тая гадост? — смръщи вежди жената. — Всичко е вече казано и подписано. За какво, по дяволите, пак ще говорим!

Мъжът я съветваше с очи да бъде внимателна, а момичето слезе от горния етаж с трептящи под тънкия вълнен пуловер двайсетгодишни гърди.

— Това мъжът ви ли е?

— Това е брат ми. А ако си мислите, че щом съм вдовица, трябва да си трая, много се лъжете. Яка съм като мъж, а това, което съм спечелила в тоя живот, съм си го спечелила сама. Как, то си е моя работа!

— Господин Антонио Жаума...

— Днес куцо и сакото се нарича господин. За умрелия говорите, нали? Та какъв господин беше той? Или поне не беше такъв, какъвто според мен трябва да бъде един испански господин.

— Често ли го виждахте?

— Ни най-малко. Всичко, което знам, ми го разказаха децата.

— Кой деца?

— Момичето тук и Пако, мъжът й.

— Значи вие никога не сте виждали Антонио Жаума?

— Никога. Вечерта, когато е дошъл, бях се качила да гледам телевизия. Даваха „Момчетата на Харелсън“, а аз го следя.

— Казват, че Жаума влязъл с дъщеря ви в една стая и малко след това момичето изскочило полуголо, като викало мъжа си.

— Така казват.

— Истина ли е?

Момичето бе свело поглед.

— Ти не отговаряй. Тя е непълнолетна. Няма осемнайсет.

— А кой ще отговаря тогава?

— Аз, ако искам.

Карвальо се приближи и оципа жената по носа.

— Я по-кратко, че ще ми спукаш тъпанчетата. Отговаряй бавно и възпитано, иначе ще ти ритна един там, дето си най-яка, както казваш.

Жената стисна устни и очи, за да сдържи гнева си, простена и изпод клепачите й се отрониха две сълзи на безсилие.

— Така значи, а? Така ли се говори с една дама?

— Говоря ти така, както ти ми говориш. Като камионджия. Достатъчно. Стига приказки. Ти защо си изскочила и си крещяла?

— Искаше да ми прави разни мръсотии.

— Какви мръсотии?

— Ами най-различни. Да ме бие. Да ме гледа как ходя по нужда. Извиках мъжа си. Той го изхвърли с юмруци от стаята и не видях нищо повече. После чух изстрел. Пако се върна много нервен и каза, че оня извадил пистолет.

— Откъде? От пъпа си? Защото сигурно сте го измъкнали гол от стаята.

— Беше облечен — обади се майката.

— Облечен беше — потвърди дъщерята, с очи, забити в пода.

— Какво стана после?

— Нищо не знам. Пако направи всичко. Излезе с камионетката и се върна след три часа.

— Аз чух как колата тръгва и си рекох: „Къде ли е тръгнало това момче по никое време?“, понеже Пако си е момче, но това, дето го свърши, хубаво, че го свърши, защото мръсници като този тип не заслужават да живеят. Ако на някого му харесват жените, да си ги гони, но по редовния път, без свински номера.

— Защо заминавате?

— Защото тука се е събрал много лош народ. От ранна утрин грубияни, журналисти, любопитни, няма край. Прилича на зоологическа градина.

— Сестра ми продаде бара и си отива. Много добре направи.

Жената впи очи в брат си, сякаш искаше да го изпепели с поглед.

— Я гледай ти! Зетят е прибран на топло вчера, новината още не е излязла в днешните вестници, започват да ви досаждат тая сутрин и сега, по обяд, барът е вече продаден и багажът събран. Кой го купи?

— Е, само е уговорено.

— С кого?

— Не знам. Каза, че ще се свърже с мен. Дадох адреса на една братовчедка, която живее в Барселона. Засега отиваме там, за да сме по-близо до Пако, а после ще видим, може и да се върнем в селото.

— Полицията има ли адреса на тая братовчедка?

— За какво ѝ е? Има го адвокатът и това е достатъчно, в случай че извикат сестра ми като свидетел.

— Дайте адреса.

Мъжът извади химикалката от джоба на дънковата риза и написа адреса в полето на списание „Интервю“.

— По колко клиенти имате с дъщерята? По двама на ден?

— Това си е наша работа.

— Колко вземате на сеанс?

Малката избухна в истеричен плач. Майката ѝ плесна два шамара и я бутна към ъгъла на стаята. Обърна се пламнала към Карвальо:

— Защо не дойдохте с вашите въпросчета, когато оня мръсник, мъжът ми, ни изостави? Защо тогава не ме попитаха колко пари имам в чекмеджето на скрина? Нито грош. Тук не е публичен дом. Тя спи с мъжа си, а аз сама. Ей това е.

— Но с Жаума е спала, нали? Това е проституция.

— Спала ли? Какви ги дрънкате! Той ѝ рекъл: „Я ела, момиченце, ела да ти покажа нещо“. И тази наивница го последвала и така започнала работата. Харесва ли ви обяснението? Друго нямам. И с ритници, и с юмруци няма да ме накарате да кажа друго.

— Господине...

Беше се обадил мъжът — мудар, слаб, отруден, с огромни, набраздени от цимента и гипса ръце.

— Господине, по-културно, господине. Разберете, че тук много тегло са видели, много, а и сестра ми, вярно си е своенравна, ама тя от съвсем млада трябваше сама да си проправя път в живота.

— Не си хаби думите, Андрес, тия са от камък!

— Не, Фуенсанта, не. Като си поговорят, хората се разбират. Нали, господине, нали разбирате какво нещастие са преживели тия две жени?

Карвальо мина между брата и сестрата — той, изпълнен със страх, тя — с гняв. „Страх и гняв на бедняци“, помисли си Карвальо, побеснял от яд срещу тях и срещу себе си.

— Тръгвам си. Но нещата не са приключени. Ще ме уведомявате за всяка своя стъпка. Утре искам да знам кой купува тоя хотел „Риц“ — име, презиме, до номера на обувките. И внимавайте.

В магазина за мебели му казаха, че „Ла Чунга“ работела от пет години. Тогава момичето още ходело с плитки, а жената живеела с някакъв каталонски циганин, който се занимавал с бране на гъби.

Събирал преди всичко гъби за сушене или според сезона и ги продавал на консервните предприятия в Гранолерс. Един ден циганинът изчезнал и след седмица-две бил заместен от шофьор, който работел на акорд за някаква фабрика за изкуствени камъни в Айгуафреда. След него не се появил друг постоянен мъж. Заведението разполагало с четири стаи. Клиентелата била от заселници. Предлагали карти, кафе с коняк, разхладителни напитки, сандвичи за някой случаен пътник. Жената почнала да се поразголва и търговията се оживила. Един ден взело да си показва гърдите и момичето. Вечно ставали скандали, побоища. „Фльорци без късмет“, заключи един от осведомителите. После момичето довело тоя хъшлак, истински негодник, но поне вдъхвал уважение на клиентите.

— Бяха затънали в дългове. Май един от нейните я беше забъркал в някакви истории и колкото и клиенти да хванеше, все не успяваше да се изплати. Бил използвал подписа ѝ. Мошеник.

На бензиностанцията допълниха информацията. Братът на Фуенсанта работел като зидар при известен предприемач в Сентелес.

— Той пръв напусна селото. После един след друг си отидоха братята, а накрая родителите. Те вече са покойници. Освен зидаря другите братя не искат и да чуят за тая от „Ла Чунга“. Ако ги попиташ за нея, ще отрекат, че са ѝ близки. Ще ти кажат: „Нямаме нищо общо с нея“. Срамуват се. Само зидарят се появява от време на време. Един ден ми рече: „Какво да я правя? Сестра ми е, а аз съм най-големият. Чувствам известна отговорност“. Как ви се струва?

Изчака на бензиностанцията камионетката да го изпревари. Караше я братът, хванал волана с вечно изцапаните с цимент и гипс ръце. До него седеше Фуенсанта, изпъчена и с пълно съзнание за обема си. Между двамата надничаше уплашеното лице на дъщерята. Зидарят лека кимна на Карвальо. А Фуенсанта хвърли към него една Юпитерова мълния, от която предното стъкло на колата издрънча.

В Ла Гарига купи кървавица: пресничка, добре сварена, приготвена с кръв и яйца. Сред всички европейци немците, а след тях и каталонците съумяват най-добре да оползотворят свинското месо. Като изключим пушения бут, винаги мек и недостатъчно вкусен, местните прасета имаха честта да допринасят за създаването на истински чудеса на въображението под формата на колбаси. Великолепно потвърждение на тия разсъждения беше отрупаният с колбаси тезгях във „Фонда Еуропа“ — ресторант, където Карвальо прескачаше от време на време, за да установи както винаги с изненада и възхищение, че заведението не е изменило на добрата си гастрономическа традиция. Върху тезгяха бяха натрупани колбасите, от които се приготвяше блюдото, фигуриращо в менюто под наименованието „Домашни свински колбаси от Лерона“. Като всяка добра руда, и това блюдо имаше свой баласт. До превъзходните местни салами, по всяка вероятност от Лерона, се мъдреха и фабрични наденици, и влажният пушен бут, който сякаш бе по-скоро киснат в морето, а не сушен на слънце. Тъй нареченият пушен бут имаше известна далечна прилика със събратя си от Парма, но никога не успяваше да стане така вкусен и крехък, както италианския. Да поръчаш „Домашни свински колбаси от Лерона“ като предястие, си беше чисто пантагрюелски каприз, който предполагаше внимателен подбор на следващите ястия. Човек трябваше да се откаже от шунките и саламите и да се съсредоточи в гамата от наденици, като се започне от твърдия суджук и се стигне до въздушния и лек колбас с яйца или до кървавицата. Келнерът оставяше на масата цял тон колбаси, един нож за рязане и подходяща за тази операция дъсчица. След като успокоеше терзаещия всеки Пантагрюел страх да не би да умре, без да е вкусил от всичко, Карвальо винаги си поръчваше и друг „специалитет на «Фонда Еуропа»“ — чревца и крачета, също така нежни, както суровите кастилски звуци на устните на андалусците. Харесваше му стремежът на клиентите на „Фонда Еуропа“ да погълнат колкото се може по-големи количества. Това се забелязваше особено в пазарните дни, когато заведението се изпълваше с търговци и пътници, обединени от желанието да опитат най-дълбоките и широки блюда. Пък и ресторантът беше доста просторен — всеки можеше да се уедини и да се съсредоточи в храненето, без да се опасява, че от съседната маса завистливо ще гледат в чинията му, също както мъжете

втренчват очи в женските деколтета. Наивните рисунки по стените бяха вече излезли от мода, но също придаваха гастрономически нотки на обстановката. Сюжетите и цветовете спомагаха за храносмилането — може би защото и едните, и другите съществуваха метафизически, или защото утолилият глад си гастроним е склонен да се разнежи и пред най-наивната живопис на един вече овехтял модернизъм. За съжаление виното отстъпваше по качество на храната. Карвальо предпочете бутилка „Риоха“, ала за сетен път установи съществуващото в Каталония несъответствие между превъзходната национална кухня и ниското качество на местните вина. Орехите с мед на „Фонда Еуропа“ бяха не по-лоши от десерта, който можеше да се вкуси в Ампурдан, и Карвальо си го поръчваше по-скоро от уважение към гастрономическата култура, отколкото от лакомия. Той вярваше в трагичното чувство към храната и му се струваше, че всеки десерт, с изключение на плодовете, предполага укорителна лекомисленост и че сладкишите убиват вкуса на трагизъм в блюдата, който човек би искал да усеща вечно.

След като напълно бе разгромил глада, Карвальо захвапа една пура „Монтекристо“ и при първите кълбета дим се замисли за действителното положение на нещата. Някой се стремеше да представи убийството на Жаума в определена светлина и тези намерения бяха не само очевидни, но и неоспорими. Защо? Причина за това би могъл да бъде балансовият отчет на „Петни“, обаче компанията знаеше за липсващите суми и не бе предприела никакви юридически действия срещу вероятните измамници, дори нещо повече — като че ли ги прикриваше въпреки тревожните сигнали на Жаума. Къде бяха отишли тези пари? За какво? Срещу пуснатата в действие огромна машина — политическият натиск, за да се приключи по-скоро случаят, щедро заплатения „убиец“, който в съда щеше да се позове на оскърбената чест и щеше да бъде освободен след две години с няколко милиона в джоба, безпощадността, с която бе премахнат Ромберг — Карвальо разполагаше единствено със слабия довод на предоставените му от вдовицата пълномощия, прекалено крехък довод в сравнение с натиска, който в момента несъмнено се оказваше върху Конча Ихар. Ако вдовицата отстъпеше, оставаше само възможността да предизвика политически скандал с помощта на счетоводителя Алеман и лявото крило на приятелите на Жаума. „А на мен кой ще плати?“ Той търсеше

не само материално удовлетворение от работата, но се стремеше да я доведе докрай, затова сега се измъчваше при мисълта, че ще остави загадката неразрешена, така както би го тормозила някоя машинка, недовършена заради липсата на винтче или ролка изолирбанд. Единственото, което го вълнуваше емоционално, беше синът на Ромберг. Съчувствието към Жаума беше чисто професионално, докато съчувствието към непознатото немско дете идваше от самото му сърце, от дълбините на паметта, съхранила детския ужас при вида на бедните малчугани от квартала, които войната, затворите, разстрелите или туберкулозата бяха лишили от бащи. Беззащитният вид на сираците, чиито остригани глави надничаха сред мушкатата по балконите, ръждаляли като душите на хората, караха сърцето му да се свива тревожно, като на зверче, което в чуждата беда усеща предвестие за своето собствено нещастие.

— За обикновения човек всичко е трагедия — и развод, и смърт, и болест — казваше баща му. — На богатите винаги им остава по някой мек дюшек, та като паднат, не ги боли.

Може би онова немско дете разполагаше с мек дюшек за малкото си тяло, но той едва ли щеше да бъде достатъчен, за да смекчи болката от загубата на бащата, когото то боготвореше. За кой ли път Карвальо съжали за неудачното си възпитание, основано на стремежа към абсолютното. В Япония едно куче умряло от тъга, защото стопанинът му не се върнал у дома. Беше го прочел под една рекламна снимка на „Ла Вангвардия“, изложена във фотовитрината на улица Пелайо. Един мъж наръгал с нож съперника си, който се опитал да отнеме любимата му — каза един говорител по Радио Барселона. Едно момченце умряло от печал, защото родителите му се сдобили с братче, което щяло да наследи семейното богатство: беше видял и чул това в изпълнение на една подобна на крава трагичка на сцената на зала „Моцарт“. А може би немското момче щеше да израсне силно и уверено, далеч от властния си баща. Или пък с него можеше да се случи същото, както с Тайрън Пауър в „Синът на фурията“, попаднал в плен на своя садистичен чичо и настойник Джордж Сандърс. Гласът на зетя на Дитер никак не му беше харесал. Прусашки, би казал Карвальо. Без съмнение това беше прусашки глас според изкованата от традиционната мъдрост представа за прусака. Но после детето ще порасне, ще се отправи към южните морета, ще лови перли, ще наеме

други хора, които да ловят перли вместо него, ще забогатее от принадлежната стойност, ще се върне в Берлин и ще унижи чичо си. Или пък ще расте разяждано от носталгия, ще се превърне в жалък несретник, ще се влюбва в момичета със силен характер, които няма да му обръщат внимание, и ще се самоубие, като погълне всички плочи на любимия певец, разтворени в киселина.

— Не би трябвало да раждаме деца. Каквото и да направим за тях, никога не можем да изкупим злината, че сме ги създали на тоя свят.

Така казваше баща му, особено след като го обсеби мисълта за бъдещата световна ядрена катастрофа. Всеки път, когато атомната гъба се появише по страниците на „Ла Вангвардия“ или „Диарио де Барселона“, ден Еваристо Карвальо я посочваше обвинително и започваше малтусианска реч, която единствено детето слушаше и разбираше, че съществуването му е една достойна за съжаление грешка, за която бащата се разкайва в името на доброто на сина си.

— Ако човечеството се споразумее да няма повече деца, за петдесет години земята ще опустее и ще бъде възвърната на първичните сили: зверовете, водата и слънцето.

До смъртта си Еваристо Карвальо изпитваше угризения всеки път, щом видеше сина си, и всячески се опитваше да изтрие от душата му бащинския инстинкт. Застанал на балкона, той наблюдаваше минаващите коли и поколения. Колите бяха символ на човешкото безумие, което караше човека да се устремява все по-бързо от небитието към смъртта. А децата, излезли от утробите на момичетата в квартала, бяха жертви, загубили всичко.

— Слушай, оная от номер седем родила още едно дете. Боже господи! Каква глупост. Да даваш жертви на тоя свят.

Карвальо много искаше да попита баща си дали щеше да мисли същото, ако бяха спечелили Гражданската война.

Покани Педро Пара на вечеря във Валвидрера. Успя да купи от „Ла Бокерия“ необходимото за едно питателно меню, способно да увековечи жизнената енергия на Полковника, който все още не се беше отказал от щурма на Зимния дворец. Супа от праз и свеж палтус, сварен на пара. Полковникът благосклонно одобри менюто, което не застрашаваше предпазните му мерки против холестерина и пикочната киселина.

— Как живееш? Това ли е ергенската ти бърлога?

— Моята бърлога е навсякъде, където съм и аз. На север, на юг, на изток и на запад.

— Вие, ергените, винаги можете да държите клетката отворена.

Пара си хапна хубавичко и прие само чаша студено „Перелада Пескадор“; комбинацията от кисело мляко, сок и настъргана кора от портокал го очарова и макар че не успя да скрие гримасата на неудоволствие, когато разбра, че в сместа влизат ром и коантро, се успокои от уверенията на Карвальо, че те са в съвсем символични количества. Никакво кафе. Извади от джоба си малка кутийка.

— Извинявай за безпокойството, но бих те помолил да ми свариш чай от тези билки. Ако искаш, сам ще си го приготвя.

— Какво е това?

— Една смес, която каталонците приготвят. Идеална е за стомаха и черния дроб.

От същия джоб извади сребърна кутийка, а от нея два захарина за чая, които постави наблизко, за да са му подръка, когато чаят стане готов. Карвальо изпи голяма чаша кафе и две чаши гроздова, които предизвикаха насмешливия поглед и ироничната забележка на Пара:

— Когато дойде моментът, няма да си във форма. А аз толкова разчитам на теб за революцията.

— Още ли държиш на своето?

— Не съм се отказал от стария план. Нагодих го само към променящите се обстоятелства.

Преди двайсет години Пара беше изчислил колко активисти са нужни, за да заемат жизненоважните точки в четирите или петте най-големи града на страната.

— Само трябва да изчакаме някакъв провал в държавния апарат и да се възползваме от случая.

Възмутен от явната склонност на левицата към съглашателство, Пара бе отложил своя план за неопределено време, докато авангардът на работническата класа осъзнае историческото си предназначение и се освободи от чувството за самосъжаление, което го подтикваше да търси признание от буржоазията.

— Ето ти родословното дърво. Но искам да ти кажа, че този вид работи не са особено сериозни, те преследват предимно външен ефект. Тамамес ги извади на мода с изследването си за монополите, но това е по-скоро изобразително изкуство, отколкото икономика.

— Икономиката не ми харесва. В случая повече ме интересува изкуството.

— Картината е доста пълна и отразява връзките между отделните предприятия и „Петни“ на различни нива: Първо, пряко свързани компании, в които „Петни“ притежава акции. Второ, компании, непряко свързани с „Петни“, защото в техните управителни съвети заседават членове на ръководствата на други, пряко свързани с „Петни“ компании. Трето, непряко свързани посредством семейни връзки: деца, родители, зетове. Списъкът не е подробен, един изследователски екип не може да бъде на висотата на списание „Ола“^[1] и не знае как се котират браковете по сметка на пазара. Четвърто, непряко свързани компании, тъй като съществуването зависи от поръчките, които пряко им възлагат компаниите, пряко или непряко свързани с „Петни“.

— Не дърво, ами джунгла.

— Не можеш да се оплачеш. Направихме ти го за рекордно време. Трябва да дадеш пет хилядарки на тия, дето ти го издокараха така хубавичко с цветни моливи и какво ли не. Ще ми кажеш ли за какво ти е притрябвало всичко това? Свързано ли е със случая „Жаума“ или със случая „Ромберг“? И аз чета вестници.

— Може би.

Очите на Карвальо се плъзнаха по имената, някои от които му бяха познати от първа или седма страница на основните ежедневници според традиционните им рубрики. Политици, състезатели, заели четвърто или пето място в международни регати, главни действащи лица в светските сбирания във Фуенхирола, Торемолинос, Пуерто Банус или Сагаро, шефове на бивши и сегашни търговски палати.

— Ще го разгледам после на спокойствие.

— На мен, и извинявай, че се пъхам, където не ми е работа, всичко това ми мирише на уреждане на сметки от голям мащаб. Жаума не беше кой да е. Донесох ти изрезка от „Таим“, за да си дадеш сметка. Публикувани са списъците на най-перспективните икономически и политически дейци. Жаума е сред тях. Споменават за него като за испански ръководен служител на „Петни“ с голямо бъдеще.

— От политиците доста малко са налучкали.

— Това е статия от епохата на Франко и се надценява ролята, която ще играят младите кадри на режима. Но забележи, че списъкът на икономистите не е съвсем неточен. За твое сведение всички тия господа днес заемат ключови постове. Имаше смяна на политическите фигури, обаче във финансите и промишлеността нещата са почти непроменени. Нещо повече, предполагаемите младенци на икономическата власт се стремят да си осигурят и политически позиции. Това явление е типично за кризисни моменти. Едрият капитал се чувства сигурен, докато зад гърба му стоят репресивните сили на фашисткия държавен апарат. Щом тези сили отслабнат, известно време едрите капиталисти се отнасят с недоверие към политиците, които биха могли да представляват интересите им, самите те поемат отчасти тази роля. Същото се наблюдава и в страни с традиционни формални демокрации. Припомни си Италия. Докато християндемократията беше достатъчно силна, братята Аниели^[2] не поемаха преки политически функции. Щом се поотслаби политическата власт, която представляваше интересите им, Аниели сами се заеха с политиката. Големият брат взе да съзаклятнички, а малкият представи кандидатурата си за депутат и се опита да си проправи път в апарата на християндемократите.

— Какви игри играе сега едрият капитал в Испания?

— Всякакви. Не мисля, че е разделен, както се твърди, на два блока — единия, изпълнен с носталгия по франкизма, тъй наречения икономически „бункер“, и другия, съставен от привърженици на промяната, способни да я контролират. Струва ми се, че се залага на контролираната промяна, но за всеки случай държат пръста на спусъка. Евентуално се отпускат сто песети на неофранкистите, още сто на Демократичния център и останалите дребни — на крайната десница или на ГАЛ^[3].

— Сто песети. Пет милиона. Двеста милиона.

Той внезапно се изправи и взе да обикаля стаята, напомняйки общоприетия образ на „звяр в клетка“, който при Карвальо беше напълно реален, когато в качеството си на затворник обикаляше около леглото и търсеше въображаеми пътища.

— Недей обаче да мислиш, че са кой знае колко щедри. При сума от двеста милиона става дума или за много силни предприятия, или се залага на много силни карти.

— Двеста милиона, и то точно през хиляда деветстотин седемдесет и шеста.

— Какво искаш да кажеш?

— С тези пари може да се финансира някоя подходяща политическа групировка, може да се въоръжи цяла войска от наемници, могат да се купят важни политически решения.

— Да. Двеста милиона са добра сума. Но само като начало.

[1] Испанско списание за светска хроника. — Б.пр. ↑

[2] Аниели — видни италиански индустриалци, собственици на фирмата „Фиат“. — Б.пр. ↑

[3] „Антитерористична група за освобождение“ — много от членовете на тази неофициална организация заемат възлови постове. Те смятат, че на терора трябва да се отвръща с терор. — Б.пр. ↑

В четири сутринта Карвальо заспа. Листовете, които му беше донесъл Полковника, се изплъзнаха от ръцете и се приземиха с мекия полет на невинни и несръчни животинки. Присъни му се някакъв странен еротичен сън, в който той седеше с Фуенсанта пред чиния боб с наденица, сервирана на тезгяха на един прекалено хубав бар, за да бъде „Ла Чунга“.

— Истински ли са? — питаше Карвальо, сочейки гърдите й.

— Пипни ги.

Карвальо ги докосваше — меки, големи, топли.

— Ако ни види синът ми, ще ти даде да разбереш.

Опитваха се да се скрият в някакви азбестови тръби, облени от лунна светлина, но нито една от тях не се харесваше на жената.

— Виждат ни откъм къщата.

— Коя къща?

В дъното се забелязваха контурите на плоски покриви или назъбени крепостни стени и сянката на страж с пушка на рамо.

— Виждаш ли го? Синът ми!

— Но ти имаш дъщеря.

— Не, не, син.

Карвальо като че ли беше загубил сили, за да й свали докрай полата, макар че на лунната светлина вече се подаваха облите форми — един бял задник с нежна резка между двете сферични и студени половини.

Събуди се възбуден. Тласкан от желанието в слабините, се отправи към банята, като се колебаеше дали да уринира, или да онанира. След като свърши първото, престана да изпитва сексуални желания, но въображението му все още рисуваше картини с голите тела на Фуенсанта и дъщеря й. Отстрани мръсните съдове от масата и постави върху нея добросъвестно изрисуваните листове, които Пара му беше донесъл. Фамилното име Гаузакс се появяваше в пет компании, свързани с „Петни“. Адвокатът Фонтаниляс се числеше към ръководството на две компании, косвено свързани с „Петни“, а акционерното дружество „Араката, Млечни продукти“ фигурираше в списъците на предприятията, зависещи от доставката на основни продукти.

— Шефе, госпожа Жаума ви търси от няколко дни. Искане да говори с вас, много било спешно. Да й дам ли телефона във

Валвидрера?

— В никакъв случай. Ако пак се обади, кажи ѝ, че съм извън страната.

— Аз за всеки случай вече ѝ казах, че сте заминали.

Седемте минути, необходими, за да отиде от Валвидрера до центъра на града, му се сториха по-дълги от друг път. Не дочака астматичния стар асансьор и тръгна пеш по стъпалата от протъркан розов мрамор, водещи към апартамента на счетоводителя Алеман. Разплаканата госпожа Алеман успя.

— Отива си, отива си!

И наистина Алеман имаше вид на човек, решил да умре. Пожълтялото му луничаво лице беше потънало почти напълно във възглавницата. Обърна глава при гласа на жена си, а очите му все още излъчваха суровостта на тежко ранен орел, предчувстващ тайнството на собствената си смърт.

— Алеман, бих искал да ви попитам още нещо за господин Жаума.

— За бащата ли?

— Не, за сина.

— А, синът!

Вдигна очи към тавана, сякаш изгуби интерес, но леко извърнатата към Карвальо глава показваше, че старецът внимателно слуша.

— Парите, които са липсвали от баланса на „Петни“.

— За това ще говоря само с господин Жаума.

— Той умря, Алеман, спомнете си. Бил е убит заради нещо, свързано с този баланс.

— Толкова хора умряха, толкова хора.

— Алеман, къде са изтекли тези пари? Чрез кое предприятие или за какви разходи?

— Всичко ми взеха. Колекцията ми. Книгите ми.

Затвори очи, като че ли разтърсван от вътрешен плач.

— Отива си, отива си!

— Какво са му взели? За какво говори?

— Говори объркано. Вчера ми позвъни госпожа Жаума и каза, че иска да ми направи много хубаво предложение. Един неин приятел се интересувал от счетоводните архиви на мъжа ми. Той пазеше

документацията на най-важните счетоводни баланси, които беше изготвил, а този господин искал да купи всичко за библиотеката на някакво учебно заведение за бизнесмени, така ми каза.

— Продадохте ли му ги?

— Да. Вчера. Дойдоха двама господа, разгледаха архивите. Искаха да ги вземат веднага. Попитах мъжа си. Сумата беше добра, освен това ми казаха, че ако продам счетоводните книги, щели да ми направят добро предложение за колекцията от плакати на Женералитат^[1] и писмата на Масия, Компанис, Пи-и-Суниер — мъжът ми ги познаваше всичките.

— Кой ви направи предложението?

— Единият се казваше Распал, другият... не помня.

— Платиха ли ви вече?

— Да.

— Колко?

— Сумата беше доста добра. Болно ми беше да ги продам, но за какво ми са? Имам само една жалка пенсия, този апартамент и няколко акции, които нищо не струват. И на синовете ми нямаше да послужат.

— Кой подписа чека?

— Подписа го господин Распал. Големият ми син го осребри тази сутрин.

— Алеман знае ли?

— Казах му. Първо рече „не“, после се съгласи. Сега съжaliaва и от време на време ме обижда, но после заявява, че добре съм направила, че така поне ще ми остави нещо.

Алеман спеше или се преструваше, че спи. Карвальо повиши глас, за да го събуди:

— Алеман! Кажете ми, кой е отговорен за изтичането на парите от „Петни“?

Старецът спеше или не чуваше, а лицето му изглеждаше като издялано от непроницаем мрамор. Не обърна внимание на неколkokратните повиквания на Карвальо, които привлякоха синовете му в стаята. Най-напред любезно, после гневно те настояха Карвальо да го остави да умре спокойно.

„Толкова хора умряха, толкова хора“, бе казал счетоводителят, изпълнен със съзнанието, че той ще бъде следващият мъртвец и че вече нищо и никой не заслужава усилието му да отвори очи. Карвальо

почти чуваше зад себе си стъпките на синовете на Алеман, които го изгониха. А когато остана сам на площадката на стълбите, той сякаш чу други стъпки — същите, дето вървяха по петите му и го изпреварваха, щом отгатнеха следващия му ход, както в случая с купуването на бара, а сега — книжата на Алеман. Конча Ихар се бе съюзила, може би без да подозира, с убиеца на мъжа си. Безсмислено беше да отиде при нея и да я пита за името му, без да разполага с други доказателства освен подозрението, породено от логичните размишления. Обхванат от страх и гняв, той влезе в кантората на „Петни“. Секретарката на Гаузакс се отдръпна навреме, за да не бъде блъсната. Самият Гаузакс едва успя да възкликне от изненада, понечи да стане, но отново се отпусна в креслото, примирен пред неизбежното зло. А неизбежното зло беше застаналият в средата на кабинета Карвальо. До него секретарката със задавен глас отправяше извинения към Гаузакс и обвинения към Карвальо.

— Очевидно сте научили занаята от американските филми.

— Много рядко съм срещал толкова височайш мошеник като вас например.

Гаузакс затвори очи и махна с ръка. Дресираната секретарка се оттегли и затвори вратата зад себе си. Карвальо потърси най-отдалеченото от Гаузакс кресло, седна, прехвърли крака през една от облегалките и зачака спокойно Гаузакс да преодолее смайването.

— О, това вече е нечувано!

— Говорете правилно, професоре. „Нечувано“ означава това, което никой не е чул, а аз до този момент не съм казал и добър ден.

Гаузакс заобиколи масата и застана прав пред детектива. Прокара ръка през гъстата руса коса, после я плъзна по жилетката, докато накрая я пхна в джоба на панталона. В този момент Гаузакс вече се усмихваше.

— За какво сте дошли? За чека ли? Или за обяснение по повод на злоупотребата, открита от един домашен счетоводител?

— Въпросът с парите все още стои на дневен ред. Що се отнася до счетоводителя, едва ли е бил толкова домашен, щом са откупили архива му за сума с шест нули.

— Сигурно е водил отчетността си с готически шрифт. Що се отнася до предполагаемата злоупотреба, можете да спите спокойно. Лондонската централа ми даде изчерпателни обяснения. Цифрата

двеста милиона сигурно сте я видели в приказката за Али Баба и четирийсетте разбойници. Всяка година се явяват малки неуточнени суми, изразходвани при преки контакти на „Петни“ с нейни филиали или предприятия: курсове за техническо усъвършенстване, социални връзки, рекламни разходи. Жаума е бил изненадан от тези разходи, които се контролират от Лондон и се извършват от специални пълномощници на „Петни“ във филиалите. Ако Жаума не си беше пъхал носа в чужди работи и бе оставил обобщените отчети да бъдат направени от Лондон, никога не би имал повод за тревога.

— Тоест нямаше да разбере за машинациите.

— Не се правете на глупак! Какви машинации. Не ви ли обясних всичко от ясно по-ясно?

Нетърпение, изненада, дори известно отвращение прозираха в държането на Гаузакс.

— Някой е купил един селски сводник, за да опере пешкира за убийството на Жаума.

— Преведете го на кастилски, моля.

— Много добре ме разбирате. Някой е подкупил един незначителен сводник, за да признае, че е убил Жаума. И същият този тайнствен някой е купил целия архив на счетоводителя Алеман, а в него е следата, водеща към онзи, който се е разпореждал с липсващите в баланса на „Петни“ пари.

— Вие сте от хората, които смятат, че йезуитите отравят водата.

— Някой е хвърлил тонове бромид във водата, за да заспим. А вие сте циник и глупак. Или може би носът ви е така пригоден, че да не надушва страшната воня, която ви заобикаля.

— Моля ви почти като за услуга, приемерте парите от „Петни“ и ни оставете на мира. За ваше добро е. За мое добро. За доброто на Конча. Стига сте си играли на Джеймс Бонд.

[1] Така се нарича автономното правителство на Каталония. — Б.пр. ↑

Нунес изглеждаше тъй, сякаш беше спал с пуловера и с щръкналата над него яка на вечно скритата риза. Отвори вратата, държейки мокър парцал в ръка. Насред стаята — която беше и хол, и спалня, и трапезария, и работен кабинет, ако се съдеше по пълните с книги рафтове и масата, отрупана с книжа — една кофа, до половината пълна с мръсна вода, сякаш разсъждаваше върху собственото си тъжно положение на кофа с мръсна вода. Взе от една етажерка шише с одеколон и си напръска ръцете. След това ги размаха, за да изсъхнат по-бързо.

— Приятелката ми отиде на работа и аз чистех.

Неколкоминутно мълчание и взаимно проучване.

— Конча иска да се откаже и ви търси. Не можах да я склоня.

Карвальо разказа бавно своята версия за събитията:

— Парите са били предназначени вероятно за някаква незаконна дейност. Ако ставаше дума за лична злоупотреба, „Петни“ не биха били заинтересувани да прикриват извършителя. Тези пари са изтичали с благословията на компанията. Жаума се е съмнявал в нещо, чувствал се е сам, като в капан, и е прибягнал до свой доверен човек. В началото се е съгласявал с дадените обяснения, обаче тази година сумата вече е била прекалено висока или пък Жаума е открил нещо, което го е направило неудобен. Убийството е крайно решение, следователно той сигурно е дал повод, тоест превърнал се е в заплаха. Изводът е очебиен. Решават да го убият и използват всичките си политически и икономически връзки, за да прикрият машинациите. Това, което не мога да разбера, е защо Жаума е бил толкова самонадеян. Вече е знаел с кого има работа. Може би се е опитал да извлече изгода, като изнуди „Петни“, или се е изпуснал пред някой доверен човек. Първият вариант е свършено прост по замисъл, развитие и развръзка. Вторият усложнява нещата. Жаума споделя с някого своите разкрития, но явно попада на грешен адрес или отива направо при виновника и го обвинява. И в единия, и в другия случай излиза, че той се е доверявал в известна степен на този човек, познавал го е добре. И е бил предаден. Убит. Виновникът може да бъде само един от вас, един от мускетарите от абсолвентската снимка, един от тия, които сте играели на бъдещи крале, разбирате ме, нали? Логично е това да бъде Фонтанилас или Аржеми. И двамата са свързани с „Петни“: първият като съветник в различни филиали, а вторият като

управител и собственик на едно твърде зависимо от големия октопод предприятие. Но не е изключено и да е някой от вас, червените. Убили са Ромберг, защото е знаел нещо и са се страхували, че ще говоря с него. Случаят е от прекалено голям мащаб, да, може би прекалено голям за мен. Мога да изкарам много пари от тая история. Вдовицата ще ми плати прекрасно, за да не застрашавам повече щедрата пенсия от компанията. Самата „Петни“ иска да купи моето мълчание. Никога не съм печелил толкова много за толкова кратко време и това ме безпокои. Какво мога да направя? Живеем в почти демократична страна и бих могъл да възбудя общественото мнение. Утре свиквам група журналисти и обвинявам „Петни“. Страхотен шум. Разследване. В резултат — един скапан детектив изкуствено е раздухал случая, за да направи сензация.

— Както го разказвате, не виждам изход.

— Има един — вие, лявото крило от приятелите на Жаума, да придадете политически характер на случая.

— Та кой съм аз? Не мога да забърквам партията си в един толкова деликатен период като настоящия. Представете ли си какво би означавало да застана на страната на сексуален маниак, който е откраднал гащите на една проститутка? Защото резултатът от разследването ще бъде точно такъв. Години наред живяхме в мълчание и бяхме преследвани. Мислите ли, че бихме се замесили в такъв скандал?

— А другите? Виласека, Биедма?

— Виласека е извън играта. Много малко би могъл да ви помогне. Биедма вероятно ще ви последва, но ще бъде най-лошият ви съюзник. Един заклет комунист и един скапан детектив се съюзават, за да устроят скандал срещу голият на многонационалните компании.

— Е, тогава да си взема парите и да се прибера вкъщи, а?

— Ваша работа.

— Вие как бихте постъпили?

— На ваше място не бих взел парите, бих си отишъл вкъщи, за да изчакам по-подходящ случай, по-благоприятно съотношение на силите. Все някой ден „Петни“ ще направят погрешна стъпка и тогава ще можете да възкресите случая. Сетне и аз бих ви помогнал.

— Някоя прекрасна вечер, когато сградата, където е кантората ми, опустее, двама-трима наемни убийци ще се качат по стълбите. Ще

използват някое излизане на Бискутер, на пазар например. И когато той се върне, ще ме намери мъртъв като Жаума, а вестниците ще пишат: „Мистериозно убийство на детектив — експерт по въпросите на престъпния свят“. Биографията ми не е особено представителна: бивш привърженик на червените, бивш международен шпионин, любовник на скъпа проститутка, достъпна всекиму. Или може би ще ме убият във Валвидрера и ще подпалят дома ми. Имам навика да паля камината през цялата година, дори през лятото. Помага ми да мисля. Вие ме забъркахте в тая история.

— Мога само да предложа самия себе си — нека ме убият заедно с вас. Ако това ви успокоява, ще идвам да ви правя компания всяка привечер в кантората и всяка нощ у дома ви. Мога също така да разбера определена нравствена позиция на даден човек, но само при условие че започва и свършва с него. Ето на какво залагам. На ваше разположение съм.

— Нямам ни най-малкото желание да умирам в нечия компания.

— Така и предполагам.

— Лошото е, че ще отида докрай.

— Ще разкриете ли тази мръсна история?

— Ще стигна до убиеца и ще си взема хонорара от вдовицата.

Спестявам за стари години.

— Аз не пестя за старини. Изкарвам от преводи пари за цигари в умерено количество, така че не рискувам да хвана рак. Сега работя над „Критика на Готската програма“ на Маркс.

— Подарете ми един екземпляр. Обичам да паля камината си с непреходни творби. Колкото по-големи са претенциите за непреходност, толкова по-голяма е вината им. Съвсем сигурно е, че са успели да излъжат някого.

— Да не сте от тези, които чуват ли думата „култура“, вадят пистолета?

— Не. Аз изваждам запалката. Култура означава да готвиш със или без сос, да живееш като смъртен или като безсмъртен, да заемаш собствената си жена или да лягаш с чужда, тоест култура френска, английска, испанска, американска, ескимоска, италианска. Това, което вие наричате култура, са само словесни или писмени протези.

— От толкова години се опитвам да науча немски, а сега излиза, че било глупост.

— Извлякохте ли поне сексуална полза от езика?

— За говоримия език ли говорите или за езика като мускул?

— Засега само за говоримия.

— Не мога да се оплача. Макар че живеях в една пуританска страна като Източна Германия, всяка седмица успявах да си намеря момиче. Под привидната марксистическа твърдост трептеше романтизмът на колективната закалка. Едно от тия момичета настоя да си отреже къдрица от твърде деликатно място и ми я подари като вечен спомен.

— Пазите ли я?

— Оставих я там. Я си представете, че я бяха открила при граничната проверка.

— Вие, комунистите, сте пуританският резерв на света.

— Ще дойде и нашият час.

Не бе лека работа да измъкнеш вдовицата Жаума от обкръжението на деца без баща и от апартамент, където се гладят и колосват дори стъклата на прозорците; да насрочиш среща на пристанището, да пренебрегнеш всичките ѝ въпроси и упреци и да я заставиш да продължите разговора в една лодка, която пореше най-мръсната вода на света по посока на вълнолома. Карвальо предприе тази стъпка, за да вземе изплъзващата му се инициатива в свои ръце. Дори дръзна да я покани на порция миди по моряшки в една кръчма под фара.

— Но какво си въобразявате? Аз ви наех. Не се дръжте с мен като с някакво паленце.

Карвальо изсмукваше мидата и после използваше черупката вместо лъжица, за да сърба на големи глътки пикантния сос.

— Отвратителни са. Миришат на нефт и вместо „по моряшки“ е трябвало да ги нарекат „миди с мръсен сос“. Погледнете колко много карамфил са им сложили. Готвачът трябва да е от Мурсия. Мурсианците слагат прекалено много карамфил в яденето. Баба ми беше от Мурсия и правеше рибена чорба — с много малко неща, но великолепна, с парченца риба, зелена чушка, лук, домати и карамфил.

— Вие сте един палячо.

— Да говорим за пари. Искam трийсет процента от сумата, която са ви дали, за да станете съучастник в убийството на мъжа си.

— Ако продължавате така, ще ви залепя един шамар.

— Озаптете военачалника от фламандската гвардия, който носите в себе си. Вие сама се включихте в играта на убийците на мъжа си. И като връх на всичко се свързахте с жената на Алеман, за да ви продаде цялата документация на счетоводителя. Предайте на гангстера, който я е купил, че подготвям материал и ще го представя на специална пресконференция.

— Стремях се единствено да запазя спокойствието на децата си. Случаят е приключен. Убиецът е задържан, а вие прекалихте. Нямах, а и сега нямам нищо против да стигнем до споразумение относно заплащането. Ако сте имали това предвид, можете вече да се откажете от случая.

— Заплашили са ви, че ще ви отнемат пенсията.

— Никой не ме е заплашвал.

— Или са ви обещали да я увеличат.

— Никой не може да ме подкупи.

— Мъжът ви е бил убит от същия човек, който сега се стреми да потули цялата работа.

— Вие сте луд. Приличате на онези палячовци, които играят ролята на Наполеон и накрая започват сами да вярват, че са Наполеон.

— Предайте му това, което ви казах. Следвам го по петите и името му ще се появи на първа страница във всички вестници.

— Вземете. И повече не искам да имам нищо общо с вас, нито да нося отговорност за постъпките ви.

До купчинката мидени черупки се появи полусгънат чек. Карвальо облиза пръстите си, сетне ги избърса и взе чека с най-голяма предпазливост.

— Двеста и петдесет хиляди песети. Не е зле.

— Това е много повече, отколкото печелите за цяла година.

— Баща ми се пенсионира с осем хиляди песети на месец, след шейсет и пет или седемдесет години работа, тъй като още от петгодишен беше тръгнал да пасе кравите. Ако бях продължил кариерата си на преподавател по социология на литературата, сега щях да печеля около трийсет хиляди песети на месец. Петнайсет по трийсет хиляди — четиристотин и петдесет хиляди песети годишно. Видяхте ли? Сметката ви е била неточна. Въпреки всичко не е зле.

— Госпожо, имате ли нужда от помощ?

Отново дългокосият полицаи, а до него още един пазител на закона, предрешен като специалист по перуанската аграрна реформа.

— Вие пътувате под ескорта на Шести флот, госпожо Жаума.

— Престанете с тези глупости. Прекалено търпеливи сме с вас.

— Не ми досаждаше. Дойдох по собствено желание и вече бяхме свършили.

— Не забравяйте да уведомите вашия съдружник и защитник. Скоро ще го пипна.

— Няма да пипнете никого. И се дръжте прилично, че ще ви арестуваме.

Конча Ихар се отдалечи, потропвайки с токчета. Двамата полицаи се поколебаха и накрая се облакътиха на бара, без да изпускат Карвальо от очи. Детективът се изправи и се загледа в неспокойното оловно море. Ръмеше. Морето сякаш негодуваше срещу плахите капки, падащи от небесата. Няколко пъти пое дълбоко въздух, за да прогони

от душата си зловонния дъх на тревогата. Усещаше близо до сърцето ободряващото присъствие на един чек, който не можеше да възмезди страха от смъртта, но щеше да увеличи текущата сметка, която Карвальо пазеше за стари години. Ако станеше един от онези старци, дето се изпускат в леглото, банкнотите по хиляда биха били чудесен абсорбиращ дюшек.

„Май пак сте се напишкали, господин Карвальо.“

Или пък:

„Гаден старец! Пак си се напикал!“

Коя от двете реплики щеше да прозвучи — това зависеше от сумата на спестяванията, акуратно погребани под сивата плоча на спестовната книжка.

— Никакви банки, Пепе, никакви банки. Банките фалират и поглъщат парите ти. Спестовните каси са по-сигурни.

— Да, тате, но дават по-малък лихвен процент.

— Но са по-сигурни.

Или можеше да купи земя и да я препродаде, когато се пенсионира. Макар че по това време, ако демокрацията продължи да напредва, вероятно ще бъде по-трудно да се спекулира със земята. Ами ако е дошъл социализмът? Тогава ще има чистички и ефикасни приюти. Ще му закачат пластмасова торбичка и ако се изпусне, докато спи, урината ще отиде в общия колектор за пречистване на урина, която след това ще послужи като чиста вода за общо ползване. Център по геронтология „Антонио Гутиерес Диас“. Ще изгарят тленните останки в крематориума „Пере Портабеля“ и после ще разпръскват лекия прах из Гората на Вечната материя „Фридрих Енгелс“. „Най-тъпото ще е да ме убият точно сега, в разгара на общинските избори. Хем няма достатъчно места на гробищата, хем ще ме съпроводят само подсмърчащите Чаро и Бискутер. А какво ли ще стане с Бискутер?“ Ще трябва да го подготви. Най-добре ще е да започне работа в някой ресторант, има данни за добър готвач. Но какъвто си беше кльощав, грозноват и недоразвит, Бискутер предизвикваше отвращение или съжаление, а расизмът не се отнася единствено до цвета на кожата, а и до ръста, големината на носа, вида на косите, погледа. Ще трябва да направи завещание, та в случай на внезапна смърт спестяванията и къщата във Валвидрера да останат на Чаро и Бискутер. Избата ще завещае на Бромуро, за да се самоубие, напоявайки черния си дроб с

отбрани вина. След няколко часа заплахата, която пренасяше Конча Ихар, щеше да предизвика реакция. Карвальо реши да я изчака въоръжен. Излезе с твърди стъпки от ресторанта щом чу сигналната сирена на корабчето. Двамата полицаи се качиха след него на борда. Седнаха така че да го виждат. Не разговаряха помежду си. Оглеждаха хората, сякаш ги класифицираха на действащи и потенциални престъпници. Стъпи на сушата и тръгна пеш към клона на Спестовната каса, за да внесе чека.

— Извинете, не си нося книжката. Бих искал да внесе сумата на две други лица. Те ще дойдат да се подпишат после.

— Попълнете тая бланка.

Трябваше да напише пълните имена на Чаро и Бискутер. Как ли се казваха? Не знаеше нито името на Чаро, нито на Бискутер. Чиновникът не беше от тия, които приемат галени имена или прякори. Спестовна книжка на името на Хосе Карвальо Лариос, Чаро и Бискутер би била повод за съвещание поне на управителния съвет на Обединените спестовни каси. По дяволите! Тръгна към кантората, за да попита за пълните имена и да вземе пистолета. Седна на въртящия се стол. Бискутер чистеше бакла и вдигна укорително очи, когато видя Карвальо да оглежда механизма на пистолета „Стар“.

— Винаги ли носите пистолета със себе си?

— В тая страна човек трябва да ходи въоръжен.

Бяха съблекли саката си и се изкачваха по пътеката към върха на хълма, откъдето се виждаше Долината на смъртта. Жаума твърдеше, че не е любител на пейзажите, но мястото наистина е внушително. Карвальо идваше за трети път на платото от червена пръст, откъдето на един хвърлей се откриваха бледовиолетовите възвишения на Забриски Пойнт. Планини за самоубийци, устремени насам откъдето връщане няма — към мястото на пълната забрава, където се чувстваш единствена жива частица в пустинния свят, освободена докрай от страха, че ще посегнат на тялото и душала ти. Жълти, черни, сини, зелени, червени потоци браздяха дъното на обвеяната от ветровете долина, над която се спускаха първите сенки на нощта.

— Ако не побързаме, няма да успеем да си направим снимки на Забриски Пойнт и ще пристигнем много късна в Лас Вегас.

— Аз искам да видя шоуспектакъла на Ан Маргрет. Това е първият ѝ гастрол след катастрофата и пластичната операция.

Дитер искаше да прави снимки, а Жаума — да види отблизо един от своите еротични символи. Забързаха към бораксовите хълмове на Забриски Пойнт. Камерата на Ромберг успя да заснеме Карвальо как крачи към пурпурночервения от залязващото слънце хоризонт.

— За вас екскурзията свърши. Дойдохте само за да видите отново тези планини от талк.

— Да.

— Не ви ли блазни животът в Лас Вегас?

— Нямам нищо против него, ала исках да видя това тук.

Дитер отхвърли предложението на Жаума да го смени на волана. Може би се страхуваше — сам Жаума бе признал, че не умее да кара коли с автоматично превключване на скоростите — или пък ненавиждаше пасивната роля на пътник. Над пустинята бе притъмняло, но все още се открояваха пробягващите покрай тях сухи храсти, обезцветените и изоставени дървени постройки, далечните очертания на пътя към някакъв индиански резерват, който Жаума отказа да посети.

— Искам да видя Ан Маргрет и да поиграя. Утре ще трябва да навестим магазините и да видим какво купуват хората. С Дитер сме дошли и по работа, а в Лас Вегас животът започва след залез. Какво ще правите утре?

— Ще се върна в Сан Франциско.

— Дотук и обратно, така ли?

— Харесвам Долината на смъртта.

— Бях я виждал само от самолета и във филма на Дисней „Живата пустиня“.

— Ако ви останат няколко дни, наемете едно самолетче и прелетете над каньоните. Особено по Колорадо. В едно странично ждрело има образувания, подобни на гора от мъжки полови органи от пръст, плод на ерозията. Много стимулиращо зрелище.

Жаума обеща да направи екскурзията, макар и само за да види гората от мъжки полови органи.

— Ще коленича там и ще се помоля и моят да бъде голям и вечен като тях.

Лас Вегас се появи внезапно като светец мираж наред пустинята. Дитер натисна педала на газта. В сефардските очи на Жаума отблясъците на приближаващите се светлини се смесваха с разгарящия се в него огън от предвкушаните наслади. Сякаш навлизаха в някакво електрическо многоцветно слънце, чието единствено предназначение е да раздава обещания за щастие. Лас Вегас отново ги смая, въпреки че и тримата бяха постоянни посетители — Карвальо, защото преподаваше в близката до града школа на ЦРУ, а Дитер и Жаума, защото ръководеха производства, свързани с този приказен свят.

Жаума беше запазил места в „Сандс“. Дадоха им отделни бунгала граничещи с пясъците на пустинята и обкръжени от героично поддържани пищни градини, които младите служители на хотела кръстосваха с камионетки.

— Преоблечете се бързо, Карвальо. Спектакълът е в „Цезар“, а първо искам да вечерям.

Пушени колбаси с мозелско вино. За десерт — пресни тайландски плодове. Съвършен по вкус и градус калвадос. Поглед, вперен в обличените като със завеси дами и в надменните господа, докарани както обикновено със зелени карираны костюми, тип „Уелски принц“, жълти обувки, червени ризи и верижки от масивно злато вместо вратовръзки. Келнерките бяха предрешени като Клеопатра в момента на агонията, когато змията впива зъби в шията ѝ — стига одеждите на Клеопатра да са били толкова къси, че да даряват римските нашественици с гледката на нейния задник.

— Пак ли носите пистолет под мишницата?

— Той е нещо като придатък.

Шоуспектакълът на Ан Маргрет беше открит с бразилските мелодии на Сержио Мендес — професионално съвършенство, съответстващо на вкуса на публиката, съставена от богаташи, авантюристи и младоженци. Всички бяха във вечерно облекло, а костюмите с английска кройка, роклите закупени в Париж или във филиали на Ню Йорк и Лос Анжелос, отговаряха на неподражаемия вкус „decontracte“^[1] на американците. Всъщност главното в случая беше начинът, по който дрехите стояха на тия тела, привикнали към културата и движенията на каубои или фермерки, преселници, отправили се към Запада, Изтока, Севера, Юга, Тихия океан, Средиземно море и Северния ледовит океан. Ан Маргрет се появи — беше дребна, но прекрасно сложена, а след пластичната операция лицето ѝ бе придобило лукаво кукленско изражение. Гласът ѝ беше детински, но го владееше добре. Танцуваше страхотно, както няколко пъти повтори Жаума. Маргрет вдигна публиката на крака, когато съобщи, че на една от масите в безкрайната декорирана в египетски стил зала седи самият Елвис Пресли. Бившият млад рокер, подражавайки на самия себе си отпреди десет-петнайсет години, се надигна, приветстван от възторжените писъци на почти четирийсетгодишни жени, открили явлението оргазъм преди десет-петнайсет години под звуците на рока. Всички бяха станали и търсеха с очи острова, където идолът излагаше на показ внушителните си телеса, пристегнати в младежко одяние. След като поздрави присъстващите, той се оттегли, обкръжен от телохранители, които разблъскваха безцеремонно дамите, впуснали се да искат автограф или да докоснат бившия кумир. Излизането на Пресли успокои духовете, отново се възцари полумрак и спектакълът продължи. Жаума пожела да се приближи до сцената, за да огледа отблизо шевовите по лицето на Маргрет. Върна се зашеметен.

— Тя е съвършена! Тя е съвършена!

Тръгнаха към изхода, преди тълпата да се разпръсне, за да заемат място край игралните маси. Игралните автомати приличаха на работи в електронно вечерно облекло, докато от зеленото сукно на стотиците маси се излъчваше порочността на отминали времена, умножена от демона на благоденствието. Дитер хлътна из коридорите между

автоматите. Жаума завзе един стол до масата, където се разиграваше бакара. Карвальо огледа подиума с форма на древен египетски кораб, върху който свиреше оркестър от римляни от първи век преди новата ера. Яките полицаи обаче, които пазеха касата, бяха от този век, в един от цветовете на представителите на властта: сиво, каки, бежово, кафяво. Тези бяха в кафеникаво с висящи на бедрата огромни патлаци в кобури от бяла кожа. Карвальо прежали пет половиндоларови монети на игралните автомати и после се подготви да скучае дълго, като видя заслеплението, с което Жаума следеше ходовете и губеше. Дитер беше предприел мъченическа обиколка — изреждаше игралните автомати един след друг с методичната акуратност на немски механик, дошъл да провери как работят. Карвальо си поигра известно време с погледа на младата пълничка еврейка, заобиколена от цял клан зяпачи, които наблюдаваха с ирония игралната маса. Използва едно краткотрайно разсейване на клана, за да я попита дали няма да си опита късмета.

— Моята религия ми забранява да играя.

Каза го с овлажнели устни, но на Карвальо му се стори, че гласът ѝ излиза от двете едри кълба, които надничаха от деколтето на розовата тюлена рокля. Целият клан беше настанен в „Холидей Ин“ и Карвальо ѝ предложи да я придружи, за да ѝ покаже „Сандс“.

— Това е хотелът на Синатра.

Мургавата красавица погледна към своите роднини. Застаналият в центъра на групата мъж с черна къдрава коса и едри груби черти ги наблюдаваше.

— Не мога. Вече си тръгнахме.

— От Сан Франциско ли сте?

— Не, от Овосо, трудно ще го намерите на картата. Дойдохме да отпразнуваме златната сватба на свекъра и свекърва ми.

— Жалко, че не можете да дойдете в „Сандс“. От моята стая се вижда Сахарската пустиня.

Тя се върна при племето си с грейнало от огромно задоволство лице и увисна на ръката на снажния евреин, като че ли се завръщаше от пътешествие в Синайската пустиня. На Дитер му оставаха още двеста и тринайсет игрални автомата. Жаума дори не забеляза знаците, с които Карвальо се опитваше да привлече вниманието му от другия край на масата. В един момент той вдигна очи и срещна очите на Карвальо. Погледът му беше мътен, като на изпаднал в треска играч.

Гледаше Карвальо, сякаш не го познаваше, и отново вторачи очи в ръцете на крупнето. Карвальо му махна колебливо. На входа отново се обърна, за да погледне за последен път Жаума, опрял брадичка на облакътените си на масата ръце.

[1] Свободен, небрежен (фр.). — Б.пр. ↑

Бискутер беше приключил с чистенето на баклата и му предложи шепа от най-крехките шушулки. Карвальо ги сдъвка и устата му се изпълни с гъст приятно горчив сок. В този момент иззвъня телефонът. Възпря нетърпеливия Бискутер, изчака телефонът да иззвъни няколко пъти и вдигна слушалката внимателно и боязливо, сякаш свързваше или обезвреждаше бомба със закъснител.

— Ти ли си Карвальо?

— А ти кой си?

— Слушай, тук сме с годеницата ти и я караме екстра. Но искаме да поговорим с теб. Ела кротичко, самичък и без играчки по джобовете. Чакаме те в нейното апартаментче. Ако закъснееш, ще се позабавляваме с мацката, а ние сме много придирчиви.

Слушалката щракна. Карвальо сложи пистолета в едно чекмедже и пхна в джоба автоматична кама.

— Обади се след час в апартамента на Чаро и ако забележиш нещо странно, позвъни на Нунес и Биедма. Всичко ще им разкажеш, каквото и да се е случило.

— Ще дойда с вас, шефе.

— Ти ще останеш тук и ще се заключиш отвътре.

— Да се обадя ли на полицията, ако стане нужда?

— Ще я извикаш само ако ти откраднат баклата.

Стигна задъхан пред входа на къщата, където живееше Чаро. В асансьора се опита да успокои дишането си и когато пхна ключа в бравата, бе уверен, че има вид на мъж, способен да овладее всякакво положение. На една педя от вратата го чакаше притежателят на гласа от телефона. „Бивш боксьор“, помисли Карвальо при вида на счупения нос, смален още повече от широката усмивка на олигофренското лице.

— Това се казва точност. Влизай с вдигнати ръце.

В дъното на коридора го чакаше друг, нисичък, с издути на коленете панталони и с толкова високи подплънки на сакото, че му стигаха до ушите. Боксьорът опипа откъм гърба му мишниците и претърси джобовете.

— Тоя нож за какво ти е? Да си режеш ноктите, а?

Дъхът на боксьора сгряваше тила му. Тласкан от него, той мина покрай дребното човече и се озова в хола. Чаро беше с разголени гърди, но с пола. Двама внушителни мъжаги я държаха за ръцете. Щом видя Карвальо, тя избухна в плач. Детективът понечи да се завърти на

един крак, ала точно тогава го ритнаха. Изгуби равновесие и се строполи по гръб. Боксьорът стъпи върху слабините му, а малкият го ритна в хълбока. Седна на пода и се опита да се предпази с ръце, но получи нови ритници. Прекараха кърпа през шията му и го дръпнаха назад, за да падне отново по гръб. Извъртя се ребром и със свити крака се прицели в коленете на този, който беше най-близо. Боксьорът се олюля и се вкопчи в дивана, за да не падне. Карвальо вече се беше изправил и замахна с юмрук към нисичкия. Дребосъкът отстъпи пред удара и отвори ножа, който бе взел от Карвальо. Чаро изпищя и когато Карвальо се обърна, видя, че с ръка стиска гърдите ѝ, сякаш се опитва да я задуши. Скочи по посока на момичето, но се блъсна в грамадата на съвзелия се бивш боксьор. Първото кроше го уцели в черния дроб, второто в гърдите, третото в слепоочието. Зашеметен, той залепи двете си ръце върху лицето на бившия боксьор и се засили с главата напред към устата му. Събори го и се озова на пода върху него. Едно ръчище сплеска носа му и взе да бутва главата му нагоре, сякаш се опитваше да я откъсне от тялото, докато другата ръка забиваше каменни юмруци в хълбока му. Впи палци в очите на падналия и на виковете му дотичаха другите трима, които заритаха Карвальо с пръхтене.

— Бягай, Чаро, бягай!

Но тя стоеше като парализирана, със свити юмруци и плачеше, а от устата ѝ течеше слюнка. Карвальо удряше слепешком, безчувствен под дъжда от юмруци и ритници. Повлякоха го за самото до радиатора. Двама възседнаха гърба му, а другите двама сграбчиха ръката му. Леденостудена белезница стегна китката му. Удариха го още няколко пъти и се отдръпнаха. Опита да се изправи, ала установи, че другата белезница е заключена около тръбата на радиатора. Неукротимият естетически инстинкт го накара да се изправи и той застана безсилен пред тях, като оглеждаше едно след друго лицата им на касapi и съдържаше риданието, което се зароди в стомаха му при вида на ужасените очи на Чаро и на покритите ѝ със синини гърди. Дръпна веригата на белезниците, за да провери дали случайно не са зле заключени. Всичко и всички бяха на недостижимо разстояние. Наведе глава, приседна на радиатора и опита да се окопоти. Усещаше болки по цялото си тяло. Навлажни с език горната устна и усети, че е напоен с кръв. Останалите разглеждаха драскотините си. Очите на бившия боксьор бяха зачервени и сълзяха.

— Одрал си ме като педераст. Гледай сега едно представление.

Бившият боксьор се обърна към Чаро и с два плесника я хвърли на пода. Сграбчи късата ѝ коса и я изправи, като с едната ръка стискаше гърдите ѝ, а с другата ѝ запушваше устата.

— Ако викаш, ще скопя тоя педераст, твойто гадже. Хей ти, скопи го!

Дребничкият се приближи до Карвальо с отворен нож. Чаро престана да пищи и избухна в плач.

— Погледни я хубавичко, мръсно копеле, сводник. Не сме я оправили всичките само защото предпочитаме девствениците, а тая е по-голяма курва и от кокошките. Можем обаче да ѝ изгорим пиците с цигари. Всички сме пушачи. Или пък да ѝ обезобразим личицето с бучка захар.

Беше извадил бучка захар от джоба и взе да къса обвивката ѝ мудро, но нервно. Като я обели, посегна рязко към лицето на Чаро. Момичето отскочи панически назад като осъдено на смърт животинче, което не може да избяга. Карвальо плачеше мълчаливо, стиснал зъби.

— Няма да те одера, този път няма. От теб, копеле, зависи дали да се върнем пак и да я наредим здравата. Проститутка с покрито с рани тяло и парче хляб не може да спечели. А знаем и номера с киселината. Но към него прибъгваме само в краен случай, а ти ми се виждаш съобразителен, мръсен педераст, гадно копеле. Ще ти дойде акълът. Да си вървим.

Другите трима се отпавила към вратата. Оттам се обърнаха, за да видят края на представлението. Бившият боксьор застана разкрачен пред Карвальо.

— Виж какво ми направи очите, копеле такова. Защо не повториш, а?

Едно, две, три... крошетата събориха детектива на колене, но със свободната ръка успя да прикрие зъбите си от удара с коляно.

Другият изглеждаше доволен. Показа един плик на Карвальо и после го хвърли върху дивана.

— Прочети го внимателно и се постарай да следваш инструкциите. Ако не, ще се върнем и днешната порция ще ви се стори като аперитив.

Отключи белезниците на Карвальо и отиде заднишком при останалите. Стъпките се отдалечиха. Вратата се отвори и се затвори.

Тихото хълцане на Чаро беше единственият шум, който се чуваше. Избягваха да се гледат. Карвальо стоеше на колене. Чаро беше седнала в един фотьойл, с отпуснати в скута ръце, със зачервени и влажни страни, с насинени гърди и тялото ѝ изглеждаше смалено под тежестта на невидимо презрение.

С чувство на човек, преживял края на света, Карвальо се обади на Бискутер и го помоли да дойде час по-скоро с голямо шише линимент. Още не беше проговорил на Чаро. Момичето продължаваше да хълца унесено. Когато Карвальо сложи ръка върху главата ѝ, плачът стана пронизителен и отприщи всичко, което беше останало в нея, сякаш бе преодолял последните прегради. Карвальо погали зачервените ѝ страни и разгледа със страх хематомите на гърдите. Отиде в банята, пхна глава под крана и едва сдържа спонтанните викове, които като че ли се раждаха от всички точки на тялото. Намокри една хавлия и се върна в хола. Уви главата на Чаро с влажна кърпа и я прегърна, усещайки живата топлина под хавлията. Като я махна, лицето се бе отпуснало и върху него се бяха очертали следи от ударите. Допря внимателно кърпата върху гърдите на момичето и скръсти ръцете му отгоре, за да задържи облекчаващия хлад върху наранената гръд. Разкърши се енергично и притисна ръце към ребрата си. Сви крака въпреки острите иглички, които усети в мускулите. Нямаше нищо счупено и се зарадва. Учуди се, че още не е загубил способността да изпитва радост. Чаро бе наметнала хавлията като шал и оправяше косата с ръце. Явно усещаше болка, защото си пипаше главата внимателно, като сдържаше възклицанията от болка и ги заместваше с гримаси. Карвальо напълни чаша леденостудена вода, потърси аспирин в малката аптечка, върна се при Чаро и я накара да изпие две таблетки.

— Само това ли ти направиха? — попита той, като посочи лицето и гърдите ѝ. Момичето кимна утвърдително, сетне огледа видимите следи от удари по Карвальо и затвори очи. Той се сети, че не се беше огледал, и се върна при умивалника. Другият му Аз беше страховит. Горната устна представляваше някаква разкъсана и отекла маса. На дясната буза имаше два разреза, на слепоочията — хематоми, кърваво петно и съсиреци в средата на одраното чело, а от някаква скрита точка в джунглата на косата към слепоочието течеше полусъсирена кръв. Повдигна ризата. От двете страни на ребрата се бе оформило по едно тъмномораво петно. Свали панталона. Тестисите му бяха подути като черни топки за тенис. Събу се, напълни бидето със студена вода и седна. Някой почука на вратата. Чаро извика да не отваря. Сложи една малка хавлия като влажна превръзка около бедрата си, вдигна панталона, отиде в кухнята, взе една голяма ножица и

тръгна към вратата. Шпионката му откри лицето на Бискутер, превърнато в чудовищно жълто яйце.

— Божичко, шефе, божичко!

Бискутер подскачаше нервно около Карвальо, като оглеждаше нанесените му опустошения. Детективът пое шишето с линимент. Влязоха в хола. Карвальо махна кърпата от рамената на Чаро. Бискутер се изчерви и отклони поглед. Карвальо изля от течността в шепите си и разтърка леко гърдите на момичето. Замени влажната кърпа със суха и се върна в банята, за да намаже на свой ред цялото си тяло. Когато се отпусна в другия фотьойл, вече се чувстваше по-добре. Чаро беше облякла копринен пеньоар и седеше поуспокоена. Бискутер ги гледаше и искаше да каже нещо, но не се сещаше какво.

— Сложи табела „Затворено поради отпуск“ и ела с мен във Валвидрера. Ти също, Бискутер.

— Ако имате нужда от мен, нямам нищо против, шефе. Ако ли не, ще остана на предната линия, пък да видим дали ще посмеят да припарят в бюрото.

— Много добре, Москардо^[1], но аз искам да дойдеш във Валвидрера. Иди да докараш колата ми от паркинга и я паркирай долу до самата врата. Не искам да плаша хората с това лице.

— Сложил съм баклата на огъня. Какво да правя?

— Вземи тенджерата и я донеси. Ще я сготвим във Валвидрера.

— Както наредите, шефе.

Бискутер излезе с „бръм, бръм, бръм“ на уста и Чаро не можа да съдържи смеха си. Карвальо вдигна затворения плик и го пхна в джоба на панталона. Хем му се искаше да го отвори, хем не му се искаше. Чаро проследи движението на плика. Очите ѝ отново се изпълниха със страх. Спогледаха се. Тя с желание да пита, той — с нежелание да отговаря. Карвальо се качи на терасата, където Чаро излагаше на слънце наемното си тяло, на върха на модерна сграда, построена на едно празно място в стария полуразрушен квартал. Облегна се на парапета и зачака идването на Бискутер. Чаро слагаше нещата си в една ръчна чанта. Угаси светлината във вестибюла. Затвори вратата и когато се обърна, Карвальо видя, че си е сложила тъмните очила. Бискутер им отвори вратите като шофьор от някой филм. Трябваше да излязат на Рамблас, да се спуснат до Паралело, после по улица Урхел и да поемат по нагорнището към високата част на града, докато стигнат

до склоновете на Тибидабо. Схватките по Рамблас бяха започнали. Полицаяте с пластмасови шлемове гонеха демонстрантите към страничните улици. Преследваха с настървение едни или други според логиката, породена понякога единствено от антипатията към бягащите гърбове. Един от бегълците се блъсна в муцуната на спрялата заради задръстването кола на Карвальо и със скоростта на светлината една черна и дълга палка разтърси гърба му със свистящи удари, като че ли въздухът предварително се жалеше, че ще бъде разкъсан от гнева на каучука. Под предпазния пластмасов шлем се виждаше лицето на полицаия със затворени очи и стиснати зъби. Разярен от клаксоните, той се извърна и започна да удря близкостоящите коли, пъхайки палката в полуотворените прозорци. Двама-трима негови колеги го последваха и заудряха безразборно автомобилите, а когато задръстването намаля и колите взеха да се изнизват, ударите попадаха по багажниците като върху задници на бягащи животни. Бискутер караше с наведена глава, а върхът на носа му се беше почти заврял във волана. Уплашена от изстъпленията навън, Чаро непрекъснато затваряше очи и се притискаше към Карвальо.

— Да се махаме от тая скапана страна, Пепиньо! Да се махаме, моля ти се!

Плака почти през целия път. Изкачиха стълбите на вилата все още прегърнати. Бискутер ги следваше с чантата на Чаро в една ръка и с порцелановата, омотана с връв тенджерата в другата. Щом влязоха, Чаро се отпусна в едно кресло. Карвальо започна ритуала по запалване на камината, използвайки за случая „Анатомия на реализма“ от Алфонсо Састре^[2] вместо подпалки. Бискутер разплете мрежата от връв, за да провери състоянието на задушената бакла.

— Сложих и джоджен, шефе. Купих едно пликче от аптеката. Сух е, но придава добър вкус.

Отиде в кухнята и подсвири.

— Ето това се казва да готвиш при добри условия. Ех, ако имах такива уреди в кантората!

Миризмата на яденето отпусна лицата. Дори Чаро наостри нос и макар впоследствие да заяви, че не е гладна, а Бискутер и Пепе били двама диваци, които мислели само за ядене, че от баклата се пълнеело, пък тя не искала да стане като кит, няколко минути по-късно вече

вдигаше капака на тенджерата, душеше с възхищение и за малко не накара Бискутер да припадне, казвайки му:

— Вече готвиш почти като Пепиньо.

Карвальо извади плика от джоба си. Най-напред го сложи на поставката над камината. После го обхванаха опасения, че ако го види, Чаро отново ще се уплаши и разстрои. Пъхна го в едно чекмедже на бюфета и почна да слага масата.

[1] Москардо, Хосе (1878–1956) испански генерал, героичен защитник на Толедската крепост през 1936 г. — Б.пр. ↑

[2] Састре, Алфонсо (роден в 1926 г.) — испански драматург. — Б.пр. ↑

Стаята вонеше на камфор. Останалата част от къщата миришеше на задушена бакла. Хематомите върху голата гръд на Чаро образуваха причудливи цветя на злото. Карвальо не я събуди. Отмести мръсните съдове, седна в свободния ъгъл на дивана, където спеше Бискутер, и взе да пише върху лист хартия, като подбираше внимателно думите. Сложи писмото в плика, който му бяха предали убийците. Облече самото си, пхна писмото в единия джоб, а в другия бележката, която му бе дал наемният убиец. Взе да разтърсва Бискутер за рамото, докато го събуди.

— Ще отсъствам през целия ден. Не пускай Чаро да излиза.

— Ей сегичка ставам, шефе, че тая къща има нужда от голямо чистене.

— Къщата си е добре и така. Внимавай и не пускай никъде Чаро.

Очите на сънливото човече бяха зачервени. Карвальо опипа пистолета в дъното на джоба. Бискутер проследи жеста му и, изглежда, напълно се събуди.

— Този път няма да ви оставя да излезете сам.

— Този път си нося пропуск.

Слънцето едва се беше показало. Нощният хлад изтръгваше утринни ухания от всичко наоколо: от земята, от боровата гора, от чакъла, който скриптеше под стъпките на Карвальо. Слезе в града по самотното шосе; самотни бяха и градските теснини. Команчите спяха в бърлогите си или започваха да правят гаргара в баните. Светофарите кротко отстъпваха пред неговата припряност. Пристигна пред къщата на Нунес, когато портиерът отваряше входната врата. Пусна плика в пощенската кутия и веднага излезе, без да даде възможност на човека да задава въпроси. Попипа другия джоб, за да се увери, че носи бележката на наемния убиец, и я сложи на съседната седалка, за да може да вижда начертания на нея маршрут:

Имам удоволствието да ви поканя в моето имение в Палаусатор (Херона), за да си поговорим. Чакам ви в събота за обяд и бих бил особено щастлив, ако приемете поканата ми. В Ла Бисбал и в Пале можете да питате за пътя към дома ми, но за да стигнете възможно най-лесно, ви прилагам план.

Подпис: Аржеми.

Автомагистралата изглеждаше построена само за него. Погълна километрите, подтикван от самотата и мекия утринен хлад. Като мина над река Тордера, си спомни за миг Дитер Ромберг, убит за чест и слава на световното равновесие. Излезе през отклонението за Херона-север и пое по шосето към Паламос. Животът започваше да се събужда. Тракторите шетаха из полята. Една камионетка прибираше ежедневната си реколта от премазани кучета. Групи деца изминаваха в индийска нишка километрите, които делиха чифлиците от селското училище.

— Камионите събират ежедневната реколта от премазани деца и кучетата вървят в индийска нишка към училището.

Изрече го на висок глас и после запя с цяло гърла романса от „Момичето от лозовата горичка“^[1]:

*Ти си жената, що аз най-много любя,
на теб аз дарих сърцето си.*

После захвана „Вярна сабя победителка“ от „Севилският гост“, а гласът му пресекна, когато поде хотата от „Тръстът на тенорите“^[2]:

*Обичам те, както майка се обича,
както годеница се люби,
както парите се обичат.
Обичам тееее.*

В Ла Бисбал му казаха, че в тоя час може да закуси нещо солидно единствено в „Ла Маркета“. Малък ресторант с няколко застлани с мушама маси, една жена в кухнята и цилиндроподобен гигант, който му предлагаше какво биха могли да му претоплят по това време: пълнено с малки рачета пиле, морски раци с охлюви, свински крачета, печено яренце, пълнени калмари, печени охлюви със сос винегрет или

само подлучени, пуйка с гъби, готвено телешко, боб с наденица на тиган, няколко вида колбаси собствено производство, наденица, свински бут, свински котлети, бифтеци... Мъжаката продължаваше да изрежда, уверен в съкрушителния ефект на дългия списък. Карвальо поръча морски раци с охлюви.

— Охлювите са повече от раците. Раците са само за вкус.

— Ясно. След това искам боб с наденица на тиган, донесете ми и малко подлучен сос.

Филии хляб с мирис на жито. Гъсто черно вино от онези, които през зимата зачервяват ушите.

— Откъде се снабдявате с това вино?

— Правим си го ние. Имаме лозе на другия бряг на реката.

— Ще ми продадете ли няколко бутилки?

— Не знам кога ще мога да ви ги приготвя. Сега имам много работа.

— Ще се обадите в дома на Аржеми, в Палаусатор, ще питате за мен, Пепе Карвальо, и ще ми кажете дали на връщане мога да мина да взема трийсет-четирийсет бутилки.

Ханджията му поднесе крем пита с борови семенца, наречена „рус“, и една голяма бутилка „гранача“^[3], от която Карвальо си наля три пъти. Излезе от „Ла Маркета“ с увереността, че светът е добре устроен, ала преди това подчерта пред собственика, че най-удобният час за обаждане у Аржеми е между дванайсет и половина и един. Поразходи се из Ла Бисбал, надникна в магазинчетата за керамика и поръча едно керамично пано, изобразяващо розата на местните ветрове: Гаргал, Трамонтана, Гарби... Отново помоли да се обалят непременно в дома на Аржеми между дванайсет и половина и един на обяд, защото тогава щял да знае дали му трябва едно или две пана. Влезе в магазина на един антиквар и поръча дъбова ракла.

— За подарък е. Не помня точно адреса, на който трябва да я пратя. Бихте ли ми позвънили в дома на Аржеми в Палаусатор...

— Знам го. Имението на господин Аржеми е пълно с мебели, купени от този магазин.

— Обадете се към един. Или по-добре малко по-рано и попитайте за мен. Пепе Карвальо. Тогава ще знам точния адрес.

— Не се безпокойте.

В един рибарски магазин, препоръчан от собственика на „Ла Маркета“, купи близо два килограмова раскаса^[4], килограм малки сепии и още килограм риба за супа. Помоли да му ги запазят в хладилника и да се обадят у Аржеми половин час преди да затворят, да попитат за него и да му напомнят, че трябва да мине да си прибере рибата.

— Толкова съм разсеян, че нищо чудно да си тръгна за Барселона, без да я взема.

— Моля ви, не се безпокойте.

И той като Малечко Палечко пускаше трошички хляб, за да запомни пътя, който води до дома на великана човекоядец. Качи се в колата и се отправи към Палаусатор, като спря в Ператаляда, за да научи някои подробности за имението на Аржеми. На няколко пъти спомена името си на различни хора и се поинтересува от репутацията на Аржеми в района и от описанието на имението. Можеше да отиде направо по шосето, което стигаше до оризищата на Пале, или да заобиколи откъм Сант Жулия де Боада. Карвальо опита и двата маршрута. Изкачи се на последния етаж на една изоставена свещеническа къща, за да добие общо впечатление за имението, чиято основна сграда бе солидната къща върху зелен хълм с полегати склонове. Един мотоциклет се носеше с рев по пътищата, водещи към гората, собственост на Аржеми. Суетнята около къщата и димът, който излизаше от голяма скара, издаваха приготовления за обяд на открито. Карвальо реши, че моментът е дошъл.

[1] Известна испанска оперета. — Б.пр. ↑

[2] Известна испанска оперета. — Б.пр. ↑

[3] Вино от специален сорт едро черно грозде със същото име. — Б.пр. ↑

[4] Вид морска риба. — Б.пр. ↑

До оградата го посрещна един горски пазач. Беше стар андалусец. Обади се по вътрешния телефон, скрит в една от кубическите колони на железния портал. Когато вратата се отвори, пред Карвальо се ширна безкрайна ливада, възлизаща полека към къщата. Луксозна поляна, която за няколко години сигурно беше пораснала, колкото обикновена поляна би пораснала за трийсет. Влизането му сякаш послужи за сигнал — хиляди струйки вода бликнаха нагоре и изплетоха мрежа от блясъци и свежест, замъглявайки с воден прах хоризонта. Инсталацията оросяваше над половин хектар ливада — водна феерия, достигаща естетически висоти. Един прислужник с луксозен вид теглеше две афгански хрътки, които не спираха да лаят по мизерната кола на детектива. Пътеката се отклоняваше от ливадата към покрита с чакъл площадка, с островчета от магнолии, акации и огради от лаврови храсти и олеандри. Стените на имението бяха стратегически скрити под пълзящите глицинии, бугенвиллии и дива лоза. Растителната мрежа заобикаляше добросъвестно прозорците в строг романски стил, които антикварите бяха взели от древните пиренейски църкви, изоставени от свещениците на прилепите и на същите тези антиквари. Романски вътрешен двор обграждаше скарата от ковано желязо и едри достолепни камъни. Около нея се суетяха две жени и един мъж, които приготвяха жарта за великолепно и по всяка вероятност внушителна порция скара. Под наскоро изчуканата каменна арка го очакваше Аржеми в къс копринен халат и дълга хаванска пура в ръка. Беше застанал в центъра на вратата, така че най-горният камък, където бе изписана годината на построяване, стоеше като балдахин над добре подстриганата му сива коса.

— Карвальо, да знаете как се радвам да ви видя.

— Ехо, татенце!

Викът дойде от амазонката с мотоциклета, докато профучаваше като мълния покрай вратата на къщата. Карвальо успя да види едно дълго и светло тяло, увито в кожа, с усмивка като на реклама за паста за зъби.

— Това е дъщеря ми. Вкъщи я наричаме Солитуд, в чест на големия романист Виктор Катала.

— Дъщеря, която има майка и баща?

— Така мисля.

— Да не сте я заченали заедно с някой рекламен агент? Напомня ми една реклама, която беше на мода в Сан Франциско, когато се запознах с Жаума. Русо момиче, безспорен американски тип, гледа минувача от един крайпътен плакат и му казва: „Everybody need milk“. Тоест: „Всички имат нужда от мляко“.

Аржеми се разсмя, докато прегъваше ниската си пълна фигура, за да покани Карвальо да влезе. Във вестибюла, разположен на около половин километър площ, бе събрано най-доброто от най-добрите антикварни магазини на Общия пазар. Оттам преминаха в хол, проснат под ансамбъл от каталонски сводове, които също имаха вид на победители в конкурс за най-голямото и най-добре запазено в това отношение. Холът се състоеше от три части, отделени от три ориенталски килима: едната бе предназначена за гледане на телевизия, другата за четене и третата за разговори. Натам именно го поведе Аржеми. Отпуснаха се на хищните дивани, които ги погълнаха шумно и меко като подвижни пясъци.

— Тук е душата на къщата, Карвальо. Ако този дом можеше да говори! Било е имение на най-големите богаташи в тоя край. По време на първата Карлистка война се разорили и най-големият син заминал за Куба, където забогатял. Върнал се, купил отново къщата и извършил първите подобрения. След Гражданската война семейството отново претърпяло финансов крах. Тогава я купил моят тъст и започнал ремонтите, които са я превърнали в това чудо. Аз направих останалото. Тук са вложени десет години труд и цялото ми въображение, отдадено на мечтата да притежавам къща, която да отговаря на културата и желанието ми да живея добре. После ще ви покажа избата, покрития басейн, миниголфа в източната част и великолепната оградена гора, пълна с коркови дъбове, където аз самият развъдих елени и катерички — любимите ми животни. Знаете ли кое най-много ми харесва в гората? Гъбите, които никнат в края на август. Тук ги наричат „флотес де суро“. Не знам кастилското им название. Може и да няма такова. Кастилците не знаят почти нищо за гъбите. Впрочем нали ще обядваме заедно?

— Зависи какво ще ядем.

— Месо на скара. Местно производство. Телешкото от Херона е прочуто, но ви уверявам, че най-доброто в тая провинция са

агнешкото, надениците, прясната сланина, зайците. Отглеждам ги със същото, с което се хранят и горските им събратя.

— Вие, господин Аржеми, ядете всякакъв вид животни. Телета, зайци, прасета, агънца, германци и дори някои от приятелите си.

— Виждам, че искате да говорим по същество. Още ви боли от понесените удари. Повярвайте ми, бях разтревожен от мисълта, че моите хора са попрекалили. Лицето ви е доста представително.

Луксозният прислужник влезе и попита за Карвальо.

— Търси ви господин Савалс от Ла Бисбал.

След снизходителното „моля“ на Аржеми Карвальо взе телефона и подчерта пред собственика на „Ла Маркета“ часа в момента, мястото, където се намира, и че към четири следобед ще мине да вземе бутилките.

— Както виждам, работата с тия бутилки е била наложителна.

Аржеми изрече думите навъсено, но с разтеглено от усмивка мускулесто лице.

— Така. Това вчера беше предупреждение. Вие прекалихте. Разбрах, че заплахата ви към Конча е чисто самохвалство, но за всеки случай реших да пипам здраво.

— Когато заплаших Конча, все още се колебаех между вас и Фонтанилас.

— Абсурдно колебание, което не прави чест на професионализма ви, Карвальо. Фонтанилас е бъдещ депутат в правителството, без големи амбиции и качества. Трябваше веднага да се усъмните в мен. Когато излезете от тази къща, ще бъдете в смъртна опасност.

Отново влезе прислужникът.

— Този път ви търсят от „Тера и Фок“, пак от Ла Бисбал.

Карвальо каза почти същото както преди. Аржеми беше потънал още повече в креслото. Очите му святкаха.

— Тази застраховка ви е излязла доста скъпичка.

— Това не е всичко.

— О, колко сте забавен. Да продължим. Вие знаете, че официално всичко е наред. Жаума е намерил вече убиеца си. Ромберг изчезна, погубен от собствената си криза. Властите смятат, че вие сте прекалено старателен. Няма какво повече да вършите. Подозирам, че не сте моралист. Нали? Не. Вие не сте моралист. Така че ще ви дам онова, което искате — ще се уверите, че не сте сбъркали, и ще узнаете

малкото, което все още не сте научили. Като начало, аз не съм убил Жаума с ей тези космати ръце, които господ ми е дал. Не бих могъл, кълна ви се. Аз го обичах и все още го обичам. Безпокои ме например, и то съвсем сериозно, бъдещето на семейството му и току-що успях да намеря купувач на яхтата му. Да се продаде яхта, е трудна работа, особено сега, когато всички се страхуват от демократичната данъчна реформа, която ще засегне предимно излишния лукс. И ако трябва да бъде откровен, това ми се струва справедливо. Крайъгълният камък на една демократична и сплотяваща система е сериозната данъчна реформа. Та както ви казах, аз лично не съм убил Жаума, но наредих да бъде убит. Жаума беше превъзходен мениджър, но му липсваше глобално виждане на ролята на „Петни“. Аз бях доверената политическа фигура на компанията и някои решения и дейности минаваха през ръцете ми. Имам чудесно прикритие — връзката с промишлеността. Но моите функции са далеч по-сложни. Например „Петни“ са много разтревожени за политическото бъдеще на Испания. И то не заради евентуалните загуби, заради това, което би могло да означава една испанска бъркотия в контекста на световната политика и икономика. Логично е, че „Петни“ се стремят да оказват влияние върху испанската политика и ще поощряват всеки прогресивен ход на консерваторите. Но божииите пътища са неведоми. „Петни“ смятат, че само една силна демократична десница би могла да предотврати съблазънта от революционни размирици. Затова трябва да съществува постоянна заплаха от дестабилизация. Вие прекрасно ме разбирате. „Петни“ залагат на един демократичен изход, но финансират насилието, защото, както се казва, страх лозе пази. Нека бъдем искрени, Карвальо. Франко ни даде голям урок. Играе ли камшикът, производството върви. Демокрацията, естествено, не може да използва такива методи, обаче се нуждае от един непрекъснат, мръсен терор, който да тласка хората в ръцете на чистите уравнилители сили. „Петни“ започнаха колебливо да набират средства за тази цел. Когато умря Франко, колебливостта изчезна и Жаума и живописният му счетоводител откриха, че двеста милиона песети са се изпарили. „Петни“ дадоха толкова много обяснения, че Жаума започна да се съмнява още повече. Продължи да проучва и разкри, че моето предприятие бе послужило като прикритие за изтичането на парите от „Петни“ в неизвестна за него посока. Постави ми ребром въпроса.

Обвини ме в злоупотреба, като подозираше, че аз съм свързан с някой висш служител на централата, който прикрива моите злоупотреби. Обясних му как стоят нещата от игла до конец. Тогава стана нещо, което не очаквах. Жаума почувства зова на политическите си корени. Всичко се усложни още повече след атентатите на екстремистите в началото на годината: убийствата на младежи по улиците, покушенията срещу профсъюзни адвокати. Жаума започваше да изпада в депресия и аз си давах сметка за това. Накрая ми определи среща и ми постави ултиматум — трябвало публично да разкрия машинациите на „Петни“. Аз му нарисувах патетичната картина на онова, което го очаква. Икономически и социален крах, както и политически скандал, който няма да бъде изгоден никому. Насилието на екстремистите е добре дошло за центристите, защото покрай него те изглеждат по-малко зло дори за широки кръгове на левицата. За нея пък екстремистите са нещо като алиби — тя не може да разгроми центристите, защото празнината във властта ще бъде запълнена от дивите фашисти. За крайната десница това положение е още по-изгодно. Убиват от време на време, понатупват някого и така успяват да държат левицата на изходните ѝ позиции, като в същото време правят неоценима услуга на реформисткото правителство. Разбира се, аз се захванах с тази дейност след сериозни размишления, с големи колебания и противоречиви мисли. Но дори от прогресивна гледна точка постъпката ми беше оправдана. Жаума не пожела да ме разбере. Посъветвах се с „Петни“ и единственият изход беше да го убием. Вие объркахте нещата. Всъщност вие, Конча с глупашкото ѝ пуританство и Нунес, който както винаги няма какво да прави. По ваша вина се наложи да убием Ромберг, а после да хвърлим и много пари. Не можете да си представите колко струва да купиш убиец, готов да мине през съдебен процес, три-четири години затвор и всичките му последствия. Струва много пари. В замяна на това документите на Алеман ми излязоха евтино. И още по-евтино ще ми излезете вие, Карвальо. Почти гратис.

Сега следваше обаждането от рибарския магазин. Карвальо се съгласи, че Аржеми имаше право да се смее.

— Какви други гаранции потърсихте?

— Пълно обяснение на случилото се, предадени в ръцете на доверен човек.

— Също като в романите. Бихте могли да ме поразтревожите. Казах ви, че ще ми излезете почти гратис. Почти, като изключим обяда, на който ви каня с удоволствие. Бих искал да ви почерпя освен това с нещо наистина изключително.

Повика префърцунения си прислужник с едно златно звънче.

— Купих го във Виена. Франц Йозеф употребявал това звънче, когато искал да спи със Сиси. „Зън-зън“ и тя дотичвала като кученце. Моля, донесете ми бутилката за която ви говорих.

— А Ромберг? Как умря?

Аржеми изчака слугата да се оттегли.

— Безпредметно е да говорите пред прислугата. Плащам им толкова добре, че биха извършили убийство, ако им наредя. Ромберг ли? Умря, разбира се. Напразно го търсят. Случаят с Жаума ни послужи за урок и решихме да не оставяме никакви следи. Не знам подробности за смъртта му, но подозирам, че хората от специалните служби са доста диви. Не си играят на шикалки. Аз не ги познавам. Разполагам с мрежа от посредници. Например този Распал. Безсмислено е да го търсите. Той купи бара от тъщата на Мошеника, за да направи дискотека, и пази всичките документи на Алеман. Смята да ги подари на библиотеката на Висшата школа за мениджъри. Естествено, тези, които ме компрометираха, бяха унищожени. Но всичко останало съвпада.

Прислужникът донесе сребърен поднос, който беше като продължение на ръката му, образуващо съвършен прав ъгъл с нея. На подноса имаше прашна бутилка вино и две широки кристални чаши.

— Забележете. Това е „Нюи дьо Сен Жорж“ от шейсет и трета. Донесох десет каси от Франция точно преди година и производителят ме посъветва, че е най-добре да ги оставя да отлежат поне една година, преди да опитам виното. Двамата с вас заслужаваме да изпием първата бутилка.

Прислужникът я отвори. Аржеми веднага взе тапата и я помириса дълбоко със затворени очи. После я хвърли на Карвальо, който я хвана във въздуха.

— Помиришете, помиришете. Превъзходно вино.

Карвальо съжали, че го е помирисал, когато вече бе влязъл в играта.

— Кажете, нали е великолепно?

Виното изпълни прозрачните търбуси на чашите и малкото вирче заискри в наситено червено, най-наситеното червено на света. Прислужникът подаде едната чаша на Аржеми, а другата на Карвальо. Поздрави с глава и се оттегли.

— Пийте, Карвальо. Това е истински шедьовър.

Погледите им се срещнаха. Между тях плуваше само сардоническата усмивка на Аржеми, която постепенно се стопи, докато Карвальо изливаше чашата си с вино върху килима. След това детективът стана, без да скрива болката, която все още се таеше в мускулите му. Обърна гръб на Аржеми и тръгна към вратата. Не се обърна, когато Аржеми каза със спокоен глас:

— Жаума не заслужаваше жертвата, която направихте. Хиляда деветстотин шейсет и шеста е велика година за бургундското вино.

Карвальо се качи в колата. Изчака мотоциклетът да го отмине, за да види още веднъж това светло, младо и дълго тяло, което се нуждаеше от мляко както всички. Потегли, премина през услужливо отворения от пазача портал и продължи машинално да кара по пътя, който излизаше на магистралата. Цялото му съзнание бе изпълнено от израза *самотата на мениджъра*. Няколко минути по-късно караше по обратния път за дома си, като си тананикаше тези три думи с мелодия, която никога преди не беше чувал и която никой никога нямаше да чуе.

ПИАНИСТЪТ

*Виж само какво ми сториха.
Беше най-хубавото, което имах,
но дойдоха те
и разрушиха песента ми, мамо.*

*Виж само какво ми сториха.
Беше най-хубавото, което имах,
но дойдоха те
[и стъпкаха душата ми с лека
ръка, мамо.*

(Из
песента „What
have they done
to my song,
ma?“^[1],
изпълнявана от
Мелъни)

^[1] „Какво сториха с песента ми, мамо“ (англ.). — Б.пр. ↑

I

Ако лампата имаше крушка, вероятно щеше да я запали. Нелепо е. Не я запалва, понеже няма крушка.

— Пък и защо ли ми е да я запалвам?

Изрича го високо и струята въздух надига чаршафа върху устните му. Залязващото слънце тлее в пурпурни багри в десния ъгъл на стаята, където една гредка излага на показ разядената си плът. Изважда единия крак изпод чаршафа, повдига го малко и го оглежда, сякаш ще го купува. Кракът му е като мъртъв, с болнавия восъчен цвят на предизвестената смърт. Скрива го бързо, почти крадешком, когато чува стържещия звук, изтръгнат от ключа в бравата, и въпреки че не може да е друг освен Луиса, той пита:

— Луиса?

— Да. Аз съм. Кой друг може да е по това време?

Луиса сумти. Претоварена от работа и пазарски чанти, с измъчено от тежестта тяло, тя си пробива път през коридора и храбро стига до кухнята, където чантите, въстанали срещу старанието, с което са били крепени до момента, падат на пода, устремени към непоправими бели.

— По дяволите! — извиква Луиса в кухнята, а той долавя страха й, че яйцата са се счутили.

— Слава богу! Не са се счутили.

— Може да се използва. Явно има едно счупено.

— Ядат ли ти се бъркани яйца за вечеря?

— От няколко часа си мечтая само за това. Направо телепатия.

Луиса не идва при него. Предпочита да подреди покупките. Да подготви бъдещето на вечерта.

Днес ще излезем.

Уморен съм. Но е доволен, понеже ще трябва да надвие собствената си умора и да излезе, да излезе с онова усещане за стремглаво излитане, което придава на излизането ръката на Луиса, на тази Луиса, която сега подава мургавото си лице през вратата.

— Ехо!

Мургаво лице, което се привежда, търси устните му и замира там, като го кара да притвори очи.

— Стоиш на тъмно.

— Няма крушка.

— Дяволите да го вземат! Знаех си аз, че съм забравила нещо. Тия дни, като дойде лекарят...

Смотолевя последните думи, сякаш не са важни, но те имат значение, тъй като, щом произнесе думата лекар, всичко се е разклатило, и двамата го знаят, той в ролята си на нелепа жертва, а тя — на палач с угризения. Сяда на ръба на леглото и хваща тъмата, приличаща на мъртъв гълъб ръка, която мъжът е сложил върху чаршафа на височината на гърдите си, сякаш да запуши отвор, през който би могъл да избяга животът. През чаршафа Луиса го гали и опипва с жест на прелитаща птица, за да предизвика неговата мъжественост.

— Мисли ли за мен? Идва ли майка ти? Сложи ли си инжекцията? Претопли ли си яденето, преди да се нахраниш? Имаш ли апетит?

— Всичко е наред.

Не я вижда. Тя е обем, силует на жена, към която изпитва признателност за всесилната топлина на ръката ѝ, приканваща го да се слее с нея и най-вече го кара да се чувства мъж.

— А при теб?

— Както винаги.

— Вечната гадост значи.

— Е, не. Все пак не бива да драматизираме. Сега сме се захванали с анкета за любимите политици на Каталония, по поръчка на един от тях. Всъщност не ни я възлага самият той, а една сродна кантора на негов приятел, на много близък негов приятел.

— Да не са педерастии?

— Не. Просто приятели.

Тя става. Ръцете и погледът ѝ са устремени към отложената къщна работа, но когато вече е на вратата, с гръб към него, се вкаменява от думите му.

— Измил съм пода.

Без да се обръща, тя клати недоволно глава.

— А кой те е карал да миеш пода?

— Аз. Сам се накарах и реших да приема.

— Стана ли ти лошо?

Въпросът сякаш идва от гърба, може би от тила.

— Не. Беше ми забавно. Всъщност това е чудесно занимание. Просто ти се чудя защо се оплакваш, когато го вършиш.

Луиса излиза и отново цялата стая си остава само за него, ала вече не е истинска бърлога, а бърлога с врата и оттатък вратата — безцелната или смислена, един бог знае, шетня на жената, която с резки, решителни движения се суети около изостаналите домашни задачи. Гласът на Луиса планира бъдещето. Ще отидем в „Капабланка“ с Жоан, Мерсе, Шуберт, Ирене, Делapiер, Тони Фисас.

— Тони Фисас ли? Той тук ли е?

— Имал няколко дни почивка и зарязал лекциите си в Нюйоркския университет. Щял да преглежда не знам какви си архиви на Женералитат.

— Вземи да се понагласиш тогава.

— Защо?

— Тони Фисас си заслужава.

— Идиот.

Изад предния план на една чаша пред погледа му изплува лицето на Тони с неговите проникновени и нежни очи, по думите на Луиса и на другите момичета от профсъюза. „Готин е“, казваше Ирене, когато все още използваше такива изрази. Спомня си мъдрата ирония, с която понякога Фисас се прикриваше, когато не знаеше нещо; правилните му черти, гъстата, винаги добре подстригана брада, която сякаш беше своеобразна луксозна опаковка на мъжествеността му. Вентура прокарва ръка по косата, по брадата, по лицето си и всичко му се струва пропито от сумрака или може би от влагата, или от някаква, ледена лепкава мазнина. Прокарва пръсти по кожата на тялото и усеща нещо мазно и лепкаво, особено когато стига до скритата в слабините и под мишниците миризма.

— Ще взема един душ. Включи ми бойлера. Или не, остави на мен.

— На вашите заповеди. Вече е сторено.

Изкарва двата крака изпод чаршафа, след тях тръгва и тялото, сподирено от главата, която остава така, надвесена над дъното на

пропаст, обитавана от собствените му крака и рогозка, made in Hong Kong. С удоволствие потрива стъпала по грапавините на рогозката, подобна на хладна и неравна скала, и му се струва, че с този допир изтръгва от мъртвите тръстикови влакна сетните издихания на живия храст. От кои ли далечни земи е тази тръстика? Дали е расла в жълти, сини или червени реки, каквито са реките в Китай или може би в някое езеро-блато с лотоси и разноцветни риби? Във всеки случай имаше усещането, че стъпва по вкаменена тревна площ.

— Наметни си нещо, преди да излезеш. В коридора става страхотно течение.

Гласът на Луиса го възпира да излезе гол в коридора и го кара да потърси нещо за обличане, ала погледът му се премрежва, завива му се свят и той се озовава на матрака; забитият в чаршафите нос връща собствената му застояла миризма, ръцете лежат безсилни, после се обръща с лице към гладкия таван, от който виси лампа с абажур лале, станала непотребна заради незнайното си страдание, заради някаква болест на електрическите вени, но лампата поне не загнива, казва си той, въпреки че не се движи, а аз ще загния, щом спра да се движа; бавно, за да не ми причернее, бавно се надигам и ето японското кимоно, made in Hong Kong, със синя комета и някакъв японски йероглиф, щамповани в Хонконг, по-леко е от въздуха, тежи точно толкова, колкото да обгърне тялото и да му помогне да изплува. По-скоро чехлите намират краката му, отколкото обратното, и го водят извън стаята. Преодолява тайнственото разстояние до правоъгълника на вратата, което го дели от действителното пространство на дома, споделяно от двама, от територията на съжителството с Луиса, която шумно го посреща от кухнята.

— Майчице, как изглеждаш само!

Едната й ръка е на лицето, а с другата сочи към него.

— Мамичко, какъв ужас! Мамче, Луиса я е страх от човекоядец!

Очевидно човекоядецът е той. Поглежда се в огледалото на бюфета и се вижда — разчорлен, брадясал, с толкова огромни, съвършени сенки, че изглеждат изкуствени.

— Имам великолепни сенки.

— Ами! Просто много си брадясал, а и с тая коса. После ще те подстрижа. Хайде, под душа!

— Какво ще ми приготвиш за вечеря?

Съжалява, че така е задал въпроса, понеже предизвиква майчинския тон на отговора, но макар и да се поправя веднага с едно: „Какво приготвяш за вечеря“, то е заглушено от думите на Луиса:

— Бъркани яйца с домати за господина. Щом господинът си вземе душа и се нагласи, ще му бъде сервирана вечерята. Скоро ще дойдат Ирене и Шуберт. Другите са отишли да вечерят някъде из града, така че направо ще се срещнем в „Капабланка“.

Накъсани образи на стари, повехнали травестити, червени светлини, пиано с вкочанявали от студ струни, мирис на обилно употребяван карбол.

— А защо в „Капабланка“? Не съм ходил там, откакто се наричаше „Касба“. Повече от десет години.

— Шуберт ни предума. Казва, че били наели великолепни травестити, досущ като рисувани от Уолт Дисней.

— Този Шуберт живее сред развалините на собствената си интелигентност.

— Ще вземеш да настинеш. Влизай в банята.

Студено му е, но пренебрегва нареждането, за да подуши възкиселия мирис на доматиите, които се пържат в тигана, в очакване на жълтата лигава течност от разбити яйца.

— Само това искам. Не ми прави нищо повече.

— А, не! Ще трябва да изядеш и едно филе. После ще искаш да пиеш, а стомахът ти — празен.

— Не възнамерявам да пия.

Дразни се, че тя го подтиква да пие. Знае, че то му вреди, и ѝ го казва:

— Всеки път, когато пия, се чувствам ужасно.

— Добре. Тогава не пий.

Но в гласа ѝ няма въодушевление. Сякаш ѝ е все едно дали ще пие, или няма да пие.

— Ако ти е все едно дали пия, или не пия, тогава защо не ти е безразлично дали ям, или не ям?

— Ясно. Значи искаш да се караш. А пък аз — не, а като доказателство за търпението ми ще ти отговоря. Защото дали ядеш, или не, зависи от мен, а дали ще пиеш, или няма да пиеш, зависи от теб. Така че оттук няма да мръднеш, без да си вечерял, а сега — под душа!

И го побутва към банята, оставя го с полуразтворено кимono пред опръсканото с бели окислени петънца огледало, пуска струята, проверява температурата с ръка, отново отива при него, съблича кимоното му, целува го по гърдите, бутва го към тънките нишки на водата, където го оставя сам и дръпва рязко найлоновата завеска, сякаш го погребва завинаги. Водата го кара да затвори очи, а когато отново ги отваря, парата му се струва като балсам върху въображаеми рани, най-вече като че разтваря някаква сива киста, която е усещал между очите. В ръцете си също чувства лекота, те са сигурни клещи, които посягат към сапуна, за да разстелят пяната до всички кътчета на тялото, а устните му подсвиркват песен, която мислеше, че е забравил. Но именно тогава водата го предава, престава да тласка пара, вледенява разстоянието между отворите на душа и тялото му, останало в плен на пяната и пуснатата завеса. Развърта крана за топлата вода, ала успява само да усили студените струи и когато завърта обратно крана, за да го затвори, ледена градушка се опитва с картечни откоси да го изтласка от пещерата. Напразно търси място, до което този камшик да не достига, без да смее да дръпне завесата, защото целият е в пяна и се страхува да не остане така — с кожа на люспи, опъната от сапуна, навеки залепнал по него като зеленикава кора на гущер. Ала ледените карфици не му дават покой и той извиква: „Луиса!“, но не за да му се притече на помощ, а по-скоро да чуе собствения си глас. Да не би Луиса да може да надвие разбунтувалата се в дълбините на електрическия бойлер вода? Жребият е хвърлен, водата няма милост към болното му тяло и той трябва да я посрещне и победи, в края на краищата става дума само за обикновена вода и се гмурка в ледената каскада, от гърлото му се изтръгва вик на камикадзе, а ръцете му необуздано започват да шарят нагоре-надолу, за да отмият с враждебната вода скрития сапун, повдигат я, снижават я, завихрят я, за да я пхнат в дълбоките отверстия на тялото, масажират с нея кожата, за да я сгреят, а нервните му центрове тръпнат от крясъка, който заглушава ледения звук на водата; Луиса изведнъж дръпва завеската и крещи, Луиса крещи, избутва го и той за малко да се подхлъзне, тя се навежда под струята, за да спре водата, а по лицето ѝ е изписано възмущение и ужас, когато го пита защо вика, да не би да е полудял.

— Ами започна да тече само студена вода.

— Затова ли трябваше да крещиш като невменяем?

— Не можех да спра водата.

Луиса го покрива със спасителната хавлии или по-точно спасителката е Луиса, която го бърше и раздрусва едновременно.

— И сам мога да се изсуша.

Дано поне скоро да престанат да му тракат зъбите и да му треперят краката. Господи, господи! Какво би станало с теб, ако Луиса не е наоколо? В ръцете на Луиса хавлията се превръща в мека превръзка за безбройните му рани и той я оставя да го лекува.

— Облечи си халата. Хапчетата ти са готови. И на това му казват халат! Повече прилича на бархетно пенъоарче. Щом взема пари, ще ти купя нов.

— Вече почти е лято.

— Имаш нужда от халат при това течение вкъщи.

Има нужда от халат. Пяната за бръснене покрива лицето му със сняг, подчертава сенките, носа, вдлъбва очите му, вперени в друго същество, което наднича от огледалото, за да провери дали го вижда. Виждаш ли ме? Самобръсначката прави бразда в памукообразния крем и отдолу се показва ивица подмладена кожа. Смъква пяната от лицето си и с отвращение съзерцава сапунената жътва, цялата осеяна с окосени косъмчета, умираща в олющеното дъно на умивалника. Наплисква се и отмива непокорните лентички пяна, останали по лицето. Изглеждаш по-млад с десет години, ще му каже Луиса. Подмладил си се с десет години, си казва сам на себе си и се поизправя в търсене на изгубена младежка стойка. Ала огледалото отразява напиралците през плътта кости, които сякаш искат да оповестят стаената в него смърт.

— Изглеждаш с десет години по-млад.

— А след тия хапчета — с още десет.

— Ще те взема за мой син.

— Още не искам да вечерям. Рано е.

— Лекарят каза да ядеш често.

Купчинка съсиреци от яйца и домати в бялата чиния.

— Защо гледаш с такава погнуса? Не ги ли обичаш вече? Майка ти ми каза, че никога не ти е омръзвало да ядеш бъркани яйца. Естествено, друго си е, като ги приготви майка ти...

Луиса наблюдава под око капризното и неохотно сноване на вилицата, която трупа, копае и рие в чинията, а после полита

полупразна към едва отварящите се устни.

— Да ти поръся ли с пипер филето?

Поръсва го. Двете филета се пържат в тигана. Луиса сядна на масата и изяжда своето сред размисли и дръпвания от цигарата. Ето го и неговия враг — филето в кървава локвичка, изтекла от невидимите пори на убито животно.

— Ако нямаш нищо против, ще го изям, като се върнем.

— Студено ли?

— Ще ми го претоплиш.

— Нали го предпочиташ леко сурово...

— В тия яйца има достатъчно белтъчини и калории, така че мога да изляза и да не ям до сутринта. Не се притеснявай. Ще оживея. Няма да пропусна нито един от танците ви, нито една ваша реплика.

— Хубава работа! Още малко, и ще се изкараш най-големия мълчаливец. Нали, като вземеш думата, дори Шуберт няма време да си отвори устата. Сега си почини, скъпи, отморявай се, любов моя, докато твоята Луиса се нарисува, за да е хубава.

— Гледай да не прекалиш, да не заприличаш на вавилонска курва.

— Доколкото ми е известно, ти никога не си виждал вавилонска курва. Никой никога не е виждал.

— Не, но си я представям.

— Хайде, глупчо, почивай си и да не си посмял да влезеш в банята, докато се оправям, че ще ти метна нещо.

Влиза отново в стаята, за да вземе радиокасетофона, поставен върху нощното шкафче. Слага го до чинията с яйцата, натиска копчето, измъква приличната на таблетка касета, търси страната с „Адажио“ на Албинони. Пахелбел — „Канон в ре мажор“, „Рига в ре мажор“. Албинони — „Адажио в сол минор“ за струнен оркестър и орган. Пренебрегва Пахелбел, като превърта лентата с убийствена скорост, и ето че се извисява „Адажио“ на Албинони със скръбната тържественост на непокорен паж, осъден на смърт.

— Пак ли? — вика Луиса от банята.

— Дразни ли те?

— Мен ако питаш, слушай си го и един милион пъти.

Луиса се появява и му се усмихва.

— Хубава ли съм?

— За какво, за кого?

— За мен самата.

— Много си хубава.

С гримирани очи, с прическа и руж на скулите, тя е заприличала на реклама на самата себе си.

— Изглеждаш като корица на списание.

— А тялото ми е като афиш на „Плейбой“. Искаш ли да се убедиш?

— Не ни се полага до двайсет и трети май. Смятай още петнайсет пъти бъркани яйца дотогава.

— Ще го направим през нощта на първите предстоящи избори. Когато бяха общите избори, се получи много хубаво.

— Много по-хубаво беше през нощта, когато приеха Конституцията.

— Тогава беше върховно.

Луиса се отдалечава по коридора и Албинони привършва, като оставя във въздуха възможността отново да зазвучи. Над масата се реят последните акорди, прелитат над изоставения бифтек, над парченцата тлъстина в чинията на Луиса, над червено-жълтата купчинка недоизядени яйца с домати, над радиокасетофона, над бутилката с вода, над кутийката с хапчета, над запокитените безразборно или положени безжизнени в мръсните чинии прибори — правоъгълна територия, в която царят запуснатост и разруха. С лакти освобождава място и слага една книга и няколко листа — има желание да се съсредоточи, да огледа отстрани преведеното. Отпуска тяло върху облегалката на стола, а очите се опитват да следят текста.

— Ето ти чиста риза.

Луиса му я мята и ризата уж лети стремглаво, ала внезапно пада върху главата му като уплашен парцал.

— Сега ли ще работиш? Попреведе ли нещо?

— Благодаря ти, че не ме питаш „Много ли преведе?“. Така ме улесняваш. Попреведох нещичко. За да бъдем по-точни, приблизително десет реда, но пък наистина добросъвестно. Да ти ги прочета ли?

— Все не мога да запомня какво превеждаш. Струва ми се, че беше някаква старозаветна дрънканица.

— „Мисълта на Томас де Куинси^[1] — антология и коментари“. Днес следобед успях да превода следното: „От детските години непрекъснато ме смущава едно място от «Макбет». То е следното: ударите по вратата, които се чуват след убийството на Дънкан, предизвикваха у мен чувство, което все не успях да си обясня. Ударите звучаха необичайно тържествено и хвърляха убиеца в неописуем ужас, ала колкото и упорито да се стремях да го проумея, минаха много години и така и не узнах *защо* ударите по вратата предизвикват у мен такова впечатление“. Забележи, подчертал съм „защо“, за да го имат предвид да го изпишат в курсив, както е в оригинала. Това е всичко.

— Не си се скършил от работа.

— Очевидно. Но с Томас де Куинси се получава същото като с предишния превод, който в крайна сметка довърших с помощта на Шуберт. Насред умствения напън изведнъж ме спохожда странната мисъл: защо не вземе да се гръмне Томас де Куинси? Какво ме е еня мен, по дяволите, тоя Томас де Куинси? И едва след няколко часа си давам отговора: еня те е за осемдесетте или деветдесетте хиляди песети, дето ще ти дадат за превода, а например днес следобед с тия десет реда не съм изработил и трийсет дуру. Когато трябва да работя, ме заболява гърбът, започвам да се разхождам, правя всичко, което може да се прави в тази клетка, освен да превеждам.

— Ами откажи се от превода или го направи с Шуберт. Той си предложи услугите, при това има търпение, каквото ти липсва на теб.

— Гадно ми е другите да се жертват заради мен.

— Ще си поделите хонорара както миналия път.

— Не. Този превод ще довърша сам.

— Както искаш.

— Имаме ли нужда от пари?

— А ти как мислиш?

— Майка ми е оставила дваисет и пет хиляди песети под настолната лампа в кабинета. Забелязах едва когато си отиде.

В очите на Луиса се появява лукава усмивка.

— Е, добре де, веднага забелязах, но се направих, че не съм. Ще ѝ ги върна следващия път, когато дойде, или ще ида при нея.

— Няма нужда. Щом ти ги е дала, значи е можела да го направи. Не бива да разочароваме майките. Моята ме кани на обяд веднъж

седмично, за да се посъвзема, и от време на време ни изпраща консерви с пастет и трюфели. Тежко им е, задето са създали поколение на безработни.

— Особено на твоите родители, които си въобразяваха, че са родили най-малко някой Айнщайн.

— Да се бяха примирили, че са пръкнали един обикновен каталонец, който с нищо не се отличава от другите.

— Моят обикновен каталонец не си е изял яйцата.

— Обикновените каталонци не ядат бъркани яйца.

— А какво ядат обикновените каталонци?

— Botiffara amb mongetes^[2], или conill amb all i oli^[3].

Луиса загребва с вилицата остатъка от студените яйца и го изяжда.

— Добри са.

Звънва камбанката на входната врата.

— Бягай. Отивай да се облечеш.

И той хуква, сякаш е жизненоважно гостите да го заварят облечен. Вместо да се пригответи обаче, сяда на леглото разкراчен, с ръце на слабините. Оттам слуша неизменния церемониал.

— Вие ли сте, гадове? Влизайте и се разполагайте.

Лиричният глас на Шуберт:

— Нали казвах, че идваме много рано.

Гъгнещият, майоркински глас на Ирене:

— Добре ни посрещат, няма що.

— Къде е Вентура?

— Гласи се.

— Излез от скривалището си, Вентура! Няма смисъл да се бориш срещу природата: такъв те е създала, какво да се прави?

— Когато е добре избърснат и чистичък, Вентура си е много хубав — настояваше Луиса високо.

— Вентура си ми е много хубав! Вентура си ми е много хубав! — занасяше я Шуберт, като имитираше гласа ѝ, и той се почувства задължен да извика:

— Млъкни бе, педераст!

— Леле! Как изрева само! Та това не е моят Вентура, този ще да е друг. Съвсем като лъва на „Метро Голдуин Майер“! Ах, твоята кожа, какво виждам? Част от превода. Вентура работи. Луиса, ами той скоро

ще вземе изцяло да те издържа. Нали знаеш, трудното е първият милион. После всичко е в кърпа вързано.

Облича ризата и надява панталона, обува ботите, прекарва ръка през косата, а с другата опипва неспасяемия мрак в стаята на път към вратата и вече в коридора среща погледите на триото, което в кухнята очаква появата му, както се очаква излизането на актьор.

— Права си, Луиса, като е избръснат и измит, престава да е чудовищен.

— Гнусни завистници! — отговаря Луиса, отива при него, хваща го за ръка и го завежда в кухнята, както се води жених на венчавка.

— Шуберт, все не успяваш да скриеш ниския си произход. Ти си един грубиянин.

— За сметка на това господинът е бивш ученик от Lycée Français^[4], а това придава тежест; Prix d'excellence^[5] и галеник на господин Рибера. Предоставя ти необходимия обществен и културен престиж, без който не струваш нищо в демократична Каталония. Можеше вече да си представител на социалистите в Матадепера^[6], ако не беше станал аполитичен. И ти си избра година да станеш аполитичен... Да вземе да стане аполитичен през хиляда деветстотин седемдесет и седма^[7]...

— Нямах морално право да ме критикуваш. Ти стана социалист преди половин година, откакто спечелиха изборите.

— Аз от малък съм си такъв, ама случайно на двацет и осми октомври хиляда деветстотин осемдесет и втора^[8] го осъзнах.

— О, боже! Все същите шеги, вечните безсолни остроумия — цупи се Ирене. — Няма ли нищо за пиене в тази къща?

Дори мисълта за пиене не успява да оживи ленивия глас на Ирене, а самата тя буквално се разстила като сиропиран сладкиш на един стол. Шуберт разлиства натрупаните до книгата на Де Куинси страници. Вентура ги взема.

— Какво има?

— Още не става за четене.

— Луиса, я го виж! Като че ли е Нобелов лауреат. Аз съм превеждал по цяла книга за един месец и пак не съм скачал като ужилен, ако някой понечеше да хвърли поглед на работата ми.

— Аз не превеждам, аз претворявам.

— А пък аз извайвам. Пукни се.

— Разбирам, че бавността ми може да застраши икономическото състояние на издателството. Но свършенството иска време.

— На издателството му е все едно кога ще предадеш книгата. Колкото по-късно, по-добре, защото нямат пукнат петак.

— Аз също.

— Но не е зле да я свършиш колкото се може по-скоро по две причини. Първо, за да си вземеш хонорара, преди издателството да е обявило преустановяване на плащанията. Второ, за да фигурираш в списъка на кредиторите, в случай че то обяви преустановяване на плащанията.

Очилца на миниатюрист от XIX век, афрокаталонска коса, възпълен, с пухкави ръце, които по-скоро допълват онова, което премълчава, отколкото това, което казва — ето го Шуберт, а неговата приятелка е бялата Ирене — мека и руса, с подчертан вкус към леглото деятелка от Демократичния профсъюз^[9], биоложка, понастоящем учителка по английски в едно пролетарско училище, изоставила биологията и изправена пред трийсет и седемте си години без майчинство; среднощни признания на ухото на Луиса, Шуберт не иска деца, Шуберт гледа песимистично на историята, въпреки че получава стипендия от Женералитат, а общинската комисия по културата му е възложила поръчка, макар да сътрудничи като специалист по архивно дело във фондация „Фигарес“ и е асистент в катедрата по история на университета. Кожата на Ирене е прозрачна, бледа като гласа ѝ, а устата ѝ е хубава, но отпусната под прекомерната тежест на прекомерните думи.

— Ще прием ли, или не?

— Имаме кубински ром, който ни подари бащата на Вентура, и бутилка уиски от моя баща.

— Стига с тая политика на блоковете. Нямате ли някоя европейска бира?

— Защо? Аз пък искам ром — възразява Ирене на Шуберт.

Спокойният израз изчезва от лицето на Луиса, когато тя застава зад Вентура, уверена, че се е скрила от погледа му. По чертите ѝ се изписва възмущение, тя жестикулира и отправя безмълвни упреци към Ирене, които тя посреща с бавно ококорване и едно мудро:

— Какво? Какво казваш?

— Кара ти се.

— Защо ще ми се кара?

— Защото заговори за пиене и се бои, че ще се напия.

— Ама аз...

— Мислиш се за много умен, нали! — обръща се зачервената от гняв Луиса към Вентура, който се усмихва като претърпял несполука математик. — Просто ѝ показвах какви досадници сте всички вие мъжете.

— Хайде сега.

— Разбрахте ли за Рипол? Предложили са му професорско място. Вече му е в кърпа вързано. Той е единственият от нашите, успял да стане професор. То си личеше, че ще отиде далече. Никога не си е усложнявал живота. И знаете ли какво ми рече оня ден? Говорехме за провала на КОСП^[10] и аз казах: „А помниш ли, че като влязохме в партията, никак не беше лесно, при Закона за забрана на политическите събрания и изобщо“. И тоя тип има нахалството да ми отвърне, че никога не е бил в КОСП! „Абе, момче, викам му аз, а събранията у Вентура с Ирене, Луиса и цялата група, какво си мислиш, че беше, а?“ — „А, значи това била партията!“ С други думи, има дебелоочието да ми каже, че не е схващал, че ходи на партийни събрания.

— Е, понеже от време на време по някоя двойка се уединяваше, може да си е мислел, че посещава сбирка по въвеждане в теорията и практиката на секса.

— Едва ли е било въвеждане за него. Нали помните как го наричахме — Член-Философа, за разлика от Ихини, познат под името Златния чук. Ей, Ирене наистина ли му беше толкова голям на Ихини?

— Не си спомням — рече Ирене и взе да клати глава по посока на Луиса. — Ще ни съсипе вечерта. Щом започне да обсъжда онази работа на Ихини, цялата вечер ще ни отиде.

— Макар и да съм аполитичен и парасоциалист, аз съм марксист и търся обективните истини. Дали членът на Ихини е бил мастит, или не, е въпрос на научно доказване въз основа на опита и на изучаване на опита в рамките на общото развитие на класовата борба, разбира се, както и на онова, което тогава се наричаше преодоляване на противоречието от първостепенна важност, сиреч франкизма.

— Магаре.

— Тъпак.

Обидите на жените извикват оргазмена усмивка върху кръглото лице на Шуберт.

— А вие остарявате. След някоя година ще навършите четирийсетака и ще разберете, че сте прекарали най-хубавите си години в търсене на работа или в опити да не изгубите тази, която имате. Още по-зле са дошлите след нас. Онези от Конвергенцията^[11] се сдушват с Женералитат, а социалисти и комунисти — в общините. А наоколо явна и скрита безработица или съзерцателен живот в полуизоставен семеен чифлик в провинцията, в случай че си от фамилия на земевладелци, които притежават такъв.

— Много си кисел тази вечер. Какво целиш?

Шуберт махва с ръка, за да отхвърли обвинението на Луиса.

— Нещата са такива, каквито са. Сега е пролет, навърших трийсет и седем години и открих, че никога нищо няма да постигна.

— И това го казваш ти, дете навсякъде се вреждаш.

— Ами, за мен остават само трохите от угощението. Всички хубави места са заети, а освен това сбърках партията. Напуснах КОСП, за да стана революционер щурмовак, и престанах да съм революционер щурмовак, за да стана аполитичен. Така или иначе, навреме се усетих да отида при социалистите. Социалдемократията е нещо повече от политическа доктрина. Тя е кодекс на поведение. Всички ние дълбоко в себе си сме социалдемократи. Съжителстваме по социалдемократически. Всяка заран преговаряме за реда в банята, а вечер — за плътските радости и се опитваме да внушим на хората тезата за по-малкото зло. За предпочитане е да ти покачат данъците, отколкото напълно да те лишат от възможността да станеш Рокфелер. А ако не, шефът да решава. Вентура, нека те чуем. Ти ми беше политкомисар първо в КОСП и после в ИКП^[12]. Говори, учителю!

— Аз съм само един лентяй преводач.

— Сега и този започна! Вижте какво, няма да ни разваляте вечерта. Ще си излезем сами, а вас ще оставим да се самосъжалявате.

Ала Ирене нямаше намерение да ги оставя сами.

— Казвай веднага какво е станало, та си в такова отвратително настроение.

— Погледнах се в огледалото и разбрах много ясно, че искам да замина за Венецуела и да направя състояние.

— Как?

— Първо трябва да се отиде там. После ще видим. Ще построя фабрика за каталонски колбаси. Мисля, че там има много каталонски емигранти. Още утре отивам в Женералитат, искам аудиенция при Пужол и му предлагам план за идеологическа експанзия, основана върху реалността на каталонската наденица. Като рекох наденица, вие вечеряли ли сте?

След утвърдителното им кимване Шуберт се насочва към хладилника, отваря го и възкликва:

— „При моите самоти отивам, от моите самоти дохождам...“^[13] Знаех си, че ме чака разочарование. Няма дори парченце мортадела. Ей, биоложката, разбра ли? Казах ти да хапнем нещо, че тия двамата са въздържатели.

— Има яйца. Можеш да си направиш омлет.

— До този дом явно не са достигнали последните културни тенденции. Хващам се на бас на каквото пожелаете, че нямате представа кой е Арсак^[14].

Шуберт извади две яйца и с примирение се отправи към печката. Ирене очакваше някой да възобнови разговора, но Луиса предпочете да се измъкне под предлог, че има да довърши някои къщни работи. Вентура прибра листовите от превода и ги отнесе в стаята. Първо ги сложи в чекмеджето на нощното шкафче, после под възглавницата, но след няколко секунди размишление ги пхна под дюшека и седна отгоре, точно над мястото, където бе скрил двуседмичната си работа. Ако умра, преди да го довърша, да ме погребат с ръкописа ми. Или по-добре да го вземе Луиса. Ще обърнат къщата да търсят превода и едва след погребението ми той ще се появи като посмъртно послание за моя талант. „От детските години непрекъснато ме смущава едно място от «Макбет». То е следното: ударите под вратата, които се чуват след убийството на Дънкан, предизвикваха у мен чувството, което все не успявам да обясня. Ударите звучаха необичайно тържествено и хвърляха убиеца в неописуем ужас, ала колкото и упорито да се стремях да го проумея, минаха много години и така и не узнах защо ударите по вратата предизвикват у мен такова впечатление.“

— Какво правиш тук пак на тъмно?

— Почивам си от Шуберт.

— Много е досаден! Засега се занимава с омлета си. Ако искаш да не излизаме.

— Сигурно желаеш да си поговориш с Фисас.

— Мога да говоря с него утре или някой друг път.

— Не се вълнувай толкова. Всички се вълнуват от завръщането на Фисас. А най-много от всички — Шуберт. Отдавна не го бях виждал да изпълнява собствената си роля с такова въодушевление. Фисас се завръща vincitore^[15].

— Той винаги е бил победител.

— А беше време, когато изпитвахме погнуса от победителите.

— Беше време, когато аз вярвах във възкресението на плътта и опрощението на греховете.

— Беше време...

— Не изпадай в меланхолия. Мога да се видя с Фисас когато пожелае. Ако предпочиташ, ще им кажем, че няма да излизаме, и ще прекарваме спокойно вечерта.

Несъмнено в очите ѝ, които не виждаше, имаше предизвикателство, защото го долавяше в гласа ѝ.

— Освен това си се уговорила с другите.

— Да — въздъхва примирена Луиса и сяда до него и без да знае, до погребаните под дюшека листове.

— Какво прави Ирене?

— Нищо.

— Страшно тъп вид има.

— В университета обаче всички тичахте подир нея.

— Тя беше от малкото еманципирани, които вярваха в свободната любов и я практикуваха. Но явно се е уморила.

— Досадникът Шуберт може да умори всекиго.

Чуваше се шум от разбиване на яйца и съскане на мазнина, сетне цвърченето на яйцата в нея и одобрителните възгласи на Шуберт, докато обръщаше омлета.

— Нямате ли поне един домати, да си направя хляб с домати?

— Има, от консерва — провикна се Луиса.

— Хляб с домати от консерва?! Ама че чарнегос сте били!

— Става непоносим, като се развихри.

— Хайде да не излизаме оттук, все едно сме се скрили. Ще видиш, че след малко ще почне да ни търси.

Луиса се засмя и го прегърна. Топлият допир на тялото ѝ събуди у него вълна от желание, която се надигна от слабините към гърлото

му. Притисна устни към косите на жената и получи в замяна влажна целувка по устата.

— Искаш ли да го направиш. Сега, тук?

— Защо не попиташ: можеш ли да го направиш сега, тук?

— Можеш ли да го направиш сега, тук?

— Тоя лудият може да влезе всеки момент.

— Негова работа.

— И моя. Притеснявам се.

— Значи не?

Той каза „не“ с очите и въпреки мрака Луиса разбра отговора и постепенно се измъкна от прегръдката му, а тялото ѝ изстиваше и се превръщаше в безлично присъствие в стаята, която с всеки момент ставаше все по-враждебна. Гласът на Шуберт им се притече на помощ:

— Къде се завряхте? Да не мърсувахте, а?

Излязоха и отидоха в кухнята, хванати за ръка.

— Ирене, виждаш ли каквото и аз виждам? Я ги погледни тия двамата! Досега са мърсували и още им личи. На техните години! Вие сте от тия перверзни типове, дето са способни да блудстват в асансьори, на погребения и в африканските савани под погледите на жирафите.

Ирене си беше сложила очилата и четеше някакви листове, които бе извадила от чантата си.

— Какво правиш?

— Поправям класни. Имам още шейсет и две.

— Аз се навечерях, а вие се позабавлявахте. Не остава нищо друго, освен да излезем и да се пошляем, докато другите дойдат на срещата. Какво ще кажете за една инспекционна разходка по Рамблас и за по чашка в „Боадас“?

— Какво разбираш под инспекционна разходка по Рамблас?

— Ще започнем от закусвалнята за хамбургери, която откриха на Каналетас. Там ще обсъдим упадъка на кулинарията и проникването на американския културен империализъм посредством хамбургера. На две крачки по-нататък са сборищата на cules^[16] и ще можем с горчицина да размислим над изгубената самоличност на такъв клуб като „Барселона“, който навремето бе епически авангард на бореца се Каталония. Сетне ще минем покрай кино „Капитол“, бившето „Кан Пистола“, в което сега прожектират само порно боклуци или

псевдопорно боклуци и ще се повайкаме над разложението на масовата култура и всеобщата сексуална дезинформация. По-нататък ще спрем пред преустроеното „Мока“, задължителна спирка на нашия *via crucis*^[17], за да видим какво са направили с едновременните кафенета, подложени на осъвременяване, така че аптеките приличат на кафенета, а кафенетата на аптеки... Да продължавам ли? От Рамблас се открива космическа гледка и ако вдигнем очи, сигурно ще съзрем НЛО на Планетарния социалистически интернационал и така до пристанището, където с мъничко късмет можем да се натъкнем на група весели момчета от Navy^[18] — очевидно доказателство, че сме провинция на империята. А ако има пълнолуние, ще видим гнилите води на пристанището, гнили — красноречиво прилагателно. Подобна действителност преди време би накарала във вените ни да закипи революционна кръв, а сега ги изпълва с боза.

— Навън поне има едно предимство. Можем да вървим по-бързо от теб, за да не те слушаме.

— Аз ще ви настигна.

— Уморих се вече.

Ирене така лениво изрече простата фраза, че майоркинското ѝ произношение се почувства още по-силно. Луиса изчезна и се появи отново с велурено сако. Шуберт ги чакаше на площадката на стълбището, сякаш съзнаваше и уважаваше желанието на спътниците си да стоят на разстояние от него, и заслиза, без да го е грижа дали другите го следват, въпреки че от време на време поглеждаше назад, за да провери дали Вентура е уморен. Погледите им се срещнаха. Шуберт леко се усмихна, сякаш се извиняваше за любопитството си, и промърмори:

— Salut i forca al canut.^[19]

Луиса схвана смисъла на сновящите погледи на Шуберт, както и готовността на Вентура да спре и примирено да се изложи на рентгеноподобния оглед, дори да приеме без възражения неизбежната диагноза.

— По-добре е от всякога... Не излиза от къщи, понеже аз не му давам. Толкова е нехаен, че може да се разхожда по риза през февруари.

— Като забогатееете, сменете жилището си — промърмори Шуберт и в същия миг джобът на сакото му се закачи на едно

стърчащо парче от ръждясалото перило. Цяло чудо е, че имате течаща вода.

— Този стар апартамент е още от родителите на Вентура, които са го запазили от привързаност, сега ние го използваме.

Излязоха на улицата, осветена единствено от лампите над един паркинг, който заемаше близо половин квартал; отсреща, сред къщите, се гушеше предмодернистична църква, прилична на фабрика за вяра и надежда.

— Каква е тая църква?

Триъгълните върхове на кармелитската църква с прозорец като циклопско око в средата бяха привлекли вниманието на Шуберт.

— Това е кармелитската църква. Построена е след Трагичната седмица^[20] върху развалините на стар метох, опожарен от революционерите. Баба ми и дядо ми дошли да живеят тук, на Обиспо Лагуарда, като младоженци. Имали са заведение наблизко, сетне преуспели в търговията, но си задържали апартаментчето от сантименталност, както по-късно и баща ми. Той се е родил тук, тук е живял през първите години на брака си с майка ми, а накрая в него се озовахме двамата с Луиса. Спокоен и доста интересен квартал. Искаш ли да слезем до площад Падро?

— Не, остави. Предпочитам да тръгнем направо към Рамблас.

— Нашата улица се отличава в квартала. Преди трийсет-четирийсет години районът е бил населен главно с лумпени и бедняци, а на тази улица е имало рентиери, лекари, тук са живеели богатшите на квартала, дори има къщи с асансьори — плахи опити да се наложи рационалистичната архитектура от трийсетте години. Нека минем през площад Падро, много е интересен. Открили са и са започнали да реставрират автентичен романски параклис.

— Заменям площад Падро за Рамблас.

Вентура повдигна рамене. Жените чакаха те да решат и Шуберт избра посоката и маршрута: Рисра Алта, Кармен, площад Лос Анхелес. Минаха пред Дома на милосърдието^[21], опразнен от своето минало на нищета и предаден на младата, но хищна паст на народнодемократичната култура — независим театър, музиканти със съмнителна дарба, квартални асоциации с намерения да си възвърнат онова, което навярно никога не им е принадлежало. Стигнаха до улица Талерс, зад редакцията на вестник „Ла Вангвардия“, чиито машини

глухо бръмчаха. Шуберт предложи да тръгнат от самото начало на Рамблас, така че всичко да си е по реда.

— Обиколката ще бъде едновременно символична и възпоминателна.

Тръгнаха нагоре по улица Ховелянос към улица Пелайо, покрай вече тъмните магазини, между които изневиделица проблясваха неправилните многоъгълници светлина на кръчмичките, потънали в печал след привършилата вечеря. Луиса хвана ръката му и се притисна към него, вдъхвайки му силата, необходима, за да следва крачещия напред Шуберт, сподирен от превзетата Ирене. Водачът изпитваше нужда да споделя всичко, което се откриваше пред погледа му, и всеки път се извърщаше, за да го съобщи на висок глас. Изсмяха се на няколко находчиви забележки, но накрая на лицата им застина неутрално любезна усмивка, която поизстуди коментаторския ентусиазъм на Шуберт. Така стигнаха до началото на Рамблас, изпълнено с гроздове от футболни запалнянковци, с бегълци от недрата на метрото, с просяци, които искаха милостиня или бяха потънали в безнадеждно съзерцание на живота наоколо; млади хора обикаляха и се пъхаха сред различните групички, усвоявайки науката да убиват времето; обзети от жажда да опознаят чуждото поведение и така по-скоро да пораснат или, поне да могат по-късно, пред хамбургер с кетчуп, шумно да се присмиват над странното битие на всички тези зяпачи, празнодумци, просяци — битие, което всъщност ги очакваше и тях самите и което те си въобразяваха, че ще избегнат, само защото са съумели да го назоват или обрисуват.

— Зяпачи, празнодумци, просяци и... младежи — прошепна Вентура на ухото на Луиса.

— Кой? Къде?

— Тук. Навсякъде. Всички тези.

— А ние?

— Ние сме и четирите неща едновременно.

— Нима и ние сме млади?

— Остарели младежи или подмладени старци. Литературата и изобщо филологията хидратират кожата и поддържат младежкия вид.

Шуберт се беше вмъкнал в една групичка, която обсъждаше последното приключение на „Барселона“, а застаналата встрани Ирене бе попаднала в обсега на двамина нисички и пияни дървеняци, които

се опитваха да я оплетат в лигава паяжина от намеци. Вентура не се сдържа и пристъпи към тях. Присъствието му парализира стратегията на паяците, въпреки че в очите им се четеше презрителност към този блед мъж, който се опитваше да ги сплаши със строгия си поглед.

— Какво искате?

— Ами нищо. Тъкмо казвахме на госпожицата, че има чудесни крачета.

Говорителят на пияниците се наклони към Вентура, проточи шия към лицето му и го загледа право в очите.

— А моите крака виждали ли сте?

След кратко недоумение пияният погледна надолу, където предполагаше, че се намират краката на Вентура, а той повдигна крачолите на панталона си, така че да се видят дългите пищялки, обслужващи хилавите му прасци.

— Харесват ли ви моите крака?

— Ами... също — потвърди пияният, като явно правеше усилия за обективност и вирна отново лице срещу неговото.

Луиса дърпаше Вентура за ръката, Ирене пъшкаше от раздразнение, а Шуберт се приближи с едно властно: „Какво става?“ Луиса успя да изтегли Вентура и двамата последваха отдалечилата се Ирене. Шуберт нямаше избор и тръгна след тях, а пияните останаха да се хият, като взаимно сочеха прасците си.

— Мразя мъжкарските демонстрации — отбеляза Луиса и пусна ръката на Вентура.

— Но те досаждаха на Ирене. Нали, Ирене?

— Да.

Ала не се обърна дори когато Шуберт започна да я упреква:

— Не ти е за първи път. Хукнеш сама, а после другите трябва да се разправят вместо теб. Колко пъти съм се карал заради нея!

— Хайде стига, Шуберт!

— У нас русите жени не трябва да вървят сами по улиците.

Шуберт избърза напред, за да настигне Ирене, и подхвана нравоучителен монолог за целомъдрието, от което се нуждаят блондинките. После се обърна и посочи ъгъла, на който се намираше „Боадас“.

— Пълен напред!

Луиса отново хвана ръката на Вентура, за да му помогне да пресече платното, а в отговор на плахия му опит да откаже подкрепата ѝ тя вкопчи още по-здраво пръстите си в мършавата му плът. Шуберт придържаше отворена вратата на заведението, което отвътре приличаше на храм, претъпкан с поклонниците на коктейла — очевидно архитектът не се бе съобразил с огромния успех на този култ. Едва имаше място да се промъкнеш до тезгяха, който заемаше цялата дължина на помещението и беше тесен като парапет — само колкото да се облакът и сложиш чашата. Зад отрупания с подпрени тела бар, на фона на строените безброй бутилки и един огромен стенопис на Описо^[22] — съучастническите усмивки на келнерите и луннобялото лице на барманката, която само от време на време се усмихваше или пускаше по някоя реплика тук и там за допълнение, досущ като оскъдните капки мараскино^[23], прибавяни в коктейлите за вкус, или като тоника за разреждане. Шуберт тъкмо беше намерил педя свободно място, ала Вентура, който бе по-висок, изведнъж съзря Жоан, Мерсе и Делapiер, увлечени в разговор пред три мохито^[24]. Шуберт проправи път до тях и три сладникави усмивки и три меки гласа ласкаво посрещнаха Вентура, сякаш беше болно дете. Размениха се целувки, някои изтръгнати с едно „и мен“, „и мен“, и седмината се наредиха плътно един до друг като във вагон на метрото във върхов час.

— Тук човек трябва да избира — или да пие, или да диша — отбеляза Делapiер, без да помръдне нито едно мускулче на деликатното му лице на изпаднал аристократ романтик. Бе получил прякора Делapiер още в студентските години, когато твърдеше, че нямало по-добра закуска от „Моет-е-Шандон“ с малко портокалов сок.

— Випускът преди нас щеше да те пребие с камъни. Беше по-сериозен. Виж, в нашия вече личаха наченки на евтин хедонизъм.

— Тогава имаше време и за френско шампанско, и за революция.

— Този пък вечно с неговите мегаломании. „Моет-е-Шандон“ и революция. Не се занасяй. Чаша „Делapiер“ и за повече не питай. Изобщо добре си заслужил прякора. А „Моет-е-Шандон“ го остави на тия двамата, продали се на капитализма.

Техните срещи, които ставаха все по-редки, неминуемо започваха със спомени за някогашното студентско братство. По спокойните лица на Жоан и Мерсе се четеше социално и материално благополучие на добре устроени буржоа и те снизходително

наблюдаваха тези отказали се да пораснат момчета, най-вече Вентура и Делапиер, единият — толкова болен, а другият — толкова крехък с черната си широкопола шапка на прогонен от Кръстника гангстер педераст с лице на двуполово създание, съсипано от покварата и някак смачкано в твърде широките вехти костюми, купени на разпродажбите на театрални гардероби.

— Гледахме те в театър „Ел Грек“.

— Е, не сте ме гледали много.

— Не ти беше лоша ролята.

— Та аз казвах само: „За вас, госпожо, за вас. Сега я свалям от статива. Още са пресни боите“.

— Ролята на художника в „Посещението на старата дама“ е доста важна.

— И изтъркана. Корупцията в изкуството.

— Какво готвиш сега?

— Търся някой да постави за мен пиеса. Но от Юкио. Опитвам се. Но не успявам.

Вентура, Луиса и Ирене го слушаха. Шуберт беше обсадил съпрузите, уж на шега обидени от набезите му. Каква кола имаш сега? Брей — форд гранада, макар че за малко да се разориш след случая с Каталонската банка^[25]? Жоан се огледа наляво и надясно да не би да се е чуло възклицанието на Шуберт, а Мерсе се вторачи в чашата си, сякаш някой я беше повикал оттам. Но никой нищо не чуваше на раздалечените един от друг острови, населени с хора, които посрббваха тайнствените си питиета — зелени, лилави, жълти, червени като засъхнала кръв или калейдоскопични, ако в коктейлите имаше съставки с различна гъстота. Над този алкохолен ритуал ехтеше силна глъч, в която изисканите фрази биваха изслушвани по не по-малко изискан начин, а същевременно всеки се оглеждаше, за да разпознае някого в заведението или да бъде разпознат с надеждата, че това ще бъде преломната нощ и началото на нов живот. Въодушевен от въпросите, Делапиер разпалено разказваше за своите планове и евентуални успехи, изцяло зависещи от културните отдели на Женералитат или кметството.

— Частните лица не отпускат и петак. Единственият развлекателен бизнес, който ги вълнува, са игралните автомати и разните там ротативки.

Луиса се опита да попречи на Вентура да си поръча още един „Сингапур Слин“, но той застана между нея и бармана и получи питието си.

— Мри, щом искаш!

Дали защото думите бяха изречени с яд, или защото около групата бе възникнала мимолетна кухня от мълчание, погледите на другите се кръстосаха и се насочиха към Вентура, облакът се на бара, и към Луиса, очакваща предупреждението ѝ да достигне целта си. Погледът на Делапиер най-настойчиво и ясно запита, а Луиса му отвърна със спускане и вдигане на клепачите, което можеше да означава едновременно, че часът на сбогуването неумолимо настъпва и че тя прави всичко, за да го отсрочи. Сълзи бликнаха в очите на Ирене, погледът на Мерсе се замъгли, Шуберт и Жоан се мъчеха да сменят темата, а Делапиер извиси празничния си глас, така че Вентура да го чуе:

— Пий колкото искаш, Вентура, и не обръщай внимание на жените. Човек се чувства свободен, като не напие.

— Ако питаш мен, нека се въргаля по ъглите и да го приберат с някой боклукчийски камион.

— Хайде де, не е чак толкова страшно — две чашки.

— Вечерта едва започва.

Вентура се обърна към тях с чаша в ръка ѝ се усмихна предизвикателно-победоносно.

— Предчувствам, че това ще бъде моята велика нощ.

— За всички нас.

Шуберт поднесе чашата си към опушения свод на „Боадас“ и вдигнаха наздравица.

— За събарянето на режима! — предложи Шуберт.

— На кой режим?

Шуберт не се смути от недоумението на Ирене.

— Все едно. Режимите винаги трябва да падат. Винаги трябва да се пие за падането на режима.

Отпиха, ала Шуберт не беше доволен и кръстоса ръката, с която държеше чашата си, с ръката на Ирене и двамата пиха така — с допрени чела, с престорена любов в очите, като акробати, принудени да се гледат на няколко сантиметра разстояние. Останалите

изръкопляскаха, а когато Ирене успя да освободи ръката си, въздъхна с отегчение и се отмести. Делapiер прошепна на ухото на Вентура:

— Не се чувстват удобно. — И кимна към Жоан и Мерсе.

— Никога вече няма да се чувстват удобно.

— Може би други хора ще им подхождат повече.

— Защо идват?

— Защото Шуберт дълбоко в себе си е сантиментален. Искá му се да вярва, че всичко е както преди.

В заведението беше шумно, ехтеше грохот като от препускаща орда и човек можеше да разговаря единствено със съседа си, и то само ако успееше да надвика останалите. Движенията обаче бяха някак провлечени, а смеховете — оскъдни. Истинското състезание се водеше между гласовете, които някоя диригентска палка само с един замах би могла да сведе от гълчава до едва прошепвани откровения. Злословеше се срещу социалистите, критикуваха се комунистите, ала малцина признаваха принадлежността си — ако имаха такава — към едните или другите.

— Само след още чашка-две никой от тези тук няма да прилича на себе си.

— На мен повече не ми трябва. Даже попрекалих — каза Делapiер, обърна гръб на Вентура и се надвеси над Мерсе, сякаш за да я целуне по устните. Усмивката на Жоан замръзна, а самата Мерсе отдръпна лицето си, без да изпуска от поглед реакцията на мъжа си.

— Тук не си в театъра.

— Мадам, това беше просто проверка на вашата добродетелност.

Делapiер се поклони както мускетар пред нозете на кралица Инес Австрийска. Жоан вече бе успял да изпише на лицето си надменна усмивка, с която възнаграждаваше комедиантската поза на Делapiер.

— Не знаех, че си взел да харесваш и жените.

— Винаги съм бил бисексуален, а ако държиш, някой ден мога да ви го докажа.

— Делapiер, пусни завесата, Делapiер! — намеси се Шуберт в спора, като предостави на Жоан възможност да насочи вниманието си към Ирене и Луиса и да им зададе няколко банални въпроса. Вентура се опитваше да разпознае нечие лице сред образованата мезокрация, населяваща „Кан Боадас“, ала освен неколцина бивши борци от

антифранкисткия кръстоносен поход, с отпуснати от възрастта черти, останалите бяха непознати буржоа вече не в първа младост, озовали се в заведението след твърде обилна вечеря и неудовлетворена чувственост.

— Онзи там не е ли Армет, говорителят на социалистите?

— Отказвам да разпознавам важните клечки. Не бива да им се доставя това удоволствие. Я виж кой е там, Проститутката!

— За кого говорите?

— Не помните ли Проститутката? Онзи, дето открадна хектографа от канцеларията на Факултета по естествознание.

— По дяволите, заприличал е на дядо!

Проститутката обясняваше питагоровата теорема на някаква блондинка, която не му обръщаше никакво внимание.

— Прилича на декан на някой факултет.

— Занимавал се с внос на чешки лагери.

— Ама че мръсник!

— Хайде, последна чашка и да продължим плаването, а?

— За какво плаване говори Шуберт?

— По Рамблас, предполагам.

Може би щеше да е по-удачно да се бяха настанили на маса и да виждат лицата си; такава обстановка щеше, естествено, да ги сплоти и да осигури успеха на сбирката им, помисли Вентура и заедно с Шуберт взе да подканя останалите да допият чашите и да платят сметките. Лунноликата дама, опряна на тезгяха, се усмихваше към безкрайността, а Вентура се питаше дали тази усмивка е маска на съдържателка, или е породена от откриващата се пред нея гледка.

— Моля, моля! — проправяше им път Шуберт с безцеремонността на бивш служител от силите на реда по време на демонстрациите от февруари 1976 година, а подир него вървеше Делapiер, поздравяваше наляво и надясно, сякаш всички само него гледаха, и размахваше широкополата си шапка, подобна на черен гарван, който прави прощален полет.

Последни излязоха жените и тръгнаха по Рамблас, увлечени в разговор за бъдещето, очакващо децата на Мерсе.

— Виж какво, грижите по тях са много, но пък доставят такава радост...

— И аз бих искала да си имам едно. Но с тоя...

„Тоя“ е Шуберт, помисли си Вентура, който с едно ухо ловеше думите на Ирене, а с другото — опитите на Шуберт да развесели вечерта им. Неблагодарници. След всичко, което направих за вас.

— Къде ни водиш. Шуберт?

— В „Капабланка“, бившето „Касба“.

— Че то работи ли още? — попита Мерсе с оживление, което беше по-скоро плод на вежливост, отколкото на същинско любопитство.

— Помните ли „Касба“?

— Че кой не го помни?

— А „Джаз Колон“?

— Разбира се, че ги помним. Та това беше, кажи-речи, вчера...

— Преди повече от десет години. Повече от дванайсет. Почти петнайсет.

— В „Касба“ се влюбих в един legioner — рече замечтано Ирене.

— Струва ми се, че го бъркаш с оня негър, на който си духала по половин час, толкова му бил дълг.

Всъщност не сарказмът, прозвучал в презрителната забележка на Шуберт, а изискването на Делapiер накара Ирене да спре като закована. В очите ѝ се четеше обърканост. Тя понечи да се възмути.

— Ама...

— Не се връзвай, каза го на шега.

— Каза го злобно.

Ирене се обърна и тръгна по посока на площад Каталуня, но Делapiер и Луиса я задържаха, прегърнаха я и ѝ зашушукаха на ухото, докато я склониха да последва обезсърчените си приятели. Шуберт я наблюдаваше изпод око и когато погледите им се срещнаха, се поклони дълбоко и направи движение, сякаш сваляше несъществуващата си шапка.

— Извинявай, нали знаеш, че съм невъзпитан.

— Гадно копеле, такъв си ти.

— И това също.

— Никога няма да забравя как се втурнахме на Рамблас в деня, когато умря Франко. Ами когато вдигнаха Кареро Бланко във въздуха? Наистина и в двата случая отидохме на Рамблас — объркани и уплашени — изпълваше ни чувство на освобождение, ала

същевременно и на боязън, сякаш се съмнявахме в смисъла на такива „стратегически“ подаръци. Да ги наречем ли стратегически? Ти ще кажеш, Вентура. Понякога ми се струваше, че сме изпаднали в положението на корабокрушенци, озовали се на тайнствения остров — изведнъж започват да получават помощ от някаква скрита сила, капитан Немо. И с нас беше горе-долу същото. Един ден Кареро хвъркна във въздуха и за нас сякаш се откри следфранкистката ера. Друг ден тромбофлебит разлюля фигурката на диктатора, а накрая — грип.

— Или диария. Не забравяй обичайното лекарско комюнике: „Кървави воднисти изпражнения“.

Така или иначе, това бяха неочаквани помощи, изпращани ни от капитан Немо, и ние идвахме тук, на Рамблас, сновяхме нагоре-надолу — „Кан Боадас“, площад Сант Жауме, кафене „Опера“. Почти всички се познавахме, бяхме *вътрешната съпротива*, онези, които се бяхме опълчили срещу франкизма още в университета или във фабриките. Разпознавахме се с поглед и си разменяхме все същия въпрос: „Ами сега?“ Всъщност може би повече се оглеждахме да не връхлетят върху нас хуните на „Христовото войнство“^[26] или пък някой провокатор да не ни довлече глутниците полицаи, които неотлъчно следяха нашата мълчалива и тайна радост. Лицата им бяха изострени под смъкнатите пластмасови козирки, а ръцете им, удължени от палките, сякаш истерично искаха да продължат способността за насилие на един режим, мъртъв... от старост.

— Щеше ми се да пея през нощта, когато умря Франко. Ала предпазливостта бе в кръвта ни, по-силна от самите нас. Бяхме проявили смелост в трудни условия, бяхме преживели полицейски хайки, мъчения, присъди, затвор. Но онази нощ страхът ни беше толкова радикален, колкото и радостта. Бояхме се смъртта на Франко да не събуди подозренията и омразата на десните и да не хукнат да избиват безразборно — нали Той бе умрял и щом Той бе умрял, защо да не умрат шепа червени, които години им бяха лазили по нервите?

— Всъщност точно това си мислехме.

— Не, дори не го мислехме.

— Но го знаехме. А какво наливане с шампанско падна, старче! Ако някой ден умра от цироза, то ще е заради свършека на диктатурата. От флебита в края на хиляда деветстотин седемдесет и

четвърта до последния решителен час на двайсети ноември хиляда деветстотин седемдесет и пета — почти година не спряхме да пием, отваряхме бутилка при всяко съобщение за здравословното му състояние. А после, като гледахме опашките от разрезани тъпащи, които се точеха пред катафалката се чувствахме като някакви странни екземпляри и мисълта за бъдещето ни изпълваше със страх. След като имаше толкова некрофили, тъгуващи по франкизма, какво щеше да става нататък?

— Съществуваше обаче особена телепатия тогава, на същия този булевард. Някой ден ще измислят апарат за измерване на неизказаната симпатия, на мълчаливата или премълчаваната симпатия. Ти какво ще кажеш? Хей, Жоан, помниш ли онези дни тук, на Рамблас, а?

— Да. Имам си особена теория по този въпрос.

— Падам си по теориите!

— Мисля, че идвахме да се помотаем и да видим дали някой няма да се сети какво да правим, или по-точно, нали не съм литератор като Вентура, бяхме придобили порочния навик на корабокрушенците от тайнствения остров и се разкарвахме по Рамблас в очакване капитан Немо да ни поднесе ново подаръче.

— Дявол да го вземе, Жоан, не знаех, че си имал чувство за хумор! Да не си завършил някой специализиран курс в ЕСАДЕ^[27]? „Хумор и беседи за високопоставени личности“.

— Шуберт.

— Как да бъдем на ниво, без да губим клиенти.

— Шуберт!

Жените си говореха колко рядко се разхождали напоследък по Рамблас. При това живеем, кажи-речи, на една крачка, но заради Вентура вечер гледаме да си легнем рано. Вентура се усмихна при споменаването на онзи другия Вентура, с когото не се отъждествяваше; не изпускаше нито разговора на жените, нито дългото обяснение на Жоан, че неминуемо предстояла гореща есен. Инфлацията продължавала да расте, а общественият дефицит се увеличавал с всеки изминал ден. Шуберт и Делапиер оглавяваха вялия строй, като от време на време се извърщаха, за да ободрят спътниците си с обещанието за върховно блаженство.

— Ама че сте флегми. Нима ви е все едно?

— Какво му става на тоя тази вечер?

— Иска да се върне към корените.

Жоан се отнасяше към Вентура като към човек с чувство на отговорност и сериозност, каквито според него би трябвало да притежават обречените.

— Гледай ги. Не са пораснали.

— Шуберт ли? А, той е пораснал. Дори има завиден усет да се приспособява. Той ще оцелее. Виж, Делапиер е друго нещо. Той пък притежава силата на крехкия. Никой никога няма да е в състояние да му смачка фасона.

— Не знам, но да ти кажа, идва момент, в който трябва да избираш — или да печелиш, или да губиш. Разбирам, че не можем да гледаме на всичко през американската призма на победители и победени по природа, но все пак има нещо вярно, не мислиш ли.

— Човек губи повече време в опити да спечели, отколкото да се научи достойно да губи.

— Това е отлична фраза, но не вярвам, че говориш сериозно. Всъщност ние твърде дълго се прикривахме зад алибито на колективното — и победите, и пораженията бяха колективни, а не е така. С годините разбираш, че не е така.

— Всички ние сме победени. Защо си с нас?

— Говорех по принцип. А вие сте мои приятели.

— И отиваме в „Касба“. Помниш ли „Касба“?

— Да. Но не го идеализирам като вас. Наистина още тогава ми се струваше противно място.

— Какъв искаш да станеш, като пораснеш?

— Какво каза?

— Нищо. Няма значение.

Шуберт и Делапиер, уловени под ръка, тичаха на куц крак надолу по Рамблас и изведнъж свиха надясно, прекосиха бързо платното и се спряха пред конните статуи на Гаргальо^[28], при входа на двореца на Вицекралицата^[29].

— Елате и вижте символа на Каталония посред съвременна Испания!

Приличаха на двама актьори, играещи пред своята публика, застанала на отсрещната страна на улицата.

— Забелязали ли сте размерите им? Приличат на невръстни ездачи, яхнали недорасли коне. Сякаш на Гаргальо са му отпуснали

твърде малко бронз, цициите му недни.

— Хайде, стига. Правите се на хулигани!

— Ще отидем с мъжа ми до „Ла Бокерия“ да купим някаква риба...

— Някоя много скъпа рибка. Лангуста — рече Делапиер пискливо, в тон с Шуберт, който се бе увесил на ръката му, и с фръцкане двамата се отправиха към входа на „Ла Бокерия“.

— Ама по това време е затворено бе!

Здравомислието на Ирене не възпря спътниците ѝ, които тържествено прекосиха улицата подир комичната двойка, чиито преправени като на жени гласове се чуваха надалеч.

— Казаха ми, че тук продавали говеждо.

— Говеждо ли? Ах, колко е вкусна супата от говежди тестиси!

— От говежда опашка бе, невежа! Паскуала, Паскуала, ти си една невежа!

— Ама какво дрънкат тези?

Вентура махна с ръка, за да успокои недоумяващата Луиса.

— Остави ги. Превъзбудени са.

— Няма от какво. Вечерта се очертава като пълен провал.

— Е, тя едва сега започва. Каквото и да стане, няма да изпуснем срещата със славния Тони Фисас.

— Това камъни в моята градина ли са?

— Отнася се и за двамата.

Очите на Луиса бяха предизвикателно втренчени във Вентура, който сведе поглед; от своя страна Шуберт и Делапиер се отказаха да прескачат бариерата, запречваща достъпа до мрачния търбух на халите.

— Ако продължавате да се държите така цялата вечер, аз си отивам!

— Паскуала, Ирене ревнува и иска да си ходи.

Този път Делапиер не подхвана превземките на Шуберт, възвърна снизходителната си усмивка и маниерите на романтичен любовник, прегърна Ирене и я поведе през улицата към Рамблас. Шуберт непохватно взе да се оправдава пред Жоан и Мерсе:

— Какво да правя, като се носите като на погребение. Не виждам защо толкова се сърди.

— Защото си ѝ мъж все пак.

— Нищо подобно. Да си имаме уважението.

Преминаха смълчани между овехтелите цветарски павилиони, разминавайки се с наскоро излезли от операта меломани, които вървяха нагоре по Рамблас. „Ето че пропуснахте представлението в «Лисео»^[30]“ — репликата на Шуберт бе адресирана към Жоан и Мерсе, ала непроницаемият им израз го възпря да продължи със заяждането. От време на време се мяркаше по някой свръхмоден смокинг като за галапредставление от края на века, но преобладаваха строгите костюми за сватби и кръщенета, за погребения или търсене на работа. Цялата тази публика бе пропита от съзнание за принадлежност към племе, което току-що е извършило ритуален обред и още помни мигове от церемонията, приключила със завръщането на фигурантите към най-обикновените ежедневни жестове — те нямаха нищо общо с отчаянието на Саломе, спуснала се към главата на Йоан Кръстител, нито с поетичното горно „до“ на Иродиада, нито с Ирод, напрегнал слабините си със звучни предзнаменования. Между тези музикални археолози се срещаха и бездомни или измъкнали се от клетките нощни птици, болни хора, прогонени от ужаса на неспокойния сън, нещастни безумци и безумни нещастници, излезли да се насладят на постепенно опустяващия град. Полюбуваха се на празничните светлини, в които се къпеха вратите на „Лисео“, погледаха как потеглят последните официални автомобили, съпроводени от съсредоточените погледи на минувачите, спрели, за да позяпат блясъка на културния живот.

— В началото на прехода левичарите идваха тук да замерят оперните почитатели с домати и яйца. Мислеха си, че демокрацията отрича операта.

— Генералният секретар на Работническите комисии^[31] в Каталония бил истински меломан; знаел наизуст „Лучия ди Ламермур“. Каза ми го Онирико — той е юрист в Комисиите.

— Шуберт, ти знаеш какво ли не за всички нас. Добре би било да напишеш некролозите ни. Кой помни Онирико?

— Аз.

— И аз.

Вентура повдигна рамене и потърси в раздел „О“ на паметта си лицето на Онирико. Май беше онзи самовглъбен агитатор, който

изведнъж се събуждаше от отнесеността си, за да обяви, че трябва да се прави разлика между потребителна и разменна стойност.

— Да не беше онзи, дето вечно разправяше за потребителна и разменна стойност?

— Не. Говориш за Доменек Фронт.

— Кой е тогава?

— Онзи, дето напусна партията, стана член на Интернационалистическата комунистическа партия, после будист и ходи няколко пъти в Непал.

— А, Шерпата; аз го наричах Шерпата.

— Истинското му прозвище беше Онирико, вечно изглеждаше като унесен.

Бар „Опера“ линееше в очакване на хубавото време, когато масички и чадъри щяха да покълнат по пешеходната настилка, чийто рисунък изобразяваше устремили се към близкото пристанище вълни — бе направена по скица на Миро, превърната в мозайка на една от крайбрежните улици в света. Улица Фернандо, обляна в жълта светлина, приличаше на невзрачна сцена и с нищо не издаваше внушителното зрелище, каквото беше площад Сант Жауме, мерзелеещ се в далечината. Потънало в самота място, неясни трепкащи светлини, зейнали подстъпи към забранения град на евтините проститутки и наркотиците, площад Реал, улица Конде дел Асалто, афиши с бездарна порнография и ненужно крещящи цветове; по-нататък се мъдреше подобна на преспание статуя на някакъв писател, очевидно раздвоен между желанието да пръдне и да сътвори епическа социална поема. Това бяха потните слабини на града, очакващи поредната полицейска хайка срещу паразитите на системата. А у приятелите пътешественици растеше тревожното напрежение на патрул, изложен на престъпната враждебност, която се излъчваше от тази част на булеварда — река, раждаща се от чистите извори при Каналетас и умираща в мръсните от нефт води на пристанищното блато.

— Това е най-опасната част на Рамблас — предупреди Шуберт и ускори крачка, като посочи наляво към мъртвешки бледа табелка.

— Ето „Джаз Колон“. Още малко, и стигаме.

В друго време те биха обходили този район, съпричастни с нищетата му, очите им щяха да горят от решимост за изкупление, ала сега го прекосяваха на пръсти, да не би да се събудят уличните

злосторници, бесните плъхове, обитаващи клоаката на обществото. Най-сетне стигнаха до очакваната пресечка. В дъното на уличката съзряха табелката на „Касба“, която беше като пукнатина в миналото им, в останалото назад време на франкизма, като пътен знак на прехода между две дълги десетилетия. В 1969 и 1970 година се появиха първите травестити след войната, нещо като опит на режима да се самоизпита посредством причудлив флирт с един двусмислен морал. Нощта облагородяваше тази южна част на Рамблас, застроена в неокласически стил, която денем даваше ясни признаци на старост, бръчки от прах и мръсни бразди по стените на всички тези бюрократични дворци, възникнали в края на века — учреждения, отдели на министерства, кантори на корабни компании „Барселона — Генуа“, осъществили по някой и друг акробатичен номер отвъд Суецкия канал, а кой знае, може и край източните брегове на Занзибар, за да доставят слонова кост за писалищата на нотариуси, облечени в кариран костюм с бакенбарди „ала кайзер“ и очила в стила на Прат де ла Риба^[32]. Стигнаха до площадчето, където мигаха буквите на надписа „Касба“ и неоновата реклама на една танцорка, синя като в „Кълъмбия Бродкастинг“ или може би като синьото в „Нека небето я съди“ — онзи неповторим син фон за недостъпната красота на Джийн Търни. Влязоха в безистена — пансион „Билбаина“, ателие за препариране на животни „Гонсала“, почти изцяло изоставена книжарница с витрини, отрупани от мумифицирани издания на нявгашния славен отдел за пропаганда на Движението^[33]. И тогава, и сега солената влага от морето притискаше гърдите на нощните птици, тръгнали надолу по Рамблас, за да открият как се разчупва табуто, според което половете са само два, както египетските пирамиди са три, а сезоните и природните елементи — четири. Откритието на „Касба“ принадлежеше на бивши социални поети антифранкисти, на приближаващи четирийсетака среднощни любители на добрата кухня, на бегълци от скуката на следфранкисткия период, които желаеха докрай да опознаят нощния живот; „Касба“ бе убежище на травестити, преследвани от една власт, превърнала мъжествеността в свой отличителен белег. Разсипани от евтините силиконови протези поради липса на средства да прескачат често до Копенхаген или до Мароко, с гладко избръснати с „Жилет“ бузи в стремеж да се постигне свежестта на млада плът, с одрани от коламаската крака, с пристегнати в бандажи

полови органи, за да изглеждат като момински венерин хълм — това бяха те: Флоринда, Ремедиос, Маркесона, Грасита де Херес, Мадам Петю и Джема и Мануел с техния номер „секс на живо“. Навярно някой, надарен с двусмислената поетична нагласа от годините между двете войни, бе съзрял зад нищетата на тези евтини и окаяни травестити пародийна аналогия със същността на Режима. Разгласяването на това откритие незабавно бе срещнало отклик в средите на левицата, сред повече или по-малко освободените „червени“, жадни за нов тип тайнства, отминати дори в пълните съчинения на Маркс и Енгелс. Сред тези „червени“ бяха и те — революционно настроените студенти от Демократичния профсъюз, дебнещи от първия ред всяко движение на Флоринда или на Мадам Петю, което би издало миналото им на камионджии, разкарвали плодове и зеленчуци, или пък произхода на Маркесона — бивш банков чиновник от „Каиша де Каталуня“.

— Помниш ли Маркесоната?

— Ами Флоринда?

Първата порция сексуални новости бе поднесена в „Касба“, сетне се надигнаха първите талази психеделична музика в „Джаз Колон“, предизвикани от периодичните акостирации на Шести флот, който заливаше Рамблас с идеология и долари.

— След като закриха „Касба“, нито една от тях не се появи повече.

— Флоринда още играе от време на време. Същинска Бети Дейвис, само дето е по-мъжествена.

Продължиха пътя си с повишено настроение, минаха покрай ресторант „Амая“, пред който се тълпяха останали без работа проститутки, сетне покрай олющения фасаден фронтон на „Джаз Колон“ и със затаен дъх и свити сърца навлязоха в преддверието на миналото, приближаваха се към обетованата земя, към „Касба“, прекръстена сега на „Капабланка“. Вървяха сред поток от архитекти, адвокати, икономисти, някой и друг млад депутат или стар сенатор, актьори и актриси от един все по-зависим театър, телевизионни водещи, нощни журналисти, въоръжени с химикалки с фенерче и впуснали се по дирите на изчезналото и наново открито местонахождение на този остров на мрака, по чудо изплувал отново сред гъсто застроения пристанищен град, като някое цвете на злото,

поникнало сред това, което можеше, но не успяло да стане каталонската Уол Стрийт от края на века, сред този псевдоатински декор, изграден навремето си, а сега превърнат в развалина. Дватаматя портieri — единият сенегалски негър, а другият изваян от айсберг викинг, облечени в черно и бяло като арлекини в стил ар деко^[34], стояха на фона на кървавочервена велурена завеса, зад която се разкриваше амфитеатърът — черно-бял метал, малки маси, настолни лампи със стъклени абажури, очертаващи остри женски профили, парапети от черна тръба, чиито краища от тел представляваха силуети на пиеси, картини, момичета, около петдесетина ромбоидни радиоапарата от четирийсетте години с балсамирани със свеж лак кутии и ръждивокафяви плексигласови скали — последен вик на модата от 1945 година. Но най-главното бе публиката, надвесила се над сцената, където конференсието, незаконно отроче на предпоследния Бурбон, се къпеше в млечнобялата струя на прожектора и разтягаше устните си в една явно зле възнаградена усмивка. Шуберт беше запазил маса на петия ред от долу на горе и докато се качваха, вълнението му нарастваше при вида на ред познати лица и имена.

— Дошъл е даже министър Солана^[35], на културата!

— Видях го вече — отвърна Жоан, без да се изненада, с невъзмутимостта на човек, привикнал да общува със силните на деня.

Същото не можеше да се каже за останалите, които крадешком поглеждаха към масата, от която министърът на културата се усмихваше като благ мандарин, заобиколен от група словоохотливи провинциални сподвижници, между които беше попаднал и един съвсем млад философ.

— Онзи там не е ли Дория?

— Кой Дория?

— Ами Дория. Ти колко Дориевци познаваш?

— Дория!

Този път наистина главите на всички от групата единодушно се извърнаха надолу по посока на масата, на която Луис Дория самоуверено излагаше на показ и славата, и външността си — снежнобяла коса, ястребови черти, загар, получен по средиземноморските курорти и Карибието; облечен с артистична небрежност франт, приел да носи отпечатъка на времето като втора кожа, като красива патина. До него седяха видна дама и младеж с вид

на датски принц с виолетови сенки под очите и маниери на манекен от изкуствен алабастър.

— Ама че се държи старият. Наскоро в Ню Йорк му честваха седемдесет и не знам коя си годишнина.

Шуберт се вълнуваше повече от присъствието на Дория, отколкото на министъра. Въпрос на обща култура бе да знаеш кой е Луис Дория, но Шуберт добавяше още данни към завладяващата му биография, която олицетворяваше културния авангард между двете войни: Арагон, Пикабия, Елюар, Малро, Макс Ернст, Мило^[36], Стравински... Париж.

— Не се ли въодушевявате, че сте под един покрив със световноизвестен испанец?

— На мен лично ми е все едно.

— На теб всичко ти е все едно, момиче. Но този човек е неизменно на авансцената на културния живот от трийсетте години до днес, а и в бъдеще, ако искаш да знаеш.

— Малко бъдеще му остава, като го гледам.

— Напротив, цялото бъдеще. Помните ли какво е казал на Стравински в Париж? Не си ли спомняте?

Не си спомнях.

— Било някъде през трийсетте години. Стравински се отнесъл доста зле с него, тоест получила се класическата ситуация на утвърдения вече творец, който гледа отвисоко начеващия младок. Тогава Дория му обърнал гръб и рекъл: „Между вашата музика и моята има една голяма разлика. Вашата вече е написана, а моята принадлежи на бъдещето“.

Вентура се изсмя през стиснатите устни.

— Ти пък за какво се смееш?

— Това ми напомня за онези пословични анекдоти, които вечно биват приписвани на Бърнард Шоу или на Чърчил.

— Да, но този е на Дория; чел съм биографията му от Самюъл Смолест, когато готвех един материал — „Сто години авангардистко изкуство“. А, има й друга случка. Дория бил приет от Мило, също в Париж. Мило бил доста любезен, но се държал малко настойнически. Тогава Дория се покатерил на някакъв страхотно луксозен стол в хола на домакина и му изпял една, каталонска песен.

— „Емигрантът“.

— Биографът не споменава коя песен.

Конферансието имаше за задача да представя с кратки, ласкави отзиви последователно появяващите се звезди на травестизма: „Бетси Ромео — съвременната Джилда“ — недодялана, правоъгълна като зле изстискана туба за паста за зъби; „Александра Велика — темпераментна изпълнителка на новия испански шлагер“ — як като бивол мъж, глава на семейство, който един ден забравил обратния път за дома; „Темпраника, непобедимият дух на неувяхващата песен от сериозния и лекия жанр“ — хилаво същество, явно застоявало се твърде дълго пред огледалото в съзерцание на голото си тяло; голямата суперзвезда Биби Андерсен в кратък гастрол, с който специално удостояваше „Капабланка“ в навечерието на световната премиера в Мадрид на своя суперспектакъл „Мадридски мелодии“ — красива и едра жена, към която мъжете насочиха изпълнени с недоверчивост погледи, ала тя по-скоро беше отправена към самите тях, отколкото към нея. Жоан и Мерсе разправяха за някакъв спектакъл на травестити в Лондон, който бил чудесен, ама наистина чудесен.

— Ами на Филипините?

— О, да. В Манила. Там беше нелегално. Така ни казаха.

Думата „нелегално“ бе прозвучала по-тихо, сякаш е нелегално да се изрича, помисли Вентура.

— ... И на всички тях акомпанира на пиано маестро... Росел!

Ръкоплясканията бяха почти стихнали, когато старият пианист излезе иззад десните кулиси и тръгна към пианото, без да си дава труд да отвърне на последните аплодисменти. На Вентура му се стори, че мъжът върви към пианото така, сякаш в залата няма нищо по-достойно за вниманието му; седна пред него, постоя за секунди напрегнат, като че заемаше окончателна позиция, погледна върховете на пръстите си, дланите, после прегледа нотите и отпусна ръце върху клавишите в няколко акорда, които приканваха за тишина. Беше слабоватичък старец, почти плешив, а малкото коса, която му бе останала, беше високо подстригана. Носеше двуцветна дреха — сако от евтин костюм и твърде широк панталон, прекалено къс за крачетата, които завършваха със свлечени кафяви чорапи, подаващи се над многократно лъсканите обувки.

— Видя ли какъв е пианистът?

— Какво му е на пианиста?

— Та той е олицетворение на нелепостта. Сравни го само с тигрицата, на която ще акомпанира.

— Съвременната Джилда?

— Сравни ги само!

След подканата на Вентура Делапиер погледна към единия, после към другия. Бетси Ромео беше облечена като Рита Хейуърт в „Джилда“ и безформеното ѝ тяло се подготвяше за вибрациите, на които щеше да бъде подложено. Пианистът призова към тишина с тъй настоятелни акорди, че дори чашите и бутилките сякаш му обърнаха внимание, после подхвана „Любими мой“, а Бетси Ромео потътри високите си точета, опитвайки се да възпроизведе любовните лутания на Рита. Втрепен в инструмента си, пианистът свиреше, обърнал гръб на залата, и дори не се извърна в момента, в който Бетси Ромео отпрати към него мраморната си усмивка, предназначена за този ъгъл на „Капабланка“. Не се обърна и когато избухнаха ръкопляскания.

— Погледни Дория!

Дория бе станал прав и ръкопляскаше с явното намерение да се забележи, че ръкопляска. Едва когато аплодисментите му отекнаха самотно в залата, той отново седна с преднамерената мудност на човек, който знае, че го наблюдават.

— Как се занася само старият!

— Видя ли кой бил тук?

— А стига бе! Турута^[37].

— Не го наричай така, защото сега е многоуважаваният господин кмет на не знам си какво гъстонаселено селище от розовия пояс.

— Червен пояс.

— Розов. В Европа вече не останаха червени предградия.

— Гъстонаселено селище е тавтология.

— Абе, Вентура, вечно правиш стилови забележки.

— А там, видяхте ли кой е там?

— Ами оттук не мога...

— Не се ли сещаш, Пепеляшка, също позната като Стипендиантката. Помните ли я? Така се ядосваше, като организирахме стачки! Казваше, че студентите за това са студенти, за да учат. И то само защото се страхуваше да не си загуби стипендията. Но си я биваше.

— Донякъде беше права.

— Жоан, не прекалявай! Можеш да носиш жилетка, да си имаш вила в Ляванерас^[38] и беемве...

— Форд гранада.

— Добре де, форд гранада. Но не съм съгласен, че Стипендиантката и другите като нея бяха прави, като казваха, че студентите трябвало само да учат.

— Първо, не го казваше по такъв начин. Второ, ние самите си бяхме измислили някаква борба, каквато не водехме. Франкизмът продължи толкова, колкото трябваше да продължи, независимо от тъй наречената наша борба.

— Но поне спомогнахме за формирането на демократическо съзнание.

— Също толкова, колкото Опус с плана за стабилизация през хиляда деветстотин петдесет и седма, а после с програмата за икономическо развитие.

— И със забраната на „Последно танго в Париж“ може би?

— Но пък разреши на буржоата да чакат с колите си на опашка чак до Перпинян, за да видят задника на Марлон Брандо. Типичната двойствена политическа игра. За разлика от тях ние се опитвахме да щурмуваме с глави Бастилията, ала изобщо не успяхме нищо да съборим.

— Делapiер, моля те, ти си актьор, вземи, та посъветвай Жоан да не бъде такъв ревизионист. Ревизионистите ми блокират мозъка.

— Жоан не е ревизионист. Чисто и просто е пораснал.

— Все ви е в устата тази дума „пораснал“ — намеси се Мерсе с усмивка на превъзходство.

Вентура се притече на помощ на Шуберт.

— То вашето е направо слонска болест.

Жоан се усмихваше. Очите му следяха пръстите на едната ръка, които потропваха по покривката.

— Има периоди, в които се греши, после идва време да си поправиш грешката. Но аз не съжалявам за нищо, което съм сторил. Нито пък Мерсе.

И той хвана ръката на жена си, а четирите очи на съпрузите сякаш отбелязваха четирите ъгъла на кадъра, „хепи енд“. Вентура реши да ги остави на спокойствие, но не успя да възпре развихрилия се Шуберт.

— Един момент, един момент! Вие двамата да не сте от Опуса, а? Да не сте се напъхали в Опуса?

— Шуберт! — Това бе призив към сдържаност.

— Басирам се, че гласувате за Пужол, а?

— Още едно такова изказване, и си тръгваме.

— Стига, Шуберт. Помните ли как накарахме Делапиер да свали Стипендиантката, за да престане да настройва масите против нас? — прекъсна ги Луиса, така че, без да иска, Делапиер се превърна в център на вниманието.

— Шампанско, шампанско за всички! — разпореди се Шуберт на келнера. — От най-скъпото. А сметката ще плати тази тук щастлива двойка.

Никой вече не желаше да възобнови спора, но всички настояваха Делапиер да разкаже романа си със Стипендиантката. Дали се правеше, че не помни, или наистина не си спомняше, но Делапиер се вглеждаше многократно в жената, станала обект на желание преди толкова време, ала, изглежда, това, което си спомни, не му се понрави, тъй като отмести поглед от възвърнатия образ и го спря с недоумение върху приятелите си.

— Аз и Стипендиантката ли? Нищо не си спомням.

— За ваше сведение тя сега е много активна дама в културния живот на Ляванерас — съобщи Мерсе и преди Шуберт да я среже, Вентура рязко се намеси и отклони разговора.

— Странно. Почти на всяка маса има по една позната физиономия. Това е поколението, което е на власт — от трийсет и пет до четирийсет и пет годишните. Тези, които навреме успяха да се откажат от франкизма, и онези, които съумяха да станат антифранкисти в необходимата степен и момент. Ако замлъкнат за миг мускулестите певици и пианистът, ние всички тук бихме могли да изиграем двайсет и пет годишната история на една естетическа съпротива.

— Именно естетическа. Ала понеже го казва Вентура, ти, Шуберт, не се ядосваш.

— Вентура не го казва с твоя тон на преуспяващ олигарх.

— Естетиката предполага и етика. Франкизмът беше силен, ала същевременно уродлив, низък, дребнав, гнусен. За работническата

класа той беше съвсем друго нещо, борбата имаше свой смисъл. За нас тя бе преди всичко въпрос на естетика.

— Не издигай в култ борбата на работническата класа. Помисли само колко много безразлични и равнодушни работници бяха нужни, та да може франкизмът да просъществува цели четирийсет години, а?

— Само това оставаше да чуя. А колко работници умряха във войната, колко после избиха, преследваха и смазаха, та да може франкизмът охолно да се разполага, докато се изграждаше нов авангард?

— Добре. Съгласен съм с първото, което каза, Шуберт, но изобщо не ми говори за революционен авангард.

— Не съм го наричал революционен.

— Този авангард бе слаб, скроен по мярката на ситуацията, и щом трябваше, се съгласяваше на компромиси.

— О, кого виждат очите ми!

— Какво виждаш, руса глезано?

— Тони!

Първа го бе видяла Ирене, но Луиса извика името на мъжа, който стоеше долу, при първия ред, и с поглед сякаш диреше вярната посока на хоризонта, водеща към отечеството му. Тони чу гласа на Луиса, видя ги, промени позата, махна с ръка в знак, че ги е разпознал, и се запъти към тях. Всички, освен Вентура станаха, гласовете им бяха приглушени от уважението и обичта към този ухаещ на лосион за след бръснене мъж, който наведе високото си крехко тяло, целуна и получи целувки от трите жени, прегърна бегло Делапиер, достатъчно дълго Жоан и накрая остана в плен на късите и силни пипала на Шуберт.

— О, Тони... Тези бели кичури са изкуствени, нали! Я кажи от коя дрогерия на Пето авеню си ги купил. Отлично качество.

— Здравсти, Вентура.

— Здравей, Тони. Изглеждаш великолепно.

Очите на Тони се бяха присвили зад кръглите стъкла на очилата с тънка метална рамка. Той преценяваше тона на Вентура и накрая реши да му отвърне с усмивка. Нетърпеливи шъткания ги принудиха да млъкнат и да се настанят около масата. Пианистът възвестяваше появата на една кльощава андалуска танцьорка, която въртеше полата с волани, пристегнатата около кокалестия ѝ задник.

— А сега пред вас е Пилар Сембрано — Темпраника!

„Такатà, такатà, такатакатà, такатà“, шептяха устните ма Шуберт, а пръстите му барабаняха ритъма на севилянас^[39] в такт с танца на Темпраника. Фисас шепнешком отговаряше на въпросите, които също така шепнешком му задаваха Ирене и Жоан; Луиса също се включваше от време на време в разговора, но с едната си ръка здраво държеше Вентура и от време на време го притегляше към себе си или се притискаше до него. Тук съм, с теб, въпреки че той дойде, тук съм, с теб — Вентура получаваше невидимата телеграма, която му прачеше тялото на Луиса, и се отскубна от ръката, която ги свързваше като лепкаво пипало. Луиса го погледна в очите и видя в тях сянката на присмех, който я раздразни, и тя се обърна към Тони и се присъедини към жените, молеци за новини от Империята. Нови шъткания ги накараха да замълчат, докато Темпраника, следвана от твърде обилен за изкуството й сноп светлина, играеше севилянас, като че ли изкачваше стълби, надянала неудобна пола. От време на време прекратяваше танца, приближаваше зле обръснатата си костелива физиономия към първата редица зрители и изричаше в синкоп:

*Аз пъ-тя из-бро-дих,
аз пъ-тя из-бро-дих.*

„Такатà, такатà, такатакатà, такатà“, тананикаше Шуберт и Ирене едва го удържа, когато той се изправи, готов да изтанцува няколко севилянас.

— Все същият шут! — извини го Ирене пред Фисас.

А Темпраника си имаше свое виждане относно изкуството да се пеят и танцуват севилянас. Сега стоеше неподвижна, с ръка като козирка над очите, вперени някъде в тъмнината.

— Браво, браво! — извика Шуберт, а Ирене го ощипа по възпълната ръка.

Вдъхновена от насърчителния вик на Шуберт, Темпраника отново обърна конското си лице към зрителите, краката ѝ се превърнаха в ножици и надвиснаха над залата като косачка-звяр в безумен, безкраен танц, който породил смях и иронични ръкопляскания сред публиката.

— Нижински! Нуреев!^[40]

— Млъкни бе, човек!

Изчервена, Ирене дърпаше Шуберт за полите на самото.

— Не разбирам защо се присмиваш. Тези хора си вършат работата.

— Не говори глупости. Тяхната работа е именно да ме забавляват и те — жени ли са, мъже ли са, няма значение — отлично знаят това.

Задъханата Темпраника се огъна безброй пъти в знак на благодарност за разпаления от алкохола ентусиазъм на публиката, а после се оттегли с вяли жестове, сякаш не я интересуваше нищо извън изкуството ѝ. Залата бе обляна от силна светлина и пианистът засвири, създавайки музикален фон, на който зажужаха разговори.

— Да, да, вече не съм master^[41] и преподавам в Нюйоркския университет. Всъщност все още съм свързан с катедрата на Клаудио, на Клаудио Санчес Алборнос^[42]. Нали знаете за кого говоря? Но сега подготвям собствен курс по „Теория на бедността“; това е клон на икономиката, който е във възход, а тук почти не е познат. Франция вече ни е изпреварила с няколко години, да, дори Франция. В групата на Бартоли един млад икономист, Бернар Газие, се занимава с тези проблеми. Бедността е тема с голямо бъдеще.

— А пък ние мислехме, че е тема от миналото.

— Не, не. Не става дума за понятието бедност като депауперизация, както са я възприели в деветнайсети век, като фактор за благотворителни или революционни действия. Става дума за техническа оценка на оскъдицата, за разпределението на богатата или за строгото им ограничаване като предпоставки *sine qua non*^[43] по пътя на великата научно-техническа революция. Именно Инма, Инмакулада, тоест Инмакулада от семейството на Хабсбургите и Лотарингите, ръководителка на Spanish Institute^[44] в Ню Йорк, ми възложи да подготвя курс от лекции за „Влиянието на новите технологии върху испанската култура“. Мисля, че във връзка с това Министерството на културата подготвя среща, симпозиум или нещо такова в Саламанка.

— Да се върнеш, да се върнеш, ах, да се върнеш... — изтананика Шуберт.

— Да се върна ли?

— Можеш да върнеш на родината си своя мозък. Аз бих се радвал да върна на родината си своя мозък.

— В твой случай не виждам какво биха си възвърнали.

Ирене очакваше останалите да подкрепят остроумната ѝ забележка, ала всички слушаха Тони, и даже Вентура, отпуснал тялото си на облегалката, следеше разговора от разстояние.

— Защо да се връщам? В Барселона съм само от няколко часа, а ми се струва мъртвило. Като че ли в Мадрид има по-голямо оживление.

— Май прекалено много четеш „Ел Паис“ или „Ню Йорк Таймс“. Всъщност Барселона си остава вярна на *escudella i carn d'olla*, която я прослави в целия свят, а пък Мадрид преживява разцвета на постмодернистичното *cocido*^[45].

— Ню Йорк е столицата на света — произнесе Жоан с тон, в който се долавяше решителна подкрепа на позицията на Тони. — Какъв живот, какви мангизи! Нали си виждал магазина с каскадата?

— „Тремп Тауър“ ли? Да, разбира се. Впрочем всеки ден изниква нещо ново. Не знам, просто... Ето например онзи ден излизам от Вилидж^[46], между другото сдобих се с апартамент във Вилидж, и се поразходих из търговските улици на Сохо. Изведнъж гледам в някакъв магазин — изложба на мебели ар деко, старинни и нови, изработени в този стил. Невероятно културна експозиция. И то така, изведнъж, на някаква си невзрачна улица. У нас за подобна изложба щеше да е нужно покровителството на Женералитат, на кметството, на това или онова министерство... Европа се дави в държавнически и ведомствен бюрократизъм.

Кикотът на Вентура бе приет от Тони Фисас като предизвикателство.

— Не си ли на това мнение?

— Не смея да споря с теб — ти идваш от столицата на Империята. А аз, клетият, от своята глуха провинция мога само да улавям бледите сенки на действителния живот.

— Осъзнах каква велика съзидателна енергия, а следователно и човешка енергия движи това общество, основано на конкуренцията.

— И колко много страх и агресивност.

— Но те са качествено различни от страха и агресивността, които сковават Европа. Американците изпитват страха и агресивността

на завоеватели на света, а ние в Европа приличаме на вироглави слугини, надянали старите рокли на господарките си.

— Хубава метафора — заяви Жоан.

Мерсе настояваше на своето:

— Страшни магазини! Последния път влязохме в „Тифани“ и на моя глупчо му хрумна да попита за цената на едно часовниче, ей такава, мъничко, истинска прелест, но при все това, казахме си, не може да е повече от двеста хиляди песети. Добре. Колко, мислите, че струваше?

— Един милион долара.

— Не бъди глупав, Шуберт. Как едно часовниче ще струва един милион долара?

— Същото ли е, дете виси на врата ти?

— О, значи Делапиер го е забелязал! Да, да. Накрая моят безумец го купи. Всъщност това ми е единственият подарък, нали знаете какво имахме, като се оженихме. Всичко на всичко едно канапе от леля ми, а хладилника купихме с хонорара от статията, която Жоан написа за Службата за проучвания на Уркихо...

— Цената.

Това бе заповед, прозвучала от присвитите устни на Вентура.

— Кажете ни цената, момиче, иначе този разговор няма смисъл.

Жоан не успя да възпре жена си и тя произнесе с пресипнал глас:

— Седемстотин хиляди песети.

Шуберт се прекръсти, а останалите впериха укорителни погледи в часовничето, сякаш то бе виновно, задето струва толкова скъпо. Мерсе се бе окопитила и се навеждаше да го разгледат, да го пипнат.

— Отзад пише „Тифани“.

— Закусили сте с диаманти, няма що.

Луиса му се противопостави:

— Недей да ставаш педант и моралист.

— Опитвах се да повдигна нивото на разговора.

Луиса окончателно обърна гръб на Вентура и се впусна да приказва с Тони Фисас. Те сякаш се отделяха в един принадлежащ само на тях двамата свят, а в съзнанието на Вентура се заредиха сцени от миналото: срещи крадешком, лъжи, обещания, никога напълно удържани уверения за забрава; Тони Фисас беше нещо като постоянна

заплаха, тегнеща над жалкото ежедневие на всички тях, но най-вече на Луиса — една работеща, превърнала се в болногледачка жена.

— Не си го присвоявай. Остави малко и за другите.

Лицето на Луиса пламна от ярост и възмущение, но Фисас положи ръка върху нейната, за да я успокои, а и в същия миг Шуберт ги призова:

— Слушайте!

— Какво да слушаме?

Но се заслушаха и веднага разбраха причината — в очакване на следващия номер пианистът свиреше. Носеха се нежни, бавни акорди, подобни на разпръснати багри, устремени към свършена хармония.

— Какво свири?

Тони Фисас беше готов с отговора.

— Откъс от „Мълчалива музика“ на Момпоу^[47].

— Това се казва слух.

— Това се казва да слушаш Момпоу като фон, докато работиш, и да си прочел есето на Янкелевич „Посланието на Момпоу“. Янкелевич е философ, от Сорбоната. Забележете привидната независимост на пръстите и отчетливостта на всяка нота. Трябва да се върнем към Шопен, за да открием подобна неповторима магия на пианото.

— Шопен е имал малки ръце — отбеляза Вентура, но не пожела да разясни енигматичната си фраза, когато срещна учудените погледи на останалите.

— На поемата на Бен^[48] ли се позоваваш?

Неизбежният Фисас.

— Бен е написал великолепна поема за Шопен — поясни Фисас и после отново насочи вниманието си към музиканта, който продължаваше да свири, седнал с гръб към залата, и сякаш не забелязваше, че по-голямата част от публиката говори.

Дория сякаш се дразни, че почти никой не му обръща внимание, помисли си Вентура, когато най-сетне успя да откъсне поглед от Луиса и Тони Фисас, между които отново се бе установила връзка от слова и мълчания. Дория одобрително клатеше посребрената си глава в такт с акордите и от време на време се обръщаше наляво и надясно, като притваряше клепачи с тържествеността на патриарх, призоваващ към тишина.

— Не го обсебвай, Луиса, че след малко идва ред на Александра Велика. Кажи, Тони, как гледате от Ню Йорк на това, което става в Испания?

— Не искам да ви разочаровам, но единственото, което буди интерес, е, че Испания има крал, както Монако например. Просто им е забавно. Интелектуалците и политиците се интересуват малко повече, както и читателите на „Ню Йорк Таймс“. Кореспондентите на „Ню Йорк Таймс“ имат решаваща роля, те формират критерия и мненията на културния елит. Досегашният кореспондент в Мадрид — Маркам, беше много добър, както и предишният — Ричард Идър. Наскоро публикуваха серия от статии на Барбара Пробст Соломон за културния живот в Барселона и Мадрид. Чували сте за нея, нали?

Нямаше значение дали бяха чували. Вниманието беше налице. Делапиер го попита за музикалния театър, Ирене — за образованието, Жоан — дали при евентуален втори мандат Рейгън ще прилага същите икономически мерки, Шуберт...

— А ти как си?

— Аз ли? Как да съм?

— Политически, момче. Нека първо да ти представя съотношението на присъстващите тук сили. Жоан и Мерсе принадлежат към цивилизованата десница, Делапиер е анархист и съмишленик на Фронта за освобождение на хомосексуалистите, Вентура и Луиса...

— Вентура си е Вентура, пък аз съм си аз.

— Добре. Вентура — твоят бивш съперник в борбата за влияние в Каталонската обединена социалистическа партия, Съюза на революционните студенти, Интернационалистическата комунистическа партия, Червено знаме и отново Каталонската обединена социалистическа партия, тоест навсякъде, дето сме членували, та Вентура, старият боец, блестящият Вентура е станал... скептик...

— Вентура, ти ли си скептик?

— Да — провинциален скептик.

— А Луиса е националистка от левицата и феминистка, привърженичка на кастрирането на всички мъже.

— Не на всички, но почти на всички.

— А ти, Шуберт?

— Аз се колебая дали да играя по гайдата на социалистите, за да направя кариера и да спестя нещо за старини, или да се оттегля към идеологическите си позиции от миналото и да чакам по-добри времена. Ами ти?

Фисас въздъхна, а усмивката му молеше за разбиране.

— Аз пък станах прагматик.

— А, това се отнася до всички. Казват му също артериосклероза. Но навярно си и нещо друго, освен прагматик.

— Аз съм само един прагматик и любознателен човек.

— Много добре.

Жоан и Мерсе бяха напълно съгласни с него, а Делapiер бе изгубил всякакъв интерес към компанията, но за сметка на това не изпускаше от очи върлинения младеж, който му хвърляше похотливи погледи от една маса.

— Бих искал да узная, Тони, при това от скромното си положение на провинциален скептик, как ни виждаш ти от висотата на Съединените американски щати, на Емпайър Стейт Билдинг?...

— Сега сградите на Трейд Тауър, Вентура, са по-високи от Емпайър.

— Много добре, тогава от висотата на Трейд Тауър и на прагматичната си и любознателна позиция как ни виждаш нас, специално нашата група, която толкова обичаш и, бъди уверен, която толкова те обича; момичетата те обичат, пазеха твоята снимка от онези години, а сега пристигах с нови ухания, които ги възбуждат, с миризми, нека уточня, на единично легло, на необвързан мъж, който блудства на английски, дали блудствах на английски, а?

— Много съм мълчалив. Но ако случаят го изисква, да, казвам, така да се каже, по някое възклицание на английски.

— Е, именно тези неща много ги възбуждат.

— Говори от свое, а не от наше име.

— Но да се върнем на въпроса си — политически, човешки, изобщо, как гледаш на нас? Може би както президентът Рейгън на бившите си съотечественици, когато отиде в Ирландия, за да се срещне с тях? С теб ние говорехме на един и същи език, но в даден момент връзката ни се прекъсна; ние продължихме да живеем със запасите, които бяхме натрупали в идеологическо, научно, естетическо отношение, ала ти — не, ти отиде в столицата на света, там вкусваш

най-добрите, най-новите, най-обилните ястия на духа. А сега идваш и се правиш, че сякаш нищо не се е променило. Не. Не съм съгласен. Покажи ни своята мощ. Като начало заповядай нещо на английски или на американски и ще ти се подчиним. Ти си агент на Империята, а ние — твоите роби от периферията.

Фисас погледна към присъстващите, сякаш за да им намекне, че търпението и сдържаността му се изчерпват, въздъхна примирено и доближи лицето си до Вентура.

— Какво искаш от мен? Дори няма да ме накараш да си тръгна.

— Искам да ни направиш по-добри, по-разумни, по-прагматични, по-любознателни. Да ни дадеш списък на великолепните си познати, за да можем да разтворим устите и краката си за нашественика. Хомски.^[49] Tu connais?^[50]

— Разбира се.

— Галбрайт.^[51]

— На два пъти бях...

— Норман Мейлър.^[52]

— Попаднахме заедно на едно връчване на... Виж какво, престани да ме осъждаш, че познавам хора, известни на всеки, който принадлежи към определени среди в Ню Йорк.

— Аз те упреквам не за това, а за друго — че не си последователен, че не се държиш както подобава и както заслужаваме, а ни предлагаш благоволенията си на добродушен принц на духа.

— Смени плочата, Вентура, за бога!

— Да, точно така!

Ирене увисна на ръката на Тони.

— Тони, спомняш ли си онази песен на Мелъни, която танцувахме с допрени бузи в „Джаз Колон“? „What have they done to my song, ma?...“ та-ра-ра-ра, та-ра-ра!

— „Какво сториха с моята песен, мамо?“

— „Беше най-хубавото, което имах, надойдоха онези и разрушиха песента ми.“

— „Какво направиха с душата ми, мамо?“

— „Беше най-доброто, което имах, и те дойдоха и го стъпкаха с лека ръка, мамо.“

— „What have they done to my song, ma?“

Фисас и Ирене тананикаха, но очите на Луиса бяха тези, които танцуваха с мъжа, не друга, а нейната буза бе запечатала спомена от допира с неговата и съзнанието ѝ се върна десет години назад заедно с песента. Луиса също затананика мелодията, преодолявайки с нея пространството, което я делеше от Тони. Нежно се усмихнаха един на друг, докато пийналата Ирене залиташе и пееше. Вентура се бе облегнал уморено на стола и съзерцаваше сцената привидно усмихнат, ала очите му изучаваха противника. Ако можеш да избереш дали да умреш наръган с нож в Нюйоркското метро, или да те затворят като дисидент в някоя клиника за душевноболни в Москва, какво би избрал, master? На теб наистина са ти променили песента, master. Ти си от онези бегълци от марксисткото знание, от онази армия, която предоставя на международния капитализъм езика, информацията и логиката на неговия враг, а отгоре на всичко удовлетворението, че те е завербувал, master. Усмихнатата маска на Вентура бе изтълкувана от Фисас като начало на помирение и той вдигна чаша към него в мълчалива наздравица, която Луиса реши да последва, като постави едната си ръка върху рамото на Вентура, а другата — върху рамото на Фисас. Първия тя молеше да прояви разбиране, а втория — за памет и търпение. Търпение, Фисас, търпение. След година или малко повече ще можете да се срещнете под сянката на Статуята на свободата и да танцувате около нея като Джийн Кели и Сид Чарис^[53].

— А сега за какво се смееш?

— Представих си как двамата играете „Пеейки под дъжда“ под Статуята на свободата.

— Бих отишла в Ню Йорк дори само за да потанцувам. Така бих се радвала да го видя... Да живееш там, означава да живееш в центъра на всичко, на всичко, което съществува и става по света.

— Елате когато поискате. Сега жилището ми във Вилидж е голямо. Има място за гости. Билетът е сравнително евтин, а хамбургери и китайски ресторанти не липсват, все някак ще преживеете. Ще ви чакам.

— Всичките ли?

— Елате по азбучен ред.

— Благодаря, Тони, благодаря.

— Защо ми благодариш, Вентура?

— Защото ме даряваш с илюзията, че все пак означаваме нещо за теб. Напомняш ми друго лице, друга история, други хора, друго време, но...

— Разказвай.

— Как предпочитате, в проза или стихове?

— В стихове! В стихове! — оживи се Ирене в миг на пияно въодушевление.

— Ако е в проза, човек може да се разболее, а ако е в стихове — направо да умре.

Вентура прие спокойно язвителността на Луиса.

— За да удовлетвори и двете желания, най-напред ще разкажа историята в проза, а след това ще направя поетическо резюме.

— Не пренебрегвай театъра. Така ще застъпиш и трите жанра.

Не обърна внимание на заяждането на Луиса и започна разказа си с лиричен тон:

— Преди години, преди много години, когато ние още сме били в гимназията, след дълъг престой в чужбина се завърнал един човек, който щял да разтърси устоите на либералната каталонска интелигенция. Тя се състояла от бивши млади хора, победени във войната или след нея, от бивши обещаващи младежи, узрели в климата на предвоенната култура; някои от тях били преминали през фронтовете, без да се отличат с особен героизъм, ала след това им се случвало да плащат скъпо, задето на младини са публикували някоя твърде напредничава статия или просто задето са я написали на каталонски. Докато победителите завземали университета с пистолет в ръка, те давали частни уроци по латински и математика на охтичави буржоа, решили да осигурят предимствата в културата, или пък попадали в зловещи канцеларии на издателства, възнамеряващи да издадат в двайсет тома културните отпадъци, които франкизмът толерирал. След като години се готвили да станат новата златна младеж на каталонската култура, те се оказали принудени да влачат жалко съществуване в подземията на собствената си страна и да се изпожелят за приятелките си, които били свидетелки на интелектуалното им съзряване, увенчало се с провал или жалка посредственост. Всички членували в братството на победените светци, в „братството на онова, което е могло да бъде, но не е било“. Били години на глад, на повсеместна оскъдица и те дори не могли да си

обезпечат жизненото равнище, към което по-голямата част от тях били привикнали от деца в родния дом. Подложили приятелките си на несигурната съдба на един брак, чието единствено средство за препитание била работата по съвместителство — зле платени часове в двайсетина занимални за двойкаджии, километрични преводи по десет песети на страница, отчайващи конкурси за вакантно преподавателско място. Така живеели те — създадените да превърнат Автономния университет в Барселона в Атина на нова Каталония.

— Историята се повтаря — прекъсна го Шуберт и безуспешно потърси подкрепа около себе си.

— Десет, петнайсет, двайсет години след негласното признание на поражението си те се срещали от време на време, за да идат заедно на почивка, да поиграят канаста, да пофлиртуват помежду си, платонически, разбира се, гледали как децата растат и се приближават към университетския трамплин, за да направят голямото салтомортале към по-добра съдба. Разговорите се повтаряли и въпреки че имали различно образование, след петнайсет или двайсет години повтаряне на едно и също всеки от тях знаел всичко, което знаели останалите. Освен това били прехвърлили четирийсетте, главите им пооплешивели. И изведнъж...

— Мерилин Монро!

— Млъквай, Шуберт!

— Изведнъж пристигнал от чужбина един човек, който щял да разтърси из основи...

— Не се повтаряй!

— ... това либерално настроено каталонско общество. Той бил живял далече от франкистката зараза. Имал възможността години наред да следи „Ню Йорк Таймс“, „Монд“, „Гардиън“, можел да прочете всичко, което се публикувало в Лондон, Париж или Ню Йорк без филтрите на франкистката цензура. Освен това бил ерген, ухаел на единично легло, приписвали му интересни любовни приключения, бил висок, с посребрени коси, образец на следвоенен европейски интелектуалец, от тези, на които не се налагало да се извиняват, задето са се родили, като нещастниците, останали тук да предъкват поражението си. Така срещите започнали да преминават под друг знак. Новодошлият се превърнал в център на компанията, а сред наобиколилите го слушатели първият ред бил зает от дамите,

възбудени от мириxa на единично легло, който излъчвал този беглец от посредствеността. Заредили се мислените, пък и не само мислените изневери. Ала новодошлият харесвал по-млади жени, за предпочитане с нежни глезени, затова само за кратко повдигнал духа на остарелите си приятели и скоро ги върнал във врящото гърне на жалкото им ежедневие. Тази история ми я разказа един по-възрастен от нас човек, неволно станал свидетел на събитията, когато ходел по домовете на това победено поколение, за да обучава и възпитава децата му. Разказът ме развълнува и написах една младежка поема. Мислех си, че е елегия, ала се оказа пророчество.

— Колко е красиво! Не го ли намирате прекрасно? Винаги съм мислел, че Вентура е голям писател, потенциален велик писател.

— Писател на вересия.

— Защо говориш така, Луиса?

— Забелязахте ли темата на разказа му? Поражението. А на мен от поражение ми се повръща!

— Не вярвам моята или нашата тема да е поражението. Тя е по-скоро безсмислието на успеха. Или неудовлетворението от всякава възможност за успех. Какво значи успех за хора на нашата възраст, от нашето поколение?

— Това, което винаги е означавало. Власт.

Сега Вентура спореше пряко с Фисас и усещаше изопнатите му нерви в тази нова схватка лице в лице.

— Политическа власт ли?

— Има по-приятни видове власт. Например интелектуална, психологическа, еротична. Но е власт. Властта е единственото нещо, което придава смисъл на живота.

— Но власт срещу кого? Това означава да приемем, че светът се разделя на такива, дето раздават ритници по задниците, и на такива, дето им подлагат задниците си, колкото и да им е неприятно.

Фисас разпери ръце, сякаш отхвърляше от себе си всякава отговорност, задето светът е така устроен.

— Задници, задници! Стига с тия неприлични изрази. Вентура, драги, хайде кажи стихотворението си, сигурно е много хубаво.

— Не знам дали ще си го спомня.

— Не се преструвай. Сигурно го помниш.

Не издържа погледа на Луиса. Отмести своя към онази страница от паметта си, където бяха запечатани стиховете.

— Ще кажа само най... идеологическите откъси:

*Той, изискано напълно, ви говори
като на момичета свободни
и предлага да играете канаста,
докато насочва темата,
колкото да ви припише, вам, на дребните,
буржоазните, наклонните, разумните,
да играете за кратко ролята на класа
противостояща.* ^[54]

— Да си тръгваме, Тони — каза Луиса, впила очи в очите на Вентура, в които прочете въпроса: „Заслужих ли го?“ — „Да, заслужи си го“, отвърнаха очите на Луиса, сетне тя стана и хвана под ръка Тони Фисас. Той не знаеше накъде да гледа, но се преструваше, че съзерцава чашата, която държеше в другата ръка, и бавно пристъпи след жената и чашата, като остави Вентура в кръга от унили лица.

— Ще продължа стихотворението, ако нямате нищо против.
Не посмяха да му противоречат.

*Също с прехода на вечерта в нощта
му целувате галювно устните,
като на момчето там от срещите,
прекротявани в десет от един баща,
пазещ стария порядък, осъзнаващ
пакостната роля на вечерното захлаждане
върху половете неприучени.
Момчето,
пооплешивяло вече и с дебели очила,
ви предлага да се връщате тогава вкъщи,
все пак пропилявате минути в уверения,
но си тръгвате и си запазвате усмивката,
докато не седнете не без умора*

*и пред огледалото не ви се сторят скъдни
тази вечер неговите отговори вечни.*

Вентура проследи с поглед отдалечаващите се към изхода Тони и Луиса — те сякаш се качваха по някаква въображаема рампа, която само той можеше да види, сред потъналите в сумрак маси, сред келнери, глави на посетители, наблюдаващи с любопитство таконето^[55] на Александра Велика, което почти заглушаваше музиката.

— Пианистът.

— Хайде пак с твой пианист.

— Нали чу Фисас. Откъсът е от Момпоу. Разбираш ли, възползвал се е от мига свобода, за да изсвири откъс от Момпоу.

Жоан мълчаливо поклати глава, сякаш го бяха налегнали тежки мисли, навярно свързани с мен, с Луиса, с Тони. Той не страда заради мен, а заради достойнството си на възрастен, поставено на изпитание от разигралата се груба сцена.

— Къде изчезнаха тези двамата?

Това бе съвсем естествен за Ирене въпрос.

— В леглото.

— За бога, Вентура, не ставай противен! — Мерсе се бе изправила, а брадичката ѝ трепереше.

— Хайде, спокойно. Успокойте се, няма нищо.

Шуберт се опитваше да я накара да седне, но жената прибра вещите си. Жоан все по-замислено клатеше глава и с поглед призоваваше жена си да се овладее. Мерсе бе на път да се разплаче. Заради мен. Ще се разплаче заради мен. За да избегне това, Вентура се изправи, олюля се като пиян и почувства как кръвта му сякаш отива в краката и те престават да го слушат. Ала успя да се раздвижи и тръгна към бара, където се озова пред натрапчива червена светлина и празния, подобен на полумесец, профил на един сервитьор.

— Дайте ми каквото и да е.

— За мен е безразлично.

— Тогава едно уиски.

Облакът се на тезгяха и се загледа в публиката, оживена от Александра Велика, която пееше последния шлагер на Мария

Хименес. От мястото си виждаше добре пианиста и той му се стори съвсем крехък, навярно заради безпощадния сноп лъчи — старческата кожа изглеждаше по-бяла, а споеното с пианото тяло още по-безплътнo; на лицето му се четеше най-дълбоко презрение към всякакви чувства, презрение като това на Бъстър Кийтн с известието за собствената си смърт в джоба. Тази неправилна човешка фигура във форма на четворка завършваше с две белезникави ивици от прасците, с два кафяви чорапа и потъмнели от прекомерната употреба на боя обувки. Невъзмутимата му поза излъчваше явно отчуждение от мелодията, която ръцете изтръгваха от пианото. Може би беше свършено творение на образа, както у актьора в „Лице“ на Бергман, където неизмеримата скръб се оказва заключена в съд без собствено съдържание. Или пък беше някой бездарен пианист, любител, получаващ за работата си чиния с топла храна и дребно възнаграждение, с което изплаща месечните вноски на застраховката за погребението си. Александра Велика даже в профил можеше да закрие споеното с пианото и стола си човече. А Вентура се дразнеше от всичко, което го отделяше от стареца.

— Как се казва пианистът?

Келнерът сви рамене.

— Колегата ви не знае ли?

— Дон Алберто — каза другият келнер, съсредоточил вниманието си в бутилката уиски, която доизпразваше в една от оставените на тезгяха чаши.

— Алберто кой?

— Росел. Дон Алберто Росел.

— Отдавна ли свири тук?

— С колегата сме нови. Когато започнахме работа, той вече беше тук.

Разнесоха се ръкопляскания и оперни „бис“, отправени с предизвикателна ирония към Александра Велика, които тя приемаше с върховния жест на Калас, принудена да се поклони за седми път в Метрополитен Опера. Но тъй като Александра взе да додява, аплодисментите преминаха в дюдюкане, което най-сетне я отказа от превземките. Тя понесе мощното си тяло по пътеката, която свързваше сцената с бара, и застана до Вентура задъхано, като си вееше с длан.

— Олеле, стяга ме, стяга ме... бързо питието ми!

— Какво те стяга?

Великата придвижи няколко пъти нагоре-надолу жалузите на изкуствените си мигли и засмука бузи, за да си придаде изискан вид и да подчертае начервеното си във форма на сърце устище.

— Сърцето ме стяга, то бива, бива, но не и да се пее като мен, с толкова чувство!

Привидно не обърна внимание на Вентура, въпреки че зае поза като неговата и разголи мускулесто бедро през цепката на полата от ламе.

— Ще ме почерпиш ли нещо?

Вентура се съгласи с благоразположението на временно откъснал се от делата си принц, а Великата му намигна с едното око, докато с другото прашаше парола на сервитьора, който вече носеше чаша шампанско.

— Ще изпия само една бутилчица^[56], ще видиш, че съм почтена.

— Бутилчица френско шампанско за дамата!

Великата и сервитьорът се спогледаха недоумяващо.

— Ах, каква поръчка, момче! Френско шампанско в тая дупка. Слушай, дай ми едно „Бенхамин“^[57] и не се изхвърляй. Е, да, знам, че като френското шампанско няма. На мен ли ще ми разправяш, та аз сума ти време съм пяла в Танжер^[58], а там само такова пиех. Слушай, я почерпи и приятелката ми, Темпраника. Много е срамежлива и хич не ѝ върви с почерпките. Виж я как се е свила страхливо в оня ъгъл. Пиларин, ела да пийнеш едно питие, момиче!

Великата се бе провикнала твърде високо и нетърпеливата публика ѝ изшътка да млъкне, понеже на сцената бе излязла Флор де Бока и изпълняваше едно танго на Пиацола^[59]; самата Флор беше млад травестит; пееше съсредоточено, без да поглежда към публиката, сякаш песента му бе посветена на някаква хлебарка, която само той виждаше.

*Вече знам, че съм
изоставена, изоставена, изоставена,
не видя ли, че луната към Каляо приближава?*

Песента се хареса на публиката въпреки пародийността на това представление, на този музей на чудовища и дори пианистът следваше нарастващия патетизъм, опитвайки се да изтръгне от пианото жалбите, достъпни единствено на бандониона^[60].

— Хубаво свири пианистът.

— О, да. Какви ръце има този човек! И винаги е така сериозен, милият. Онази дивачка Караколес от време на време го подкача: някой ден ще ви оправя, дон Алберто, а той се усмихва или се засмива, без смях, да бе, момче, без смях, само му се виждат развалените зъби на клетия, толкова е зле със зъбите, почти са му окапали. И се смее така... гледай, ей така...

Великата взе да имитира немия смях на пианиста, но в това време се появи Темпраника с печално лице и килната платинена перука.

— Каква е тази физиономия? Господинът ни черпи.

Темпраника намигна няколко пъти и посочи с две ръце долната част на тялото си, скрита от полата на волани. Недоумението на колежката ѝ я раздразни и тя направо изкрещя:

— Неразположена съм!

Съжали за невъздържаността си и взе да върти очи към Вентура, усмихна се леко и прокара едрата си ръка по избръснатата брада.

— Не забелязваш ли какъв тен имам?

— Ами... както винаги, не виждам разлика.

— Не е вярно, когато съм неразположена, направо умирам и лицето ми става като на мъртвец.

Александра Велика се прекръсти и кимна съучастнически на Вентура.

— Ама че колежка съм си хванала! А ти, приятелче, много ли си самотен?

— Жена ми си тръгна с друг.

— Какъвто си хубав и щедър, тук няма да скучаеш.

— На мен ако ми направят такъв номер, ще я убия — отбеляза Темпраника, решена да намери общ език с Вентура.

— Болен съм. За нищо не ставам.

Великата и Темпраника се спогледаха и затегнаха обсадата около Вентура.

— Не се тревожи, момче, никоя жена, колкото и да е хубава, не струва една безсънна нощ.

— Може ли?

— А, Шуберт. Запознай се с Пиларин Темпраника и Александра Велика.

— Те не се нуждаят от представяне. Видях ви на сцената — бяхте великолепни.

— Говори ми на „ти“, очилатко.

— Върни се на масата. Мерсе вече се успокои.

— Искам да ме запознаят с пианиста.

— С кой пианист, Дория ли?

— Не. С този.

— С восьмьчното човече ли?

— С него.

— Значи така. Вечерта се скапа. Ирене е в отвратително настроение. Жоан и Мерсе като че ли са глътнали бастун. А за теб да не говорим. Ще дойдеш ли на масата на министъра да си направим майтап?

— Кажи му много здраве от мен.

— Я виж Делапиер.

Актьорът вървеше между масите, сред пронизваната от прожекторите мъгла от дим и от дъха на толкова хора, под ръка с високо момче с огънато от вътрешна умора тяло.

— Кой е тоя?

— Любов от пръв поглед. Беше на съседната маса. Погледна към нашия и той хлътна.

— Слушай, този, дето върви с Имедио, ваш приятел ли е?

— А, значи това момче е Имедио. Изглежда тъй, сякаш току-що са му правили клизма.

— Какво ти момче. Опасен тип е. Да внимава приятелят ти. Тоя се боцка непрекъснато и може да те одере здраво. Предупреждавам ви, понеже сте готини хора, а той е истински лешояд.

— Отивам при него.

— Остави, Шуберт. Делапиер вече не е малък.

— Отивам при него.

Шуберт препречи пътя на двамата и им предложи да пийнат по нещо на бара. Те го последваха и пред Вентура се озова Делапиер,

който занесено се усмихваше, а до него — наглото момче с тънки устни, затворени в скобите на няколко реда бръчки. Шуберт подхвана разговор с развратния юноша, а Вентура използва момента, за да предаде на Делapiер предупрежденията на травестита. Делapiер сви рамене и изпусна усмивка-въздишка, като дим от въображаема цигара.

— Той е мой приятел.

— Познаваш ли го отпреди?

— Разбира се.

— Сигурно ли?

— Стига, Вентура, тази роля не ти прилича. От мен няма да може да измъкне кой знае какво. За всеки случай...

Делapiер размисли и накрая свали часовника си от китката и го пусна в джоба на самото на Вентура.

— Сега вече не нося нищо скъпо.

— Отиваш ли с него?

— Няма какво по-интересно да правя. Разговорът ни приключи. Шуберт претърпя поражение, но ще се опитва да го скрие и от самия себе си, докато не ви изхвърлят от заведението. Дори и след това ще се помъчи да продължи вечерта у вас или у тях... А пък аз трудно отказвам. Предпочитам сега да си тръгна.

Но когато Делapiер се обърна към спътника си, него го нямаше. За миг занемя объркан, а после попита Шуберт какво значи всичко това, ала той изглеждаше погълнат от думите на конференсието, което обявяваше следващия номер — танго в нов стил със сюжет.

— Слушай, Делapiер, на теб харесва ли ти Пиацола?

— Къде е момчето?

— Отиде си. Бързаше.

Умореният Делapiер с отегчение прикани Шуберт да си затваря устата. Остави ме да живея както намеря за добре. Какви ги разиграваш? Делapiер процеждаше думите право в недоумяващото лице на Шуберт. Великата намигаше на Вентура и потъркваше пръсти, разказвайки със знаци историята за някакъв подкуп.

— Хайде, херцог Делapiер, бъди добър и се върни на масата да умиловичи сърцето на Ирене. Или пък я заведи в леглото. Нали си бисексуален? Тази вечер е неудържима.

Шуберт въздъхна, когато остана насаме с Вентура.

— Хиляда песети и се махна.

— От Делапиер щеше повече да измъкне.

— Казах му, че си полицай и че всичко си видял.

— Ама че глупост! Държал си се като тия маркизи, дето веднъж на годината допускали на трапезата си по един бедняк. Делапиер се явява твоето добро дело.

— Такава ми е ролята днес. Тази вечер е моя.

— Виж! Пианиста!

Запалиха главното осветление. Травеститите даваха кратък отдих на уважаемата публика, за да потанцува свободно и да се поотпусне след вълнуващото представление, а пианистът бе изправил прегърбеното си тяло и преглеждаше следващите партитури, после бавно се отправи към стъпалата на сцената и слезе с достойнство, с което някои стари хора прикриват сковаността на ставите си. Очите му се смееха зад воднистите очила, когато се подпря на тезгяха и пое кафето с мляко, приготвено от сервитьора. Слиса се, когато Шуберт му рече на висок глас:

— Много добре, много добре. Браво!

В хилядолетните очи на пианиста проблесна съмнение спрямо такъв прекомерен и безполезен възторг. Не прие похвалата на Шуберт и разстоянието между двамата се изпълни със съзнание за смешното им положение. Шуберт му махна за поздрав в знак на отстъпление, а Вентура наблюдаваше стареца, който се бе съсредоточил в чашата си. Изпи съдържанието ѝ с наслада, сякаш бе жизненоважна течност, сякаш всяка глътка достигаше до предварително определена точка на тялото му. Вентура се обърна с гръб към залата и се приближи към пианиста, така че Александра Велика и Темпраника останаха встрани, погълнати от разговора си за оскърбленията, които им тегнеха като неизбежно професионално зло. Не смееше да погледне направо музиканта, като че ли имаше нещо необяснимо в интереса му. „Много хубаво изпълнихте Момпоу.“ А той щеше да му отговори: „Забелязахте ли?“ И оттук щеше да започне и да разкрие тайната, ако имаше такава. Прокашля се. Отпи още една глътка и в това време гласът на Великата установи връзката:

— Хей, Алберто, тези приятели са във възторг от теб.

За да изпревари сводничеството на Великата, Вентура пророни:

— Много хубаво изпълнихте Момпоу.

Пианистът, изглежда, не го чу. Великата посочи с ръка ухото си, а сетне поясни:

— Глух е като пън.

Но на Вентура не му достигна смелост да извика: „Много хубаво изпълнихте Момпоу“. Великата обаче нямаше никакво намерение срещата да пропадне и изкрещя на стареца:

— Този приятел смята, че свирите страхотно, дон Алберто.

— А, така ли? — засмя се старецът с беззъбата си уста.

— Какво каза, че бил свирил?

— Една пиеса от Момпоу.

— Казва, че сте свирали Момпоу.

— А, така ли казва, че съм го изсвирил?

Не се разбра дали беше подигравка или остроумие, или двете заедно. Така или иначе, старецът изгледа Вентура от главата до петите.

— Музикант ли сте?

— Не.

— Ясно.

Обърна му гръб, изтри устните си с хартиена салфетка и тръгна към изхода.

— Тръгва ли си?

— Не, отива да се изпишка. Всяка вечер ходи по едно и също време. Много е методичен, бедничкият. Има си някакъв часовник тук, в главата, който върви точно.

— Е, как е работата?

— Коя работа, драги?

— За приятелите съм Шуберт.

— Това име ми е познато. Та за какво питаше, Шуберт?

— Ами за всичко, за обстановката. Не можете да се оплачете. Всякакви първенци има тук. Министри.

— Виж какво, външният вид лъже. На пръв поглед всичко върви по мед и масло, но има месеци, в които с триста зора изкарваме заплатата. Нали, Пиларин? Пък и не всички клиенти са министри, а министрите са хора възпитани, културни. Онази вечер ми се наложи да набутам в тоалетната чиния един тип, дето се занасяше с моята Пиларин. Я ти им разкажи, че само като си спомня, ми се вдига кръвното.

Пиларин Темпраника се приближи, трепереща от възбуда, към Вентура и Шуберт, а разказът вече напираше в очите ѝ.

— Цялата вечер ходи по петите ми тоя противен тип. Повтаряше, че нямало съм да мога да го преметна. Той добре знаел, че оная работа ми е била като крайник на маркуч. В началото приемах шегата, но после, като видях, че типът се е насвяткал и почва да налита, се махнах от бара, ала той тръгна подире ми, без да престава да ми говори свинщини. Виж какво, момче, рекох му аз, нито нещо съм ти направила, нито съм ти казвала, така че ме остави намира. Тогава той отиде при келнера и му каза, че съм свиня, и мен ми стана толкова мъчно, ама толкова, мен какво ли не са ме наричали в тоя живот, но тук винаги съм се чувствала добре, спокойна. Отидох в тоалетната да си поплача на спокойствие, а типът по петите ми, опитвам се да се заключа отвътре, но той слага крак на прага като по филмите, ама също като по филмите. Видях аз, че положението става опасно, реших да изкрещя, обаче не можех, и когато вече се беше нахвърлил върху ми, за да ме бие, кълна се, щеше да ме бие, зад типа се появи тя и, представяш ли си, сграбчи го за раменете, натика го в клозета, хвана го за косата, за това, което му бе останало от косата, защото беше полуплешив, и започна да удря главата му в ръба на чинията, един, два, три пъти, и всичко стана в кръв и строшени зъби, а аз насмалко да припадна, момчета, и започнах да ѝ викам: стига, остави го, понеже направо ми домъчня — та той щеше да хвърли топа.

— Мен като ми кипне, ставам страшна, а не мога да понасям несправедливости.

— Тя не си знае силата...

— Ами че аз съм разтоварвала целия зарзават на Валенсия за три часа, от четири до седем сутринта.

— Е, май прекали!

— Да де, всичият е силно казано, но здравата бачках.

— И какво стана с този човек?

— Мисля, че го откараха в болница с линейка, а господин Маресма — съдържателят на заведението, искаше да се разправя с Великата, но ние ясно му рекохме, ако нещо ѝ се случи, напускаме всички, а вие ще останете сам да си показвате задника, ако не, наемете охрана, защото разбойници по света колкото щеш и белята може пак да стане.

— Много хора не разбират, че ние правим изкуство.

— Сега е ред на Биби Андерсен; тя е страшно известна и я ценят.

— Нея ли? Тя само умее да дрънка, нали е завършила гимназия, научила се е да приказва. Иначе започна като всички нас, оная работа си я лепеше с лейкопласт, но после се изхитри, успя да се оперира и сега се прави на Селия Гамес^[61].

— Ех, ако и аз се бях оперирала в Мароко, както ме съветваше Матиас, лека му пръст...

Сълзи, огромни като ирисите ѝ, като лицето, като главата, като тялото, бликнаха от очите на Александра Велика.

— Но аз тогава държах на своето. Порочно е да се оперираш, му казвах. Изкуството е именно в това да си и риба, и рак, разбирате ли? Щом се оперираш, правиш мошеничество, също като тия, дето си правят пластични операции — изтипосат им цици като на София Лорен, задник като на Бриджит Бардо и крака като на Енджи Дикинсън, така и баба знае. Но да можеш да внушаваш женственост, без да си махаш каквото имаш между краката, ето това е истинска дарба.

— Ама не всички са така честни като теб.

— Къде ти! Тези, дето имат най-голям успех, не приличат на себе си, а са отрочета на скалпела. Ще ме почерпиш ли още една чашка, сладурче? А ти, Шуберт, хайде, покани на едно питиенце приятелката ми. Благодаря, щедри момчета! Каталонци сте, нали? Едни създават лошата слава, а други опират пешкира.^[62] А пък аз не познавам по-готини хора от каталонците. Нали, Пиларин?

— Още сега да ослепея, ако не е самата истина.

— Имате ли някакви планове за по-късно?

— Вие какво ни предлагате?

— Най-готината нощ в живота ви. Били ли сте досега с травестити? Е, много сте изпуснали. Как да ви кажа... друго си е. Това е най-точната дума.

Шуберт се наведе над тезгяха и каза шепнешком на Вентура:

— Хайде, стига с това екзотично изпълнение. Дай да си направим номер с министъра, а? На неговата маса седи един депутат от Каталонската социалистическа партия, който ми е приятелче.

— Какво му е интересното на един министър?

— Слушай, в Барселона министри не се срещат под път и над път, а пък и е за предпочитане пред тия тук или пред възможността да каня Ирене на танц. Така се е натряскала, че и майка ѝ не може да я удържи. А Жоан и Мерсе говорят с един покровителствен тон, да ти се повдигне. Делапиер пък мята белтъци дори на пенсионерите. Много държи да си изпълни ролята. Ей сега се връщаме, всичко е платено.

— Чакаме ви тук.

Вентура вървеше напред, а Шуберт го побутваше с ръце към стъпалата, които водеха до министерската маса. Но преди да стигнат до нея, се натъкнаха на нисък и набит мъж, който ги спря, като постави широката си тежка ръка върху рамото на Вентура.

— Къде отивате?

— Искаме да поздравим депутата Рекасенс и господин министъра на културата, техни стари приятели сме.

Рекасенс ги беше видял и шушнеше нещо на ухото на министъра — млад мъж с вид на китайски професор и брада на прогресивен европеец от шейсетте години. Министърът им отправи източно любезна усмивка и с жест на ръката им откри пътя към масата. Рекасенс не бе успял да се изправи, когато се озова в здравите обятия на Шуберт.

— Привет, момче! Видяхме ви от нашата маса и решихме да поздравим господин министъра.

Появата на неканените гости бе повъзбудила любопитството на групата около министерската маса, но Рекасенс им отне всякаква надежда да узнаят нещо за тях, като ги представи, без да съобщава имената, които не помнеше, и съчини набързо някакви интелектуални и приятелски взаимоотношения. Шуберт настани Вентура на един стол, а сам се разположи до Хавиер Солана.

— Никога не съм бил толкова близо до министър. Всъщност, когато бях делегат на факултета в една комисия, не помня вече за какви преговори с франкисткото Министерство на образованието, бяхме приети от един заместник главен секретар.

Министърът се смееше.

— Харесва ли ви представлението? Барселона си остава Барселона. Оттук в Испания са навлезли всички новости, като се започне от единайсетстъпния стих и мъжкия слип, и се стигне до

травеститите. Какво мислите за целия шум около мадридската мовида^[63]?

— Вижте, в Мадрид определено съществува творчески кипеж, съвсем естествен за град, станал столица на една демократична държава след четирийсет години извънредно положение.

— А онзи ден, господин министре...

— Говори ми на „ти“, моля те.

— Добре, министре, ще ти говоря на „ти“. Онзи дет разговарях с един мадридски писател, от тези, дето сега са много на мода, и само мадридската мовида му беше в устата, а Барселона едва ли не я изкара като „Титаник“. Помниш ли статията на Феликс де Асуа в „Ел Паис“?

— Винаги съществува съперничеството между провинциите — намеси се Рекасенс.

— Нали за това е футболът.

— Цялата работа е, че ние, каталонците, вечно се изкарваме жертви на Мадрид. Ако Мадрид го нямаше, може би щяхме да си го измислим.

— Много правилна забележка, Рекасенс. Държавите, потънали до гуша в мръсотия, трябва да имат поне две отходни места.

— Забравил съм името ти.

— Рекасенс така и не ти го каза. Наричат ме Шуберт и в случая е достатъчно.

— Добре, Шуберт, аз не мисля, че Испания е потънала до гуша в мръсотия, нито пък че всичко се урежда с две отходни места.

— Значи е вярно, министре...

— Кое да е вярно?

— Това, че сте регенерационист^[64]. Защото ми казаха: в Мадрид сега управляват славни момчета — регенерационисти.

— Не в смисъла на Хоакин Коста^[65], разбира се...

— Слава богу.

— Но все пак има нещо такова.

Веждите на усмихнатия министър взеха да се бърчат той изведнъж постави длан върху ръката на Шуберт:

— Виж какво, ти май много си скучаел на това представление и си казал: я да отидем да се позанасяме с тоя загубен министър.

— Е, не чак така...

Рекасенс бе почервениял като рак и мятане извинителни погледи към министъра и възмутени — към Шуберт.

— Всъщност ние едва се познаваме.

— Рекасенс, не се отричай от мен. Когато те арестуваха, вие, социалистите, нямате никаква организация в университета и аз разпространявах позиви за вас.

— Вие, китайците, винаги размахвате стари сметки.

— За какви китайци говорите?

— Комунистите тук ги наричаме китайци.

— Вече не съм китаец, а независим прагматик.

Министърът, запазвайки академична сдържаност, гледаше Шуберт с любопитство на антрополог.

— Не се притеснявай, Рекасенс. По-лоши неща са ми се случвали — успокой той вбесения Рекасенс.

— Всъщност ние все още сме провинциалисти.

Шуберт се съгласи.

— Жалко, че един наш приятел, Тони Фисас, който много е пътувал и сега живее в Ню Йорк, си тръгна. Голям мозък.

— Тони Фисас ли? — попита министърът с благосклонна усмивка. — Не го видях тук. Преди няколко дни разговаряхме в Мадрид. Искан той да организира симпозиум в Саламанка на тема „Технологията — нова офанзива на капиталистическото развитие“.

— Чу ли, Вентура? Познава Тони Фисас. А моя приятел Вентура не го ли познавате? В университета беше по-прочут от Фисас, а сега е най-добрият и единствен в цяла Испания преводач на Томас де Куинси.

— Нямам честта... Слушай, драги, аз още се уча да бъда министър и ми е от голяма полза да се срещам с всякакъв род sparrings^[66], като теб например.

— Всъщност аз дойдох без всякакъв умисъл.

— Мисля, че можем да използваме паузата, за да идем да поздравим Луис Дория.

— Добра идея, Рекасенс.

Министърът стана, последван от Рекасенс, и подаде ръка на Шуберт.

— Ако дойдеш в Мадрид, отбий се при мен в министерството, ще си поговорим за потъването на „Титаник“.

Министърът тръгна, сподирен от Рекасенс и набития тип. Шуберт показа на Вентура ръката, която министърът бе стиснал, и положи дълга целувка върху нея. Останалите от групата проследиха с поглед как министърът и двамата му придружители се провират между посетителите и стигат до масата на Луис Дория. Старецът се престори на изненадан и объркан. После се изправи и стисна ръката на Хавиер Солана, сякаш сключваше с него договор за нерушима дружба. Няколко анонимни светкавици запечатаха събитието. Вентура бе успял да превъзмогне обзелото го униние и слизаше по стълбите обратно към тяхната маса, а непосредствено зад него вървеше Шуберт и се извиняваше:

— Не знам какво ми стана. Мадридчаните ме вбесяват.

— Хубав урок ти даде.

— Аз съм самоубиец. В тия тежки времена да се правя на интересен в присъствието на Рекасенс и на един министър. Това е гауха^[67], Вентура. От време на време ме прихваща.

Ръкостискането на Дория с министъра продължаваше повече от минута. Изведнъж на някого му хрумна да изръкопляска и сега цялата зала ги приветстваше. Самият Жоан се бе изправил и ръкопляскаше, до него Мерсе се усмихваше благоговейно, а Делапиер и Ирене се целуваха по устата.

— Как мислиш, дали ще ми се сърдят? Какъв глупак съм. Тъкмо сега, когато преговарям с кметството за едно изследване върху въпросите на имиграцията и езиковата адаптация. Само това остава, Рекасенс да ми подложи крак.

— За какво говориш?

— За нищо. Бяхме на масата на министъра и реших да се правя на интересен.

— Никак, ама никак не се учудвам.

— Ирене, ти си затваряй устата или я дръж залепена за Делапиер — той е без цвят, без мирис и вкус.

— Шуберт!

— Прощавай, Делапиер. Дайте ми пет минути да се окопitia.

Седнаха. Ирене изостави Делапиер и се притисна към Вентура, погали косата, бузите му.

— Хубав си. Имаш някакво излъчване тази вечер.

— То е от сенките. При бавните болести загниването и разложението също са бавни. Заварваш ме в интересен момент от разрухата ми.

— Ти си луд, глупчо. Пишеш ли?

— Превеждам.

— Вземи да пишеш.

Сякаш в ответ на заповедта, изречена от Ирене, светлините в залата угаснаха и прожекторът, насочен към центъра на подиума, възвести, че представлението продължава. Министърът и Дория се сбогуваха, обсипвайки, се взаимно с комплименти и обещания, а пръсналите се из залата посетители се върнаха по местата си. Разнесоха се призови за тишина, тъй като конференсието бе излязло на сцената с вид на човек, който ще оповестява велики събития. Пианистът вече бе седнал на табуретката си на колелца и свел глава, съзерцаваше клавишите, а ръцете му лежаха в скута, готови да подхванат гонитбата на ноти.

— Дами и господа! Уважаема публика! А сега, гвоздеят на програмата в „Капабланка“. Най-възбуждащата най-загадъчната, най-различната... Биби Андерсен!

Снопът светлина се отмести от конференсието и пианиста, насочи се надясно и се спря върху една подобна на скулптура женска фигура — вълнообразни коси, лице на чувствено момиче, великолепни форми, пристегнати в рокля, обсипана с пайети, а от цепката на полата се подаваше изваян като на струг крак, завършващ с червена обувка. Единствено широкият врат нарушаваше хармонията на това тяло, което бе стъписало залата; критично настроените жени бяха сразени, а мъжете с неудоволствие трябваше да признаят определената, макар и подозрителна привлекателност на тази жена. Статуята се раздвижи. Високото тяло се носеше леко, а ръцете, може би прекалено едри като врата, движеха микрофона и подчертаваха величествеността на добре заучените маниери.

— Казват, че Биби Андерсен се завръщала в Барселона?! Та нима тя я е напускала?

Аплодисменти. Пианистът маркира музикалната интродукция, която служеше за фон на въстъпителните думи на артистката:

— Тук аз открих себе си и в сърцето ми навеки се запечатаха три благородни думи — Любов, Приятелство, Възторг.

Още ръкопляскания, които пианото заглуши, подканвайки Андерсен да преустанови речта си и да започне да пее.

*Родих се край една река,
не е ли все едно коя е тя,
в морето дири си смъртта.*

*Поискате ли да ме назовете,
не е ли все едно как там,
щом името ми се забравя начаса.*

*Нашивки и звезди по кожата си имам,
не ми се иска да се пъча с тях,
печелила съм боеве и битки,
не искам да ги спомена.*

*Родих се край една река,
не е ли все едно коя е тя,
в морето дири си смъртта.*

Биби Андерсен танцуваше, беше завладяла окончателно сцената, която очевидно бе малка за нея, а в залата, внезапно станала трисексуална, не се чуваше дори дихание.

*В пазвата съм скътала парите,
които трябваше да се платят,
и нека този, който няма страх,
да вземе да ги търси там.*

*В жартиера си затъкнала съм нож,
удобен ми е да го развъртя,
не лъска вече неговото острие,
че често идваше да го употребя.*

Родих се край една река,

*Не е ли все едно коя е тя,
в морето дири си смъртта.*

*Поискате ли да ме назовете,
не е ли все едно как там,
щом името ми се забравя начаса.*

Ръкопляскаха не толкова на песента, колкото на удоволствието да вкусят от забранения плод.

— Как ли й седи костюм от магазин за конфекция? — подхвърли Мерсе, а Вентура прихна да се смее и забодя чело в масата, за да приглуши пристъпа на смях.

Когато вдигна глава, очите му бяха плувнали в сълзи и той успокои разтревожената Мерсе:

— Благодаря, Мерсе. Благодаря ти, задето приличаш на леля ми.

— Как да го разбирам?

— Като комплимент.

Снопът на прожектора възвести втория и последен номер на Биби Андерсен.

— Дълги години само мъжете имаха право да се влюбват и да правят любовни признания. Уважаема публика, за всички вас, „Woman in love“^[68].

След одобрителните аплодисменти Биби запя на английски под съпровод на записана на магнетофон музика. От време на време прожекторът пробягваше над неподвижно застаналия пред клавишите пианист, отпуснал ръце в скута и безчувствен към онова, което ставаше около него. Публиката запротестира, когато певицата обяви края на номера, така че вдъхващата смут жена избра една „свободна и лично нейна интерпретация на «C'est mon homme»“^[69]. Този път вече пианистът трябваше да промени позата си и да акомпанира песента, която Биби Андерсен по-скоро изрецитира, отколкото изпя, с двусмисления глас на двуполово растение. Залата настойчиво искаше това възбуждащо въображението зрелище да продължи, ала професионализмът на певицата бе безпощаден. Раздаде целувки и щастливи ръкомахания и изчезна, мигновено, докато пианистът заглушаваше нестихващите възгласи „бис“ с бързи и бодри

заклучителни акорди. Острата бяла светлина заслепи очите, изведнъж стана неуютно и у посетителите се породиха желание да се измъкнат побързо.

— И утре е ден — промърмори Шуберт, който се опитваше да улови погледа на Рекасенс, за да му прати помирителна усмивка.

— Още един гаден ден.

Вентура не изчака останалите мнения, слезе по стълбите към подиума и оттам започна да наблюдава как публиката се разпръсва и как около министъра и Дория се образува тълпа от желаещи да им стиснат ръката. Видя как Шуберт се присламчва към Рекасенс, прегръща го и после разменя любезности с министъра, последно ръкостискане, нова покана в министерството в Мадрид, последно остроумие на Шуберт, което размива цялата компания, а министърът внезапно изоставя свойския тон, за да приеме деловито изражение — вече не обикновеният човек, а слугата на културата се приближаваше към Дория.

— Винаги на ваше разположение, маестро.

— Ще се възползвам. Рано или късно.

— Хареса ли ви спектакълът?

— Трансформизмът трябва да е ужасяващ и перверзен, само така придобива поетичен смисъл.

Министърът остана доволен от порцията Дориева поетика, още веднъж предложи услугите си и се отдалечи през опустялата зала към изхода. От вратата Мерсе, Жоан и Шуберт махаха на Вентура да побърза, но той сякаш изчакваше да види какво ще прави пианистът, който все още седеше пред пианото и разпалваше стара, натъпкана с тютюн лула. Някакъв журналист, тръгнал на лов за среднощни сентенции, поднесе малък магнетофон към устните на Дория.

— Какво е еротизъм ли питате? Пищна церемония в мръсно подземие.

— Вярно ли е, че сте замислили да превърнете „Жар-птица“ на Стравински в дванайсетина пасодобле?

— Толкова, колкото се поберат в дългосвиреща плоча. Така ще възвърна на Испания това, което ѝ принадлежи, защото голямата руска музика от началото на века не би съществувала без пасодоблето.

Останалите в залата любопитни посетители слушаха и се смееха. Но Дория оставаше сериозен, отговаряше като робот, способен да

съставя колкото сложни, толкова и двусмислени изречения, и крачеше към подиума, откъдето пианистът и Вентура наблюдаваха зрелището, разделени от изпълнено с мълчание пространство, което никой от двамата не желаше да наруши. Старецът от време на време поглеждаше косо към този странен, уморен и със сенки под очите човек. Вентура очакваше някакво тайнствено събитие или разкритие, което да дойде от самия него, от стареца или може би от Дория, величествено спускащ се по стълбите, обгърнат от звездно сияние, което само Вентура и пианистът виждаха.

Дория забави крачка и предпазливо се приближи към пианиста, сякаш за да не наруши вгълбения му и обвит в дим покой. Спря се на два метра разстояние в знак на уважение към малкото пространство, което служеше за убежище и отдих на стареца.

— Браво, Алберто. Отлични паузи.

Пианистът затвори очи и остана така, докато Дория мина покрай него и се отправи към вратата, следван от придружителите си; неколцина посетители, които чак сега го бяха разпознали, сочеха с пръст към него, а трима души го помолиха за автограф. Тогава старецът отвори очи и се загледа във виещия се от лулата дим. От пулта два пъти изгасиха и запалиха осветлението в залата и пианистът се обърна към пианото, старателно прибра нотите, подреди ги и ги пхна в малка картонена папка с избелели червени връзки. Шуберт дръпна Вентура за ръката.

— Какво чакаш? Програмата завърши.

— Мина Дория и каза: „Браво, Алберто. Отлични паузи“. Какво е имал предвид?

— Сигурно се познават. Може да го е занасял. Я виж ти. Паузи. Че какви ти тук паузи.

— Или може би го е казал за изпълнението на Момпоу.

— Може.

Побутван от Шуберт, Вентура мина през шпалир от прозяващи се келнери и излезе навън. Нощният хлад го блъсна в лицето. На улицата стояха Жоан и Мерсе, които току поглеждаха часовниците си.

— Най-послед. Какво стана с теб?

— Беше се заяпал в пианиста си.

— А Ирене и Делапиер?

— Делapiер изчезна набързо подирите на някоя млада плът, а Ирене е ей там.

Седнала на тротоара като презряло русо цвете, уморено от алкохола и времето, Ирене им се усмихваше и протягаше към тях разперената си длан.

— Загърни се — препоръча Шуберт на Вентура, който се запъти към Ирене.

Почувства как студът пронизва гърдите му и той вдигна реверите на самото си, сетне пхна ръце в джобовете. Потърси чисто място на тротоара и седна до Ирене. Прегърна тялото ѝ, лъхащо на лимон и шампанско, а тя се сгуши като под одеяло и се притисна до недостатъчно топлото тяло на мъжа.

— Вентура, обичам те.

Извади ръка от джоба, за да я погали по бузата, и усети на ръката си дълга целувка и няколко капки сълзи.

— Много съм пиyна, Вентура.

— Шуберт те чака.

— Да почака. Знаеш ли какво ще направи някой ден Шуберт с мен? Ще ми каже — не искам повече да те виждам. Ще го направи, когато стана на четирийсет, и ще тръгне с някоя от ужасните си ученички, които слушат със зинала уста всичките му глупости, дето дрънка, а аз ще съм възрастна учителка в някое предградие, принудена да обиква всяка година по стотина деца, всяка година сто, още сто и още сто, и да търпи тъпите събрания и съвети със също толкова тъпи учители, стари и скапани като мен. Ти знаеш ли какво се приказва по учителските съвети?

— Нали съм бил учител. Преди време.

— Ти беше по-различен.

— Бях по-различен.

— И сега си по-различен. Винаги съм обичала да те слушам, като говориш, още от времето, когато ни „обработваше“ в университета. Нали така се казваше? Спомням си деня, в който ни обясни прехода на количеството в качеството и използва за илюстрация един малък труд на Сартр.

— Господи! Непременно ли трябва да се върнем към Адам и Ева?

— Нима сме мечтали за тая гадост наоколо?

— Не. Но не е чак толкова зле.

— Гадост.

— Тони Фисас има бляскаво бъдеще. И Жоан. И Мерсе.

— Тони си отиде. Той избяга навреме. А Жоан и Мерсе могат да си заврат където искат всичко онова, което притежават. Само за децата им завиждам. Шуберт е виновен. Не иска да има деца от мен.

— Нито пък от друга.

— Другите не ме интересуват. Казва, че днешните деца нямало да доживеят до старини. Мислиш ли, че това може да е извинение?

— Зависи.

— Подиграваш ли ми се?

— Не, Ирене, не.

— Срамните и мръсни работи се вършат в клозета. — Беше жизнерадостният глас на Шуберт, който прекъсна милувките на Вентура.

Ирене понечи да отблъсне Шуберт, но накрая се съгласи да ѝ помогне да се изправи и тя застана лице в лице със своята половинка; внушителна, разчорлена, разгорещена, по-висока с половин педя от него, тя го прегърна в знак на притежание, запечатано с канибалска целувка. Вентура стана, но щом се озова във вертикално положение, нощта сякаш се стовари върху му и той се подпря на Жоан, за да не падне.

— Какво ти е? Хайде, ще те закараме до вас. Колата ни е на паркинга на „Панамс“. А тези ще ги оставим, тъкмо се сдобряват.

— Луиса сигурно те чака вкъщи.

— Не. Отивайте си. Добре ще ми се отрази да повървя пеша.

— Довиждане, Шуберт! — извика Жоан с надеждата, че така ще избегнат дългото сбогуване, но Шуберт се откъсна от Ирене и ги попита слисан:

— Нима си тръгвате? Ей така?

— А как си тръгва човек?

— Няма ли нещо да се уговорим?

— Ще си позвъним — каза Мерсе и с пръст нарисова във въздуха диск на невидим телефон.

Помахаха с ръце и поеха нагоре по Рамблас, извъръщайки се от време на време с усмихнати лица, търсеци щастлив край за срещата. На известно разстояние едва не се блъснаха в една жена. Спряха се.

Размениха поздрави и шушукания, сетне продължиха, а жената прекоси платното и се отправи към Шуберт, Ирене и Вентура.

— Това е Луиса.

Луиса се приближи към Вентура и го хвана под ръка.

— Време е да се прибираме.

— Да вървим заедно нагоре по Рамблас.

Вентура упорито завъртя глава.

— Трябва да завършим обиколката. До морето.

— По това време?

Ирене подкрепи предложението на Вентура и се обърна с лице на юг, където оловното небе се снижаваше над статуята на Колумб и притискаше пристанищните постройки и закотвените кораби. Вратата на „Капабланка“ се отвори и по уличката забързано закрачи пианистът; дребното му тяло бе приведено, сякаш за да преодолее съпротивлението на студения нощен въздух. Белоснежният шлифер и шалчето почти скриваха фигурата и лицето му; той мина край четиримата и ги погледна боязливо, като че нищо добро не можеше да се очаква от тях.

— Лека нощ, маестро — каза Шуберт и се поклони тържествено.

Но пианистът, изглежда, не го чу. Слезе от тротоара, огледа се, за да се убеди, че платното е пусто, и тръгна по средата на Рамблас, собственик и господар на булеварда, изоставен на последните любители на нощния живот, на спящите сред чували и вестници бездомници, на мигащите лампи на далечна патрулна кола. Белият шлифер на пианиста изчезна от погледа им зад табелите на „Панамс“ и Вентура въздъхна — всичко на света има край.

— Каква беше тая твоя история с пианиста? Разкажи и на нас, да се посмеем.

— Беше като оцелял от някакво нещастие.

— Като всички, които не са умрели от рак или инфаркт около шейсетака.

— Нямам това предвид. По-скоро оцелял след някакво душевно сътресение.

— Искаш ли да ходиш до морето, или не?

В гласа на Луиса звучеше нетърпение и двамата мъже закрачиха след жените, вслушвайки се в разговора им за предстоящото ежедневие.

— Имам още петдесет класни за поправка.

— Аз утре цял ден съм по анкети, след това трябва да заведа Вентура на лекар.

Двамата мъже не говореха, но Шуберт си блъскаше ума и обмисляше заключителната реч в оправдание на случилото се.

— Вече имам представа какви ще бъдем всички към две хилядната година. Фисас ще дойде още веднъж от Щатите, за да получи в Барселонския университет званието „доктор хонорис кауза“ или нещо от сорта. Ирене ще е станала директорка на училище, кой би повярвал, аз и петак не бих дал за нея като преподавател. Жоан ще се е издигнал в съветник по нещо — той просто е създаден за каталонски министър. Може би и аз ще съм се закрепил някъде, не в образованието, разбира се, в някое издателство, или може би ще се заема с изучаването на видеосистемите — напоследък доста ме интересува приложението им в издателското дело. Делапиер или ще е станал най-сетне известен актьор, или ще си бъде все така посредствен, но женен за холандец.

— Защо женен и защо за холандец?

— Хората като Делапиер винаги се женят за холандци.

— А Луиса?

— А, да, Луиса...

Ала на Шуберт идеите му се бяха изчерпали, преди да е свършило хилядолетието, а и за да избегне отговор на въпрос, който ме касае, ускорява крачка, настига жените, казва им нещо, което ги оживява, обръща се към мен.

— Тичай, Вентура. Морето чака. Трябва да стигнем до края.

Може да е и зрителна измама, но Вентура би казал, че нагоре по Рамблас, вече доста далече, развяващият се бял шлифер на пианиста все още сочи на север. Пианистът обаче не следва тази посока. Като стига до улица Оспитал, той напуска платното на Рамблас, сякаш нозете му са предусетили гордиевия възел на ескиза на Миро, изобразен на паважа, и навлиза в улица Оспитал като в тъмен и безлюден проход. Пианистът върви все по-бързо, състезавайки се със себе си, със същия пианист, който и вчера, и онзи ден е вървял по този път. Декор от порутени стари постройки и живописна бедност, който за пианиста е просто път, водещ към площад Падро, където статуята на света Еулалия самотно стърчи над проядения от ерозията фонтан. Щом

стъпва на улица Ботеля, пианистът изважда от джоба на шлифера си огромен ключ, отключва вратата, откrehва я, влиза, отново я заключва и се изкачва по стръмната тухлена стълба с дървени перила, помагайки си с лакти — единия на перилото, другия на пропитата с влага стена, от която се ронят парчета вар. Поема си дъх в мрака на стълбищната площадка, с ръце опипва вратата, докато намери отвора на бравата, и вкарва едно ключе в процепа. Жилището разтваря пастта си и отвътре се разнася дъх на бавно гниене. Пианистът затваря вратата внимателно, както би затворил пианото си, и запалва лампата, която осветява антре-склад с контузна в едното рамо закачалка, прокарани по стената електрически жици, конзола от някаква мебелна гарнитура в ориенталски стил и купища вестници, вързани с канап. Върху конзолата олющена порцеланова Диана сочи с лъка си към тъмен като тунел коридор.

— Тереса. Тереса. Аз съм.

Загасва лампата в антрето и запалва осветлението в коридорчето. То е облепено с репродукции, изобразяващи капители на коринтски колони, ливади, езера, водни лилии, водни птици, а между две колони — отворена врата, от която долита леко стенание като на мъничко животно. Ала светлината разкрива широко колкото железния креват женско тяло, напъхано в избеляла кафява нощница и проснато върху двоен дюшек, голи, едри като бедра ръце, бели коси, обрамчващи старо подпухнало лице с две цепки вместо очи, в които единственият белег за разум е болката. Очите са разпознали мъжа и стоновете зачестяват.

— Аз съм, Тереса. Дойдох си.

Потрошени кукли върху дървен сандък, бюст на Шопен, протъркани като болни кожи плюшени пердета, които пианистът дръпва, за да отвори прозореца и да пропъди лекото зловоние.

— Ето идвам. Сега. Върнах се колкото се може по-бързо.

Мъжът се обръща и с привичен поглед обхожда слонското туловище от върховете на втвърдените виолетови нокти на краката до неспокойната глава, която се люшка при всеки стон. До леглото, на табуретката, лежи порцеланова подлога, а на малък, покрит с кретон фотьойл без един крак са натрупани пакети с марля. Съблича шлифера, сакото и остава по жилетка — малко тяло, завършващо с плешива остра глава. Размахва ръце, за да се ободри, и отива в банята, където нащърбената клозетна чиния е прикрита от разяден от влагата дървен

капак. Сваля легена от пирона и взема една стара изсъхнала гъба, поставена на перваза на гледащото към вътрешния двор прозорче. Напълва легена, пуска гъбата в люлеещата се вода, връща се обратно в стаята, откъдето се носят жални стонове. Някъде наблизко невидим часовник отброява четири удара и клепачите на пианиста се затварят, сякаш е забравил нещо.

— Първо ще те измия и после ще ти дам хапчетата — казва той на неподвижно лежащото тяло.

Слага легена върху дюшека, хваща долния край на нощницата с две ръце и я тегли, като заобикаля леглото и се насочва към възглавницата. Платът бавно оголва тялото на жената, подутите слонски крака, зачервени, с кори на замърсени рани или засъхнали нечистотии, заприличали на рани, огромни като пелени гащи, пълни с марли, изпражнения, киселена урина, топлина на навеки обезкосмени срамни части, корем като мех, целият в струпеи и ивици от нечистотии, които са се стичали по оскъдните наклони към разнебитеното легло. Платът спира свенливо върху гърдите и ръцете на пианиста хващат гащите за ластиците и ги смъкват, като откриват пропитите с изпражнения парчета. Разнася се смрад, която почти не променя невъзмутимото изражение на мъжа. Внимателно маха превръзките, за да не се разлее съдържанието им, и ги пуска в една поцинкована кофа, където падат с лек плисък. С гъбата попива последните нечистотии по кожата, като я докосва леко, грижливо, за да не нарани възпалените места. Изплаква гъбата, сетне я накусва добре и почиства без страх ставите на неподвижното тяло, докато водата се стича върху найлона, който неизменно подкрепя операцията. Почистил телесата, пианистът ги попива с хавлиена кърпа, още ухаеща на сапун „Ено де Правия“ — преди да се разболе, Тереса винаги бе слагала парченца от този сапун между бельото и пианистът продължава да прави същото като спомен от минало.

— Нали си по-добре? Нали?

Сега в ръцете си държи тубичка с крем, която най-после пуска съдържанието си по пръстите и те го размазват с чувствителните си връхчета по болезнената кожа, без да пропускат нито едно кътче, където се е укрила болката. На подпухналото лице на жената се появява изражение на покой, стенанието сега е едно благо ръмжене, а цепките на очите се отварят и се виждат сини зеници на счупена кукла.

— Нали си по-добре? Нали наистина си по-добре?

Поставя безжизнените ръце на възглавницата и издърпва нощницата над гърдите, прилични на два корема с вдлъбнати пъпове, а сетне през главата. Хвърля смачканата нощница на пода и от гардероба изважда друга подобна дреха, но синя.

— Ще ти сложа синята. Нали повече я харесваш?

Вените на китките му се издуват, кръвта нахлува в лицето му, докато се мъчи да надене нощницата, най-сетне успява и пада изнурен върху жената. Долавя уханието, което сега излъчва планината от плът, и лежи така, за да си възвърне нормалния ритъм на сърцето. Изправя се и сяда на леглото, взема бурканчето с лекарство, изважда четири хапчета и ги пъха едно по едно в полузатворените устни, сетне излива половин чаша вода в тайнствената пропаст на нямото тяло. Жената вече не стене, само учестено диша и мига с клепачи.

— Сега ще ти прочета новините, а ти се опитай да заспиш.

Пианистът отива за вестника, който носи в дълбокия джоб на стария си шлифер, и се връща вяло, сякаш жизнените му сили са на изчерпване. Отново сяда на ръба на леглото.

— „Шулц уверява, че Съединените щати възнамеряват да възобновят конструктивните преговори с Никарагуа. През януари Фелипе Гонсалес е връчил на Пужол официален доклад за Каталонската банка. Министър-председателят на Южна Африка се е срещнал вчера с Маргарет Тачър по време на краткото си посещение в Обединеното кралство. Жената на Сахаров е изказала опасения за здравословното състояние на съветския дисидент. Ирландия посреща Рейгън с протести срещу политиката му в Централна Америка.“ Спиш ли?

Едно прибързано, нетърпеливо изръмжаване.

— Не се вълнувай. Ще ти чета, докато заспиш. „Комисията, която разследва съдбата на безследно изчезналите в Аржентина, приключва своята работа. Норвежкият пацифизъм съжителства с НАТО. Гонсалес твърди, че не всички процеси в автономните области ще протекат еднакво, макар че и едва ли ще има седемнайсет различни модела.“ Тереса?

Покой е обзел тялото, дишането е станало равномерно. Пианистът сгъва вестника, навежда глава над смачканата в ръцете му хартия, мисли или чака жената да заспи дълбоко, сетне става, поглежда

лицето ѝ, наблизно часовник отмерва пет часа, той излиза от стаята, тръгва в посоката, откъдето са се чули ударите на часовника, отваря вратата и лампата осветява малка стаичка, в която времето отдавна е спряло — дървени етажерки, с плътно наредени книги, репродукции на „Мадона“ на Мунк^[70] и на „Табаринският бал“ на Руо^[71]; до стената — пиано „Шимел“, над което виси карта на каталонските страни^[72] и на предполагаемата „Икария“ на Фурние, издателство „Карт Тарид“, Париж, 1935 г. Върху пано от корк — пожълтели изрезки от вестници, снимки от „Ла Вангвардия“; Луис Дория в различни години, награди, премии, изпълнения в Обединените нации, в двореца „Пардо“, пред Шарл дьо Гол в Залцбург, няколко статии; „Луис Дория: музиката вече не е проститутка. Да живее свободната любов!“ Пианистът сваля сгъваемо, предварително застлано ниско легло. Двоуми се, решава да се върне обратно, разтребва мръсните дрехи и приготвя всичко необходимо за сутрешното измиване. Сетне взема легена, напълва го с вода и го слага на газовата печка. Зад прозореца, съвсем наблизно отсреща, има друг прозорец, а там — други хора със своите сънища, хора стари като тях или твърде млади, толкова млади, че лицата им все още не са заели място в паметта на съседите. Стопля вода в едно канче и я излива в легена. Занася легена в стаята си и от един рафт взема парченце зелен, ухаеш на свежо сапун. Навива ръкавите и дълго като хирург мие ръцете си до лактите. После — лицето. Събува се. Поставя легена на пода и в сапунените води потапя измъчените си, възлести, подобни на лозници крака. Пианистът блажено затваря очи и като ги отваря отново зърва отблясъка на зората върху фасадата отсреща, надписа на аптеката, чува ръмженето на първия автомобил. Вдясно вижда гневното лице на Луис Дория под друго заглавие: „Испанската музика — това съм аз“. Отпуска се в креслото, покрито с дантелена калъфка на облегалката, и се унася, а устните му в просъница проронват:

— Le cadavre exquis boira le vin nouveau.^[73]

[1] Де Куинси, Томас (1785–1859) — английски писател и есеист.
— Б.пр. ↑

[2] Наденица с бял боб (катал.). — Б.пр. ↑

[3] Заек с чесън и зехтин (катал.). — Б.пр. ↑

[4] Френски колеж (фр.). — Б.пр. ↑

- [5] Първа награда (фр.). — Б.пр. ↑
- [6] Район в Барселона. — Б.пр. ↑
- [7] Тогава са легализирани политическите партии в Испания след диктатурата на Франко. — Б.пр. ↑
- [8] На тази дата Испанската социалистическа работническа партия печели изборите и взема властта. — Б.пр. ↑
- [9] Създаден през 60-те години от прогресивни студенти и преподаватели, които бойкотират организирани от режима избори за официален франкистки университетски профсъюз. — Б.пр. ↑
- [10] Каталонска обединена социалистическа партия (Каталонска комунистическа партия). — Б.пр. ↑
- [11] Националистическа дясна партия в Каталония. — Б.пр. ↑
- [12] Интернационалистическа комунистическа партия — левичарска партия, отделила се от КОСП през 1970 г. — Б.пр. ↑
- [13] Стих от романс на Лопе де Вега. Превод Александър Муратов и Атанас Далчев, НК, 1986 г. — Б.пр. ↑
- [14] Арсак — известен съвременен майстор кулинар и собственик на верига ресторанти с национална баска кухня. — Б.пр. ↑
- [15] Победител (ит.). — Б.пр. ↑
- [16] Футболни запалняковци, поддръжници на „Барселона“ (катал.). — Б.пр. ↑
- [17] Пътят на кръста (лат.) — в Евангелието пътят на Исус Христос към Голгота; прен. — мъчения, страдания. — Б.пр. ↑
- [18] Американската марица (англ.). — Б.пр. ↑
- [19] Давай смело, старче (катал.). — Б.пр. ↑
- [20] Става дума за социалните вълнения и сблъсъци от 26–31 юли 1909 г. в Барселона и други райони на Каталония в знак на протест срещу изпращането на войници и военни части в Мароко, прераснали във въоръжено въстание, което било жестоко потушено. — Б.пр. ↑
- [21] Сграда в късно готически стил, в която се провеждат летните фестивали на културата в Барселона. — Б.пр. ↑
- [22] Сала, Рикардо Описо (1888–1966) — известен каталонски художник карикатурист. — Б.пр. ↑
- [23] Гъст сироп за коктейли и сладкиши. — Б.пр. ↑
- [24] Известен кубински коктейл с ром, лимон, захар, вода и стрък джоджен. — Б.пр. ↑

[25] Шумен банков скандал, в който е замесено и името на Жорди Пужол. — Б.пр. ↑

[26] Крайнодясна организация, създадена през 70-те години от Блас Ииняр, служеща си с терор и насилие и просъществувала до 1981 г. — Б.пр. ↑

[27] Център за подготовка на висши стопански ръководители в областта на търговията, маркетинга и т.н. — Б.пр. ↑

[28] Гаргальо-и-Каталон, Пабло (1881–1934) — испански скулптор, в чието творчество се чувства стремеж за освобождаване от традиционните норми. — Б.пр. ↑

[29] Дворец в Барселона, построен през XVIII в. за съпругата на Абат, вицекрал на Перу. — Б.пр. ↑

[30] Оперен театър в Барселона. — Б.пр. ↑

[31] Крупна профсъюзна централа в Испания. — Б.пр. ↑

[32] Прат де ла Рибя, Енрик (1879–1917) — каталонски общественик, теоретик и ръководител на каталонското национално движение, основател на редица центрове за изучаване и пропаганда на каталонската култура. — Б.пр. ↑

[33] Единна политическа организация, създадена от Франко на основата на Фалангата и присъединени към нея традиционалистически и други малки профашистки партии. — Б.пр. ↑

[34] Течение в декоративното изкуство, възникнало след Световното изложение в Париж през 1926 г. — Б.пр. ↑

[35] Солана, Хавиер — бивш министър на културата на Испания. — Б.пр. ↑

[36] Мило, Дариус (1892–1974) — френски композитор с богато и разнообразно в жанрово отношение творчество: опери, камерна музика и пр. — Б.пр. ↑

[37] В превод означава тръбач (исп.). — Б.пр. ↑

[38] Летен курорт на около 35 км от Барселона. — Б.пр. ↑

[39] Севилски танц и мелодия. — Б.пр. ↑

[40] Известни балетмайстори. — Б.пр. ↑

[41] Магистър (англ.) — научна степен, предхождаща доктората в английската образователна система. — Б.пр. ↑

[42] Алборнос, Клаудио Санчес (1893–1984) — испански историк и археолог, в 1933 г. министър в републиканското

правителство, преживял дълги години в изгнание по време на франкизма. — Б.пр. ↑

[43] Безусловен (лат.). — Б.пр. ↑

[44] Испански институт (англ.) — така се наричат центрoвете за изучаване и пропагандиране на испанската култура, съществуващи в много страни в Европа и Америка. — Б.пр. ↑

[45] Характерно за испанската кухня ястие от месо, сланина, наденица, нахут и зеленчуци. — Б.пр. ↑

[46] Гринич Вилидж — квартал на интелектуалците в Ню Йорк. — Б.пр. ↑

[47] Момпоу, Фредерик (1893–1986) — испански композитор и музикант. — Б.пр. ↑

[48] Бен, Готфрид (1886–1956) — немски поет и писател експресионист. — Б.пр. ↑

[49] Хомски, Аврам Ноан (роден в 1928 г.) — виден американски езиковед, основоположник на генеративизма, на теорията на формалните езици. — Б.пр. ↑

[50] Познаваш ли го? (фр.). — Б.пр. ↑

[51] Галбrait, Джон Кенет (роден в 1908 г.) — американски икономист, един от създателите на теорията на конвергенцията. — Б.пр. ↑

[52] Мейлър, Норман (роден в 1923 г.) — известен съвременен американски писател. — Б.пр. ↑

[53] Кели, Джийн; Чарис, Сид — главни изпълнители в американския филм „Пеейки под дъжда“ (1952). — Б.пр. ↑

[54] Стиховете в книгата преведе Рада Панчовска. — Б.р. ↑

[55] Потропване с токове в определен ритъм, съществен елемент от танца фламенко. — Б.пр. ↑

[56] Равностойна на две чаши. — Б.пр. ↑

[57] Каталонско шампанско. — Б.пр. ↑

[58] Пристанищен град в Мароко. — Б.пр. ↑

[59] Пиацола, Астор (роден в 1921 г.) — аржентински композитор, създател на танга, съчетаващи традицията на жанра с елементи на класическата музика и джаза. — Б.пр. ↑

[60] Музикален инструмент, подобен на акордеона. — Б.пр. ↑

[61] Гамес, Селия — известна испанска куплетистка и певица. — Б.пр. ↑

[62] В Испания каталонците се славят със скъперничеството си. — Б.пр. ↑

[63] От mover (движа) — събирателно понятие за оживлението в културния и развлекателния живот на испанската столица в постфранкисткия период, през който се стимулират авангардизмът и елементите на контракултурата. — Б.пр. ↑

[64] Привърженик на обновителен процес в обществото, борещ се за индустриална революция и модернизация. — Б.пр. ↑

[65] Коста, Хоакин (1844–1911) — испански юрист и историк, подложил на остра критика режима на реставрация след революциите от периода 1868–1874 г. и поддръжник на европеизацията на Испания. — Б.пр. ↑

[66] Мним противник, с когото тренират боксьорите (англ.). — Б.пр. ↑

[67] Ярост (катал.). — Б.пр. ↑

[68] „Влюбена жена“ (англ.) — известен шлагер на Барбара Стрейзънд. — Б.пр. ↑

[69] „Този мъж е мой“ (фр.). — Б.пр. ↑

[70] Мунк, Едвард (1863–1944) — норвежки художник, оказал влияние върху развитието на експресионизма в Германия. — Б.пр. ↑

[71] Руо, Жорж (1887–1958) — френски художник, представител на експресионизма и автор на творби с религиозен характер. — Б.пр. ↑

[72] Историческо наименование на каталонските региони. — Б.пр. ↑

[73] Изтънченият мъртвец ще пие младото вино (фр.) — известна изкуствено конструирана фраза на сюрреалистите от 20-те години, станала като девиз и отличителен знак на това направление. — Б.пр. ↑

II

— Ето че идва хубавото време. Щом се появят хвърчила над терасите, значи наближава. Виж онова хвърчило. Сигурно го пускат от някоя тераса по улица Сан Клементе. Само да си имах хвърчило, щях да хукна оттук, да скачам от покрив на покрив, та чак до площад Падро. Тук се диша. Ама че работа! Та ти нито за миг не спиращ!

Другият тича по потъмнелите тухли, по следите от кучешка пикня и изсъхналите от слънцето изпражнения, които използва като препятствия, за да тренира мускулите на краката си, яки крака, като стоманени въжета, отбелязва наум Андрес, наблюдавайки непрестанните му подскоци и опити да се извърне, сякаш за да удари собствената си сянка.

— Ще те хване някоя охтика, ако продължаваш така да тренираш, а ядеш само колкото дават в купонната дажба, Юнг. Спри бе, Юнг!

Но Юнг, Юнг Сера, шампион „Златна ръкавица“ в категория петли — „Барселона“, кръжи около Андрес и дори замахва уж да го удари, приближава юмрук на два сантиметра от брадичката му.

— Някой ден ще вземеш наистина да ме цапардосаш.

В далечината се вижда трапецът на Монжуик с крепостта — твърде далечна, за да достигнат до града гърмежите от неотдавнашни разстрели, и все още площадка за обичайните оръдейни салюти, с които властта отбелязва значимите политически празници: 26 януари — Ден на освобождението на Барселона; 1 април — Ден на победата; 18 юли — Ден на Националното въстание; 4 октомври — Свети Франциск, имен ден на негово превъзходителство държавния глава; 12 октомври — Празник на нацията...

— Не ти ли остана някой вестник?

Юнг показва празните си ръце, като продължава да подскача ту на единия, ту на другия крак.

— Да ми дадеш един, като се върнат вашите от раздаването.

Непосредствено под Монжуик се виждат трите комина на „Паралело“, газовият завод „Ла Канадиенсе“. Дон Фрутос, старият учител от улица Сера, им бе разказал за стачките от седемнайсега година и полицейските разправи на „Паралело“. Тогава тези събития им се струваха само някакъв удивителен разказ за миналото — все още не подозираха своята участ на бойци, на убийци и убити, на победители и победени, която ги очакваше.

— Юнг, правя си радио от галванически елементи, а когато стана шофьор, ще спестя пари за истински радиоапарат. Имам един приятел, ти го знаеш, Кинтана, който всяка вечер слуша „Пиренаика“^[1] и Радио Париж. Ние тук изобщо не разбираме какво става по света.

Редуват се покриви и тераси, пълзят от полите на планината дотук, до тяхната улица, лежаща наред пътя към морския бряг. Тези тераси и покриви са своеобразни възвишения на стария град, похлупаци на един живот, разкъсван между спомена и възжелението, височини, от които можеш да се надвесиш над приличните на проходи тесни улички, тръгнали от старите крепостни стени към китайския квартал, порочното сърце на пристанищния град.

— В концлагера се запознах с един, който беше пътувал много, беше ходил дори в Париж. Та той ми каза: „Влизането в Барселона по Диагонал може да се сравни с влизането в Париж по Шанз-Елизе“. Ако майка ми не беше вдовица, не бих останал и минута повече в тая скапана страна. Щях да отида във Франция или в Белгия, или в Бразилия, тя е страната на бъдещето. Така казваше бръснарят, онзи, дето беше загубил трите пръста на дясната си ръка след някаква инфекция, той също е приятел на Кинтана. Жена му вече се беше видяла в чудо с него, защото си падаше малко канап — днес бил на кеф да подстригва, а пък утре нямал желание, и все посягаше към чашката, понеже беше много малодушен. Е, той замина за Бразилия и преди няколко дни получи снимка — той под една палма, със сламена шапка, на някакъв плаж, а до него жена му, предоволна, по бикини, в женски бански костюм от две части. Не можах да ги позная. Те се усмихваха и сякаш ми казваха: „Хайде, Андрес, стига си се бърхтил с глупости, ами идвай при нас“. Има ли човек желание да работи, там за два дни забогатява. После, ако иска, ще си идва на почивка или ще се установи тук след години и ще си живее от рентите.

— Какво работи в Бразилия?

— Бръснар. Но там работи колкото си иска, освен това му плащат в крузейро, което си е сериозна валута, и щом поспести нещо, ще си открие фризьорски салон, половината за мъже, половината за жени. Жена му също правеше прически. Беше много сръчна. Разбираш ли? Трябва да се измъкнеш от тази гадна страна, за да се оправиш. Само като погледнеш снимката, ти става ясно, че са страшно добре, други хора изглеждат, съвсем различни. Отървали са се от цялата тая гадост. С една дума, трябва да избираш — или да избягаш, или да пукнеш. Понякога се надвесвам от тая страна, към улица Сера и кино „Падро“, и си представям, че съм тук горе с картечница, а отдолу по улицата преминават фашагите от цяла Испания и та-ка-та-ка-та-ка, пречуквам ги до един и ми олеква. Ако някой ден ме видиш, че съм се покатерил тук и стрелям с уста, не ми обръщай внимание. Правя го, за да се облекчавам.

— Та-ка-та-ка-та... та... ка-та... — повтори боксьорът, като се обръщаше към въображаем кръг от врагове.

— Не, Юнг, не се учудвам, че сме се озлобили до такава степен. Ами те от бой на животни ни направиха. Нали знаеш за Миракле? Да не повярваш. Каква божа кравичка беше. Миракле, синът на госпожа Каталина, вдовицата с белите коси, ей такива, на вълни. Помня го през последните години на войната, винаги в панталон за голф — тия Миракле се носеха спретнато. Нали бащата беше счетоводител, не си спомням точно къде, и все пак го убиха с някаква бомба, тук, до площад Падро, на улица Рота^[2], аз така си я наричам, колкото и да искат да й сложат друго име. Не познавах много добре семейството. Бяха едни такива, как да ти кажа, малко надути. Дори по дрехите им личеше, че са различни, а в сравнение с нас, простите, сякаш и миришеха по-хубаво. Спомням си малкия Миракле, когато си дойдох от фронта в отпуска — единствената ми отпуска, защото после ме плениха. Беше съвсем малък. Обут в панталон за голф. После го срещнах още веднъж, когато се върнах от концлагера. Страшно се беше изменил. Висок, много слаб. Късоглед. Имаше очила със стъкла, дебели като дъна на бутилки. Ето че и него убиха, Юнг. Няколко месеца преди това преминал във Франция. Обучили го файероси^[3] в Тулуза, после отново дошъл с отряда на Фасериас^[4], но го убиха още щом прекосили границата. Спомняш ли си го? Помниш ли Миракле? Понякога си мисля, че е по-добре така да умреш. Ако могат, нека те

убият, но да си с картечница в ръка и преди това да си очистил колкото може повече, като Миракле. Кой би могъл да повярва, че е бил способен на това!

Сиви пръти, размекнати от слънце и дъжд, възета с пране, порутени комини, съсипани от ерозията парапети, патинирани от стотици години влага покриви, но това е чужда земя; тяхната територия е плоската тераса-покрив, оградена от перила, високи до гърдите, с тухлена настилка, две квадратни кули, в които завършват стълбищата на двата отделни входа, барака за резервоарите с шепнеща оскъдна вода; от едната страна е улица Ботеля^[5], чието гърло сочи към улица Сера Анча, преминаваща по-надолу в улица Сера Естреча; от другата страна — вътрешният двор, от който се надигат звуците от шевни машини — готови дрехи, кюлоти, фланелки, дамски комбинезони, — на радиореклами и нашумели плочи: „Обсадата на Сарагоса“, „Другата“, „Татуировка“, „Благодарната“, „Бялото сако“, „Ах, господин Колумб“, или живите гласове на лирично настроените жени.

*Не ме обичай до полуда
и не плачи за мен.
Не си е работа това
от ядна обич да не видиш бял ден.*

— Това е сестра ми. Щом пее, значи зет ми още не се е върнал от работа. Той е огорчен човек и почва да я гледа накриво, като военен, когато пее. От затвора излезе озлобен и трови живота на всички наоколо. Видял ли си някога племенникът ми да се засмее? Оня ден го заведох на Тибидабо^[6] да си поиграе с игралните автомати. Похарчих пет дуру, които си бях спестил, като разнасях изданията на „Сопена“^[7] с велосипеда. Внимавай с колелото, детенце, че ако се изтърсиш, баща ти пак ще ме хока. Това колело аз съм му го измайсторил.

Велосипедът е с три метални кръга вместо колела, с дървена седалка, която служи и за разпределител на трите оси на колелата, а върху нея стърчи забодено кормилото.

— Направих му го почти без инструменти. Не върви много хубаво, но малкият му се радва.

Детето не престава да обикаля около едно заспало куче, което от време на време отваря око, за да проследи пътя на колелото.

— Тук, на терасата, си играе и се разтоварва от глупостите, с които му пълнят главата калугерките. Бива си го моя зет. Цял живот е бил от червените. Лежал е в затвора. Детето си обаче даде в религиозно училище, при калугерките от Сан Висенте де Паул, защото е безплатно, към Спестовната каса, но на какво ли ги учат там... учат ги да се молят. А знаеш ли коя книга са им дали за прочит вкъщи? „Фабиола“^[8]. За мъченици, свещеници и римляни. Детенце, кажи на Юнг коя е Фабиола.

— Курва — казва детето невъзмутимо, без да престава да върти педалите.

Сега Юнг скача на място, сякаш през въображаемо въже.

— Къде се дяна въжето?

— Взе го майка ми да оправи жалюзите. Старото беше изгнило.

— Не им е провървяло на вашите с увлечението ти. По цял ден продават вестници, а ти през това време се боксираш със сянката си.

— Някой ден ще стана шампион на Испания и на Европа и ще й купя визоново палто.

— На кого ще купиш визон?

— На майка ми визон, а на баща ми — кола. И ще си имат слугиня или по-точно прислуга.

— Може пък наистина да ти провърви.

— Ти можеш да ми станеш шофьор.

— Следващата седмица ми е изпитът. Ако ми дадат книжката, кариерата ми започва, момченце! Най-напред, за да се поотракам, ще се цаня частен шофьор на някой богаташ от Педралбес. Но после заминавам за Франция или за Бразилия. С шофьорската книжка всички пътища в света ти са открити. Помниш ли Себас, фризьора? Той заряза салона, извади си книжка и сега е шофьор на такси в Париж, и си кара ли, кара. Единственото, което ме дразни, е униформата. Толкова години насила съм носил униформа и такова отвращение изпитвам към военщината, че направо ти казвам, като видя някой военен по улицата кръвното ми се вдига. Оня ден слизах по Рамблас и като стигнах до Пуерта де ла Пас, се чува сигналят за вдигане на знамето и всичко

живо по улицата застина, сякаш бяхме умрели прави, с вдигната за поздрав ръка. Умрели прави като героя на Роберто Фонт в „Пияницата“, който умрял на стол и трябвало да го погребат сгънат на четворка. Пренесли го в тази поза до капрата на един файтон и го сложили до кочияша.

Старите Бакеро подадоха глави през вратата откъм стълбите и бавно пристъпиха с изтерзаните си от отдавнашни и незнайни мъчения крака, като кимаха наляво и надясно за поздрав. Гледаха към залеза усмихнати; всеки носеше по едно дървено столче; поставиха ги до оградата, разделяща площадката на номер 9 от номер 7 на улица Ботеля. След това се появиха Офелия и Магда и сърцето на Андрес се сви като изстискана и захвърлена гъба. Три копчета от блузката на Офелия бяха разкопчани, а Магда седна на земята и показва мургаво бедро, чиято кожа изглеждаше нежна и свежа като на праскова.

— Не разбирам как издържаш с такива две момичета вкъщи.

— За мен наемателките са свещени. Мама хиляди пъти ми го е казвала. Ако искаш да правиш нещо нередно, прави го вън от къщи, а ако някога трябва да избирам между наемателките и теб, щом ти си се провинил, ти трябва да си отидеш. Сега имаме нов.

— Какъв нов?

— Нов наемател. Един много, ама много странен тип. Пристигна почти без багаж — само с това, което носеше на гърба си, и изглежда тъй, сякаш е паднал от небето. За всичко пита.

— Какво се учудваш? Сигурно е излязъл от затвора или се връща от изгнание като половината испанци.

— Май нещо такова. Майка ми в началото имаше едно наум, понеже той прекарва часове сам в стаята, а кажи ми какви удобства има в тая стая и в апартамента — само крушки по петнайсет вата, целите оплюти от мухи.

— Скоро и у дома ще имаме електрическо осветление. Засега се оправяме с масленици, газени лампи и свещи. Зет ми казва, че първата му работа, като събере малко пари, ще бъде да постави електричество, а мама все на нейното — цял живот сме били живели без електричество, та сега за какъв дявол ни е притрябвало. Преди войната имаме газово осветление, но се наложи да продам бутилката, трябваха ни пари за храна. Откъде е наемателят ти?

— Май че е каталонец. Ще се запознаеш. Казах му да се качи тук, на въздух, а той доста се изненада, че всяка вечер излизаме на терасата.

— И наистина, защо се качваме всеки ден на терасата? Може би за да не излизаме на улицата. Не ти ли се струва понякога, че живеем в чужда страна, откак дойдоха тия. Я, я виж как пуши!

Офелия палеше цигара с огънчето, което ѝ подаваше Магда. Задържа дима и го изпусна като Вероника Лейк във филма, чието заглавие Андрес не можеше да си спомни. Офелия бе дребна и закръглена, а кестенявата ѝ коса бе накъдрена на студено от Пепита фризьорката от четиринайсети номер, която заедно с папагала от партера и господин Матиас, посредника от „Елс трес тромб“, бе една от бележитите личности във входа.

Фасадата на четиринайсети номер си имаше свой облик благодарение на балконските цветя, които отглеждаше госпожа Лола, съпругата на господин Матиас. Всички съседни от долу до горе бяха последвали примера ѝ и даже малката тераса бе отрупана със саксии, за които се грижеха Селия и дъщеря ѝ. При входа на четиринайсети номер се бе разположила Пепа Лотарията; тя седеше на стола, с окачени по безупречно бялата си престилка билети, и всеки ден ги предлагаше, като се надвикваше с черноборсаджийките от двата ъгъла — Пичи, кралицата на ъгъла с улица Сера, и госпожа Веро, господарка на ъгъла при площад Падро. „Светъл тютюн!“ „Бял хляб!“. Викаха от сутрин до вечер, участници в този гъстонаселен свят, в който сновяха хора с полупразни кошници или образуваха дълги опашки за хляб, угрижени жени разглеждаха останалите от продоволствените карнетки купони, амбулантни търговци незаконно продаваха зеленчуци, увити в щамповани забрадки, а полицаите се правеха, че не забелязват какво става, освен Китаеца, гадния кучи син Китаеца, който с настървение преследваше най-старите, понеже само тях можеше да настигне, преди да са успели да изчезнат надолу по улица Каретас или по Риерета към самите недра на китайския квартал. Железари, грънчари, вехтошари, които изкупуваха кожи, животинки, отглеждани на някой балкон или тераса за допълнение към оскъдната храна — кокошки, гълъби, с изключение на негодните за тази цел гълъби на господин Роура, ужасен старец, който нощем спеше на нар до гълъбите, за да не му ги откраднат, а до нара държеше петкилограмова възлеста гегга. Той бе

неприятен старец, какъвто беше и бившият собственик на краварника, който все не успяваше да се обръсне и даваше млякото, сякаш го изтръгваха от гърдите на собствената му майка; за сметка на това обаче жена му, краварката, винаги се усмихваше на клиентите и малко повечко на един продавач на кисело мляко, докато един ден мъжът ѝ ги хванал и те хукнали полуголи на улицата, подгонени по-скоро от виковете на съпруга и любопитството на съседите, отколкото от страх.

— Чу ли виковете през нощта? Разбра ли за Кастелс? Този, дето работи нощна смяна в квартала Грасия и живее в къщата отсреща. Изглежда, човекът не бил нещо добре и се прибрал по-рано от работа. Жена му обаче я нямало. Той се върнал в четири, а тя се появила в пет изпощипана като калугерка и той ѝ вдигна такъв скандал, че ми отровиха най-сладкия сън.

Юнг изпуктя, докато правеше ножици с краката, и изрече задъхано:

— Ето защо не се женя. Един спортист трябва винаги да е във форма.

— Ти не се жениш, защото нямаш пукната пара.

— И затова.

— Когато се ожения, жена ми ще бъде като кралица. Не искам да работи по цели дни и нощи като сестра ми. Когато бях малък, казвах на мама, че като порасна, тя няма да работи и скоро ще изпълня обещанието си, а ако не беше войната, вече да съм го изпълнил. Горката, още работи в конфекцията, като сестра ми. Щом получа първата си кола, докарвам я тук и завеждам мама в Кастелдефелдс, тя никога не е ходила в Кастелдефелдс, а на това малкото ще му дам да яде толкова, колкото му трябва на едно дете. До гуша ми дойде от купони и едно основно ястие. Поне да беше истинско, питателно, вкусно. А то всеки ден каша със сланина, стига да има сланина, или леща, пълна с боклуци. На светлината на газената лампа или на масленика трудно можеш да различиш боклуците от лещата. Онзи ден събрах няколко извънредни бакшиша, като разнасях стока с велосипеда на „Сопена“, взех племенника и отидохме на Планас^[9] с Кинтана, бръснаря от улица Кармен, и с един негов приятел, не му помня името. Ти ходил ли си на Планас? Като пристигнеш, вместо да тръгнеш към голямата поляна, към фонтана Мас Гимбау или пък към закусвалните при поточето, свиваш вдясно след прелеза и вървиш по пътя, докато

стигнеш до една къща. И там такава ядене, Юнг! Няма да разрешително за заведението и затова само на доверени клиенти сервират, и то поевтино. Телешко с ангинари. Едно телешко, ама бяло, бяло като мляко и малки, препържени хрупкави сърцевини на ангинари, без никакви зелени листа, които трябва да плюеш. Заведох детето — да видиш как лапа като глиганче, въпреки че е само кожа и кости и с вечно погребална физиономия. Хей, детенце, я кажи на Юнг как беше телешкото, дето го яде онзи ден!

— Бяло.

— Ами хлябът?

— Бял.

— Бял, Юнг, бял, пшеничен.

— Стига бе!

— Кълна ти се — пшеничен хляб. За последен път ядох бял хляб от жито през трийсет и осма, когато загубих връзка с полка и се лутах с още четирима, изгубени като мен, без посока. И недалеч от река Ебро, в една циганска къща ни дадоха половинка бял хляб.

Офелия и Магда пушеха и пееха усмихнати, сякаш изпитваха незнайно вътрешно блаженство:

*Сянка на Ребека,
тайнствено видение,
ти веригата
на моя плен си.
О, Ребека,
вечно възжеление!*

Момичетата се изправиха и смеейки се, затанцуваха прегърнати пред изумените очи на слияното семейство Бакеро, после се пуснаха и преминаха към буги, най-напред плахо, после по-уверено и накрая заеха половината тераса с лудешките си кълчения, които застрашаваха равновесието им, крепящо се върху високи коркови токчета.

— Хайде и ти, Юнг. Майка ти няма да те види.

Юнг разтегна в усмивка покритото си с белези лице и се показва беззъбата му уста.

— Ами то аз не умея да танцувам.

— И вие ли не танцувате, господин Андрес?

— Не особено, наистина.

— Колко сте скучни и двамата.

Те продължиха да се веселят без да обръщат внимание на мърморенето на стария Бакеро, че и тук човек няма спокойствие, нито на осъдителните погледи на старата заради разветите поли, които оголваха трапчинките на момичешките колене. Възбудено от танца, детето насочи колелото си към танцьорките и започна да се върти в кръг около тях, окуражено от писъците им на преследвани от колелатия бръмбар жертви. Андрес извика племенника си, ала танцът вече бе прекъснат и момичетата, уморени и задъхани, си вееха с ръце.

— Ах, свят ми се зави!

— Още няколко такива танца, и ще си запазим линията. Юнг, какви момичета ти харесват, слаби или пълни?

— Закръглени.

— Като Лана Търнър ли?

— На мен ми харесва Даяна Дърбин.

— Тя пък каквато е блудкава. А на вас, Андрес?

— Бети Дейвис ми харесва много като актриса.

— Тази с опулените очи ли? Ама че вкус!

— Казах като актриса.

— Какъв е вашият тип?

— Може би Грета Гарбо, но тя вече не играе. И една италианка — Алида Вали.

— Какви вкусове! Никога ли не ходите на танци?

— Не.

— И в „Риалто“ ли не ходите, та то е на две крачки?

Въпросите задаваше Магда, ала той би искал да е Офелия. Тя обаче оправяше прическата и роклята си и се плзеше на стария Бакеро, който се разкъсваше между желанието да бъде мил с момичето и да не прекрачва границата, наложена от строгия поглед на жена му. Андрес отговаряше едносрично на въпросите на Магда, ала тя продължаваше да го разпитва с начервената си в ягодово уста.

— Този пък кой е? Някой бирник или местният управител?

Всички се обърнаха към новодошлия — слаб човек, среден на ръст, с ъгловати просеки в русата коса и кръгли очила с тънки и

овехтели рогови рамки, — който надничаше плахо от стълбището на номер тринайсет.

— Това е новият наемател.

Юнг отиде към него и го доведе, сякаш непознатият имаше нужда от водач, който да го въведе в обществото на терасата.

— Семейство Бакеро, Андрес, Магда, Офелия, детето е племенник на Андрес, това е Томи, вие вече го познавате, едно от кучетата на родителите ми. Запознайте се с господин...

Но Юнг не произнесе името и новодошлият изрече с мек теноров глас:

— Алберто. Алберто Росел.

— А, да, Алберто.

Любопитство се изписа по лицата на момичетата, а госпожа Бакеро оголи жълто-зелените си зъби в широка усмивка. Новодошлият застана с ръце на кръста и огледа всички обозрими от терасата хоризонти. Очите му скачаха от откритие на откритие — Монжуик, трите комина, кулите на катедралата, после се завърна от пътешествието с лека усмивка и я отправи към присъстващите, които мълчаливо наблюдаваха зрителната му акробатика.

— През зимата се качваме тук да се погреем на слънце. През лятото — да се поразхладим — съобщи Андрес и посочи най-високата тераса, която е на Селия: — Някои са превърнали терасите си в истински градини, както Селия и дъщерите ѝ. Ей, Юнг, този на балкона не е ли Видал, синът на госпожа Поуст? Не беше ли в приюта „Дуран“?

— Ту го приберат, ту го пуснат.

— Нищо добро няма да научи там.

Новодошлият дишаше, като че ли се намираше на някой планински връх, и енергично изпъна назад плещи, за да увеличи капацитета на гръдния си кош и да поеме повече въздух, сетне, без да продума, започна с широки крачки да обикаля терасата.

— По същия начин се разхожда вкъщи. Казва, че ускорявало кръвообращението.

След няколко енергични обиколки мъжът се върна при групата и зачака другите да го заговорят.

— Появихте се така тихо, че чак ни изплашихте.

В отговор Алберто Росел се усмихна на Офелия.

— В това смутно време не бива да се появявате така внезапно, като призрак. Преди няколко дни откраднали всичкото пране от терасите на улица Риерета, а на площад Падро отвлели едно дете. Или ще го направят просяк, или ще му изпият кръвта.

— Дете ли?

— Да, дете. Казват, че било работа на туберкулозните, понеже, ако пиели детска кръв, можело да оздравеят. Или пък ги крадат, за да ги карат да просят по улиците. Направиха затвор за бедняци на Монжуик, в Двореца на мисиите. Но все още има повече бедняци навън, отколкото в него.

Андрес следеше какво впечатление прави на Росел потокът от сведения, с които го заливаше момичето. Мъжът слушаше съсредоточено, сякаш правеше усилие, за да разбере казаното, а от време на време, когато съзнанието му отказваше да го възприеме — явно му се струваше пресилено, — очите му се разширяваха според размера на съмнението.

— Тази зима на племенниците на една моя приятелка им откраднали палтата, представяте ли си — нови палта, в тия тежки времена. Двама младежи им предложили двете да се надбягват: „Дайте да ви държим палтата, а вие тичайте“. Хукват те и като се връщат — ни младежи, ни палта.

— Не бива да се отваря на никого — повтори няколко пъти Бакеро, седнал на столчето си. — Онзи ден дойде една бедна жена, цялата в нечистотии, с извинение, водеше едно детенце и поиска нещо за ядене. Не отворих, а ѝ казах през шпионката да отиде на стълбите и да чака. Видях, че седнаха на стълбите, после открегнах вратата, колкото да им сложа на пода чиния с ориз и лъжица. Затворих пак, а през шпионката гледах как го ядат. Оставиха чинията и лъжицата на същото място и когато се уверих, че са си отишли, излязох и прибрах чинията. Явно са били съвсем изпаднали и много гладни, щом изядоха ориза, понеже от няколко дни стоеше в килера и вече намирисваше. Инак ти го беше сготвила вкусно.

— Нямах нищо подръка. Малко го позапържих и му сложих четири сарделки.

Жената показва ръцете, с които бе извършила чудото.

— Бях оставила малко, за да го изям по-късно, но вече намирисваше.

— Те направо го изгълтаха.

— Някой видя ли онзи ден пиршеството на фризьорката от четиринайсети номер?

Офелия мечтателно взе да описва угощението:

— Бяха намерили един литър зехтин от хубавия, не знам кой им го е донесъл, изляха половината в една голяма чиния, сложиха сол и червен пипер, и двете дъщери и майката го изтопиха с две фразели.

— Половин литър зехтин?

— Да, със сол и сладък червен пипер. Лигите ми изтекоха.

— Хубавият зехтин е лукс. Вече съм забравил вкуса му. Само като види човек пушека, който се надига от тиганите във вътрешните дворове — мазни облаци с розов цвят. Дори птиците могат да уморят — рече Андрес и присъедини едрия си нос към забележката, като го стисна с ръка, сякаш бе птица на път да издъхне сред зловонията.

— Сестра ми понякога ходи до Санта Еулалия да купи олио и ориз на черно, но не е същото, каквото беше преди войната, през нормалното време.

— Бяхме съвсем малки преди войната, но в нашето село се произвеждаше зехтин и ние набождахме залци на тръстикови пръчки, потапяхме ги в глинените гюмове да се напоят в чистото олио и ги лапахме. Ах, колко вкусно. Зехтинът течеше по брадичките ни. Създаваше усещане за изобилие.

— Вие от кой край сте?

— От Хаен.

— Ама нямате акцент.

— Семейството ни дойде в Барселона, когато наближиха националистите, и тук си останахме. Това е братовчедка ми.

Магда кимна, но не прояви повече интерес към разказа, а тръгна към парапета над улица Сера. Слънцето залязваше, а от улицата се носеше шум — циганите удряха с длани по табуретките в бар „Модерно“.

— Ето, започват — извика Магда от наблюдателницата си. Офелия изтича към нея, следвана от Андрес, Юнг и детето, което бе заразяло колелото си.

— Какво става? — попита Росел стария Бакеро.

— Циганите от улица Сера. Това е всяка вечер.

— Какво, карат ли се?

— Не. Пеят и танцуват.

Росел се приближи и спря зад четиримата, застанали в ъгъла на терасата, от който се виждаха вратата на кино „Падро“, входът на бар „Модерно“, част от тротоара, табуретките, шумната суетня на циганите, вдясно гледката свършваше с редица бели чували, поставени пред някакъв склад.

— Какви са тези чували?

— Фий и фураж за конете.

Едно циганче се опитваше да разпали увеселението, като удряше крака по тротоара и щракаше с пръсти, но всички очакваха същинските майстори да преодолеят първоначалния свян или да се почувстват наистина готови да отприщят скритото в телата им деунде^[10]. Пищна жена с разчорлени коси първа се втурна на улицата с разлюлян ханш и ръце като вдигнати към небето колони, а след нея — сух мъж с дълги бакенбарди; подканващите викове се превърнаха в мощна вълна и все повече ръцете удряха върху табуретките — там-там, там-там! — в ритъма на извиващите се тела. Плътен носов глас се издигна от недрата на улицата и стигна до ушите им като из дъното на въздушно море — задавен и насечен:

*Огнено момиче
хората те наричат.*

Двете братовчедки запляскаха от радост, а Андрес сбърчи вежди. Юнг наблюдаваше представлението, като същевременно правеше мускулни упражнения. Детето се бе усамотило в един ъгъл и се опитваше по детски да танцува фламенко пред единствения си зрител — слисаното и душещо псе.

— Какво пеят?

— Не го ли знаете?

— Не.

— Ами то е съвсем модерен шлагер...

— От много време не следя модата — каза Росел с извинителен тон. Андрес кимна и с жест даде да се разбере, че не са нужни повече обяснения.

— Това е „Огнено момиче“. Пее я Маноло Каракол, а партньорката му, една циганка на име Лола Флорес, я танцува.

— Това тези долу ли са?

— Не. Онези са професионални артисти, имат собствена трупа. Неотдавна бяха в Барселона.

— А, да.

— Не че не ми харесва, но предпочитам друг вид музика. Моцарт например. Бетховен. И сарсуелата. „Танцът на Луис Алонсо“ е прекрасна. Албенис. Правя си радио от галванични елементи, за да слушам музика. Още нямаме електричество вкъщи. Вие обичате ли сарсуелата? Понякога работя като клакьор във „Виктория“ и в един ден гледам по шест-седем сарсуели. Скоро представиха „Доня Франсискита“ с Емилио Вендрел. Сега отново са му разрешили да пее. Няколко години му беше забранено, като на маестро Ламоте де Гриньон. Чували ли сте за него?

— Да.

— Бил е интерниран във Валенсия, а може да е още там. Ходех на безплатните концерти, които Ламоте де Гриньон изнасяше преди войната, а дори и през войната. Много обичам музиката. Струва ми се, че е най-красивото нещо, което твори човекът.

Росел се поколеба, преглътна, накрая очите му се зареяха в единия край на терасата и устните му изрекоха:

— Аз съм музикант.

— Не може да бъде!

— Да, музикант съм. Надявам се, че все още съм музикант. Във всеки случай бях музикант.

— Юнг, господин Алберто е музикант!

Боксьорът оглеждаше своя наемател от главата до петите, сякаш фигурата му не съответстваше на занаята.

— На акордеон ли свирите?

— Не ставай глупак, Юнг. Господин Алберто най-малкото свири на цигулка или на пиано.

— На пиано. Пианист съм.

— Видя ли?

— Бях пианист.

Росел размърда пръсти във въздуха, сякаш свиреха по невидими клавиши.

— Прекрасно! Кълна ви се, че бих дал какво ли не, за да мога да свиря на пиано!

Замечтаност и възхищение пламтяха в очите на Андрес.

— Аз също. Нямам пиано. Това, което имах в дома на родителите ми, изчезна.

Росел се засмя.

— Те също изчезнаха, естествено. — И продължи, сякаш говореше на себе си: — Къщата също.

— Вие в някакъв моден оркестър ли свирехте? — попита Юнг.

— Не точно.

— Кажете, господин Алберто, ако ви дадат едно пиано и ви кажат: изсвирете ни „На Елиза“ например, ще можете ли да го изсвирите?

— Мисля, че да. Това е учебна пиеса. Като полонезите. От шест години не съм докосвал пиано, но мисля, че мога да я изсвиря.

— А „Под парижките мостове“ или някой шансон?

— Знам ли. Запомнил съм някои. Така или иначе, съществуват ноти за това. Важното е да има пиано.

— Роял ли?

— Без значение. Важното е да мога отново да свиря.

Сянката на някаква тайна се надвеси над пианиста, Андрес и Юнг. Шестте години, през които пианистът не е бил пианист.

— В затвора ли бяхте?

— Личи ли си? Преди една седмица ме пуснаха. „Сан Мигел де лос Рейес“. Но съм обиколил пет или шест затвора. Бях и в Барселона, в „Модело“, за съдебния процес.

Андрес кимна към Юнг.

— Казах му аз на този. За кратко време на нашата улица се върнаха четирима. Аз самият бях в концлагер. Зет ми се върна от Белчит преди шест месеца. А онзи ден срещнах Хаунито Коте.

— Видял си Хуанито Коте?

За първи път Юнг си позволи негимнастически жест — това беше жест на възхищение и тревога.

— Да. Най-напред и аз като теб не повярвах на очите си. Всички мислехме, че е загинал през войната или че е в изгнание. И семейството му нищо не знаеше за него, а той изведнъж се появява.

Хванали го националистите, когато бил с колоната на Дурути^[11]. Той беше сред първите доброволци от улица Ботеля.

— И от цяла Барселона. Писаха за него във вестниците.

— Беше много буен.

— И много смел, мъжко момче.

— Смелостта трябва да се съчетава и с нещо тук — показва Андрес челото си.

— Коте направи неща, които не одобрявах, например нападението на колежа „Сан Луис Гонсага“, а сетне изгори книгите на дон Исидро, директора, наред улица Кармен. Вярно, че ставаше дума за консервативни, десни книги, но книгите трябва да се уважават. А и вечно се пъчеше и се правеше на храбрец със синия си комбинезон и пистолета на кръста. „А вашият син няма ли да отиде доброволец?“, все питаше майка му, като видеше моята. „Синът ми ще отиде, като му дойде времето.“ И когато ми дойде редът, отидох и изпълних дълга си достойно. Онзи ден, като го срещнах, той се обърна на другата страна, за да не ме заговори. Много се е променил. Изглежда с трийсет години по-стар. Целият е побелял. Беше приятел със съседа от апартамента точно под терасата — Кансинос, едра риба, анархист, един от тези, дето участваха в събитията в Есколапиос^[12] през май трийсет и седма година. През трийсет и девета замина за Франция. Умрял в Белгия, прегазил го влак. Вдовицата му идва понякога у дома, беше приятелка на сестра ми. Когато дойдоха тия гадове, понеже не можеха да арестуват мъжа ѝ, хванаха нея и я държаха месеци; толкова много я били, че ѝ счупили прешлен. Мръсници. Хиляда живота да живеят, няма да им стигнат да платят за злините, които са сторили, които сега причиняват и които ще причинят.

Смугло женско лице със сенки под очите и нос, подобен на този на Андрес, надникна от стълбищната врата.

— Добър ден. Къде е детето?

Поздравът бе насочен към всички, а въпросът за детето — към Андрес. Щом съзря главата на майка си, момчето изтича и се скри зад резервоарите за вода.

— Ела тук! Ей сега ще се върне баща ти и ще те накара да му разкажеш уроците. Смяташ ли, че е правилно в този час детето да обикаля по терасата?

— Тук си играе на въздух.

— Веднага да се прибираш! Внимавай, че свалям чехъла!

Не го свали от неудобство пред чуждия човек.

— Ела, сине, прибери се. Приготвила съм ти много сладък, съвсем топличък батат. Току-що го сварих.

Детето решително се насочи към майка си и към стълбището, като подхвърли едно: „Ей сега се връщам“, което вбеси жената.

— Как така „ей сега се връщам“?! Че кой си ти да решаваши дали се връщаш, или не. Ще видиш, като си дойде баща ти.

Андрес вдигна рамене, проследявайки с поглед сестра си. Останалите не им обърнаха никакво внимание, всички се бяха надвесили над магическия ъгъл, където вече танцуваха няколко двойки, а пресечката се бе превърнала в импровизирана сцена, под току-що запалените газени фенери и последните отблясъци на залеза. Безпогрешен ритъм обединяваше ръцете, удрящи по табуретките, и виещите се тела, а устните на Росел тихо припяваха монотонната музика.

— Колко хубаво танцуват! — почти извика Офелия с блеснали очи.

Застанал с гръб към представлението, Андрес наблюдаваше седящите кротко Бакеро. Ден след ден те бяха неми, неотменни съзерцатели на правоъгълния рисунък на тухления под.

— Андрес! — прозвуча прегракнал женски глас откъм отвора на стълбището. — Идва Кинтана!

И почти в същия миг на терасата изскочи плешив млад мъж, чиито крачоли на панталона бяха пристегнати на тръстикообразните глезени с две метални щипки. Носеше цял куп книги под мишница.

— „Седемте колони“! — обяви той и Андрес хукна към него.

Кинтана му показва книгите една след друга и ги постави на земята до краката си. Последната вдигна към небето.

— Страхотно!

Очарован, Андрес изчака Кинтана да довърши свещенодействието и да остави книгата наблизо. Изтръгна му я в момент, в който Кинтана се бе разсеял, и я подаде на Росел.

— „Седемте колони“!

Объркан, Росел пое книгата — старо издание, миришещо на влага, с втвърден по ръбовете на страниците прах, а едничката ѝ

илюстрация на корицата представляваше фриз, подкрепян от седем колони, а над тях името на автора — Венсеслао Фернандес Флорес^[13].

— Чели ли сте Венсеслао Фернандес Флорес?

— Малко.

— Запознайте се. Кинтана, господинът е музикант. Този писател най-много ми харесва, жалко, че стана фашага, сдуши се с гадовете и злослови срещу Републиката. Но този роман е изключителен, както „Господин Рохелио де Амарал“ и „Семейство Гомар“. Вие чели ли сте „Семейство Гомар“?

— Струва ми се, не.

Привлечени от въодушевените ръкомахания на Андрес, двете момичета напуснаха ъгъла, от който наблюдаваха веселието на циганите, и се приближиха към групичката.

— Какво е това?

— Една книга.

В гласа на Магда прозвуча съмнение.

— Толкова шум за една книга?

Кинтана се усмихваше самоуверено, предоставяйки на Андрес да обясни важността на събитието.

— Това е забранена книга.

— Политическа ли?

— Показва, че светът се крепи благодарение на това, което наричаме грях. Греховете всъщност благоприятстват труда, взаимоотношенията между хората.

— Включително и добротата — намеси се Кинтана и добави: — Нали ти казах, че книжарят от „Атарасанас“ вече ми има доверие. Обясни ми, че в началото винаги държал клиентите си на разстояние, бои се да не се окажат агенти на полицията. Онзи ден хванали у един антиквар от улица Оспитал „Черният паяк“ на Бласко Ибанес^[14] и „Така рече Заратустра“ на Ницше и го прибрали на улица Лайетана^[15]. Разговорихме се. Казах му, че бих искал да намеря „Четири конници на Апокалипсиса“ на Бласко Ибанес и че Фернандес Флорес е много добър писател. Купих от него „Волворета“, въпреки че вече имах един екземпляр, а после и „Омагьосаната гора“. И той харесвал Фернандес Флорес, но го бил намразил заради „Остров в Червено море“ и алабала... насочих разговора към „Седемте колони“ — на човека почти сълзи му потекоха. „Капитална книга“, рече той шепнешком, не знам

от кого се страхуваше, защото в магазинчето бяхме само двамата. „Сигурно ще е трудно да се намери, а, господин Дамиан?“ — „Всичко може“, отвърна ми той. Днес, като отидох да му върна „Вълшебната планина“ на Ман, той изважда „Седемте колони“ и ми намира: „Купувате ли я, или я вземате под наем?“

— Надявам се, че си я купил? Плащам половината, цена.

— Купих... ги.

От джоба на синия си комбинезон Кинтана измъкна още един екземпляр на „Седемте колони“ и го подаде на Андрес. Той пое книгата, като че хващаше някакъв искрящ, прекалено драгоценен за ръцете му предмет, и я задържа на разстояние от себе си, като я оглеждаше с възхитени очи, после я повдигна към някаква въображаема централна точка на света, сякаш за да се види от четирите посоки на хоризонта.

— Кинтана, аз...

— Без приказки. Дължиш ми едно-друго.

— Едно-друго. Господи!

— Стори ми се евтино.

— За такъв роман — вярно е. Знам наизуст началото на „Злодеят Карабел“^[16]: „Обзалагам се на каквато и да е сума, че за пръв път някой ще ви говори за Амаро Карабел. При все това той има към света по-голям принос от онази жаба, която подсказала на Галвани идеята за електричеството; а тази жаба е прочута и всички учители от началните класове възхваляват навременната благосклонност, с която славната жаба е размърдала бутчетата си върху цинковия балконски парапет“.

— Каква слонска памет! — извика Офелия, а Магда подкани припряно:

— По-нататък, по-нататък!

Андрес затвори очи, притаи дъх и първата страница, от „Злодеят Карабел“ — издание на Иберо-американската компания „Ренасимиенто“, Мадрид, 1931 г., изникна цялата, сякаш бе напечатана на екрана на паметта му:

— „Убеден съм също така, че никога не е достигало до ушите ви името на Алодия — пъргавата и мила леля на Карабел; но упорито отказвам да повярвам, че на земята има дори един образован човек, който да не познава майката на човека, чиято история описваме“.

— Много добре! — изпревари Магда всеобщите аплодисменти, но Андрес следеше изпод око какво впечатление е направил на Офелия, докато тя пък се стараеше да срещне погледа на Кинтана.

Росел изръкопляска шумно, но реши, че слабо е изразил възхищението си, затова енергично стисна ръка на Андрес.

— Винаги съм имал много силна памет. Дон Фрутос ми казваше: „Вие, Лариос, можете да следвате право и медицина, защото ще знаете на пръсти всичките закони и наименованията на всички кости и мускули“. Дон Фрутос се срещна и с баща ми, той беше стражар, от тия, дето ги пенсионираха по закона на Асаня^[17], и му каза, че трябва да продължа образованието си. Бедният татко. Показа празните си ръце и му отвърна: „Дон Фрутос, много малко се печели със стражарската палка“. Но ми остана страстта към четенето, чета дори на светлината на газеника, който много мирише. Направил съм си освен това малка стойка, закачена с въжета на тавана, и на нея поставям книгата през зимата, когато си легна, така че вадя ръцете си само за да обърна страницата. Такъв кучешки студ настава в тия стари къщи, че на човек му се бели кожата.

— А пък аз дори вестници не чета. То и без това в тях какво ли можеш да прочетеш... — заяви Магда с гримаса на отвращение и поясни: — Всичките пишат едно и също. Пако Жабата^[18] откри нов язовир...

— Магда!

— Ех, братовчедке, нали сме сред свои хора: Пако Жабата все открива язовири и произнася речи, дето заемат половината вестник.

— Кои вестници са разрешени?

— Юнг, кажи на дон Алберто какви вестници излизат. Нали ги продаваш с родителите си.

Юнг изрецитира с интонация на уличен вестникопродавач:

— „Ла Пренса“, „Ел Сиеро“, „Ел Нотисиеро Универсал“, „Ел Корео Каталан“, „Солидаридад Насионал“, „Ла Вангвардия“ и „Диарио де Барселона“.

— „Солидаридад Насионал“ ли?

— Бившият „Солидаридад Обрера“. Преди беше на анархистите, а сега е на фалангистите.

— Е, наистина няма кой знае какво да се чете — отсъди Росел, като насочи одобрителен поглед към прозорливостта на Магда.

— Нека бъдем справедливи. Сред потоците боклук външнополитическата информация на „Ла Вангвардия“ не е лоша. Репортажите на кореспондентите в чужбина, Аугусто Асия например, са доста дебри, а и през цялата Втора световна война бяха на страната на съюзниците.

— Но пък директорът се измъква все със статии, в които лиже задника на Непобедимия Пако Жабата...

— Да де, и това е вярно.

— Не мога да чета вестник. Не мога да свиря на пиано.

Росел бе скръстил ръце и призоваваше всички за свидетели на своята безпомощност. Чак когато се засмя, останалите схванаха, че се е пошегувал, и прихнаха след него. Тогава той пусна още два откоса смях, сетне замълча и отново стана сериозен и замислен. Двете братовчедки се спогледаха, музикантът май си падаше чудак, а Андрес си спомни за един свой познат от фронта — студент по ботаника, умрял от пневмония при обсадата на Теруел, който приличаше на Росел — както две капки вода, и знаеше на каталонски наименованията на всички растения и животни.

— На господин Алберто му трябва пиано — подхвърли Андрес към Кинтана.

— Пиано.

— Пиано.

— Пиано.

Като заглъхващо ехо думата стигна и до ушите на старите Бакеро, които се спогледаха, сякаш можеха да допринесат с нещо за разрешаването на проблема.

— Тази ръка трябва отново да изсвири петдесет пъти „Скерцо в си бемол минор“, номер две, на Шопен — показва им Росел дясната си ръка.

— Защо точно тази ръка?

— Защото е основното упражнение за дясната ръка, особено след като започва втората тема. Това е задължителна пиеса от репертоара за пиано.

— Трудно ще ви се удаде да свирите такива неща, освен на концерти или по радиото — осмели се Офелия да изкаже съображения

относно бъдещето на Росел. — За сметка на това все повече оркестри свирят по улиците. Разрешиха отново да се организират вечеринки по кварталите. Следващата година например, какво ти следващата, след три месеца, сега, през юли, на нашата улица, ще дойдат оркестри и певци. Аз миналата година ходих на забавите в Побле Секо и в Грасия...

— Чакай... чакай...

Възмущението на Андрес надделяваше въпреки възхищението, което изпитваше към момичето.

— Чакай, господин Росел свири друг вид музика.

— А другото да не би да не е музика?

— Все едно да сравняваш каруца с лимузина.

— Андрес, знаете ли какво ще ви кажа? Втръснало ми е от нравоучения. Обичам да танцувам и затова харесвам забавите. А оная музика, дрън, дрън, дрън, я оставям на специалистите, да им е сладко. Наслушали сме се на помпозни тъпотии през последните години. Дотук ми е дошло от сълзи и траур. — И тя вдигна ръка над главата си, после със същата ръка хвана братовчедка си и двете се понесоха с фокстротна стъпка към потъващия в сумрака отсрещен край на терасата, където се издигаше високият зид, разделящ номер девет от номер седем.

— Не разбирам защо, но, дон Алберто, знаете ли коя мелодия ми се въртеше в главата през цялото време на войната? В най-тежките моменти, когато умирах от умора, глад и страх, аз си тананиках танците от „Княз Игор“ на Бородин. Та-ра-ри, та-ра-ри ра-ра-ри ра-ри, ра-ри ра-ра-ри ра-ра, ра-ри ра-ра-ри ра-ри! Заловиха ни, когато се бяхме загубили, след като преплувахме някаква река, натоварени с шинелите и добре, че си ги носехме, защото шинелът ми бе единствената завивка през цялата следваща зима; плени ни патрул начело с един от ония „африкански“ офицери — гадняр легионер, който ни попита: „Я да видим, кои са доброволци?“ Две от момчетата с мен бяха доброволци. Такъв бой им хвърлиха, че кръв им течеше от ушите и устата, а мръсните копелета крещяха: „На ви да се научите кога пак ще защитавате Сталин!“ Аз помолих онзи мерзавец да се държи малко по-човешки, а той тогава започна да ме ритва и си записа неща в картоната ми, така че клеймото на бунтар ме преследваше през целия ми престой в трудовите батальони, в концлагерите, през

военната служба, която ме принудиха да карам втори път, а в концлагера вдигнеше ли се камшик, то ще е по Лариос. Хайде сега, казваше някой от тия кучи синове, да видим кой има най-много нарушения през седмицата? Лариос. Вечно Лариос. Хващаше един бич, подобен на полицейска гумена палка, но без вътрешната арматура, и удря ли, удря, петнайсет, двайсет удара. Да сте ме чули някога да викам? Е, и тия толкова ме чува. Аз включвах танците на „Княз Игор“ с пълна сила — та-ра-ри, та-ра-ри, та-ра-ри, ра-ри!... Тази музика ме извисява. Не знам, някак си започвам да се издигам, все едно плувам. Нали така, господин Алберто?

Росел се поколеба, но накрая кимна утвърдително за радост и успокоение на Андрес. Кинтана бе отишъл при момичетата и сега танцуваше с Офелия в плътна прегръдка, като ту я завърташе рязко, ту ускоряваше стъпка или пък навеждаше партньорката си назад, подкрепяйки я деликатно за талията; лудият смях на Офелия и нейното „ах, зави ми се свят, зави ми се свят“ не пречеха на Кинтана да продължи грациозните си движения със сдържана непринуденост като истински Фред Астер от една тераса в пети барселонски район.

— Има златни крака. Ние, приятелите му, го наричаме „танцъора със златните крака“, като Мирко. Онзи ден Мирко танцува във вариетето на кино „Падро“ след прожекцията на „Завърнаха се трима“ — един много хубав филм с Клодет Колбер. Ти гледа ли го, Юнг?

— Последния път, като ходих на кино, даваха „Тримата рицари“. Нямам време. Гимнастическият салон. Вестниците. Тренировките на терасата. Есента искам да стана професионалист, а следващата година да се срещна с Луис де Сантяго и ще го нокаутирам в два рунда, после вече ще имам време да ходя на кино.

— Мирко преди войната се наричаше Мирка.

Недоумението на Росел се разсея, след като Андрес поясни, че Мирко бил трансформист, или травестит, по времето, когато им било разрешено да участват в програмите на заведенията по Рамблас или из вариететата на Паралело, преди войната, естествено. Очаровани от грациозния танц на Кинтана, семейство Бакеро с удоволствие наблюдаваше двойката. Магда танцуваше сама със сянката си. Юнг поднови скоковете си ту на единия, ту на другия крак, така че новодошлият изцяло остана на разположение на Андрес. Там-тамът на циганите бе заглушен от пронизителната свирка на боклукчията.

— С напредването на деня шумовете на улицата се променят. Това се долавя особено добре оттук. Като се върнах от концлагера, бях без работа и прекарвах цели часове на терасата, излягах се, припомнях си миналото и мечтаех, представях си бъдещето. Сутрин се чуват гласовете на черноборсаджиите, шумят опашките пред хлебарницата, в къщите пеят жени, тракат съдове по рафтовете и в огнищата, разнасят се ударите на бухалката за пране в домовете, където има перални. А понякога и тропането на ботушите, ботушите на мръсните фалангисти, които маршируват и пеят „Смело напред към Гибралтарската скала“. Когато те минават, наоколо настъпва тишина, освен ако не се заядат с някого. Сега вече по-рядко го правят, но аз съм виждал тия свине насила да карат една жена да пие рициново масло, задето вдигнала шум на някаква опашка, или пък да ѝ режат косите до корен. Знаете ли какво е водач на центурия?

Росел затвори очи, сякаш запазваше за себе си онова, което знаеше.

— Водач на центурия е мерзавец, облечен като дете, който командва сто деца, облечени като мерзавци. Аз дори не поздравявам хора от квартала, които след войната станаха фалангисти. Много тежко ли изкарахте войната, дон Алберто?

Росел се засмя и махна с ръка, без да каже нищо.

— На кои фронтове бяхте?

— На най-лошите и най-много на този тук.

— На този тук ли?

— Да, тук. Съвсем близо до това място например. Аз бях от доброволците на ПОУМ^[19] и участвах в престрелките през май хиляда деветстотин трийсет и седма. Изпратиха ни да помогнем на анархистите, които бяха обградени в колежа „Есколапиос“ в Ронда, и там ме арестуваха. Натикаха ме в „Модело“ нашите — всъщност комунистите, тия от Републиканската левица и социалистите, които се бяха обединили срещу анархистите и нас. Там изкарах почти година. В „Модело“. Представете си, в затвора, в сърцето на червена Испания!

— Ама че говедо! Моят зет беше от КОСП и разправя страхотии за анархистите и поумистите.

— Че какво друго може да се говори? Пуснаха ме и се върнах на фронта. Но се отнасяха с недоверие към всички, на които ни бяха лепнали по един етикет „троцко“, както те ни наричаха. А в трийсет и

осма година, почти накрая, отново ме арестуваха и ме тикнаха в „Модело“. Не искаха да ме пуснат, въпреки че националистите вече бяха близо до града. Най-накрая някой прояви здрав разум и нареди да ни освободят, само че не успях да прекося Пиренеите. Натъкнах се на фашистки патрул и оттам започна ходенето по мъките.

— Съдиха ли ви?

— Искаха да ме осъдят на смърт, понеже съм бил от Контролните части.

— И какво стана?

— Двайсет години. Излежах почти шест и ме помилваха, но през шестнайсетте години, които ми остават до изтичането на присъдата, всеки две седмици трябва да се явявам в полицейския участък. Дадох този временен адрес и ме зачислиха към участъка на улица Доктор Доу.

— Знаят си те работата. Така ще ви държат цял живот под око. След четиринайсет години ще сме хиляда деветстотин и шестдесета. Струва ми се невероятна цифра, все едно да отидеш на Луната или Марс. Представяте ли си само какво може да се случи дотогава?

— Всичко или нищо.

Росел беше взел няколко листа от вестника, с който Кинтана бе увил донесените книги, и се зачете в една страница, изпълнена със снимки. „Луис Дория въодушеви критиката в Чикаго. Гениалният музикант защити правото на Испания сама да избира съдбата си.“ „Испания е като ангианар — има много листа, но главното е сърцевината.“ Росел не откъсваше поглед от снимката на облекения във фрак Дория, получаващ от ръцете на дъщерята на президента Труман златната палка.

— Луис Дория върна ли се в Испания?

— Музикантът ли? Разбира се. Остана в чужбина някъде до хиляда деветстотин четирийсет и втора, но междувременно свири на някакъв музикален фестивал на Коста Брава^[20] пред министри и пред самия Франко, въпреки че за него не съм сигурен. Направи шеметна кариера. Нима е толкова добър, колкото се говори?

Росел повдигна рамене и продължи да изучава черта по черта фотографското изображение на Дория във вестника — облечен във фрак мъж, слаб, с грижливо разрошени след бурята на музикалното сражение коси и очарователна усмивка на ястреб, отправена към

дъщеричката на Труман. Коментар от уводната статия: „В разцвета на младостта си Луис Дория е живо свидетелство на вечния испански дух. Възприел е най-доброто от световната музикална култура, но не се отрича от корените, които никнат от гроба на Сид и се превръщат в аскетични цветя, достойни да съперничат със звездите. Дория постави младия си талант в услуга на истината за Испания в момент, когато международното съзакляtnичество обяви бойкот на цял един народ, чийто едничък грях бе да задуши със собствените си ръце международния комунизъм в страната. По време на похода за освобождението на Испания Луис Дория беше далеч от родината, но съумя навреме да разбере, че мястото му е в Испания и редом с нея“. Росел внимателно прегъна двойната страница, нехайно попита: „Трябва ли ви?“, и я прибра в задния джоб на панталона си. Кинтана и Офелия се бяха уединили и си приказваха, доближили тела един до друг, а Магда, приклепнала на пода, бе подпряла с ръце главата си и гледаше унесено в сумрака. До нея старата Бакеро наблюдаваше събитията на терасата, сякаш бяха диорами. Първа сценка: двойката Росел-Андрес. Музикантът продължаваше да бъде отрупван с въпроси и възклицания и с труд отблъскваше нападението, тъй като почти не приказваше. Втора сценка: Кинтана предлага на Офелия да отиде с него в „Риалто“ в събота вечер.

— Кой оркестър ще свири?

— На Рамон Еваристо.

— О!

Едно „О!“, едновременно радостно и недоверчиво при такова великолепно предложение.

— Може първо да изпием по една бира с мезе от пушен тон в „Мориц“, а после — в „Риалто“.

— Ами Магда?

— Нека също да дойде, ще замъкнем и Андрес. Той вечно е без петак, понеже си дава всичките пари вкъщи, а там са толкова гърла. Пък все им идват на гости роднини от село, сякаш това не е Барселона, а Елдорадо. Андрес, колко души от Мурсия има у вас?

— Един.

— Нали ти казвам. А от Галисия?

— Чакаме двама.

— Мурсианците са негови роднини, а галисийците — на зет му. При това жилището им е съвсем малко.

Офелия продаваше яйца на пазара „Сан Антонио“. Цяла сутрин — от зори до два часа следобед, тя ги показваше на светлината на крушка, за да докаже колко са пресни, и ги увиваше в хартийки, които сама изрязваше от вестник, докато дойде следващата клиентка. Магда беше гардеробьерка в „Ригат“, но само за сезона, понеже щатната служителка беше заболяла от нещо на дробовете и я бяха пратили в санаториум. Ръката на Кинтана сякаш случайно докосна притиснатата от сутиена гръд на момичето, приличаща на сочен и твърд плод. Кинтана не отдръпна ръката си, нито Офелия — бюста си, но тя отмести коляно, когато ръката на Кинтана се отпусна върху него. Коляното на Офелия бе хладно като скъпоценен камък, а дланта на Кинтана бе успяла да усети зараждащата се топлина на границата с бедрото.

— Майка ми умря в Ла Гарига, малко след като се преселихме. Баща ми замина за Франция през хиляда деветстотин трийсет и девета и, какво нещо е животът, брат ми Пепе тръгна със Синята дивизия и повече не се върна.

Под жилетката си тя носеше рокличка от вискоза, а деколтето откриваше гънката между двете гърди и плетеницата от венички под восьчнобледата кожа. Кинтана огледа дребното, заоблено тяло и посегна към предната част на панталона си, да провери дали всичко е наред. Понякога имаше усещането, че пиленцето е хвъркнало, особено като го споходеха похотливи помисли. От вратата на единайсети номер изскочи племенникът на Андрес, като подтичваше върху крачката си и гледаше с тревожни очи, да не би следобедните герои да са изчезнали. В едната си ръка държеше филия хляб, а в другата — парче варена тиква.

— Колко ли е вкусно това? — отбеляза старият Бакеро.

— Само за ядене мислиш.

— Сигурно защото не ядем бог знае колко.

Погледът на старата бе като сярна киселина и мъжът ѝ млъкна и скри очите си зад клепачите. Детето отиде при чичо си и му даде да опита тиквата.

— Стигна ли вече до онова място в „Сърце“, където бащата на Прокуза дава на децата тиква със салам?

— Не, сега чета приказката за барабанчика от Сардиния, но мама казва да не чета повече, защото плача.

— Плачеш ли?

— Всички истории в „Сърце“ ме разплакват, а мама прочете за барабанчика от Сардиния и също се разплака.

— Ама че работа. Купих му „Сърце“ на Де Амичис на търга в Сан Антонио и сега цялата фамилия реве.

— Чете ли вече?

— Баща му го научи, като излезе от затвора, всяка вечер му даваше уроци до припадък, та сега чете като говорител по радиото. Признавам заслугата на бащата, но мен сърце не би ми дало да троя свободните часове на толкова малко дете.

— Вкусно ли е, малкият? — не можа да се сдържи старият Бакеро и подхвърли въпроса от разстояние със странно бодър глас.

— Предпочитам шоколад.

— Виж ти, и аз също.

Старецът пак потъна в мълчание, усмирен от зоркия поглед на жена си.

— А тези момичета? — попита Росел, дискретно посочвайки към двете братовчедки.

— Наемателки са на родителите на Юнг, добри момичета, но имат много бръмбари в главата. Зависи в какви ръце ще попаднат. На нашата улица има хубави, много хубави момичета. Виждали ли сте едно високо, мургаво, с вид на мулатка, но не е мулатка? Как не се сецате, винаги ходи с едно огромно куче, овчарска порода?

— Не.

— Казва се Олга — красавицата на квартала. Но тя не е от нашата улица, а от друга, от Виста Алегре, съвсем наблизо е. Много добре я познавам, понеже на тяхната улица има много хубави момичета. Виждали ли сте дъщерите на бояджийката на платове?

— Не.

— Невъзможно е да не ги забележи човек. Особено малката. Казва се Фина, много е сладка. Мургавичка, мъничка, с изхвъркнали гърди, ей така.

Пианистът сякаш не можеше да вникне в думите, нито пък в опитите на Андрес да го приобщи към своя свят.

— Мисля си, дон Алберто, че вие няма да се задържите при нас; щом се сдобие с пиано и се посъвземете, хич няма да си спомните за тази улица. То и с мен е същото, въпреки че живея тук от дете, в този дом умря баща ми, роди се племенникът ми, в него прекарах най-хубавите и най-лошите години от живота си, познавам съседите, почти всичките загубиха войната и сега влачат следвоенния период на гръб като мъртвец. Когато бях в концлагера, понякога сякаш усещах мириса, идващ от рибарския магазин — ухание на наkisнатa в сос сушена треска, на люти маслини в легените с чесън, лимон, подправки, червен пипер, или от дюкяна на билкаря — на липов цвят, лайкучка, или пък от „Рапидо“ — дъх на кожа, на гумени токове, от млекарницата, от хлебарницата, от кръчмата — на кисело вино; липсваше ми дори миризмата на шлайф машинките и на конопа от общарницата на ъгъла. Преди войната в кръчмата понякога идваше Мусклайре, един певец любител, но много способен, който после стигна до „Лисео“; страхотен глас имаше, като Ласаро, но го изгуби от много пиене. Мусклайре пееше с часове; хората, застанали по балконите, си поръчваха някоя песен и той пее ли, пее. За да не пропуснат оскъдните събития, които стават по техните улици, жителите на този квартал прекарват времето си по балконите, затова ги украсяват като някакъв заместител на мечтаната градинка с мушката, градински карамфили, аспарагуси, каквото може да поникне по тези сенчести улици, а като минат каруци, веднага слизат да оберат фъшкиите, за да наторят саксиите си. Майка хиляди пъти е казвала: „Където и да отида, цветята ми трябва да са с мен, освен в гробищата“. Познавате ли кюмюрджийката? Една тъмна, чорлава жена, дето продава въглища при отсрещния вход. Дъщеря ѝ учи и вече е медицинска сестра. Ако слушате приказките им едни за други, можете да чуete и много одумвания, дребнави мнения за обикновени хорица, но като се видят по улицата или от балкона, или в магазина, те се познават, чувстват взаимна сигурност, каквато човек изпитва, когато се прибира вкъщи или се връща към познато място. Всички съзнаваме, че сме здравата притиснати, но стига човек да помисли, ще види колко щедрост е останала у тия хора. Сутрин улицата се изпълва със старци, които едва влачат латерната, или пък с певци, живи да ги оплачеш, и пеят песни на каталонски, ако наблизо няма стражари, или пък се появява Мачакито, Мачакито Вехтошаря — циганинът, който поправя евтини

чадърчета с всичките им джунджурийки, както той сам казва; тогава от балконите започва да вали дъжд от дребни монети, никелови, от по десет сентимос. Как бих искал да умея да пиша като Варгас Вила^[21], Фернандес Флорес или Бласко Ибанес, за да разкажа всичко това, защото никой никога не ще го опише и тези хора ще си идат ей така, когато им дойде времето, не знам дали ви е минавало през ум някой път. Да умееш да се изразяваш, писмено да изложиш върху хартията какво мислиш и чувстваш, е равносилно да пращаш на бъдещите поколения корабокрушенски послания в бутилка. Всеки квартал би трябвало да си има свой поет или поне летописец, та да може след много години хората да оживеят чрез паметта.

Отекнаха камбаните на църквата „Кармен“, сякаш приканваха нощта, но погледът все още можеше да различава силуетите. Кучето правеше усилия да се покаже благодарно, като облизваше парченцето сладка тиква, което детето му бе сложило до муцунката.

— Не си ли гладно?

Кучето беше гладно, но не за сладка тиква, а на момчето то му заприлича на онези господарски деца, за които майка му разказваше, че всичко си имали и нищо не им се услаждало.

— Ти трябва да преживееш една война — каза детето на кучето, а животното го близна, за да се сдобрят.

— И да минеш през някой концлагер. Така ще се научиш кое е вкусно и всичко ще си изяждаш.

Подобно на сбръчкана кукличка с бели коси, госпожа Асунсион нахлу на терасата, търсейки сина си.

— Маноло. Тук ли е моят Маноло?

— Тук съм, мамо — отвърна с нежелание Юнг и продължи да се боксира с въздуха, като се правеше, че не забелязва майка си, която се насочваше към него.

— Баща ти те чакаше пред „Антик“ да му помогнеш в продажбата.

— Нищо не ми е казал.

— Значи си е стоял да те чака проста ей така, а?

Госпожа Асунсион виреше острата си брадичка към боксьора, но тъй като той не ѝ обърна внимание, тя започна да го налага с юмруци по гърдите.

— На ти бокс. На!

— Мамо!

Юнг се опита да избяга от бойката си майка, но госпожа Асунсион го преследваше с настървение и се спря едва когато забеляза присъствието и на други хора на терасата, както и на мъжа си, застанал на прага, с небръснато от няколко дни лице, със счупени от две години стъкла на очилата си и с ръце, подпрели изнурения кръст.

— Казва, че нищо не си му споменава за раздаването.

— Щом така казва...

Господин Енрике отиде в един тъгъл на терасата, извади носна кърпичка от джоба на кадифеното си сако, постла я на земята, седна върху нея и се взря във върховете на плетените сандали, завързани около обутите му в чорапи хилави крака. Жал му беше за тях — отдалечени създания, за които не можеше нищо да направи и които експлоатираше ден след ден по улиците на града: „Ла Пренса“, „Ел Сиеро“, с пълна торба вестници, увесена на врата му, при това в квартали, в които хората твърде малко се интересуваха от пресата. Той обикаляше Сан Антонио, Сан Пабло, Хоакин Коста, улица Кармен, площад Падро, Ботеля, Сера, Рейна Амалия, площада, където преди беше женският затвор, превърнат сега в пустош, осеяна с отломки от зидария, в руини, сред които процъфтяваше незаконната търговия — продавачи на току-що събран от намерените фасове тютюн, шарлатани, които предлагаха ножчета за бръснене „Иберия“, моливи „Термосан“, течност за разтриване „Слоан“, одеколон за поникване на коса, мехлем срещу пърхот и лошата миризма на мазна коса; някакъв мошеник, гълтач на огън, се беше изхитрил и за да си пробута стоката, правеше свещ само с една ръка, като тръбеше, че държал силата си на хапчета, приготвени от корени на розов храст, ама не на какъв да е, а на александрийската роза. Ваксаджии, малки развратници без разрешително, понесли пазарски кошници, калайджии, продавачи на въздух, певци с цели купища зелени, лилави, жълти песнопойки в едната ръка, докато с другата крепяха към устните си фунии, от които се лееше:

*От Пуенте Хенил до Лусена,
от Лоха до Бенамехи,
от Пуенте Хенил до Лусена,*

*от Лоха до Бенамехи
момите от Сиера Морена
по тебе чезнат,
облени в сълзи.*

Всички те бяха конкуренти на Асунсион, продавачката на вестници, и на мъжа ѝ, господин Енрике, навъсен мъж, гледащ на струпващия се всеки ден своеобразен, огромен пазар като на враждебна действителност, която той прекосяваше с лека стъпка, размахвайки по някой вестник, сякаш беше сигнал за тревога и спешност, та да му се стори път: „Ла Пренса“, „Ел Сиеро“!.

— Вечерните вестници повече вървят, защото е лесно да им извикваш заглавията — обясняваше Юнг теориите на баща си.

— Сутрин само за „Соли“ е лесно да се вика, ама ако седнеш да викаш „Ла Вангвардия“ или „Корео Каталан“, нищо не излиза. Или пък „Диарио де Барселона“.

— А за клетото животинче дори и не си се погрижил — рече Асунсион с обвинителен тон, като сочеше Томи, който радостно подскачаше около нея. — Даде ли му варената карантия, дето оставих, преди да изляза?

— Карантия ли давате на кучето, госпожа Асунсион? — попита старият Бакеро, като преглъщаше слюнка.

— Това е най-евтиното, което мога да намеря.

— С чесън, оцет и олио карантията става много вкусна.

— Прав сте, но какво друго да давам на животинката?

— Карантия на куче... — измърмори Бакеро, наблюдавайки недоброжелателно псето, което сновеше между господарката си и стълбището, за да я подкани да го придружи до храната.

— Това тук не е голямо и яде малко. Виж, онзи хубавец Циклон много ядеше, бедният, а след войната колко ли можехме да му даваме... Помните ли Циклон? — попита нерешително госпожа Асунсион със сълзи в очите. — Най-добричкото животно, което някога съм познавала. Успях да го опазя през цялата война, да не ми го вземат и да не умре, а после някакъв проклетник взе, че ми го отрови. Ей тук, тук на, го намерих мъртво, под резервоарите. Кой знае защо се бе

скрило там. Може да му е парело на стомахчето и там му е било хлад. Трижди да бъде проклет тоя, дето ми го е отровил!

Огромната омраза заради толкова мъничко тяло бе обгърнала цялата тераса в тъжна мъгла.

— Какво пишат във вестника тази вечер, дон Енрике?

— Нищо, както винаги.

— Говорят ли нещо за Миракле?

— За него нищо няма. Но пише за арести във връзка с бандитизма и тероризма.

— Бандитизъм и тероризъм значи — процеди Андрес по посока на Кинтана.

— Аз никога не чета вестник — каза господин Енрике. — Горедолу съм като месаря от нашето село, който никога не вкусваше месо. Но в един бар, където се отбих да пийна чашка, чух, че си говорят за партизаните.

— Окупирали са една част от Пиренеите. Навсякъде са. И в Астурия. И в Леон. Дори във Валенсия има.

— Да се връщат откъдето са дошли, миличките, преди да са ги изпотрепали. — Госпожа Асунсион доближи до по-плачливото си око едно крайче от дрехата си.

— Нищо няма да постигнат. Най-много нещата да тръгнат по-зле. Ще предизвикат още по-голяма злоба и жестокости.

— Разказаха ми една случка за Масана в Берга, е, за това наистина трябва да си адски смел, ама адски.

Кинтана бе доставчикът на партизански истории, но никой не го питаше откъде ги събира. Андрес и Росел се приближиха до него, а Кинтана вече се смееше, предвкусвайки комичността на случката.

— Било към седем вечерта и лейтенантът от Гражданската гвардия си пиел бирата или там друго нещо в най-посещавания бар на Берга. Изведнъж се появява Масана с още четирима-петима, просто така, нехайно си се шляели по улицата, едва ли не, за да подишат чист въздух. Хората в бара гледали какво, по дяволите, ще направи лейтенантът, а той се правел, че не забелязва. Накрая някакъв сержант или старшина, както и да е, го дръпнал за ръкава. „Господин лейтенант, господин лейтенант, вижте — Масана.“ — „Какъв ти Масана, пусто да остане?“ — „Партизанинът, господин лейтенант. Погледнете го. Онзи там. Същият като на снимката, дето е разлепена в казармата.“

Лейтенантът погледнал изпод вежди към групичката на Масана и се обърнал възмутен към сержанта: „Този да е Масана? Идете да си измерите диоптрите. Този толкова прилича на Масана, колкото аз на Фредерик Марк“. А той наистина бил Масана!

Едни се засмяха, други се усмихнаха, освен госпожа Асунсион, която застана лице в лице срещу Кинтана.

— А какво да направи според вас този лейтенант? Да го убие ли? Може пък да е бил с добро сърце и да е предпочел да си затвори очите. Далеч от очите, далеч от сърцето.

— Цялата работа е, че го е гонило страхотно шубе.

— И по-добре. Такъв поне нито е убил някого, нито него са убили. С малко повече страх може би светът щеше да върви на по-добре.

— Кинтана, разкажи за туберкулозното момиче.

— Нали онзи ден го разказвах.

— Но господин Росел не беше.

— Разкажете, разкажете. Това е случката с шунката, нали? — настоя Бакеро, чиято способност да преглъща слюнка се бе развила силно от глада.

— Да, с шунката. Вървели си партизаните по планината. Някои казват, че била частта на Масана, други твърдят, че това се случило в долината Аран, в района, контролиран от комунистите. Напредвали значи партизаните и се установили в дома на някакъв селянин. Стопанинът направо се побъркал, защото се знаело, че доносници на Гражданската гвардия и войската, било ясно, че ще му видят сметката.

Кинтана снижи глас, да не би вятърът да го отнесе към ушите на вечерните шпиони, така че останалите трябваше да се доближат до него, за да разберат какво е станало нататък.

— Щом видял първия партизанин, селянинът взел да плаче и да се вайка колко били бедни, как Гражданската гвардия все им висяла на главите и ги били заплашвали с арест, ако помагат на партизаните. „Ако ме арестуват, какво ще стане със семейството ми? Едното ми момче е болно от детски паралич, не става за полска работа, а дъщеря ми е туберкуозна.“ — „Я да видя момичето“ — казал Масана или който е бил там, няма значение. Селянинът и жена му, също изплашена до смърт, показали стаята, където лежала болната. Тогава командирът рекъл на друг от отряда: „Ти нали си лекар, прегледай я в присъствието

на майката“. Всички се оттеглят, след малко лекарят партизанин излязъл и казал: „Наистина е туберкулозно момичето — има каверни като пещерите на Драк^[22]“.

— Така ли казал?

— Не знам, не съм бил там, но казал нещо в този смисъл. Тогава командирът се замислил, после дал някакви заповеди. Майчице! След малко на масата в кухнята какво ли нямало: кутии с мляко, шоколад, заек, който били уловили, буркани с мармалад...

— А шунката?

— Да, господин Бакеро, също и шунка. Една голяма шунка, от тия, дето приличат на скала, но когато почнеш да я режеш, става на тънки, широки резени, които мазно се вият върху ножа.

— Не съм виждал такава шунка още от нормалното време.

Старецът закима, потвърждавайки верността на твърдението.

— В един комикс за Роберто Алкасар и Педрин има много голяма шунка — съобщи детето. — Роберто Алкасар лежи в някакъв руски затвор, а Педрин му напъхва един бут шунка през пречките на прозореца.

Цели редици едри бутове шунка прелетяха над терасата през кратката тишина, която Кинтана уважи, сетне пристъпи към развързката:

— Селянинът и жена му били и много радостни, но и много изплашени, все нареждали: „Ще дойдат стражари и военни и ще ни питат кой ни е дал всичко това и срещу какво“. Командирът им отвърнал: „Първо мислете за дъщеря си. Докато ние сме тук по тези планини, никога няма да ви липсва храна. А ти, главата на това семейство, добре запомни какво ще ти кажа. Ако беше издавал военни, те щяха да те разстрелят. Аз знам, че ти си ме предавал няколко пъти, но в отговор ти протягам революционната си ръка“. Подал му ръка, а селянинът я целунал.

— А после сигурно веднага е изтичал да ги издаде на Гражданската гвардия — отбеляза старият Бакеро, който бе намразил селянина заради шунката.

— Кой знае дали тези истории са истински — мърмореше дон Енрике.

Андрес целият настръхваше, когато слушаше разкази за партизаните. Ако майка ми не беше вдовица... в такова време... Човек

трябва да е замесен от особено тесто, за да жертва всичко за една идея, и то за една победена идея. Възхищавам им се, но същевременно ме плашат. Сигурно не са като нас, като нас, които мълчим и преглъщаме поражението може би завинаги. Завинаги ли? Кинтана не бе съгласен. Великите сили предадоха Испанската република и толерират режима на Франко, но ако наистина се пристъпи към същинска блокада, режимът няма да просъществува и всички демократи ще се обединят, за да прогонят фашизма от Испания. Кинтана извади прегънат лист от джоба на синия си комбинезон и протегна към тях някакъв позив.

— Намерих го сутринта недалеч от Испано Оливети, когато разнасях стоката с велосипеда.

Никой не искаше да го вземе, дори го гледаха под око, сякаш само да го гледат ги поставяше в опасност. Взе го Андрес и прочете на висок глас:

— „Барселонци! Франкизмът ви убива от глад, докато приближените на режима и спекулантите охолно си живеят на гърба на всички мизерстващи. Трябва да изразим народния протест срещу бруталните полицейски репресии. Петминутно мълчание на работното място, в дома или където всеки се намира, на двайсети май, в десет часа сутринта. От ОСТ^[23] и КОСП“.

— Все едно да ядеш хляб с хляб.

— Какво искате да кажете, господин Бакеро?

— Казвам, че тия от КОСП си присвоиха ОСТ. Сложиха си го в джоба.

Господин Бакеро направи движение, все едно че крадеше собствения си портфейл.

— Пет минути мълчание. Ама че начин да се бориш.

— Смелостта се възвръща постепенно, господин Бакеро.

— Не възнамерявам повече да си възвръщам смелостта, Кинтана. Вие сте още млади, а светът тепърва ще се променя. Но аз изразходвах моята смелост през войната. Какво имам сега? Един убит син, другият бог знае къде е и изобщо за какво ли да продължавам. Мен ако питат, да си заврат Испания където си искат и да им е наздраве. Аз, тоест ние с жена ми бяхме много добри приятели с братовчедката на госпожа Пакиа, тая жена имала навремето връзка с Компанис, лека му пръст. Представете си какво ли не е видяла и преживяла тази жена. Ходехме ѝ на гости неотдавна, преди няколко месеца, и я питахме как вървят

работите и тя много ясно ни каза, че тук нищичко не ще се промени, ни днес, ни утре, пък и цели години наред.

Старецът отправи непристоен жест към историята, а прегънатата в лакътя ръка сочеше, подобно на бумеранг, зиналата му щърба уста.

— Трябва да се яде, за да се преживее, а другото са глупости.

— Как може режим като този да оцелее сред една демократична Европа? — попита Кинтана, като обгърна стареца с надменна и всезнаеща усмивка.

— Имайте търпение и ще разберете как. В края на краищата единствено руснаците или американците биха могли да направят нещо. Руснаците и така си имат достатъчно работа, за да се съвземат, а американците дори не знаят къде се намира Испания.

— Вярно е, вярно — потвърди Росел с известно оживление. — Преди време се запознах с един американец, който си мислеше, че Испания е до Мароко. Преди много години, в Париж.

— Нима сте били в Париж?

Интересът на момичетата към Росел ги откъсна от Кинтана и те застанаха от двете страни на Алберто.

— Преди колко време? Виждали ли сте модната къща „Диор“?

— Преди много години.

— Господинът е пианист — обясни Андрес на госпожа Асунсион и мъжа ѝ.

Двамата погледнаха наемателя си, сякаш се съмняваха в реалното му съществуване или във възможността да е именно техен наемател. В представите им един пианист беше неделим от пианото си, а такава съвкупност трудно би се побрала в тесния им дом.

— Той си търси пиано, за да репетира и да започне отново да свири концерти.

— Отново да свиря. Просто отново да започна. Независимо какво.

— Пиано в този квартал — изключено. Може би на улица Обиспо Лагуарда. Там има домове с асансьор.

— Какво общо има пианото с асансьора, господин Бакеро?

— Знам какво говоря. По-вероятно е да има пиано в дом с асансьор, отколкото вкъщи като нашите — с тесни стълбища и без осветление, или греша, а?

— Колкото за имане, има едно пиано — каза госпожа Асунсион и отправи към мъжа си съучастнически, тайнствен поглед.

— Къде?

— На номер едно. Певицата, дето пее сарсуела в театъра на трамвайджиите, на улица Борел. Тъкмо сега обявиха следващото представление — „Песента на елзаската“ — видях един афиш в бояджийницата.

— „Елзаската“ от маестро Гереро — потвърди Андрес и продължи: — Казва се Манон Леонар, или поне това е псевдонимът ѝ, и живее на първия етаж на номер едно с майка си. Вярно е, че имат пиано. Понякога тя свири на него, но рядко. Аз не съм го виждал. Може пък да ви даде да посвирите.

— Пиано не се дава току-тъй.

— Ама като не го използва... Да поговорим с майка ѝ или със самата Манон Леонар.

— Нито е Манон, нито е Леонар — тросна се госпожа Асунсион, твърдо решена, че на нея не могат да ѝ минат такива номера.

— А вие откъде знаете, госпожа Асунсион?

— Не бъди наивен, Андрес. Кой човек се казва Манон? А Леонар прилича ли ти на испанска фамилия?

— Може да е от френски произход.

— Чиста испанка си е, като мен и теб. И тя, и майка ѝ говорят каталонски.

— Добра певица ли е?

— Едва ли е толкова добра, щом пее само в театъра на трамвайните работници и ходи по селските панаири. Гласът ѝ е малко като на Глория Алкарас. Вие харесвате ли Глория Алкарас? Най-добра беше в „Момичето с букета рози“ от Соросабал. Соросабал също беше преследван, като баритона Пабло Ертокс, който напусна Испания. Мен повече ми харесва Пабло Ертокс, отколкото Маркос Редондо. Той е страшен фашага, едва беше приключила войната, и отиде в Сарагоса да пее хвалебствия на Пиларика^[24]. Сега се появили нови певци на сарсуела, но много пеят и бързо си похабяват гласовете. Харесвате ли Селика Перес Карпио? А Кончита Панадес? А Хуан Гуал? Ами Флоренсио Калпе?

Явно на Росел му се струваше невероятно толкова много хора да се занимават с пеене, защото се стряскаше като осъден на смърт при

всяко име-въпрос, изстрелян от Андрес. Реши да повдигне рамене, но го стори не съвсем безпристрастно, защото Андрес заключи:

— Не обичате ли сарсуелата?

— Не особено. Но не ми е неприятно да я слушам.

— Разни хора — разни вкусове.

— Разбира се.

— Аз ще ви издействам това пиано. Ще поговоря със сестра си. Тя познава повече хора от тази улица, може да поприказва и с Манон Леонар.

— Хубава ли е? — попита Кинтана.

— Прави впечатление — каза Андрес.

— Винаги се облича много крещящо и носи панталон — заяви Офелия. — Боядисала си е косата платиненоруса, а и е малко мазна. Искam да кажа закръглена. Напомня на артистката Кончита Леонардос. Наистина често ходи с панталон и много я одумват, защото се прибирала по нощите и невинаги я изпращал един и същи мъж. Хората са станали консервативни и клюкари. И помен няма от онзи дух през годините на Републиката и през войната, когато проявявахме много по-голяма търпимост едни към други. Даже доста момичета от квартала се събраха с приятелите си, без да се омъжват.

— А после се наложи преподобният Канис да ги венчае в „Модело“, когато изпозатвориha мъжете и госпожиците побързаха да си уредят положението — рече госпожа Асунсион, безпощадна към прищевките на времето, а Андрес не пожела да ѝ противоречи.

Магда спомена, че е време за вечеря или за кино и че било по-евтино да отидат на кино.

— Когато почина преподобният Канис и изложиха тялото му в Енорийския център, двамата със сестра ми ходихме да го видим — призна Андрес. — Може да беше свещеник, но се държа много добре, когато арестувахa нашите момчета. Помогна на сестра ми да сключи брак със зет ми в затвора. А малкият вече беше на път да се роди.

— Андрес, аз не споменах „Модело“ заради сестра ти.

— Няма значение. Половината квартал отидохме да го видим, като умря. Направи ни силно впечатление — полуусмихнат, облечен в расото си. Същата усмивка, с която, както каза сестра ми, ѝ рекъл: „Не се притеснявай, момиче, всяко чудо за три дни“; тя толкова бе развълнувана, че не посмя да го погледне. А аз го погледнах. Наистина

се усмихваше. Изобщо има си разни свещеници. Никак не съм съгласен с това, което направиха с много свещеници през първите години на войната, но е вярно, че между тях имаше и негодници от петата колона, които после си измиха ръцете, като дойдоха онези, и почнаха да преследват, да разстрелват и да мъчат без причина, от чиста злоба. Даже веднъж се сбих с едно приятелче на фронта, защото разказваше, като нещо много смешно, как в неговото село били хванали свещеника и му напъхали помпата за гуми отзад и му надули червата, докато... така де...

Момичетата се бяха извърнали, сякаш за да не присъстват на ужасната гледка. Магда плахо попита:

— И свещеникът пукнал ли е?

— Това не ми каза.

— Хубава шега, няма що!

Отново се обърнаха, защото най-лошото бе отминало, а все още не се бяха решили дали да ходят на кино, или да вечерят.

— Няма ли да се намери някой щедър кавалер да ни заведе на кино?

Кинтана и Андрес се спогледаха и скришом претърсиха джобовете си.

— Все едно нищо не съм казала — рече Офелия и с жест на ръката сякаш изтри казаното, както правеше Каръл Ломбар във филм, чието заглавие не можеше да си спомни.

Но точно така трябваше да направи — да отметне назад глава, да вдигне ръка, която след това рязко да отпусне, като че зашлевява увисналите във въздуха думи. Освен това, докато траеше мълчаливата сцена, Каръл Ломбар нагласяше с другата си ръка много сладка шапчица на главата си, но Офелия нямаше шапка, а и я вбесяваше перспективата да се затвори в стаята си и да изпуши двете останали й „Буби“, които се бяха превърнали в четири цигарки, свити с хартийки „Смоукинг“. Джобовете на Кинтана бяха празни, всичко бе похарчил за дебелите книги, които толкова радваха Андрес.

— Познавам едно момче, то е моряк, и щом дойде в Барселона, гледам с него всичките филми, които съм пропуснала през годината — обяви на всеослушание Офелия. — Донесе ми също френски копирени чорапи, но като се пуснат бримки, много трудно се хващат,

а и е скъпо. Струва ми се, че в квартала това са единствените копринени чорапи.

— Казват, че много лесно се сваляли. Някой ден ми се иска да гледам как си ги сваляте.

— Свалям си ги с двете ръце, много бавно.

— И за кино „Ора“ ли нямате пари? Та там едва ли не ти заплащат, за да те накарат да влезеш.

— Там е пълно с бълхи и старческа пикня.

— Откъде да знае човек дали младежите не пикаят — гневно набърчи нос Бакеро.

— Не се докачайте. Вариетето на „Ора“ е най-тъпото.

— Ама там нали не правят вариететни програми...

— Вярно, обърках ги с програмите на „Кондал“. Онзи ден някакъв палячо взе да прави стойка на ръце върху една маса и падна стотина пъти. Най-накрая се обърна към публиката и помоли да го извинят. Каза, че бил много слаб. Не бил ял от пет дни.

— И някой от публиката му дал сандвич.

— Не. Ръкопляскаха му. Много му ръкопляскаха и той беше страшно трогнат.

— Предпочитам да плача на филм, а не по вариететата. Но тъй като скуката, изглежда, заплашва тези две очарователни момичета, какво ще кажеш, Андрес, ако прибегнем към любимия ти спорт?

— Кинтана, не бъди глупак.

Като конференсие в многолюдна зала за забави и танци Кинтана поднесе към устата си невидим микрофон:

— А сега, дами и господа, Андрес и Кинтана — двамата победители в „Мелодии от Бродуей“ и „Дъщерята на Хуан Симон“, ще ви предложат едно пътуване към звездите. От покрив на покрив като Дъглас Феърбанкс, вълшебен акробат по небесата на Арабия. Какво ще кажете за една екскурзия по терасите до бездната на площад Падро, по протежение на цялата тази част на квартала?

— Че може ли? — Магда беше очарована.

— Да — отговори Андрес, — той е специалист.

— За може — може, въпреки че вече се стъмва.

— А като завършек на такова странно пътешествие към Южните морета, ще нахлуем в двореца на Манон Леонар и ще я помолим да предостави луксозния си роял от слонова кост, та Андре Костеланец и

неговият оркестър да ни почетат с изпълнение на „Концерт в си бемол“, нали така се казва, сеньор Росел?

— Може и така, разбира се.

— Аз съм съгласна! А ако не мога с тия високи обувки, събувам се.

— На ръце ще ви нося, ако се наложи.

— Кинтана, все се занасяш.

Кинтана пак бе хванал Офелия за ръка и искаше да я превърне в истинска Джинджър Роджърс, замаяна от въртенето на Фред Астер. Смехът на момичето зарази госпожа Асунсион и тя усмихнато затакува с глава въображаемата музика, вдъхновяваща танца на Кинтана. Докато се въртяха, Кинтана подвикваше: „На другия свят ще бъда танцър на степ“. Андрес преценяваше плюсовете и минусите на експедицията и започна най-напред да търси начин да се освободи от детето.

— Прибирай се вкъщи.

— И аз искам да дойда.

— Питай майка си за разрешение.

— Няма да ме пусне.

Вместо да се колебае като Андрес, Кинтана се отдели от момичето и подскочи към първата от стъпаловидно наредените тухли, които свързваха терасата на девети номер със седми. А след него скочиха Офелия, Магда, детето. Юнг побутваше Андрес и Росел да минат пред него.

— Аз ще вървя последен.

— Маноло, ти ще останеш, трябва да преброим вестниците и да върнем останалите утре.

— После, мамо.

И без това подроненият авторитет на госпожа Асунсион бе разгромен окончателно от мъжа ѝ — той се изправи и съобщи:

— И аз отивам.

— И ти ли? Ама да не са полудели всички тук? Не можете ли да слезете на улицата и да отидете да го поискате като хората?

— Пианото е без значение, госпожа Асунсион. Важното е приключението — извика Кинтана, който вече почти бе стигнал до терасата на седми номер.

Бакеро се бяха изправили, а от висотите, към които се изкачваха екскурзиантите, изглеждаха смалени, застанали редом с госпожа Асунсион и Томи, изненадан от внезапното бягство на детето и душещ разстоянието, което ги делеше.

— Сбогом. Да ни запомните такива, каквито ни видяхте на тръгване, млади и дръзки — издекламира Кинтана, кацнал на зида на седми номер.

— Сбогом, господа — размахваше старият Бакеро баретата си. — Много ми беше приятно да се запознаем, господин Росел — провикна се Бакеро, насочил баретата си към Росел, който се катереше на четири крака. — Ако не се чувствах така отпаднал, и аз щях да дойда.

Това бе последното, което чуха от устата на Бакеро, сетне трите фигурки изчезнаха, а пътешествениците се озоваха пред съседната тераса. Тя бе различна — от пода, целия в квадратни плочи, до парапетите от ковано желязо с остри върхове, насочени към въображаеми крилати нашественици от други светове. Точно насреща, от другата страна на улицата, беше терасата на Селия и дъщерите ѝ — десетки саксии, дървени жалузи, боядисани в зелено, малък кипарис, израснал в бивша бъчва за вино; самата Селия поливаше лалетата с лейка и по лицето ѝ се изписа изненада при вида на катерещите се командоси.

— Не се плашете, госпожа Селия, аз съм Андрес — синът на госпожа Пака и брат на Росита — шивачката. Показвам терасите на моите приятели.

Жената се наведе, все пак спокойна, че се намира от другата страна на улицата, която зееше като правоъгълна бездна пред прага на рая; в дъното ѝ уличните обитатели, странни земни създания, влачеха своето жалко съществуване, без да подозират за аргонавтите по покривите. Пред Селия се бяха подредили недодяланият Кинтана в униформата си на велосипедист, две момичета, които не спираха да се кикотят, почти прегънати на две, детето, което опъваше тирантите, сетне ги пускаше и те плющяха върху дребното му телце, Андрес — синът на Пака, замислен младеж с дълъг нос и започнала да плешивее вълниста коса, един мъж с вид на чужденец или поне чужд на този квартал и господин Енрике — вестникарят, който окончателно успокои Селия, като ѝ махна за поздрав и ѝ каза:

— Запазил съм ви илюстрираните страници от неделната „Ла Вангвардия“.

— Много благодаря, дон Енрике.

Но тя остави поливането и си измисли някаква работа зад жалузите, за да може скришом да наблюдава поведението на ръководената от Кинтана група.

— На тази тераса няма никой. Завладяваме я в името на кралете на Кастилия и Арагон — Исабел и Фернандо. Какво забележително има по тези места, Андрес, велики вожде на Кастилия?

— Този вход е единственият с портиерка на цялата улица. Преди войната тук живееше един тропетист, който беше и кънкьор. Звукът от колелата на кънките му стигаше чак до нашата тераса.

— Какво е онова, от другата страна на вътрешния двор?

Облегнаха се на парапета към вътрешния двор и отвъд празното пространство съзряха човек, наведен над куп горящи хартии, които той сякаш пазеше с разперените си ръце. Човекът беше с гръб към тях и когато се обърна при изсвирването на Кинтана, приятелите видяха едно невъзмутимо восъчно лице, на което някой сякаш бе нарисувал две малки черни очички.

— Да ви помогнем ли?

— Вие от тайната полиция ли сте?

— Не. Ние сме от квартала и отиваме към площад Падро.

— Горя стари снимки. Майка ми умря в понеделник.

— Това е синът на госпожа Ремей. Тя почина в понеделник — съобщи Андрес.

— Нашите съболезнования.

— Благодаря. Майка ми почина в понеделник и остави пълна къща със снимки и албуми. На всеки имен или рожден ден сама си подаряваше албуми, които купуваше в магазин „Капитолио“, и ги пълнеше със снимки. Първата снимка е от четвърти октомври хиляда деветстотин и първа година, а последната е на един мой племенник, който наскоро умря от дифтерит. Снимали са го на Цветница, с клонка в ръка. Само че разпознавам по едно лице на десетина снимки. Тия албуми са направо пълни с непознати. А и никога не ще узная кои са. Не желая да излизам от къщи до хиляда деветстотин петдесет и девета — двайсетгодишнината от края на войната. Така че няма как да

попитам кои са. Никой не може да ми каже. Последните дни се опитах да съжителствам с албумите, но се оказа невъзможно.

— Всичките ли фотографии изгорихте?

— Запазих само една на мама, маскирана като Франческа Бертини, и една моя, като дете. Аз съм облечен като кочияш, а татко уж тегли колата под ударите на камшика ми. Снимахме се на Тибидабо същата година, когато стана атентатът в Сараево.

— Как ще преживеете сам у дома до хиляда деветстотин петдесет и девета?

— Един човек, който работи в пералните на улица Сан Ласаро, дължеше на баща ми, лека му пръст, двайсет хиляди песети и ще ми дава всеки месец по двайсет дуро до хиляда деветстотин петдесет и девета. А дотогава имам достатъчно дрехи, понеже баща ми през трийсет и пета си поднови гардероба при „Вейлс и Видал“; почти не е носил дрехите. Аз пък през цялото време ходя по пижама, през зимата бархетна, през лятото памучна, а когато в дъждовни дни се качвам на терасата, обличам си непромокаем шлифер от „Тобиас Фабрегат“.

— Имате ли нужда от нещо?

В отговор човекът им обърна гръб. Момичетата въртяха пръстчета на слепоочията си, сякаш завинтваха разхлабени бурми, докато Андрес разказваше за странното битие на майката и сина, които живеели затворени в апартаментчето си към улица Сера Естреча, прехранвайки се само със зеленчуци.

— В някои случаи не е лошо да си вегетарианец, но, така или иначе, се чувстваш отпаднал.

Дон Енрике упорито настояваше по-скоро да се махнат от терасата на седми номер и да отидат на пети номер, за да сварят Флореал Роура — собственик и пазач на гълъбарника. От определен час на деня той се затваряше при гълъбите, залостваше вратата отвътре и не отговаряше на никакви почуквания.

— Виждам съм го за последен път през хиляда деветстотин четирийсет и първа. Беше му избягало едно гълъбче, което се озова на нашата тераса.

— Тук е по-слънчево, отколкото на терасите на единайсети и девети номер — заяви Офелия.

— Защо?

— Защото е по-високо и съседната къща не засенчва толкова терасата. Освен това не мирише на кучешки лайна като нашата. Да не се обидите, дон Енрике, ние знаем колко обичате животните.

— Не. Животните обичат нас. Ние не сме способни никого да обичаме.

Не си дадоха труд да разгадават думите на вестникопродавача и собственият му син ги поведе към терасата на пети номер, тъй като Кинтана бе зает — шепнеше нещо на ухото на Офелия.

— Това, което си тананикате, е от някакъв филм, нали?

— „Димът те заслепява“ — каза Кинтана и духна в очите на Офелия.

Магда се престори, че ѝ се вие свят, за да се опре на ръката на Андрес, но Юнг я дръпна, вдигна я на мускули и я прехвърли през близо еднометровата преграда, която ги делеше от пети номер. Магда първа видя терасата, наклонена към водостоци, които се бяха превърнали в разлагащи се тръби, и в края на наклона — двете етажчета на гълъбарника. Долната част бе от тухли, а горната — от напукани сиви дъски, където гълъбите бяха застинали като каменни птици. А пред навеса, разкрячен, с пистолет в ръка и сламена шапка — Флореал Роура, черен като обитаващо покривите животно, каквото всъщност беше; носеше сламена шапка, надвиснала над лицето му, заето от побелял перчем, мустаци и брада, целите мазни и пожълтели от никотин. Той изкрещя:

— Никой да не мърда! Арестувани сте.

— Ние сме, Флореал. Аз съм Енрике, вестникарят.

— Какво, по дяволите, търсите насам? Да не сте си загубили ключа от къщи?

— Момчетата искаха да ни докажат, че по покривите се стига до площад Падро.

— Оттук е съвсем наблизко. Аз понякога отивам да гледам Малвалока как обикаля в кръг над фонтана, където е пиедесталът на статуята на Санта Еулалия, която червените събориха.

— Сега пак ще сложат статуята.

— Това ще обърква Малвалока, защото тя, след като покръжи, каца на празния пиедестал. Сама се разполага отгоре. Струва ми се, че в този момент се чувства кралица на площад Падро. А за пистолета извинявайте. Той е бакелитен и може само пингпонгови топки да

изстрелва. Но всички искат да ми вземат гълъбите, за да ги ядат. През нощта ги чувам как викат: „Флореал, ще си сготвя паеля с твоите гълъби!“, „Флореал, как е, оправяш ли женските?“ Светът се напълни с диваци. Войните всичко рушат, ала най-вече чувствителността, добротата. Преди войната хората бяха по-добри. А сега са нито добри, нито лоши. Сега не са никакви — лишени са от чувства и нищо не изпитват. Това е.

До слуха на пътниците достигна блеенето на коза.

— Странен звук за гълъб — отбеляза Кинтана.

— Не е гълъб. Коза е. Гледам козичката на Хоакин, млекаря от улица Сера, който замина за Монкада и Рейшак, за да намери някоя голяма постройка, подходяща за гледане на кози и крави, а аз се грижа за последната коза, която му остана. Арагонска е. Донесе я в един куфар, като беше още много малка, и сега тя тъгува. Не знам дали ще се върне да си я прибере. Май че жена му и балдъзата нещо са намразили тая козичка. И други животни гледам. Певицата от номер едно ми носи кучето си да му махам бълхите и да го четкам. Майка ѝ е стара и алергична.

— Никога ли не сте яли гълъб?

— Мога да ви се закълна, драги ми господине, че не съм опитвал гълъбово месо. Ям яйцата им, те са вкусни и хранителни, а които не мога да изям, ги продавам, нали все от нещо трябва да живея. Започнах да гледам първия гълъб, когато ме лекуваха в Алхесирас, в една наша болница в тила, за тези, които воюваха в Африка под командването на Милан Астраи. Та попадна гълъбът в помещението и аз едва го изтръгнах от ръцете на Пако Дебелия — един слабоумен, който ги ловеше, извиваше им врата, оскубваше им перата в клозета, а после ги печеше на мангала, увити в намазана с олио амбалажна хартия. Дебелият се разхленчи и взе да обяснява, че дебелият налитат на месо, понеже им трябвало повече храна, а в дажбите наистина малко месо ни се падаше, най-много някое парче овнешко — само жили и хрущяли. За миг ми мина през ум: абе дай му гълъба на човека и да му е сладко, обаче животинчето ме гледаше, както гледат гълъбите, сякаш се съмняват, вечно се съмняват какво, по дяволите, може да се очаква от теб и направо те размекват, карат те да си добър с тях, защото, като сравниш големината им с твоята, разбираш какъв звяр може да бъде човек. Искаш ли да пипнеш някой гълъб, чедо?

Детето се скри зад вуйчо си.

— Понякога го водя на площад Каталуня и му купувам пакетче зрънца, за да ги хвърля на гълъбите. Страх го е обаче от тях и накрая им ги давам аз.

— Тези зрънца са много хубави за гълъбите, защото им заздравяват клюна, и те много ги обичат. Личи, че са им най-вкусни. Виж, голям противник съм да им се дава хляб, особено изкиснат, понеже не се нахранват, а пък се надуват, стават като крал Фарук. Погледнете онзи мъжкия, дето се вижда през прозореца. Наричам го Фарук. Онзи другия, по-смелия и дето все лети, съм го кръстил Негус, защото винаги съм харесвал името Негус, а и така се казваше племенникът ми, който се уби на улица Сера, докато изпробваше едно хвърчило със сина си по терасите.

Флореал се замисли и от някакво незнайно кътче на гърчавото му тяло сякаш лъхна влажен и студен повей, който го опечали. Толкова труд. Толкова усилия за нищо.

— Почти не спя, за да ги пазя. Всичко е против тях — злобата, завистта, гладът. Злобата винаги е съществувала, завистта се засилва в последно време, понеже любовта ми към гълъбите възмущава много хора, които се чувстват отхвърлени и презрени, а пък гладът е най-лошото.

Флореал обърна гръб на съседите си и разпери ръце, като че ли искаше да прегърне гълъбарника.

— Но преди да ги предам на злобата, завистта и глада, ще ги заколя всичките, а после ще се хвърля ей от този покрив.

Отново застана с лице към тях и им подаде мех с вино.

— Много мирише на риба, но виното е хубаво, от долната кръчма, казват, че било от Приорато^[25], затова го пия със сух хляб, дето ми запазва съседката от третия етаж, и със захар, която пък ми дава съдържателят на барчето, понеже уча папагала му да пее.

Господин Енрике и Кинтана пийнаха, Росел и Андрес отказаха, за сметка на това Магда и Офелия се залепиха поред за чучурчето и отпиха няколко големи глътки. Флореал издърпа меха от Офелия и блажено засмука оттам, където момичетата бяха долепiali устните си, а сетне ги обгърна с подканващ поглед.

— В гълъбарника ми липсват гълъбици като вас.

— Няма повече да ви безпокоим, Флореал.

— Благодаря ви, че ме навестихте. Посещенията невинаги са приятни. Домоуправителят настоява да му плащам наем за ей това тук, как му вика той, а, да — дуплекс^[26], дуплекс му вика, кучият му син. Онзи ден дойде заедно с двама стражари и аз направих барикада зад вратата към стълбището с един матрак и няколко чувала зърно и им изкрещях: „В името на негово превъзходителство държавния глава, моя непобедим командир в битката при Ксауен, и Националната синдикалистка революция, вие тук не можете да стъпите“. Стъписаха се и си отидоха. Пуснах слух, че съм бил в Синята дивизия, че съм откачил, така че няма да посмеят пак да дойдат. В тия времена всеки се страхува. Всеки знае, че може да бъде хванат да върши нещо нередно. Домоуправителят хукна да бяга, като споменах името на Франко и Националната синдикалистка революция, значи не е сторил нищо добро за тях и все за нещо трябва да е виновен. А освен това вижте.

От предния джоб на кретонената си риза извади малка измачкана лична карта. Хуан де Диос Хил Мериондо — авиатор, Синя дивизия, и снимката на Флореал.

— Но това не си ти, Флореал!

— Не. Има черна борса за такива карти. Почти всички пияници си имат, така че, като ги пипнат полицаите, те започват да се карат и да викат, показват картата и ония ги оставят на мира. Пазарих се с пияницата от седми номер и той ми я даде срещу половин дузина гълъбови яйца. Казаха му, че гълъбовите яйца били полезни за потентността.

— Чувал съм ви да пеете фалангистки песни.

— Ти кой си?

— Андрес — синът на госпожа Пака от единайсети номер.

— Баща ти не беше ли един много проклет стражар, а?

— Да, лека му пръст.

— А как си разбрал, че пея фалангистки песни?

— Защото обичам да обикалям по покривите, ей така, да се поразсея, и понякога ви чувам от терасата на седми номер да пеете фалангистки песни.

— Вярно говориш. Пея „С лице към слънцето“^[27] и „Имах аз един другар“, та да ме чуят и да ми имат уважение. През цялата война съм пял — най-напред „Варшавянка“ и „Народни синове“, докато през май хиляда деветстотин трийсет и седма ме подгониха анархистите;

после пеех „Интернационалът“ и „Жътвари“^[28], понеже тук, в Каталония, командваха комунистите и привържениците на автономията. Песните облагородяват, а хората са много чувствителни към това, което другите пеят.

— А ако не трябваше да се браните и пазите от другите, какво бихте пели?

— Гу-гугу-ру-гу-гу-гуру-гу...

Той подражаваше гукането на разгонен мъжки гълъб, размахваше ръце като криле и подскачаше на място, предизвиквайки бурна радост у момичетата и детето. Андрес понечи да успокои Росел, да му каже да не се страхува от Флореал, но музикантът явно не се нуждаеше от обяснения, а искаше сам да види и проумее този човек; в погледа му се четеше любопитство на ентомолог, а на устните му се бе появила усмивка, която се стори презрителна на Андрес, ала той реши, че Росел просто не умее да владее лицето си. Продължиха пътя си, ала всеки път, когато някой от тях се извърнеше към гълъбаря, той подемаше гротескния си полет и призивното гукане на мъжкаря. Но вече бяха стигнали до ската, водещ към потънала в сенки тераса, към която гледаше прозорецът на мансардата, а непосредствено до него зееше входът на стълбището. Зад стъклото на прозореца около петдесетгодишна жена с млада опъната кожа, но със сребристи коси, бъркаше нещо в порцеланов съд.

— Това е госпожа Ампаро, знахарката.

Кинтана хвана с огромното си ръчище ръката на Андрес и въпреки протестите му почука с пръстите му по прозорчето. Жената се извърна с безразличие към посетителите.

— Пак ли сте дошли, кучи синове? Какво искате да ви покажа — цица или задник, а?

— Свои сме, госпожа Ампаро. Съседи от седми и девети номер — извика Юнг със залепени на стъклото устни.

— Виждам ти само физиономията на сукалче.

— Аз съм Юнг, синът на госпожа Асунсион, и баща ми е с мен.

Едрата жена дойде до прозореца, отвори го и се втренчи в посетителите.

— Вярно. Ти си наистина Юнг. Прощавайте, задето бях така груба, но тук непрестанно се мъкнат онези безсрамници от улица Сера,

близнаците, изваждат си ония работи и ми приказват мръсотии. А, с вас има и госпожици. Да не би да искате професионален съвет?

— Не, госпожа Ампаро, ние просто показваме терасите на този господин, той е музикант, и на един приятел на Андрес — Кинтана от улица Сан Пасиано.

— А детето? — попита госпожа Ампаро с известна предпазливост.

— То е племенник на Андрес и внук на госпожа Пака. Майка му е Росита, шивачката.

— Майка ти, детенце, ми уши една рокля от вискоза по модел от „За теб“.

Вече широко усмихната, госпожа Ампаро изцяло разтвори прозореца и те скочиха един по един в таванското помещение, служещо за кухня, столова и светилище — в ниша, окичена с изкуствени цветя, пръскаща многоцветни гипсови лъчи пресветата Дева, а върху мраморната плоча на бюфета пукаха запалени фитили, плуващи в купички с вода и масло, и осветяваха снимките, поверени на знахарката от различни клиенти.

— Това са снимки на синове, мъже и годеници, които са отишли на война и не са се върнали, но не се знае загинали ли са, или са в затвора. Паля им кандило, та. Господ или провидението да им освети пътя към дома. Гледам и на карти, предсказвам бъдещето, лекувам от ревност с помощта на пресветата Дева и три пъти прочитам молитва към свети Архангел Михаил — патрон на великодушието. А на вас двечките много добре ще ви дойде една молитва към света Рита Касийска — покровителка на несбъднатите желания, че вече имате тела на жени, а говорите и се смеете като девойки.

— Не сме дошли за вашите умения, госпожа Ампаро, а да се поразходим, и не искаме да ви безпокоим.

На силната кухненска лампа очите на господин Енрике изглеждаха зачервени и възпалени иззад счупените стъкла, сякаш бяха наранени от тях.

— Както желаете. Но това дете има вид, като че го мъчи нещо.

— Това е, защото има глисти. Даваме му прахчета от доктор Састре и Маркес.

— Мъчи го нещо.

— Глисти, глисти има.

— Мъчи го нещо, ви казвам. Ела тук, детенце.

Врачката вдигна племенника на Андрес и го сложи да седне в скута си, сетне се обърна с лице към светицата и започна да шепти към нея, а с палеца на лявата си ръка няколко пъти прекръсти прозрачното чело на момченцето. Сетне постави детето на пода, потопи пръсти в паничка с вода и смачкани цветове и очерта загадъчни линии по челото му.

— Ако три пъти на седмицата му правя това, ще му мине мъката.

— Не виждам какво ще го мъчи. Та той е царят вкъщи.

— Има някаква тъмна сянка в живота му, една черта, която отделя радостта от тъгата.

— Откакто баща му се върна от затвора, момчето е по-тъжно.

Врачката победоносно намигна по посока на всички присъстващи, превръщайки ги в съучастници на своята сполука.

— Кажи на сестра си да ми го води. Нищо няма да й взема. Ще бъда благодарна, ако ми поправи някои дрехи, в замяна ще лекувам детенцето.

— Да, но освен това има и глисти.

— Глистите се явяват от мъка.

— Бих искала да узная...

Магда се колебаеше, възпирана от смушкванията с лакът на братовчедка си.

— Бих искала да зная дали ще се появи отново в живота ми един мъж.

— Рус или тъмен? Женен или неженен? С левия или с десния крак става?

— Беше мургав, мургав и много силен. Бил е женен, но жена му умряла от плеврит, а не помня с кой крак ставаше. Беше артист.

— Какъв артист?

— Цирков. Мяташе ками към една жена, завързана на дъска, и ги забиваше около нея.

— Ти приятелка ли му беше?

Гласът на Магда затрепери:

— Живях с него. Три месеца. В цирка. Аз бях завързаната на дъската, а той мяташе камите. Във Винарос малко ме рани, тук, на рамото, ножът ме одраска и ми остана малък белег. Той също огъваше

желязна пръчка, аз му я занасях, като се правех, че е страшно тежка и едва вървя.

— Изостави ли те?

— Циркът се оказа пълен провал и дойдохме в Барселона. Една сутрин изчезна и оттогава ни вест, ни кост.

— На същото място ли живееш, където си живяла с него?

— Не, но съм оставила съобщение, ако се върне.

Врачката сложи разперените си ръце върху челото на Магда и с върховете на палците затвори клепачите ѝ, а с другите пръсти взе да натиска на интервали различни точки на челото, сетне с длани запуши плътно ушите ѝ. — Отвори очи. Не. Няма да се върне.

— Как може да го казвате с такава сигурност?

— Не мога да ти разкривам всичките си тайни, но отговорът е в собствените ти очи. Очите ти са пълни с отминаващи мъже.

— Имала съм само двама приятели.

— Все едно. Очите ти са пълни с отминаващи мъже.

Почтително разстояние разделяше посетителите от гадателката.

— Правите ли онова нещо с кълбото? — попита детето.

Врачката го изглежда строго, но се отправи към електрическия ключ, загаси осветлението и за миг стаята бе осветена единствено от последните отблясъци на дневната светлина и от първите лъчи на пълнолунието, очертаващо кръга си върху бледото небе. Изведнъж врачката повдигна нещо, което приличаше на ваза в средата на масата, и на мястото се появи кристално светещо бяло кълбо. Гостите стояха като хипнотизирани и видяха как гадателката се настани пред кълбото и ги прикани да се приближат.

— Гласовете и магнетичните сили на телата движат вътрешната мъглявина в недрата на тази малка бяла вселена.

— Искам да си ходя — изплака Магда, натъжена от разкритията на врачката.

Андрес също не се чувстваше удобно, най-вече защото племенникът му постоянно го подръпваше за крачолите, уплашен от тъмнината и движенията на млечнобелите светлини в кристалното кълбо.

— Да не помислите, че е някое обикновено кълбо. От Амстердам е. Донесе ми го един лихвар от улица Регомир.

— Всъщност, госпожа Ампаро, ние злоупотребихме с търпението ви, а и само минавахме на път към госпожица Манон, да я попитаме дали ще позволи на този господин да използва пианото ѝ, докато си намери някое.

— Не вярвам да е вкъщи. Но кажете на старата, че аз ви пращам и че според картите в живота ѝ ще се случи нещо хубаво, ако разреши на този човек да свири на пианото. Как се казвате?

— Алберто. Алберто Росел, на вашите услуги.

— Не приличате на испанец. Имате вид, какъвто някои каталонци добиват след много упражнения.

— Какъв вид?

— На швейцарец или холандец. Мъжът ми беше художник. Правеше портрети по най-изисканите кафенета на града и беше голям патриот, чистокръвен каталонец. Той ми казваше: „Ампаро, да знаеш, има каталонци, които толкова не искат да приличат на испанци, че изменят външността си и заприличват на швейцарци или холандци“. Мъжът ми беше от тези, които биха предпочели каталонците да са негри, само и само да се отличават по-ясно от испанците.

Госпожа Ампаро посочи една от снимките, огрявани от масленичетата.

— Ето този там е. Прилича на холандски моряк. Изчезна по време на отстъплението, но той и един куршум не е изстрелял и едва ли е бягал от Франко, а по-скоро е тичал подир фустата на някоя републиканка. Той може навсякъде по света да си изкарва хляба само с един графит и блок с най-обикновени листове. Някой ден ще се върне.

— Значи нейният ще се върне — измърмори Магда на ухото на братовчедка си.

След като се сбогуваха с пожелания за здраве и щастие, пътешествениците прекрачиха обратно перваза на прозореца и се озоваха отново на лекия скат към обетования номер едно. Ето че пак се очертаха тухлените парапети, обградили равна тераса, която беше отрупана с доверчиво простряно пране. Кинтана и Офелия хукнаха между чаршафите и мъжкото и дамското бельо, но след малко се обадиха на останалите с тихи предупредителни възгласи.

— Малкият да не се доближава. Забранено е за малолетни — предупреди Кинтана, а с ръце ги канеше да се надвесят, за да видят гледката, откриваща се зад един осветен прозорец във вътрешния двор

на номер едно. Млада, но с отпусната плът жена гладеше само по комбинезон, а зад нея се виждаше едър мъж по долни гащи, който смъкваше ту едната, ту другата ѝ презрамка, така че кръглите ѝ напращели гърди изскачаха като снаряди с алени върхове, които той възбуждаше, като ги мачкаше. Но ръцете му не се задоволиха с опипването на горната част на тялото, тръгнаха надолу, преминаха през закръглените ѝ хълбоци, вдигнаха комбинезона и пред погледа на зяпачите изникна растителност от черни къдрави косми, прекъснати през средата от ръба на дъската за гладене и симетрично разделени от черта плът, която постепенно почервяваше под възбудените пръсти на мъжа.

— Майчице, какво парче! — изпусна се Кинтана.

Невъзмутима, жената продължаваше старателно да движи напред-назад носа на ютията и сякаш не обръщаше внимание на подканващите опипвания на мъжа, въпреки че от устните ѝ се процеждаха думи, които приличаха на несъгласие, а можеха да бъдат и стенания на студено и безстрастно животно.

— Стига вече. Това не е зрелище за чужди очи — рече господин Енрике и ги застави да се махнат. — На вас приятно ли ще ви е някой да ви изненада в момент на интимност?

— Да, но те не подозират нищо. И добре си прекарват времето.

— Направо божествено — отбеляза Магда с хихикане.

Ръката на господин Енрике сочеше бленувания бряг и те тръгнаха към наклонения покрив досами фасадата, гледаща към площад Падро и ъгъла на улица Ботеля. Широката перспектива на площада им откриваше действителността, към която трябваше да се завърнат. Там бяха разположени улиците, релсите на трамвай номер едно, който идваше от улица Оспитал и продължаваше по Сан Антонио Абад нагоре към Лас Рондас, часовниковата кула на Семинарията, върховете на църквата на Пуиг и Кадафалк^[29], построена от тухли върху развалините на опожарения през Трагичната седмица метох; хлебарницата, шивашката работилница „Мас“, флотилията велосипеди около „Кастрильо“, търговската къща на Рильос I и Рильос II, фонтанът на площад Падро с проядените си от ветрове и влага каменни маски — около него все още се тълпяха жители на квартала, дошли да си налят вода; тютюнопродавницата „Виладот“ в подножието на стена, криеща романски параклис, чиято

заоблена абсида сочеше към двора на пералнята на улица Сан Ласаро, някога градска болница за бедни, на двеста метра от болницата „Санта Крус и Сан Пабло“; мебелните магазини и мястото, където улица Ботеля излизаше на площад Падро, а на двата ѝ ъгъла, една срещу друга, бяха разположени дрогерията „Касас“ и аптеката с емблемата си — змия, увиваща се около чашата на здравето.

— Това е всичко. Друг свят. Други хоризонти — издекламира господин Енрике, развълнуван от множеството посоки, тръгващи от площада. — Вижте новата улица, която прокараха бомбардировките. По тези стени все още има следи от прекъснат живот.

Дон Енрике се покачи на една мивка за пране в ъгъла на терасата и без да отмества поглед от разкриващите се хоризонти, се разпростря в реч, която бе пазил в ума си за случай като настоящия:

— Какво сме? Откъде идем? Накъде отиваме?

— Ама какво приказва баща ти?

— Остави го. От време на време го избива на речи. На Монжуик, пред статуите на Националния дворец, винаги произнася реч с лице към града.

— И вие, камъни, които с безразличие съзерцавате преминаването на поколенията...

— Като младеж е бил актьор в един работнически театър.

— ... обръщам се към вас с молба да бъдете снизходителни към мъжете и жените, които живеят сред вашето безразличие. Техният живот е предопределен да завърши на бунището, но и вие не ще имате по-добра съдба, измамни скали, вие ще бъдете развалини, а времето отново ще ви превърне в камъни за пътищата или в прах на пуцинаците без капка памет...

— По дяволите! Колко хубаво говори!

— Пада си поет. Но нали няма образование...

Момичетата заръкопляскаха и вестникопродавецът занемя, гласът и жестовете му замряха, той скочи от мивката, изравни се с ръста на останалите и си възвърна, нормалния говор:

— Маноло, напомни ми, като слезем, да купим от дрогерията „Касас“ синка за гасената вар. Ако не варосваш често, дървениците жив ще те изядат.

— Точно така, дон Енрике, дървеници ли са, бълхи ли са, но слабините са ми пламнали, не знам какво толкова ги привличат моите

слабини.

— Аз пък знам — рече Кинтана на ухото на Офелия.

Дон Енрике, вече решително заел мястото на водач на експедицията, отвори изпочупената дървена врата към стълбището на номер едно и извади от джоба си месингова запалка, за да освети пътя им в този кладенец от мрак.

— Някой да не вземе да обърка вратата. Домът е на първия етаж.

Слязоха, като опипваха с ръце ръждясалия железен парапет и стените, които се лющеа от допира. Дон Енрике потропа с чукче във форма на железен юмрук, изшътка на останалите да млъкнат и допря ухото до вратата. Чуха се нечий влачеци се стъпки и слаб гласец, който оповестяваше, че идва. Малкото прозорче на вратата се откряна и през процепа се показаха две очи.

— Кой е?

— Аз съм Енрике, вестникопродавачът, съпругът на госпожа Асунсион. Дошъл съм с едни приятели. Праща ни госпожа Ампаро от трети номер.

— С кого сте?

— Със сина си и едни приятели. Сред нас има артист, който иска да се запознае с дъщеря ви.

— Артист ли? Какъв артист, певец ли е?

— Не. Свири на пиано. Пианист е.

— А, пианист.

Съвсем малко откряна вратата, само колкото да се убеди в цялостното присъствие на Енрике начело на останалите.

— Колко много народ!

— Доня Ампаро ни каза да ви предадем нещо.

— Влезте. Внимавайте детето да не счупи някой от сувенирите ми, много държа на тях.

Антре с дървена закачалка, открити електромери, луксозна конзола със струговани в стил ампира крака, покрити със златистопурпурна боя, а върху конзолата — богинята на лова Диана, полугола, лъскава, сочи с лъка си към коридорче, облепено с репродукции на коринтски колони, ливади, езерца, водни лилии, водни птици, между две колони — затворена врата, а два метра по-нататък — отворена врата към стая, където се виждат отрупани с книги лавици,

бюст на Шопен, репродукции на картини, които Росел разпозна веднага:

— „Мадоната“ на Мунк и „Табарински бал“ на Руо.

Но няма време да се прехласва пред картините — отвъд ниската масичка с кретонена покривка забелязва властното присъствие на един „Шимел“, поставен до полуотворената врата на балкона, който гледа към улица Ботеля, срещу аптеката на ъгъла. Росел е застанал пред пианото. Андрес го подканва да го отвори, но господин Енрике с жест го възпира и тръгва към старицата, която последна е влязла в помещението. Очите ѝ гледат подозрително изпод бялата коса, а уморените ѝ рамене са покрити с шал от изкуствена синя коприна.

— Внимавайте със статуетките.

— Госпожа Ампаро ни каза, че няма да имате нищо против да разрешите на нашия приятел господин Росел да посвири на пианото. Господин Росел е наемател при мен, завърнал се е от дълго пътешествие и от години не е свирил на пиано.

— Ако е за мъничко...

— Няколко минути. Господин Росел би желал да поговори с дъщеря ви, ако е възможно в свободното време, стига да не пречи на някого, да идва да свири, докато си уреди положението.

— Това е работа на дъщеря ми. Аз не мога да решавам. Но пианото си е деликатно нещо. Посвирете, посвирете, но внимателно, защото скоро го настройваха, а всеки път, като дойде акордьорът, ни иска цяло състояние.

Росел погледна пръстите на двете си ръце, седна на табуретката, вдигна капака и преброди няколко пъти с поглед бяло-черната шир на клавишите, сякаш с очите си изтръгваше от тях някаква музика, която само той чуваше. Извърна се и видя, че спътниците му са го обкръжили и нетърпеливо чакат да засвири, но онова, което го накара да докосне клавишите, бе изпълненият със съмнение поглед на старицата. Изсвири енергично две гами — възходяща и низходяща, — а след последната нота направи пауза за част от секундата и затвори очи, за да призове меланхоличното алегро на „Ел Поло“ от Албенис. Ръцете на Росел не са загубили паметта си и усмивката е доказателство за това, но от време на време ръката се колебае, задържа се на някоя нота, а смутените очи се затварят, за да потърсят забравения звук, ала въпреки твърде дългите паузи и провлачването на някои ноти „Ел

Поло“ върви достатъчно добре, защото слушателите стоят захласнати и одобрително кимат, признавайки майсторството на Росел. Успокоена, старицата се е настанила в малко кресло и разглежда едно по едно лицата на неканените гости, като се мъчи да си ги спомни. Росел изпълняваше пиесата, която бе свирил пред различни журита, знаеше, че тя е силният му коз и че той трябва почти да гали нотите, тъй като е пълна с дисонанси, а накрая навлиза в поток от бързи триоли в осем такта, преминаващи в заключително фортисимо, което така въодушеви присъстващите, че дъхът им секна, всички млъкнаха и се изправиха на крака с бурни аплодисменти.

— Браво! — викаше Кинтана със сбърчени вежди и настръхнала от вълнение кожа.

— Страхотно! — беше единственото, което можа да изрече Андрес.

Росел се бе извърнал и ги гледаше ведър, усмихнат, отпуснат на столчето.

— Маестро, това от Гранадос^[30] ли беше?

— Не. Това е „Ел Поло“ от Албенис — една доста трудна пиеса, която винаги избирах, като исках да се представя добре. Сега я изпълних като бездарен ученик.

— Какво говорите! Беше великолепно!

— А знаете ли една много романтична мелодия, горе-долу така — ла-ла, ла-ла, ла-ла-ла, ла-ла, ла-ла, ла-ла-ла, ла-ла?!

— „Любовно мечтание“ от Лист.

— Точно така, тази! — молеше Офелия с развълнувани очи и сключени ръце, сякаш се готвеше да каже някоя молитва.

Росел подхвана мелодията и ръцете изпълниха пиесата, докато зад притворените му клепачи изникна — от някое табло в Консерваторията или от някой учебник — карикатурата на Лист от XIX век, застанал пред пианото и изпълняващ собствени творби. Шопен, Жорж Санд. Ах, красотата на младостта! Парфюм, луна, любов... това беше надписът под първата винетка, следваше поредица, в която Лист, разрошен, изпълнява основните си произведения — „Данте“, „Свети Франциск“, „Хамлет“, „Фауст“, и накрая се покланя на публиката с израз на умора и преизпълнен с възхищение към самия себе си. Росел отваря очи, табелката на аптеката е светнала, зад гърба му някой тананика пиесата, два гласа, мъжки — вероятно на Андрес, и

женски — на Офелия или Магда. Росел се обръща. Офелия тананика песента с жар, с каквато би я изпълнила на сцена. Господин Енрике е седнал на пода и е обгърнал с ръце коленете си, изпълнен с удивление от неговото майсторство. Юнг съсредоточено свива и отпуска бицепса на дясната си ръка, детето е излязло на балкона, Кинтана е прегърнал Офелия през раменете, а тя продължава със същия захлас като Андрес да припява мелодията. Магда, чието тъжно настроение е съвпаднало с меланхоличната мелодия, съзерцава пианиста като изповедник, който ще ѝ даде желанния отговор. Старицата пък дреме с полуотворени очи и от време на време се събужда и се усмихва благосклонно на пианиста.

— Не искате ли нещо по-весело?

— Знаете ли „Само буги-буги?“ — пита Офелия.

— Не. Не искате нищо след хиляда деветстотин трийсет и девета.

— А от филмите на Фред Астер и Джинджър Роджърс знаете ли някоя? „Димът те заслепява“ например или „Моя нежна Аманда“ от оня филм със Спенсър Трейси и Катрин Хепбърн, или „Континентал“?

„Моя нежна Аманда“ се извисява неуверено, подкрепяна от лекия тенор на Росел — той припява нотите, които ръцете са забравили.

— Кой свири на пиано? — извикаха от улицата.

Андрес се показва на балкона. Питаше господин Хуан, бакалинът; той беше излязъл от магазинчето си, бе навил ръкавите на ризата и триеше ръцете си в бялата престилка.

— Един пианист, господин Хуан.

Погледът на Андрес се насочи нагоре по улица Ботеля, към пресечката с улица Сера и видя, че на вратата на кръчмата и около поста на Пепа Лотарията се бяха събрали две групички и слушаха звуците на пианото, които се лееха през отворения балкон на Манон Леонар.

— А тя ще пее ли?

— Не. Няма я. Тук е един пианист, мой приятел. Много е добър.

На вратата на бояджийницата се появиха Фина и сестра ѝ Кончита, които заеха позиция под балкона на Манон Леонар, а по отрупаните с растителност балкони на четиринайсети номер заизлизаха съседите и се заослушваха, за да разберат къде се свири. От

групичката пред кръчмата се отдели Хулио, синът на Пепа Лотарията; той дърпаше едно мургаво момиче за ръка и попита Андрес:

— Този твой приятел знае ли някое буги?

— Не. Не знае нищо след трийсет и девета.

— Ясно. Кажи му тогава да изсвири нещо по-бързо.

Андрес надникна в стаята:

— Знаете ли нещо бързичко?

Росел затвори очи и запя с прегракнал глас, сетне ръцете му подхванаха мелодията.

*Ботушки да ми купиш, мамо,
че са ми скъсаните само
от толкова танцуване.*

И чарлстонът сякаш зареди с барут краката, ръцете, коленете на Хулио танцора, скрил лице зад дебели и дълбоки като дъно на океан очила; той наистина беше цар на танците в квартала: улиците Сан Кlemente, Риерета, Ботеля, Сан Салвадор, и никой не умееше така хубаво да води в танца момичетата, както срамежливият и малко отнесен Хулио — гъвкава и жилава кукла, която се разкършваше дори при звука на латерна. На улицата Хулио и партньорката му бяха обкръжени от такова внимание, каквото обкръжаваше Росел в апартамента.

— На улицата танцуват! — обяви въодушевен Андрес и пътешествениците изпълниха балкона на Манон Леонар; останаха само Магда и господин Енрике, който все така седеше на пода и изглеждаше погълнат от дълбока и несподелена тъга.

— Господин Енрике.

— Кажи, моето момиче.

— Не трябваше да ми го казва по такъв начин.

— Кой? Какво?

— Гледачката. Това за моя приятел от цирка. Откъде знае дали ще се върне, или няма да се върне? А пък така ме заболя, дето ми каза, че очите ми били пълни с много мъже.

— Не ти е казвала такова нещо, а само че през очите ти минават много мъже.

— Нарече ме парцал, но по-деликатно.

— Съвсем не, момиче. Тя искаше да ти обясни, че в очите ти има място за още много мъже, да не се тревожиш, ще срещнеш много мъже.

— Е, аз не го разбрах така. Всъщност, ако отново се появи Феликс, пак бих тръгнала с него. Не че животът в цирка е много приятен, понеже какво ли не върших там, като започнеш от това, че помагах да вдигнат шатрата, и свършиш с това, че служех за мишена на неговите ками, а и не бях на себе си от страх, тъй като той често си пийваше. Но беше много хубаво, силно и забавно момче. С него никога не скучаех. Предпочитам цирка пред работата, която върша сега — гардеробиерка в „Ригат“. Пълно е с отблъскващи черноборсаджии, чиято злонамереност си личи по очите. Едни такива дебели и мазни типове. Да си дебел в тия времена, е ясен признак, че си негодник.

— Невинаги. Има хора, които пълнеят от нищо.

— В цирка беше по-хубаво.

— Майка ти — предупреди Андрес своя племенник, щом видя сестра си да излиза с припряна и нервна стъпка от портала на единайсети номер. Докато се приближаваше, тя разпитваше зяпачите какво става и дали не са виждали брат ѝ и сина ѝ, понеже ги нямало на терасата и не знаела къде може да са се дянали. Някой при кръчмата сигурно ѝ каза, че брат ѝ е на балкона на номер едно, защото тя тръгна решително натам; детето се скри със смях зад едно перде, а Андрес се приготви да посрещне бурята. Смуглото лице със сенки под очите застана под балкона, а едрият ѝ нос щръкна, за да предизвика на дуел досущ еднаквия нос на Андрес.

— Къде е детето?

— Тук е. Слуша музика.

— Как дойдохте?

— През терасите.

— През терасите, с детето?

„Ще изпадне в истерия“ — помисли си Андрес, и докато жената крещеше обиди и заплахи, той влезе в стаята и побутна детето да отиде при майка си.

— Ще ме бие с чехъла, а ми е смешно.

— Ще ѝ кажа да не те бие, не се бой.

— Предпочитам да остана да слушам господина.

— Някой друг ден ще посвири само за нас. Днес е за първи път, нали виждаш, че е претъпкано с народ.

Изпрати детето до стълбищната площадка, после изтича обратно на балкона.

— Ей сега слиза. Не го бий — вината е моя.

— Аз ли го бия?

Жената призова зяпачите и слушателите за свидетели на безобразната клевета, която току-що бяха изrekli за нея, и когато детето се появи, тя го грабна, сякаш се бе завърнало след дълго отсъствие от далечна Русия, и го понесе в прегръдките си нагоре по улицата, отрупвайки го с наставления, предупреждения, закани и нервни ласки. Господин Хуан, бакалинът, излезе от магазинчето с пълна с маслини фунийка от амбалажна хартия и я подаде на Андрес.

— Вземи. Дай на пианиста, та да се развесели.

— Много благодаря, господин Хуан.

Андрес слезе, взе фунийката и с летящи от радост крака изкачи три по три стъпалата.

— Маслините са без костилки, подлютени.

Вземаха си по две, а Магда сложи две в устата на пианиста, който сега бе в плен на „Моят кон“.

*Препуска кончето ми, цепи вятъра,
додето изминава в теснините
пътя си за Херес.*

Хората на улицата пееха, а Кинтана разтвори леко върха на фунийката, вдигна я, положи под нея устата си и загълта потеклия сок от маслините, подправени с пипер и треви.

— Много е вкусно.

— Дайте малко и на мен — помоли Офелия и получи струйка червен от пипера сок.

— Колко мило от негова страна.

— Много са вкусни.

Майката на Манон прие две маслинки, но ги изяде с притеснение, защото „тия лютивни неща покачват кръвното, а вече ми е сто и осемдесет“. Двама полицаи, минаващи по улица Ботеля — там,

където се пресича с улица Сера и на единия ъгъл е общарницата, а на другия откритата лавка за напитки и сандвичи, — видяха, че на тротоара и по балконите се тълпят хора и слушат музика, която долиташе от пресечката на Ботея с Оспитал. „Ние със старшина Санчес, обезпокоени от безпорядъка, решихме да се намесим и призовахме един от живеещите да ни осведоми за случилото се.“

— Не зная. Някой свири на пиано.

Предвид разпоредбите за обществения ред, действащи през Седмата победоносна година, с които се забранява всякакво събиране на повече от пет лица, независимо от причините за това, освен когато е поискано предварително разрешение от гражданските власти, долуподписаните отидохме при хората и се поинтересувахме дали не се касае за нещастие, което поражда естествено любопитства и струпвания.

— Нещастие ли е станало?

— Не. Не. Свирият на пиано.

И като стигнахме до източника на безредието — група граждани, събрали се под балкона, от който се чуваше пиано, въпреки че можеше да става дума и за радио, ние пристъпихме към съответните разпореждания:

— Движение. Разпръснете се.

„Един гражданин въпреки вежливото ни държане грубо попита дали е забранено да се свири на пиано, ние му поискахме документите, от които стана видно, че същият е Карлос Естеве Бернандес — име, което докладвахме, в случай че след съответната проверка се окаже, че в миналото е извършвал подривна дейност. Явихме се на първия етаж на номер едно, намиращ се на споменатата улица Ботея, и установихме, че наистина се касае за пианист. Той свиреше на пиано пред свои приятели, които до един удостовериха самоличността си, с изключение на пианиста, чийто единствен документ бе заповед за условно пускане на свобода, издадена от Главна дирекция «Затвори» и подписана от директора на затвора «Сан Мигел де лос Рейес» на името на Алберто Росел Матаплана, име, което съобщаваме, в случай че към лицето е възбудено друго дело освен това, довело до даването му под съд и последвалата присъда. Предвид обстоятелството, че в апартамента в този момент имаше осем души, ние ги приканихме да намалят числеността си, ако желаят да продължат да слушат музика,

след което четирима напуснаха и така в горепосочения апартамент на първия етаж на номер едно, разположен на улица Ботеля, положението се нормализира, а като излязохме отново на улицата, установихме, че и там редът е възстановен, повечето магазини вече бяха затворени и движението на хора и превозни средства се извършваше съвсем нормално.“

— И без това вече трябваше да тръгваме. Ще хапна в някой бар, сетне ще отида в „Ригат“.

— Вкъщи ме чакат отдавна, но разходката си струваше, също и музиката, и компанията на красивата Офелия, която ще изпратя до дома ѝ. Уговорихме се да отидем заедно на танци в събота, в „Риалто“.

— Аз още не съм се съгласила.

Господин Енрике също се прозя, стана и напомни на сина си за неизбежното задължение да стават рано на следващата сутрин, за да вземат вестници, а после му предстоеше гимнастика и бягане в горичката на „Фуенте дел Каракол“, на Монжуик.

— А вие продължавайте да си свирите. Андрес ще ви прави компания, госпожата пък повече дреме, отколкото слуша. Моите поздравления, господин Алберто, завиждам ви. Хората, които имат дарба да се изразяват, превъзхождат останалите. Вие можете да се изразявате чрез музиката. Други рисуват, ваят или пеят. Мисля си и съжалявам за онова, което можех да бъда, но не станах.

Росел отговаряше на любезностите с енергични кимвания. Искаше само едно — всички час по-скоро да си отидат, за да остане сам с пианото.

— Съжалявам, че ви забърках в тази каша — извини се Андрес.

— Каша ли? Но вие ми намерихте пиано.

— Полицията...

— Какво могат да ми сторят? Да не е забранено да се свири на пиано?

— Освен това ви карахме да свирите неща, които вие изпълнихте само от любезност към нас.

— Възвърнах паметта на пръстите си. За мен е жизненоважно да се сдобия с пиано. Сетне ще видим. Може да давам уроци или ще стана акордьор, или каквото и да е, но трябва всеки ден да практикувам.

— А когато учехте музика или пиано, така де... какъв искахте да станете?

— Всичко.

— Сега има много модни оркестри и когато музикантите се изказват по радиото, всички твърдят, че са искали да станат концертиращи артисти и са избрали музиката само за да изнасят концерти. Харесвате ли Итурби?

— Малко съм чувал за него. Доста се снима в киното, нали?

— Не колкото Хавиер Кугат, но доста, да.

— Кой е Хавиер Кугат?

— Не знаете ли кой е Хавиер Кугат?

Не, не знаеше кой е Хавиер Кугат, но знаеше кой е Итурби. Росел прокара ръка по главата си, сякаш се опитваше да намери кътчето, съхраняващо изгубената в продължение на седем години от съществуването му памет. То бе пълно с вече съвсем ненужни затворнически сцени, но ако те изчезнаха, щяха да оставят празнота в живота, който в края на краищата си беше неговият, докато другите хора бяха продължили своя жизнен опит на свобода, бяха създавали други спомени.

— Не зная кой е Хавиер Кугат. Но все още зная кои са Франко и Стравински.

— И Луис Дория.

— Да. И Луис Дория.

— Видяхте ли, че тук има изрезка от вестник с Луис Дория, закачена за стената с кабарче?

Росел стана и се насочи към мястото, което му показва Андрес. Да, беше дълга статия от „Ла Вангвардия“, подписана от Луис Дория. Хвърли кос поглед към заспалата старица, измъкна кабарчето с нокти, поднесе листа към светлината и прочете: „Мярка и безпорядък в музиката“. „Не възнамерявам отново да подхващам твърде коментираното Гьотево разсъждение за мярката и безпорядъка, ще се спра само на въпроса за творческата свобода, така както я определя Стравински в своята «Музикална поетика», като противопоставя един на друг Вагнер и Верди. Великият Игор пише следното: «Докато Верди бе запокитен в репертоара на латерните, то Вагнер угоднически беше приветстван като олицетворение на истинския революционер. Няма нищо по-многозначително от обстоятелството, че редът се предоставя

на уличната муза в момент, когато безпорядъкът се въздига в култ и се славослови като нещо възвишено». Стравински предупреждаваше за крайностите във Вагнеровата разюзданост и припомняше необходимостта от самоограничаване на творческата свобода именно като проявление на възможността за такава свобода. «Що се отнася до мен — добавяше Стравински, — изпитвам някакъв ужас, когато седна да работя, защото пред мен изникват безброй възможности и аз имам чувството, че всичко ми е позволено.» Да помним предупреждението на Стравински и да го прилагаме в творческото поведение било то в изкуството, било в политиката или в което и да е отделение на човешкото общежитие — нима това не е възможно най-високата постижима степен на използване на свободата? Аз се чувствам свободен, защото отхвърлям невъздържанието и подчинявам музиката си на естествени правила, които са присъщи на всяка художествена система, и на обществени правила, налагани ми от другия творчески субект — публиката, която мога да презирам единствено когато ми позволява да ѝ предлагам пошлост и фалш. Със собствените си ръце ще удуша всеядната публика и със същите тези ръце ще изградя пиедестал за онази публика, която ми сочи границите на художествената истина...“

— Ама че кучи син!

— Какво казва?

— Обратното на това, което винаги е казвал.

— Познавате ли го?

— Тоя и майка му не го познава.

Върна статията на мястото ѝ и потъна в моментно размишление. Старицата спеше и щеше да е жестоко да я събужда, за да я попита защо тази статия на Луис Дория е закачена на стената.

— Андрес, бързате ли?

— Не. Свършил съм всичко, което трябваше. Но не съм взел ключа за външната врата, железен е и много тежи. Така че трябва да се прибера преди десет, преди да я е заключил нощният пазач.

— Тогава разполагам с още половин час. Имате ли нещо против да посвиря още малко? Ако вие си тръгнете, ще бъде неудобно да остана в апартамента на една непозната, до тази заспала старица, и да свиря на пиано, което не ми принадлежи.

— Бих останал и повече, много обичам музиката. Ще затворя балконската врата, така ще се чува по-малко отвън.

Росел притвори одобрително очи, отново седна пред пианото и взе да опипва клавишите, докато най-сетне налучка началото на музиката, която се спотайваше у него, откакто започна да чете статията на Дория — беше пиеса, свързана с полузабравен спор с един Дория, коренно различен от този, който бе написал статията. От пръстите му се извисяваше „Микрокосмос“ на Бела Барток.

„Над публиката трябва да се упражнява насилие. Трябва да става от мястото си ужасена, с чувството, че едва ли не ще бъде изнасилена. В началото ще се възмущава, облечена в достойнството, дължащо се на факта, че си е платила за мястото, но ако артистът не се предаде и продължи агресията, възмущението ще премине в изумление, а изумлението — в паника. Артистът на бъдещето ще може да се назове истински артист едва когато прогони невежите от храмовете и пазарищата на изкуството, които буржоазията си е построила“ — и Дория бе грабнал от ръцете му партитурата на Барток и я беше скъсал на хиляди парчета.

— Шут! — промърмори Росел, но избухна в смях.

Зад гърба му Андрес се бе разположил в креслото и искаше да слуша, ала нощта вече натежаваше над съзнанието му. Тази музика не му говореше нищо и той само оценяваше великолепно умение, с което пианистът посрещаше някоя нота, погалваше друга, прекъсваше звука или паузата и подеваше изведнъж неочаквано темпо. Андрес беше уморен, обхвана го някакво чувство за празнота и той си представи предстоящото завръщане у дома. Сърдитите лица заради закъснението и претоплената вечеря. Тясната стая с леглото — всъщност обикновен нар, и с висящия масленик, който чакаше зимните четива, ако изобщо имаше какво да чете, ако нямаше какво друго да прави, освен да седи в тази бърлога и да съзерцава жалкия живот, в който едничката музика щеше да е шумът от шевните машини на майка му и сестра му или песните от вътрешния двор. Светът имаше друга мелодия — тя започваше отвъд граничния хоризонт на площад Падро. „И един ден ще се завърна и с успеха си ще вдъхна достойнство на тези стари къщи и съсипани хора. От другия бряг на хоризонта...“ Не му идваше поетичният образ. Дори и това не. Музиката на пианиста му додяваше, щеше му се тя да свърши по-скоро, но не желаше да

покаже липса на уважение. Улицата под газовите фенери изглеждаше пуста, само тук-там светеха прозорци, някои все още колебливи светлини, газеници, свещи, масленици. Полупразният трамвай отмина със скърцане към депото и след него, сякаш нарочно бе чакала преминаването му, на улицата се появи Манон Леонар — платиненоруса коса, жакет от изкуствен астраган, тясна пола и обувки-пантофки, над които се извисяваха два може би твърде едри и тежки прасци. Манон се прибираще забързана; носеше едно пуделче на ръце. Сви в улицата и пред портала я обгърна първата вълна музика, сега звучеше „Сбогуване“ на Шопен, изпълнявано с известна неохота. Обхваната от тревога и любопитство, Манон изкачи стълбите, колкото бързо ѝ позволяваше тясната пола, веднага уцели ключалката, отвори и пусна кученцето, което с приглушен лай хукна по обичайния път към кухнята, където го очакваше вечерята.

— Мамо, аз съм.

Някой свири на пианото отвъд коридорчето, облепено с изображенията на нереални ливади, колони с коринтски капители, водни лилии, езера, силуети на далечни танцьори, които приличат на водни кончета над водата. Майка ѝ се пробужда на люлеещия се стол, млад мъж, когото може би е виждала и друг път, става от малкото кресло и се оттегля плахо, като промърморва някакъв поздрав, а този, който свири на пианото, се е изправил, все още с гръб към нея, но ето, той се извъръща, като едновременно пуска пипнешком капака на пианото и отваря уста, може би за да поздрави или да се извини. Ала онемява. Както, онемяла, и самата Манон Леонар разпознава в лицето на пианиста едно старо и любимо присъствие. Един спомен. Един друг човек, който е този. Който е именно този. Дълги години Андрес няма да забрави как Росел възкликна:

— Тереса!

И как почти в същия миг Манон Леонар извика:

— Алберт!

И как се прегърнаха, и как плакаха.

— Точно както дете се втурва към родителите си, след като ги е загубило на някоя гара или многолюдна улица. Веднъж видях така да плаче племенникът ми. Помислил си, че ни е загубил, и когато ни видя, заплака, също както пианистът и Манон Леонар, тоест Тереса — разказа подробно Андрес на Кинтана, докато се разтъркваха на

следващия ден из празното място, където по-рано е бил женският затвор, на площад Рейна Амалия. Андрес разказваше и подритваше камъчета надалеч.

[1] Нелегална радиостанция на републиканците и на ИКП по време на франкизма. — Б.пр. ↑

[2] В случая разнебитена (исп.). — Б.пр. ↑

[3] От ФАИ (Иберийска анархистична федерация) — членове на бойни групи на анархосиндикалистите. — Б.пр. ↑

[4] Един от партизанските отряди, действащи особено активно против франкисткия режим в края на II световна война. — Б.пр. ↑

[5] Бутилка (исп.). — Б.пр. ↑

[6] Увеселителен парк на едноименен хълм в околностите на Барселона. — Б.пр. ↑

[7] Издателство в Барселона. — Б.пр. ↑

[8] „Фабиола, или Църква в катакомбите“ — книга от кардинал Вайсман (1802–1865) — английски теолог от испански произход. — Б.пр. ↑

[9] Естествен парк извън Барселона. — Б.пр. ↑

[10] Буквално домашен дух, таласъм; в андалуския фолклор — магическа сила, състояние на духа, което спомага за раждането на истинското изкуство. — Б.пр. ↑

[11] Буенавентура, Дурути (1896–1936) — деец на испанското работническо движение, анархист, радетел на единството на всички антифашистки сили, участвал в разгрома на фашисткия метеж в Барселона, после се сражавал край Мадрид, където и загинал. — Б.пр. ↑

[12] Има се предвид метеж на анархисти против Републиката, който е бил потушен със сила. — Б.пр. ↑

[13] Флорес, Вансеслао Фернандес (1886–1964) — испански писател хуморист. — Б.пр. ↑

[14] Ибанес, Висенте Бласко (1867–1928) — известен испански писател натуралист. — Б.пр. ↑

[15] На тази улица се намира Дирекцията на полицията в Барселона. — Б.пр. ↑

[16] Прочуто произведение на Венсеслао Фернандес Флорес. — Б.пр. ↑

[17] Закон за военна реформа, прокаран от Мануел Асаня (1880–1940) — испански политик и писател, президент на Републиката през 1936 г. — Б.пр. ↑

[18] Прозвище на Франко. — Б.пр. ↑

[19] Работническа партия за марксистко обединение — протроцкистка политическа организация с най-голямо влияние в Каталония. — Б.пр. ↑

[20] Средиземноморски курорт в Испания. — Б.пр. ↑

[21] Вила, Хосе Мария Варгас (1860–1933) — колумбийски журналист, критик и писател. — Б.пр. ↑

[22] Големи пещери на остров Майорка. — Б.пр. ↑

[23] Общ съюз на трудещите се — профсъюзна организация, забранена по времето на Франко. — Б.пр. ↑

[24] Презрително умалително на жената на Франко. — Б.пр. ↑

[25] Район в Тарагона, Южна Испания, прочут с хубавите си вина. — Б.пр. ↑

[26] Апартамент, разположен на два етажа. — Б.пр. ↑

[27] Химн на испанската Фаланга. — Б.пр. ↑

[28] Каталонска народна песен, превърнала се в своеобразен химн на бореща се за независимост Каталония. — Б.пр. ↑

[29] Каталонски архитект модернист. — Б.пр. ↑

[30] Гранадос-и-Кампиня, Енрике (1867–1916) — испански композитор, автор на пиеси за пиано, композитор на опери и сарсуели. — Б.пр. ↑

III

— Не. Не смятам, че съм бил несправедлив по отношение на Фая. Дори когато в Париж, през двайсет и трета, мисля, в началото на лятото на двайсет и трета, се състоя премиерата на „Кукленият театър на маестро Педро“, аз специално написах дописка за нея в „Музикален куриер“, пък и вие много добре знаете, че преди да се наложи в Мадрид, Фая изгря именно в Париж; точно тук „Любовна магия“ бе оценена по достойнство, докато, струва ми се, в Мадрид творбата почти се е провалила на премиерата. Е, несъмнено през двайсетте години аз бях по-млад от сега, поне с десет години.

Дариус Мило се засмя и само Луис Дория се направи, че не забелязва. От устните на Тереса се отрони лек сопранен смях. Ларсен се разсмя открито, а Алберт Росел се усмихна съучастнически.

— Впрочем ние, по-младите, ценяхме великолепно музикално творчество на Фая повече заради екзотичното му звучене, заради отражението, съдържащо се в него, на онази романтична чувствителност, изпълнена с контрасти, която приписваме на Испания, отколкото като музикално творчество в тесния, специализиран смисъл, като чисто културно явление. Това оценяване на екзотичното ни караше да бъдем и по-толерантни към един чуждестранен импресионист, какъвто всъщност беше Фая, отколкото към патриарсите на френския импресионизъм. Тях ние почитяхме, ала не жалехме, макар и вежливо смекчени, нападките си, музикантите не сме така агресивни, както художниците и писателите, поне френските музиканти, въпреки че това навярно се дължи на факта, че обществото ни зачита по-малко от художниците и писателите. Сега е може би по-различно, но непосредствено след войната, в началото на двайсетте години, в Париж дори не се намираше публика за музиката. Имаше четири големи симфонични дружества: Концертното общество на Консерваторията, което изнасяше концерти всяка неделя следобед в малката зала на старата Консерватория. Бе оркестър със славна традиция, но с ужасно консервативен репертоар. След него, разбира се,

се нареждаше зала „Гаво“, където онзи ден се представи „Млада Франция“^[1], за която стана дума, под диригентството на Шевийар — един луд поклонник на Вагнер, Шуман и Лист, после концертите „Колон“ в Театър дю Шатле и накрая асоциацията „Падлу“ с ръководител Рене Батон, която организираше концерти всяка събота и неделя следобед в залата на Операта. Може би първоначално това бе най-смелото дружество, ала за да получат някакъв шанс, младите трябваше да изнасят концерти в камерните зали — „Плейел“, „Ерар“, „Гаво“ или Залата на земеделците. Така или иначе, публиката не запълваше никоя от тези зали, ала Операта — да, но само когато имаше оперно представление, защото то е цяло събитие, а е и всеизвестно, че Парижката опера има голяма светска слава, докато концертната музика — никаква или почти никаква. Помня полупразните зали. И без да искам да се кича със заслуги: акцията, която подехме ние от „Шесторката“^[2] — всъщност никога не сме били действително шестима, — и по-специално внушителното културно присъствие на Сати^[3], и първоначалните успехи на Онегер помогнаха много да се създаде нов климат, но все пак, наблягам на това, никога не сме имали, нямаме и не ще имаме социалния и културен престиж на писателите и художниците. Франция има комплекс за музикална малоценност пред италианци и германци, но в замаяна притежава ясното съзнание за универсалното си величие както в литературата, така и в изящните изкуства.

— Сати тичаше подир музиката, качен на кокили, но така и никога не стигна до нея.

— Какво казвате? — Мило или не бе чул какво каза Дория, или не му се понрави онова, което беше чул. По широкото му лице обаче продължаваше да се разлива усмивка на спокоен бонвиван, която контрастираше на острите цепки на очите; устата му сякаш беше отделна, неприкосновена територия, а лицето му — двусмислено изражение между двете издатини: гъстата тъмна коса и не по-малко плътната и издадена двойна брадичка, която висеше над тясната вратовръзка.

— Сати никога не е бил истински музикант.

— Подобно твърдение изисква основания, които да са на висотата на неговата дързост.

— Какво е хипопотамът, господин Мило, месо или риба?

— Месо очевидно.

— Да, но живее постоянно във водата. Сати е като хипопотам-слънчоглед.

— Бедният Сати. Нямаше особено доверие в оценката на бъдещите поколения, но поне умря с убеждението, че ще остане в историята на музиката, а не в тази на естествените науки.

Мило отново се разсмая; устата му във форма на полумесец сякаш се стремеше да се разшири точно колкото двойната брадичка, но двете малки остриета на очите му бяха заковани в излъчващия пренебрежение Дория, към него той насочи и доводите си:

— Без Сати е невъзможно да си обясним настоящия френски музикален авангардизъм, както кубизмът и фовизмът са необясними без импресионистите. През осемдесетте години, когато Сати започна да композира, общият спор се водеше относно Вагнер и Берлиоз, ала Сати не тръгна в посоката нито на единия, нито на другия. Впрочем той винаги е предусещал какво ще се наложи в бъдеще и може би дори твърде безгрижно е пренебрегвал собствените си находки. Но нека ви дам един пример. През хиляда деветстотин и петнайсети той се бе осъществил и утвърдил напълно като музикант, почти колкото Равел, Д'Енди или Дебюси; тогава се среща с Кокто и те започват заедно работа върху балета „Парад“. Отбележете, млади човече: либрето на Кокто, декори на Пикасо и музика на Сати. Това бе първият кубистки спектакъл, а по това време Сати е на петдесет и девет години. Шапка ви свалям, ако вие на петдесет и девет години бъдете способен да сътворите нещо така радикално ново, ново през хиляда деветстотин и петнайсети, както „Парад“. Скандалът бе огромен, а реакционният музикален национализъм, който сега се възражда, който без съмнение ще се възроди в естетическата борба срещу Народния фронт, обвини авторите Сати, Пикасо и Кокто, популяризатора на творбата Аполинер и постановчика на балета Дягилев. Обвини ги, че били шваби и чуждопоклонници. В „Парад“ Сати възпитава една нова чувствителност към музиката, а когато след войната избухна американският джаз, мнозина разбраха защо е била нужна тази нова чувствителност за възприемането на „Парад“. Спомняте си го? Нали?

— Предполагам, имате предвид „Рагтайм на парахода“?

— Отличен, господин...

— Росел. Алберт Росел.

— Отличен. Но аз искам да убедя невярващия ви приятел, който продължава да настоява на своето и да клати глава, сякаш е глух. Да, вас, господин Дория, чийто музикален талант ми е известен, а и както Пуленк, така и Орик са го потвърдили; ала ушите ви трябва да са от камък, ако не долавяте способността на Сати да изпреварва времето. И най-вече необикновения му усет за актуалното и новото. Забележителният нравствен и естетически релативизъм. Та той живее в непрестанен сарказъм, който е не само насочен към всичко, което презира естетически, но и основно към това, което обича, към себе си, към своето творчество. В този смисъл Сати е дори по-модерен от сюрреализма, той стои по-дълбоко в сърцевината на великата константа на съвременното изкуство. Но дори сред мощната сюрреалистическа вълна съвсем явна е почитта на някои сюрреалисти към Сати. Във втори брой на списание „Литератор“ през хиляда деветстотин и деветнайсета излезе моя статия под заглавие „Бивол на покрива“^[4], подписана с тогавашния ми псевдоним Жакаремирин, а в същия брой Жорж Орик бе публикувал статия за новата творба на Сати и тя, ака не се лъжа, беше именно „Парад“.

— За бедния Ерик ли говорите?

— Мадлен, ето тук седи един скептично настроен към таланта на Ерик човек.

Мадлен Мило поднесе на Дория единствената чаша, която носеше — шампанско с портокалов сок, остави подноса и сплете пръсти, сякаш се молеше на Дория да я ощастливи с уважението си към Сати.

— С Дариус още не бяхме женени и ходехме всеки дек да навестим клетия болен Ерик. Сетне Дариус замина за източните страни, а като се завърна, не бе добре със здравето, затова аз сама ходех при Ерик, но той беше толкова зле, толкова зле, че казах на Дариус: „Ако не идеш да го видиш веднага, няма да го завариш жив“. Дариус направи свръхчовешко усилие и дойде с мен в болницата. Но беше безполезно. Леглото вече беше празно.

Мадлен Мило постави ръка на устата, за да сподави риданието си, и избяга от стаята.

— Следобедната дреха на съпругата ви е прекрасна, господин Мило. От „Скиапарели“^[5] ли е?

Въпросът на Дория сепна Мило за миг — време, за което успя да стъкми усмивката за довиждане.

— Госпожице, господа, лека вечер. Дория, предпочитам вашата музика пред становищата ви за музиката, и по-специално пред мнението ви за Сати. Би трябвало да знаете, че Конрад, братът на Ерик, ме направи изпълнител на завещанието му. Заех се да публикувам всичко, което той остави неиздадено.

Той бе станал, а след него се изправиха и четиримата гости; при шума от столовете дотича и госпожа Мило, с ръка на зачервените си очи.

— Тръгвате ли вече?

Дория се наклони като паж-трубадур и хвана връхчетата на сухите пръсти на госпожа Мило, където положи звучна целувка, която прокънтя по чашите от розенталски кристал, наредени в стъклените витринки на бюфетите.

— Защо сте толкова неблагоприятен към Сати?

— В моя край казват: „На мъртвия — мира, на живия — сила“, което, преведено на най-добрия известен на мен френски език, звучи така: „Le cadavre exquis boira le vin nouveau“.

И той прехвърли ръката на госпожа Мило към Росел, който не знаеше как да постъпи и накрая едва я стисна и пусна, след което я пое Ларсен. „Le cadavre exquis boira le vin nouveau“ — издекламира Мило през смях, докато ги изпращаше.

— Дория, вие може да сте музикалният гений, от когото се нуждае сюрреализмът, въпреки че Бретон не е кой знае какъв поклонник на музиката.

— Аз съм и поет.

— Не се съмнявам. Какво е заглавието на кантатата, която са ви възложили за Световното изложение идната година?

— Казва се „Писателят революционер Рене Кревел е мъртъв“.

Южняшкото и еврейското лукавство на Мило този път не му помогна да прикрие изненадата си, а Мадлен не се сдържа и тихо възкликна, въодушевена и развълнувана от внушителното заглавие.

— Имате предвид нещастния инцидент от миналата година ли?

— Нещастен инцидент ли? Та това бе морално убийство, извършено в Париж от агент на сталинизма.

— Не си спомням много добре случая.

— Беше в навечерието на Конгреса на интелектуалците антифашисти. Политическият комисар на Сталин Иля Еренбург се противопоставил на участието на Бретон, понеже някога му бил зашлевил плесница. Клетият Кревел беше бивш комунист, към когото Еренбург имаше все още добро отношение, и той се застъпи, за да разрешат на Бретон да присъства. Но Еренбург бил непреклонен. „Бретон се държа като полицаи. Ако се изкаже, съветската делегация ще напусне конгреса.“ Кревел взел такси заедно с Тристан Тзара и Жан Касу, оставил приятелите си по домовете им и се прибрал в квартирата си на Монмартр. Същата нощ се самоубил и на следващия ден в „Юманите“ се появи следното заглавие: „Писателят революционер Рене Кревел е мъртъв“.

— Печална работа. Прекаленият догматизъм и излишното сектантство са винаги жалки.

— Не споделям мнението ви, господин Мило. Трупът на Кревел е по-интересен от посредственото му творчество. В моите ръце неговата смърт се превръща в произведение на изкуството и в морално обвинение.

— „Le cadavre exquis...“

— „.... boira le vin nouveau“ — довърши Дория започнатото от Мило изречение и доукраси оттеглянето си, като се завъртя на един крак и поведе смутените си приятели надолу по стълбите.

Мило се беше надвесил над дървения парапет и гласът му се извиси над шума от стъпките по стълбището:

— Не е достатъчно да имаш талант, господин Дория. Трябва да умееш да го управляваш.

Ала Дория не го удостои с отговор и продължи шумно да шляпа по стъпалата, докато излязоха навън, а дори и на улицата крачеше все така начело на групата, без да обръща внимание на останалите, които го викаха, нито на Тереса, която се опита да го хване за ръка и да го задържи. Едва след като свиха зад ъгъла, той престана да се перчи, обърна се към приятелите си, разпери ръце и взе да ги прегръща и целува по бузите.

— Гениални бяхме!

Ларсен само повтаряше: „Колко е чалнат“, борейки се с произношението на „ч“ — най-големия му враг при боравенето с испанския. Росел беше слисан, а Тереса — възмутена и обидена.

— Не зная как сме изглеждали ние, но ти се държа невъзпитано. Ти ни доведе. Ти уреди срещата и ти я развали, като изрече куп глупости за Сати, при това идеално знаеш за голямата обич на Мило към него.

— Мило е изпитвал към Сати предимно уважение, в което няма и следа от обич. Сати по-скоро му се струва досаден. Освен това посещението може да е било всякакво, но не и банално; отсега нататък Мило не ще забрави името ми, нито заглавието на кантатата, чиято премиера готвя за догодина, нито характера ми. И няма да казва: „Запознах се с един обещаващ музикант“, а: „Запознах се с един злословещ и див младок, който обаче има истински талант“. А за вас, наивници, само след половин час той няма и да си спомня. Виж, има вероятност да се сети за тази великолепна гънка между гърдите, която се вижда над блузката ти, скъпа Тереса.

— Бяхме се уговорили да ми уредиш прослушване в Опера Комик, а Ларсен очакваше да подхвърлиш нещо за стипендия от института, за която мнението на Мило е решаващо.

— Изчакайте и след няколко месеца няма да имате нужда от никакъв Мило. Достатъчно ще ви е да се явите от името на Дория.

— Луис е чалнат — повтаряше си Ларсен с пръст на слепоочието, покрито с руса, почти бяла коса, която заемаше цялото пространство на главата и лицето, с изключение на сивите очи.

Тереса се опитваше да се пребори с възмущението си и с непоклатимите доводи на Дория, а Росел вървеше отзад, чувстваше нужда да се отдалечи, за да не бъде обсебен от тези свои летни спътници в Париж. „Все още съм в Париж“ — си рече той и изпита почти умиление, когато изказаната наум мисъл доби плът при вида на Понт-о-Шанж и на остров Сите, заседнал пред тях като огромен луксозен кораб.

Драги Росел, жалко, че вашата припряност да идете колкото се може по-скоро в Париж, за да се убедите, както вие сам казвате, че Париж съществува, попречи да обменим мисли за бъдещето ви. Радвам се, че получихте стипендията, и няма да ви разубеждавам, ако се опитате да се свържете с Луис Дория в Париж. Зная, че сте били

съученици в Барселона и че не ви допада особено, но Дория прави добра кариера там, освен това е способен да си проправя път в най-трудни условия. Но внимавайте и поддържайте известна дистанция. В определени моменти той може да ви бъде полезен, но е вероятно прекаленото общуване с него да ви потисне. Нали разбирате? Напълно споделям мнението ви за последните неща на Пайса^[6], въпреки че критиката е на негова страна, а и не може да се отрече, че от всички испански музиканти той най-ясно знаеше „какъв иска да стане, като порасне“. Сега, когато това е факт, ние всички сме доста озадачени. От чистия дисонанс до пламенната му любов към Фая има дълъг път, който Пайса е извървял, без ние да разберем.

Обмислям поканата за Лондон. Не се притеснявайте, че нямате усет към езиците. Говорете малко, слушайте много и след време ще разберете, че вече го владееете. Какво става с вашето „Après Moirou“^[7]? По-интересна ми се струваше идеята ви за „В памет на Бъстър Кийтн“, балета по кратката пиеса на Гарсия Лорка.

Пишете ми как се чувствате в Париж, но повтарям, внимавайте с Дория.

Роберт Герхард^[8]

ПП: Поздрави на дон Рикардо, Рикардо Винес^[9], ако го видите.

— Пет години живях, Алберт, в този апартамент в Маре^[10] и го напускам, защото желая да прекося Сена и да разбера какво се твори на левия бряг; там всичко кипи, там ще бъде интелектуалната столица на света, докато трае Народният фронт. Но за един новопристигнал като теб, Маре е идеален квартал, пък и цената на апартаментчето на улица Сент Авоа е нищожна. Колко е месечната ти стипендия? Петстотин франка. Знаеш ли какво ще ти кажа? Женералитат можеше да се покаже малко по-щедър към теб. Следващия път, като се срещна с Вентура Гасол, ще му кажа някои неща направо. Какво си мислят? Та може ли един възрастен човек да живее в Париж с петстотин франка на месец? Ще се наложи доста да „тапиризираш“. „Тапиризирам“

означава да си хванеш „тапир“, тоест да даваш уроци на някой от тия тъпацы, дето учат музика и искат, като пораснат, да станат най-малко Дебюси. Как не. В апартамента има кухня и ще можеш да си приготвяш закуска и някакво ястие за през деня, така ще пестиш. Говоря ти тези неща, защото съм ги преживял, а сега, когато щастието ми се усмихна, бих желал да се чувстваш така, както трябва да се чувства човек като теб, да, като теб, Алберт Росел — момче от народния Санс^[11], ученик от „Сан Медир“, спечелил първа награда на конкурса за пиано „Рикард Винес“; ти си в Париж, вече си музикант, ще посещаваш майсторските класове в Парижката консерватория, ще се движиш сред каймака на културната столица на света, особено ако ме слушаш и ако ме следваш. В четвъртък ще бъда приет в салона на фамилия Ноай, а Андриен Моние ми е предоставила своята книжарница да изнеса рецитал, когато пожелае. Вече имам определена дата — петнайсети септември. В първата част ще рецитирам поезия, а във втората ще изсвиря четири или пет кратки пиеси. Представи си, в Париж Андриен Моние е толкова известна, колкото Силвия Бийч — също притежателка на книжарница и издателка. Именно тя, Бийч, издаде „Одисей“ на Джойс, а през салоните на техните книжарници преминават всички звезди на Rive gauche^[12], който днес има решаващо значение. Паунд, Хемингуей, Полан, Ромен, Валери, Жид, Шамсон, Малро, а в книжарницата на Моние са свирили Сати и Мило. Нарича се „Les amis du Libre“^[13]. На мен названието ми се струва малко плоско, но на тия странни французи им допада.

Маре го бе развълнувал, особено районът след ъгъла Рамбюто-Бобур, с търговския замах на магазините за хранителни продукти на Рамбюто, поднасящи аромата и цветовете на своеобразен южняшки, но подреден с рационален усет пазар — ябълки и праскови в един порядък, в друг — риби и меса, разфасовани с картезианско чувство за визуален ритъм, после кварталът се прибираше до самия вход на улица Сент Авоа, улица Тампл, каменни маски с вековна история, водосточни тръби с орнаменти, дървени порти — все поводи да се изложи на показ състоятелност на бита или духа, домове като малки замъци в спокойни цветове, с надничаща над високите огради зеленина и перспектива от пътеки и входи, през които се мяркаха великолепни градини с бели, но потъмнели от историята статуи. „Богат град, който се самозачита“, мислеше Росел и го изрече на глас.

— Не бъди провинциалист. Не позволявай градът да ти наложи волята и присъствието си като някакво човешко същество, защото така никога не ще можеш да го покориш.

Луис Дория разкопча панталона си, за да се изпикае върху металния парапет, който ограждаше дърветата на площад Вож. Ръцете на Росел едва ли не понечиха да закопчаят панталона, но застинаха от възмущение, безсилни да възпрат това светотатство, докато Тереса тъпчеше по тревните площи и търсеше точния център на площада, откъдето да може да съзерцава пищния концерт на фасадите, сякаш създадени, за да звънят. За първи път Росел се озоваваше на площад Вож по неговия *via crucis*, първа спирка, бленувана още от юношеските години, след като прочете стар илюстриран пътеводител за Париж, издание на „Ашет“, 1925 година — „Париж за 8 дни“, където се описваха площадите Етоал, Конкорд, Вандом, Площадът на Бастилията, Републик, Вож, и именно Вож първи изникваше пред него като откритие и като потвърждение, че мечтите съществуват, макар и само от камък. Дория го бе посрещнал на четвъртия етаж на уличката Сент Авоа номер четири, където Росел бе пристигнал с двата си куфара, уморен от едно пътуване, което впоследствие му се струваше като преминаване през тунел, изригващ в апотеоз на гара Аустерлиц. Куфарите не само му тежаха, а и му причиняваха болка, затова почти не видя пробуждащия се Париж, когато таксито го остави на уличката — първото, и последно такси, което наемаше в този град, достоен да бъде обходен пеша, докоснат камък по камък. Подкованите с железни налчета подметки на Росел се плъзгаха по дървените стъпала и изкачването се превърна в голгота, която влияят прием на Луис Дория не съумя да облекчи — жестовете му не съответстваха на думите, които сякаш против волята му се отронваха от устните. Апартаментче с три малки помещения и тоалетна, кухня-трапезария-хол с пиано, именно „Плейел“, две спални — едната за не много пълна двойка, другата за някой съвсем слаботелесен човек, и главната стая — изложба-музей на маниите на Дория, репродукции на картини, книги, корици на списания, изрезки на обяви: „Възстановявам твърдостта и едрината на гърдите, премахвам вдлъбнатините на ключиците с помощта на ориенталски таблетки“. Или пък репортаж от „Воала“ за стар змияр от парка Фонтенбло, репродукция на портрет на Аполинер от Пикасо, обложка на списание, където Хитлер се оглежда в огледало,

а редом с него се мъдри скелет. Книгите се търкалят небрежно по пода, а обитателите на апартамента ровят из тях; Дория току се спира над някоя от тези сгромолясани култури, разглежда кориците им, заглавията, имената на авторите и по мъжки снизходително посочва или препоръчва някоя от тях на момичето застанало до него — Тереса, Тереса Леонар; така я е представил на Росел и именно пред нея Дория обсъжда „Безумна любов“ на Бретон или „Богатите квартали“ на Арагон, или „Шестте жени на крал Хенри VIII“ на Пол Ривал — сюрреализъм, партийност и порнография, последни достижения на духа.

— Ще се настаниш в тази стая, докато напусна апартамента. Дотогава двамата с Тереса ще спим в голямата спалня, защото сме по-възрастни от теб, поне аз, освен това Тереса е по-дебела от мен и от теб, а и защото ние с Тереса понякога се любим и се нуждаем от по-голямо легло.

Новодошлият се зае да разопакова багажа под погледа на двамата; Тереса понечи да му помогне, но Дория ѝ попречи, като демонстративно я заопипва, отправяйки иронични усмивки към меланхоличния и замислен Алберт.

— Не си се променил, Росел. Все още си с онзи видна притеснително момче, какъвто имаше в Консерваторията. Сякаш върху теб се е стоварила исполинската задача да преместиш света. Къде смяташ да го пренесеш?

Ала Росел само пренасяше оскъдния си гардероб, книгите, някои броеве от последните барселонски издания, които според него щяха да заинтересуват Дория.

— А това какво? „Битка“^[14]? Още ли се занимаваш с тия работи? Закъснял си, драги. Троцкизмът не се възприема много радушно във Франция, особено сред официалната левица.

— ПОУМ не е троцкистка организация.

— Но е получила благословията на Троцки. Ами тогава?

Дория се търкаляше с кикот по канапето, а Тереса напразно се стараеше да смекчи дебелацината му.

— Нали знаеш какъв е.

— Да, зная — отвърщаше примирено Росел, без точно да знае как да реагира.

— Безумец! Да ми дойде в Париж с „Уманитат“^[15]. Все едно да пристигнеш в Париж с бутилка каталонско шампанско от Сан Сандурни д'Аноя и с кутийка пастет от Ла Гарига.

Ала за да не обезсърчи напълно Росел с насмешките си, Дория стана, прегърна го и го побутна към Тереса.

— Не ви запознах — Тереса Леонар, казва, че била певица, но само ако я чуеш... Смятам, че най-големият неин талант е плътта ѝ, издържана донякъде в кубистки стил. Тереса не пропуска антифашистка манифестация, нито една литургия за Народния фронт, в Испания е пяла на няколко концерта заедно с бивши ученици на Мерседес Капсир^[16], а сега се опитва да пробие в хора на Опера Комик...

— С оперно пеене ли искаш да се занимаваш?

— Не зная. Засега искам да поживея в Париж.

Тереса говореше с паузи, като не твърде приказлив човек, който с труд намира думите; за сметка на това постоянно се смееше на Дория, когото явно възприемаше повече като извор на постоянно забавление, отколкото като любовник, и все го гледаше с очакване, с молба сякаш за някое остроумие, за някоя находчива приумица, каквито Дория винаги бе готов да подаде.

— А с политиката как е?

— Засега е спокойно.

— Френската преса почти не споменава събитията в Испания. Най-много да обсъди доколко ще трае търпението на военните спрямо провокациите на Народния фронт.

— Какви провокации?

— Би трябвало да прочетеш нещо в крайнодесния френски печат; в сравнение с тях „АВС“, „Ла Вангвардия“ са допотопни комунистически писания. „Гренгоар“ например е баснословен — никъде досега не са изричани повече профашистки щуротии закуп. Народнофронтовците се дразнят много и го наричат „позорната страница“, но на мен тя ми се струва достойна за възвеличаване, като някаква дебела, гола и реакционна богородица. Или „Аксион Франсез“, или „Кандид“. Дали ще стане преврат в Испания?

— Не вярвам.

С усмивка на превъзходство Дория правеше преглед на познанствата им в един неотдавна общ за тях свят на културата. Как са

Герхард и Керол? Кубилес, Итурби, Бланкфорт, Пайса? Ами фукльото Халфтер?

— Кой Халфтер?

— Ернестито.

Дория хвърли лист хартия, който долетя като непокорен гълъб до Росел.

— Изпусна две изключителни събития, състояли се наскоро. Изборната победа на Леон Блум и раждането на „Млада Франция“.

— За какво става дума?

— За група млади неспокойни музиканти, които желаят да се обособят в група, както сега е модно.

— „Maison «Gaveau», mercredi trois juin 1936, Premier Concert Symphonique de la «Jeune France», consacree aux oeuvres de Germain Taillefer...“^[17] Жермен Тайфер е от „Шесторката“, както Сати, Мило, Орик и други.

— Чети нататък, селски момко, после ще ти обясня.

— „... et des «Quatre compositeurs» Yves Baudrier, Oliver Messiaen, Daniel Lesur, Andre Jolivet, avec le co-cours de l'Orchestre Symphonique de Paris, sous la direction de Roger Desormiere, des «Ondes Martenot» et de Ricardo Vines, pianiste.“^[18]

— Рикардо Винес!

— Същият стар боец. Единственият испански музикант, когото уважавам, защото следва сам себе си, както времето. Действително тези четирима сополанковци са включили пиеси на Тайфер, но то е, за да не настроят „Шесторката“ против себе си. Мило е могъщ. Освен че е музикант, той и пише. А музикант, който пише, има двойно повече власт. След няколко седмици Мило е обещал да ме приеме; ако се държиш добре, ще заведе и теб. Готви се отрано да се възхищаваш, *rayes*^[19], знам те аз, че си *rayes*, Росел, или не, по-скоро еснаф от Грасия.

— От Санс.

— Еснаф от Санс, Росел; тази Франция, този Париж, където си дошъл, ще те порази, въпреки че в навечерието на юли пулсът на града спада и по-интересните хора си стягат багажа за баското крайбрежие, Лазурния бряг или Нормандия. Вечният Париж сега обаче възбудено очаква какво ще стане след победата на Народния фронт, а може всичко да стане, Росел, защото например един министър, някой си

Пиер Кот, министър на авиацията, намислил да създаде национален съвет на младите летци, както съобщи шефът на канцеларията му, Жан Мулен; а това означава, че целокупната френска младеж ще вземе да лети, да лети, да лети, а пък друг министър — Лагранж, щял да въведе правото на мързел, измислено от Лафарг, и да извоюва платен отпуск даже за работниците, за да могат волно да обикалят Средиземноморието.

Корсика, Алжир, Барселона, сто двајсет и пет франка в подкрепа на Народната олимпиада против Нацистката олимпиада на Адолф Хитлер и за строителството на младежки общежития, в които децата ще растат сред природата.

*Разтръскай сънни къдри, ставай!
Из цеховете закипя.
Страната се възправя в слава,
за среща на деня.^[20]*

Това е революция, Росел, обаче революция по споразумение, по социалдемократически, победа на Бернщайн над Ленин, над Роза Люксембург и разгромените пророци на Комуната. Ще те заведе при Стената на комунарите в гробищата „Пер Лашез“ да поплачеш за това, което е могло да стане, ала не е станало. На двајсет и четвърти май там се състоя такава огромна демонстрация, че и картечници щяха да са излишни. Тереса беше там. Хайде, кажи на Росел какво изпита?

— Беше много вълнуващо.

На Росел се стори, че очите на Тереса се просълзиха.

— Ето такъв е Париж, в който си дошъл, а след няколко дни, на пети юли, твойт президент, нашият президент, *notre honorable president*^[21] Луис Компанис ще застане на трибуната в Гарш редом с Пиер Кот, Лагранж, Кашен, Малро... Как му се е отразил затворът на нашия *honorable president*?

— Състарен е.

— Каква липса на въображение.

Като за първи ден в Париж дозата Дория беше прекалена. Той заемаше цялото пространство в апартаментата, всичко пипаше, всичко си

присвояваше: Тереса, книгите, информацията, спомените или пък дори самия Росел, така че той с благодарност прие предложението на Тереса да се поразходят из квартал Маре и уличките наоколо, а после да вечерят в едно бистро близо до площад Репюблик. Площад Репюблик! Щеше да види площад Репюблик, Площада на Бастилията и площад Насион. Ами площад Вож? Дория се разсмя на цялата площадна география, с която беше пълно въображението на Росел. И Вож ще види. И именно там, като гледаше как Дория се облекчава наред в Париж, той изпита най-дълбоко отвращение и за първи път откровено поговори с Тереса.

— Трябва да го приемеш такъв, какъвто е. Нали го знаеш. Много е възбуден от идването ти, въпреки че не го показва. Откакто получи писмото ти, все за това приказва. Той си има изградена представа за теб, за мен, за всеки и каквото и да сториш, не можеш да я промениш.

— Какво ти е впечатлението за Маре, провинциалиста?

— Прекрасен е.

— Не се поддавай, повтарям ти. В Маре не е станало нито едно значимо събитие още от времето, когато по тези улици Огюст Конт^[22] е ухажвал любовницата си. Кварталът е нещо като Гранолерс, с тази разлика, че в него живее Луис Дория.

Наложи се да обиколят целия площад Репюблик, на който излизаха единайсет улици — Дория ги преброи, — и едва тогава Росел утоли жаждата си да се докосне до легендата, но, така или иначе, беше трудно да го изтръгнат от разкриващата се пред него гледка на Мажента или на булевард Волтер. Накрая Тереса го прегърна през кръста, от което го заля гореща вълна, и той засрамен закрачи към улица Беранже, където, по думите на Дория, имало бистро, напълно подходящо за неговото притъпено небце, привикнало на *escudella i carn d'olla*, *botifarra amb mongetes* и омлет с картофи. Росел сякаш подтикваше Дория да говори на каталонски, ала той изговаряше думите превзето, като че ли се надсмиваше над този провинциален език, но и испанският му не бе по-добър, с френска интонация и каталонско произношение на гласните. В бистрото миришеше на масло и магданоз. Дория грабна менюто, решен да се заеме с превъзпитанието на Албертовото небце.

— Най-напред дузина охлюви по бургундски, после *entrecote Marchand au vin*^[23] и, естествено, бутилка „Божоле“, за да измие вкуса

на твоето „Приорато“ с газирана вода — не ме заблуждавай, Росел, виждал съм те да пиеш „Приорато“, разредено с газирана вода.

— Никога — протестираше Росел, почервенял от възмущение.

— Или пък бира с газирана вода — пълна щуротия, която може да те сближи с многобройни глупаци в този град, дето се наливат с това странно питие под претенциозното название *demi-panachee*^[24], когато всъщност трябва да го наричат *sochonnerie*^[25], защото да смесваш бира със сода си е тъкмо *sochonnerie*...

Когато донесоха *plateau de fromages*^[26], Дория се втурна в пространни разяснения за мястото на сирената във френското чревоугодничество:

— Да знаеш, Алберт, на вас, испанците, са известни само холандският тип сирена и тези от Ла Манча — солидна храна за народ, познаващ вкуса на глада, докато французите предлагат в магазините около триста вида, като се започне с изтънченото *fromage aux fines herbes*^[27] и се стигне до резкия вкус на „Рокфора“.

Росел не обичаше сирене, но се наложи да опита поне три вида.

— Запомни добре, Росел, в случай че те поканят на гости в тази страна, никога не пренебрегвай сиренето и не си сервирай по-малко от три различни вида; в противен случай ще те вземат за невменяем и най-напред ще те изгонят от съответния дом, после от града, а накрая ще те изхвърлят и от страната.

Росел не беше уверен в истинността на заканата, но Тереса се разсмя силно и разсея съмнението му — Дория няма търпение да положи час по-скоро Париж в краката ти, Алберт, в това е цялата работа, сетне ги измъкна на улицата. От площад Републик взеха метрото до Сен Жермен, а Дория описваше града, който преминаваше над главите им — сега прекосяваме реката, Алберт, и се насочваме към левия бряг, към настоящето и бъдещето. Щом видиш кръстовището Сен Жермен и Сен Мишел, ще разбереш в кой град се намиращ, ще разбереш, че си попаднал в столицата на западната мисъл. Дория вървеше, говореше възбудено и съзнанието на Росел се замъгли от лавината впечатления, разкриващи се пред погледа. В главата му всичко се обърка: статуята на Дантон, афишите на „Снежанка и седемте джуджета“ и „Модерни времена“, трескавото суетене около „Флор“ и „Ле дьо маго“^[28], където се надяваха да съзрат някое от старите величия на културата.

— Няма го Малро наоколо, за да поклоукарстваме за него. На този ъгъл обикновено се събират тия от „Вандреди“, списанието на интелектуалците от Народния фронт, а за тях най-големите имена са Шамсон и Жан Геено^[29]. Сен Жермен-де-Пре и Латинският квартал сега са интелектуалният център на града, а Монпарнас е напълно изоставен на съдбата си. — И ръцете на Дория сякаш тласнаха Монпарнас към една според него заслужена бездна на ненужност и забрава.

Тереса молеше милост за изтерзаните си нозе, а и Росел също даваше признаци на умора и широко отваряше очи, за да може да възприема и да стои буден. Накрая Дория се смили над тях и позволи на Тереса да се прибере вкъщи — тя живееше заедно с две сестри — австрийки, близо до пресечката на булевард Распай с булевард Монпарнас. Двамата мъже се завърнаха пеша в Маре, потънали в мълчание, тъй като Дория сякаш си бе глътнал езика, а Росел изпитваше смъртна умора и вървеше през пустинята на съня, осеяна с оазиси от меки постели и накъсани спомени от неотдавнашното минало. Отпътуването му от Френската гара в Барселона, неизбежното присъствие на родителите въпреки възраженията му, последен плик с пари от майка му, които току-що бе получила от своя клиентка във фризьорския салон и от тях се носеше мирисът на измити с шампоан и нагрети от сешоарите коси. Облекчение по лицето на бащата — най-после разстоянието щеше да раздели сина му, член на ПОУМ, и страната, която всеки миг можеше да избухне. Ала облекчение изпитваше не само бащата — Алберт се огледа в стъклото на вагона и откри на отразеното си в него лице облекчение, чувство на освобождение, защото историята оставаше назад, събаряха се морални и естетически прегради, пречещи му да се хвърли в обятията на музиката, тук оставаха съзаклятническите лица и той се отдалечаваше от тях, от своите духовни тъмничари, а последните отронени слова отекваха кухо и избледняваха пред всесилната светлина на хоризонта — Париж. Сбогом, земя, където звучаха последните залпове на диктаторската полиция, където на 6 октомври 1934 година бе извършен погром, а Маурин^[30] беше издигнал лозунга: това е провокация на каталонския фашизъм на Денкас и на центристката десница, жадна за кръвопролития, а Компанис изобщо не разбира същността на положението. Така или иначе, трябваше да са нащрек. Неведнъж Росел

се бе хващал, че разглежда ръцете си — ръце като от алабастър, ръце на пианист, повтаряше майка му пред клиентките си; твърде къси, твърде къси за добър концертиращ пианист, съмняваше се баща му, който бе чувал, че в миналото пианистите удължавали пръстите си, като хващали картофи, все по-едри и по-едри картофи, опитай с картофите, Алберт, да, същият този Алберт, единствен син, в чиято музикална дарба са вложени всички надежди и средства на родителите — фризьорка и продавач в магазина за платове на улица Трафалгар: бащината ръка е широка и твърда, тя умее ловко да нареди топовете плат върху дървения тезгях и да укроти раздиплената тъкан, такива са ръцете на баща ти, Алберт, а твоите са много къси за пианист. Дали ги бива да държат пистолет? Алберт оглеждаше ли, оглеждаше ръцете си и си представяше как би държал с тях пистолет, пушка или бомба в тази страна на пламенната кръв.

— Каталония е истински оазис сред гърчеща се Испания. Всичко е спокойно, а щом е спокойно, защо смяташ, че военните ще вдигнат метеж?

— Вече пораснах достатъчно, за да замина. Години наред съм чакал тази възможност.

— Идваш с пет години закъснение.

Дория се бе излегал на шезлонга и пушеше цигара с хашиш, свита с тънките му дълги пръсти, които сега уточняваха във въздуха смисъла на току-що изречените слова.

— Ако ти се спи, лягай.

— Не, разсъних се. Доста впечатления за този първи ден.

— И твърде много площи. Какво най-добре запомни от всичко, което видя?

— Статуята на Дантон.

— Странно. Според мен ти по-скоро си привърженик на Робеспьер.

— Разбира се.

— А всеки привърженик на Робеспьер носи в сърцето си по един Дантон и свършва като Дантон и Робеспьер. Гилотината е станала обща съдба на най-добрите революционери, но докато буржоазията е изпитвала благодарност към Дантон и му е издигнала паметници, и е кръстила на негово име куп улици из цяла Франция, то с Робеспьер тя все още е във война или по-точно изпитва ужас от него. Робеспьер я

изправи пред най-безпощадното огледало, което най-добре отразява нейната стръв за деспотична власт и класова диктатура.

— Вече пораснах достатъчно, за да замина. На дваайсет и седем съм.

— А аз почти на двадесет и девет. Прекарах пет години в Париж — достатъчно за да постигна това, което постигнах.

— В Испания пишат за теб.

— Зная. Сестра ми изпраща всички критики от Адолф Саласар, Хулио Гомес, Субира, Кастел, Руис Албенис. Интересно, за мен пишат повече в мадридската, отколкото в барселонската преса. Най-хубавата статия написа Хуан Игнасио Мантекон след премиерата на „Катакрик-Катакрек“ в Перпинян. Ако беше дошъл през хиляда деветстотин трийсет и първа, щеше да те очаква по-различно бъдеще. Аз почти успях. Поръчката за световното изложение може да се окаже решаваща. Дори не можеш да си представиш какво ще бъде в Париж след една година. Изложението ще прикове вниманието на целия свят, а имената, които изгреят тогава, ще се повтарят до края на столетието. Луис Дория ще се представи с кантатата „L'ecrivain revolutionnaire Rene Crevel est mort“.

— Съществува ли Рене Кревел?

— Съществуваше. Един полезен глупак, спътник на сталинистите, който отнесе плесник по физиономията си и не можа да преживее подобен урок. Самоуби се. Двайсет и седем години, Алберт, а тук трябва да започнеш от нула.

— Винес ми даде писмо за Маргьорит Лонг и едно за Орик. Герхард ще ме препоръча на...

— Двайсет и седем години. Преди пет години си бил на дваайсет и две; тогава е бил моментът. Защо не дойде тогава?

Беше уморен и нямаше сили дори да се ядоса. Гордостта му и страхът да не стане смешен го възпряха да избухне, да покаже огорчение или самосъжаление и да му изкрещи в лицето, че за него винаги е било лесно да прави каквото си пожелае, че не му се е налагало пет години да се влачи като преподавател в разни музикални школи, да свири в оркестри по заведенията, за да може да поспести малко пари, като същевременно продължава да се явява на конкурси, за да не се откъсне от господстващата музикална мафия в Барселона, и накрая стипендията, стипендията „Рикардо Винес“ за Париж. Имаше

малко на брой завършени собствени композиции, не беше ги свирил пред публика, като се изключат няколко изпълнения пред Винес или Герхард, които се отнасяха благосклонно към него.

— Вашата прозрачност и чистотата на звука могат да се сравнят само с тези на Момпоу, ала ви предстои да изслушате всичко, което Момпоу е слушал, за да постигнете вълшебното му боравене с паузите. Така ми каза Роберт Герхард.

— Трябвало е да те посъветва да напуснеш Барселона. Цяла Испания е глуха бездна. Няма живот нито при диктатурата, нито при Републиката. Видя ли как се провалиха всички опити за музикална реформа, които Моренте и Саласар се опитаха да проведат. Ама Герхард хубаво го е схванал и почти не се задържа в Барселона. От Виена, заедно с Шьонберг, право в Лондон, за да дирижира собствен оркестър, доколкото съм осведомен. Само много приказки за Каталонска школа, обаче щом падне случай — дим да ги няма. От Испания човек трябва да се махне, а после да се завърне в нея като победител. Това е страна на каиновци, негодници, завистници, невежи и смръдльовци. Но Париж е суров град, особено към слабите, към бездейните зяпачи; предава се едва когато е взел нещо от теб, тогава веднага те нарича свое любимо чедо и ти казва: добре дошъл, господин Дория, на витрината, където са събрани победителите на света. По едно време се уплаших, че всичко може да пропадне, когато победи Народният фронт и седалището на Световното изложение бе променено. Изстрелях се там като мълния, а те започнаха да ми обясняват как закъснявали строителните работи на Трокадеро и на двореца „Шайо“. По дяволите строителството, темпото му зависи от това дали Всеобщата конфедерация на труда ще даде подкрепата си, а мен ме интересуваше единствено дали художествената програма оставаше същата. Оставаше същата и в нея фигурираха името ми и заглавието на кантатата ми.

— Тереса не живее ли тук?

— Остава да спи тук, когато аз поискам. Иначе не. Трябва да спазва приличието, пък и не обичам да се обвързвам с никого. Тя е добро момиче, а тялото ѝ ме привлича — огромно, кубично, твърдо, но ето на, вземи и нея като пример — тя е съзерцателка, иска да пее в опера, а се мотае из Париж като зяпач, който не се захваща сериозно с нищо. Разполага с пари, които ѝ стигат, за да вегетира посредствено и

да се залавя с безсмислени, случайни работи. За такова нещо не си струва да заема в този град място, което може да заеме някой гений. Всъщност, ако не спеше с мен, тя нямаше да има никаква функция тук. Най-значителното нещо, което е извършила и изобщо ще извърши в живота си, е, че е спала с Луис Дория. Не бива също напълно да се доверяваш на тези привидно безцветни личности, защото в най-неочакван момент се захващат да пишат мемоари и преиначават образа ти за бъдните поколения, понеже лъжат или казват половината истини, които ограничените им умове не са схванали напълно. Ужас ме обзема, като си помисля. Ужас, че ще бъда лишен от възможността да определя представата, която ще остане за мен във вечността.

Росел заспа под монотонното жужене на Дориевия монолог и му се присъни, че двамата с Луис Дория плават по някакво езеро или вир, какъвто в неговата представа можеше да бъде езерото в Булонския лес, а Тереса танцуваше върху водата, една кубична Тереса, както я бе нарекъл Дория, твърде подобна на едно от мощните женски тела на Пикасо, бягаща от небитието към неизвестността, тялото ѝ беше обгърнато единствено от бяла туника, а самата тя излъчваше някакво особено чувствено безпокойство. Изведнъж посред танца водата под Тереса се разтвори, тя започна да потъва и той, Росел, замоли Дория да ѝ помогне, но напразно, защото Дория се смееше, като че ли не желаше да повярва на това, което несъмнено ставаше пред очите му. На следващия ден Дория беше мълчалив и мрачен, стана след Алберт и излезе, без да му продума. Росел му беше благодарен, че го оставя сам, и също излезе със списък от поръчки, които сам си бе изготвил. Да намери Маргьорит Лонт, Оскар Еспла, Жорж Орик и да се срещне с Томас Бонет, за което го бе помолил самият Андреу Нин. За всеки етап от програмата си той мислено подготвяше разговора на френски, който можеше да възникне, повтаряше френските думи и изрази, които бе преговарял през последните месеци преди заминаването си, но съвсем не бе предвидил далеч неакадемичното произношение на парижките портиерки, затова накрая премина на езика на жестовете и показваше написани на лист хартия имена; така научи, че мадам Лонг била в Каркасон, Жорж Орик — в Италия, а Оскар Еспла — из Америка. Следователно Париж щеше да се окаже напълно пуст за него, ако не намереше Бонет, и той още веднъж се упрекна за прибързаното си заминаване, въпреки че упрекът бе риторичен, защото дълбоко

вътрешно задоволство окриляше стъпките му в това самотно опознаване на парижките улици под блестящото първоюлско слънце. Като мина край магазинчетата за сирена на улица Сена, на път за дома, където се предполагаше, че живее Бонет, той като познавач подхвана разговор със сирената: ти си „Рокфор“, ти — „Кантал“, а ти „Бри“, защото именно тези три вида бе опитал предишната вечер. Стълбището, водещо към жилището на Бонет, беше толкова стръмно, както и на Сент Авоа, и бе изпълнено с обезпокояващ влажен мрак, простиращ се и зад входната врата на апартамента. Четирийсетгодишен риж мъж подозрително изслуша Алберт Росел и едва след това му отвори вратата, като по-скоро подуши, отколкото прочете бележката от Андреу Нин, която му бе подадена.

— Влизай, другарю. Прощавай, може да съм ти се сторил недоверчив, но в Париж мнимите другари са по-опасни от самите фашисти. Този град е всецяло обхванат от сталинската треска. Змиите хипнотизират своите жертви, преди да забият зъб в тях.

Върху масата на кухнята столова бяха натрупани печатарски коректури, които Бонет събра в едно ъгълче, за да освободи място да се облакътят, и седна срещу него — положение, което доказваше, че съмнението все още не е разсеяно напълно.

— Андреу каза ли нещо друго?

— Всъщност не съм говорил лично с него. Един другар от Санс ми предаде бележката. Знаел е, че ще пътувам за Париж, и Нин го е попитал дали бих се наел да предам писмото.

— На почивка ли сте?

— Не. Ще живея тук. Имам стипендия. Музикант съм.

— И в такъв момент си напуснал Испания? Събитията там може да започнат всеки момент.

— Не вярвам. В Каталония е спокойно. А щом в Каталония е спокойно...

— Е, и какво от това? Ние, каталонците, сме си такива. Смятаме Каталония за пъпа на света. Европа мирише на барут. Световната война е неизбежна. Тук левите си играят на единство, а в това време силите, които държат парите и оръжията, се подготвят. Хитлер и Сталин са два вампира, които ще изсмучат и малкото кръв, останала на Европа.

— Все пак трябва да се прави разлика между нацизъм и сталинизъм.

— Теоретически — да, но ако беше имал възможността оттук да наблюдаваш как преследват Троцки и семейството му или пък да получаваш пряка информация за съдебните процеси в Москва, за първите, понеже сега готви втора серия, тогава не зная дали щеше да приказваш по същия начин. Нали ги гледам всички тия интелектуалци как безгрижно си играят със сталинизма, дирижирани от агентите на Коминтерна, като Вили Мюнценберг^[31] — явен агент, който въпреки това има достъп до парижките салони и свиква конгреси на писатели антифашисти, а те служат изключително на сталинската пропаганда пък разни педерастии като Жид или салонни герои като Малро им помагат да си оплетат кошницата. Ако Сталин дойде в Париж, и помен няма да остане от тези интелектуалци нехранимайковци. А засега радостно крякат на сказките в „Купол“, все около един съветски писател на име Иля Еренбург; той е същинският господар на френската интелигенция.

— Но аз прочетох много ласкава статия от Троцки за „Човешкото съсловие“ на Малро...

— Какво от това! Троцки е твърде търпелив към тази декадентска интелектуална сган. Освен това Троцки си е Троцки, а ние сме си ние. Къде живееш?

Росел му даде адреса си, а като спомена името на Луис Дория, подозрителността и раздразнителността на червенокосия му събеседник се засилиха.

— При този идиот?

— Той е талантлив музикант, но наистина е малко досаден.

— Преди няколко години, когато пристигна в Париж, той ни се представи като симпатизант на Блок Обрер-и-Камперол. По думите му, бил близък приятел на Маурин и на Нин, дори дойде няколко пъти на сбирките ни. Впрочем за по-голяма сигурност по-късно променихме мястото и сега се срещаме в „Петито“, на Монмартр. Улицата е стръмна, така че от прозорците се вижда всичко на триста метра разстояние. Не съм луд. Сталинизмът дебне. Убиха сина на Троцки в собственото му болнично легло малко след като го бяха оперирали, а всички нас са ни регистрирали в списъци като троцкистки агенти. Този твой приятел Дория е най-долен дилетант. Преди известно време,

когато тук пристигна Нин, организирахме сбирка и Дория се яви облечен в астраганово палто и руска шапка. „Дегизирал съм се като княз Романов“, рече. Помни, „Петю“, на Монмартр. Обикновено се виждаме в четвъртък вечер, но при всяко извънредно събитие в Испания все някой минава оттам, за да установи връзка. Скоро ще разбереш, че в изгнание човек е по-добре осведомен за положението в Испания, отколкото ако е в страната. Какво знаете например за заговора на Мола и Франко?

— Постоянно се носят слухове, но Франко май си кротува на Канарските острови.

Бонет вдигна рамене.

— Може би е по-добре всичко да избухне отведнъж, така поне ще знаем какво да предприемем. Всичко друго, само не тази Република на слепи, глухи и сакати. Искаш ли да участваш в борбата тук, в Париж? Ако желаеш, ще те включим в някоя организация по местоживеене или пък ще работиш в някоя област на културния фронт например.

— Трябва да помисля.

Росел стана, а Бонет го стрелна с мрачен, картотекиращ поглед.

— Значи не съм сгрешил. Още щом те видях, разбрах, че си в отпуска. Аз не съм напускал политиката още от Трагичната седмица. Повече от двайсет и пет години непрекъснатата борба, най-напред като анархист, после редом с Нин, той е един от малцината политици, на които се доверявам, и е наясно с нещата, понеже е живял в Съветския съюз и е бил свидетел на неудържимия възход на болшевишкия цар. Там, където съм аз, там са Испания и международната революционна борба.

— Поздравявам ви.

Росел побърза да се сбогува и си тръгна.

— Истинският революционер никога не излиза в отпуска — промърмори Бонет зад гърба му, миг преди да затвори вратата.

Работата е там, че аз не съм истински революционер, си рече Росел със задоволство, когато отново се озова сред меката сивкава мъгла на улица Сена, под смръщеното небе — приближаващият се тътен на гръмотевици обещаваще проливен дъжд. Мина край статуята на Дантон, като я гледаше изкосо, от страх да не заприлича на селяк, който се прехласва пред свещените паметници, и въпреки това бе

възхитен от историческата устойчивост и непоколебимост, от историческата правда, които скулпторът бе съумял да въплъти в статуята. Дъждът го настигна на улица Сен Севрен и той потърси убежище под платнищия навес над едно бистро, където тутакси бе нападнат от сервитьора.

— Бира с газирана вода.

Сервитьорът кимна и той се почувства доволен и спокоен, защото Дория не беше с него и нямаше кой да го упрекне за непретенциозното питие, а по уверената усмивка на сервитьора разбра, че той одобрява поръчката му. Росел седеше на терасата пред чашата с пенлива напитка и сламка и разглеждаше хората, като търсеше видимите разлики с жителите на своята страна и своя град. Като че ли момичетата са по-високи и по-слаби, а мъжете — по-високи и по-пълни, въпреки че тъкмо когато правеше обобщението, той трябваше да се поправи, понеже точно пред очите му попадеше някое изключение от общата картина. По-добре са облечени. Имат по-висок стандарт. Знам ли! Пък и какво ме засяга? Сега съм един от тях и ще бъда такъв в течение на две години, поне две години. Щом се свърже с Лонг, ще си уговори частно прослушване, също и часове за консултации, а ако успее да намери общ език с Орик, ще помоли Герхард да го препоръча пред него, за да организира премиера на „Apres Mouprou“. Вече му бе сложил заглавие на френски, защото се надяваше, че ще бъде изпълнено в зала „Гаво“ или в „Плейел“, макар да бе виждал „Плейел“ само на снимки по повод на някой концерт на Винес или на самия Рахманинов. А след като представеше „Apres Mouprou“, щеше да дойде ред и на „Бъстър Кийтън и неговата годеница.“

До господин Федерико Гарсия Лорка

Многоуважаеми господине, името ми е Алберт Росел. Музикант съм от Барселона, живея в Париж и неотдавна в зала „Плейел“ бе изпълнен мой цикъл от кратки пиеси за пиано „Apres Mouprou“. Премиерата премина при голям успех, за който свидетелстват изрезката от „Менестрел“ и статията на Мило в „Мюзик е Театр“ които ви изпращам. Обръщам се към Вас с това писмо, за да Ви съобщя, че съм

композирал модерен балет по мотиви на Вашата кратка пиеса „Бъстър Кийтън и неговата годеница“ и че бих се радвал, ако присъствате на премиерата в Париж; хореографията е дело на балета Йос^[32] — последна дума на модерния балет в Европа.

Дъждът отмина и слънцето надникна над Сена; Росел се запъти към реката, прекоси моста Сен Мишел, но спря насред път, когато долови испанска песен, която гръмко се носеше от невидим грамофон. „Шапки и мантили“ — мелодията стигна до него като носталгичен полъх, който водите на реката отнесоха, а и погледът на Росел се отклони към дворците, изпълнени с могъщество и, както смяташе той, слава. С пътеводител в ръка се отправи към „Нотр Дам“, за да разгледа туристическите забележителности по пътя към дома, където отново го очакваше среща с Дория или някоя вест от него. Разгледа бегло „Нотр Дам“, защото площадът бе пълен с туристи, въоръжени с фотоапарати и дори с триножници, а той не желаше да го сметнат за турист; във всеки случай катедралата му се стори не тъй грандиозна, както си я бе представял или бе чел за нея, особено в сравнение с образа, който бе оставил у него гърбушкото от „Парижката света Богородица“. Добра се почти безпогрешно до Бобур, Рамбюто, Сент Авоа и изпита дълбоко задоволство, което бе нарушено от присъствието на някакъв непознат, разположил се на шезлонга, на който миналата вечер седяха Тереса и Дория. Висок кокалест човек, чието лице бе джунгла от руси косми, сред които се подаваха само бледорозови устни и две сиви очи.

— Казвам се Гунар Ларсен. Дория ми даде ключа. Вие навярно сте Росел.

Говореше испански на тласъци, сякаш съставяше изреченията във вградена в мозъка му наборна кутия, а после ги предоставяше на преценката на слушателя с известно стеснение, сякаш се съмняваше в правилността им.

— Аз съм донякъде испанец. Написал съм книга за Испания. Вие не четете шведски, нали?

— Не.

— Колко глупав въпрос! Та шведски четем само ние, шведите. Обожавам Албенис.

И Ларсен бавно притвори трепкащите си клепачи, сякаш за да подчертае дълбокото си възхищение към Албенис и Фая, към Гранадос, и Турина^[33], а мишците му се напрегнаха, когато поиска да изобрази нагледно силата на Испания, страхотната жизненост на Испания.

— Кастилия. Бицепс.

— Андалусия. Трицепс.

— Харесвате ли Аламбра?

— Никога не съм бил там.

Това бе удар в душата на шведа, той премигна, но продължи битката.

— Ами бикоборството? Ниньо де ла Палма!

— Не. Съжалявам. Не понасям коридата.

— По дяволите! Странно, нали сте от Херес.

— Аз, от Херес?

— Да, от Херес. Дория ми каза.

— Каталонец съм, от Барселона. Алберт Росел — пианист, ваш покорен слуга.

— Негодяй!

Това бе обида, отправена към Дория и изречена с такава страст, че Ларсен даже се бе изправил и стискаше юмруци. Кокалчетата на пръстите му побеляха в сравнение с останалата част от кожата, а това несъмнено вече беше истинско постижение.

— Типична шега за този откачен. И аз се учудих, като ви видях. Видът ви е много, и аз не знам точно какъв, но съвсем не вид на човек от Херес. Луис, ти си негодник!

Викът бе отправен към стаята, която Дория бе запазил за себе си, и самият той се появи оттам, облечен в черно кимоно.

— Ти ми каза, че бил от Херес.

— В Испания всички са от Херес, всички сме с двойна националност.

— Не е вярно.

Шведът нямаше намерение повече да го лъжат.

— Добре де, Алберт може да е изключение. Важното е, че сте се запознали. Алберт, пред теб стои един невероятен човек, който пее фламенко така страстно, както Ниня де лос Пейнес и с вещината на Антонио Чакон.

Шведът се бе поуспокоил и с готовност прие предложението на Дория, което се стори странно на Росел.

— Изпей нещо на този приятел каталонец. Той е каталонец, но е приятел. Каталонски приятел.

Дория уговаряше шведа, като че ли най-трудното нещо на този свят бе да го убедиш, че каталонецът може да бъде приятел.

— Какво да изпея?

— Онази хубава песен, която си научил миналата година в Мадрид.

Шведът потърси геометрическият център на стаята, застана с изпънато тяло, протегна ръце леко напред и взе да пляска с длани, най-напред леко, а сетне все по-силно и по-силно, следвайки таен вътрешен ритъм, който накрая избухна яростно, а от гърлото му се изтръгна песента:

*В кафене Чинитас
рече Пакиро на Фраскуело.
В кафене Чинитас,
рече на брата си Пакиро:
този бик трябва да умре
преди пет и половина,
този бик трябва да умре
преди пет и половина.*

— Оле! — извика Тереса, внезапно появила се на вратата на спалнята; ръцете ѝ придържаха черно кимоно като това на Дория.

Ларсен прие възгласа с усмивка, без да отваря очи и без да отслабва френетичното пляскане с длани.

*Щом часовникът удари пет,
излязоха те от кафенето.
Щом часовникът удари пет,
излязоха те от кафенето,
а Пакиро крачеше напред
като бикоборец най-прочут!*

— Не, не, Гунар...

Объркан, шведът отстъпи на Дория въображаемия център на въображаемата сцена, а той се опита да възпроизведе жестовете на Ларсен.

— До „излязоха те от кафенето“ е много добре. Но сетне прекалено се забързваш. А трябва да спреш и да погледнеш публиката, сякаш ще ѝ съобщиш нещо изключително важно, сякаш ще направиш истинско разкритие. Лицето ти трябва да приеме ей такова изражение, приканващо към внимание, а с ръце да подкрепяш това, което казваш. „А Пакиро крачеше напред като бикоборец най-прочут.“ Ето виж, за да почувстваш настроението. „А Пакиро крачеше напред... ка... то би... ко... бо... рец най-прочут!“ Погледни, наблягаш върху „прочут“, като че ли с цялото си тяло се опираш на последната сричка, на „чут“, и накрая удряш с крак по подиума.

Шведът отново зае мястото си на сцената и повтори.

— „А Пакиро крачеше напред... ка... то... би... ко... бо... рец най... прочут!“

— Много добре. Само че не прекалявай с „чут“, ще вземеш да си строшиш зъбите. Като цяло не е лошо.

— Зная, че е странно един швед...

— Няма нищо странно. Ти, Алберт, да не би да си се учудил?

— Не — рече Алберт, повече погълнат от предполагаемата голота на Тереса под черното кимоно, отколкото от екзотичните увлечения на шведа, който продължаваше да умува над уместните забележки, направени от Дория; а през следващите дни, до големия спортно-политически митинг на 5 юли, той все по-ясно проумяваше, че Ларсен е спаринг-партньор за Дория, че е по-умен, отколкото Дория можеше да предположи, и се примирява с ролята, която му се отрежда, защото обожаваше Тереса.

— Я да видим кой ден сме днес? — каза Дория сутринта на пети юли, след като излезе от стаята заедно с Тереса, и двамата в неизменните черни кимона — единственото според Дория, което бил заимствал от Жан Кокто. Дория гледаше в алманаха „Бер“ за 1936 година.

— Не мога да заспя, докато не се уверя, че на нощното ми шкафче лежи алманахът „Бер“. Страшно е полезен. Ето виж, днес е

пети юли хиляда деветстотин трийсет и шеста, Света Зое. Интересна светица. Да видим, какви препоръки дава. „Няма нищо по-добро за възбуждане на апетита у децата, у възстановяващите се след болест и у хората с крехко здраве от сироп «Фоскин» с хинин и лактофосфат.“ Аз никога не бих прахосвал хинина за деца, хининът е митическо литературно вещество, а децата трябва да се хранят с изкуствено мляко до двайсетгодишна възраст. По-нататък: „Кулинарни рецепти, банички с банани: разрежете по дължина добре узрелите и обелени банани...“.

В една ръка Дория държеше алманаха, а с другата бръкна под кимоното и раздвижи члена си, предизвиквайки възмущението и протеста на Тереса:

— Какъв си...

— „Сложете ги в чиния, поръсете ги с пудра захар и ги полейте с кириш^[34]“ ... а сетне... Тереса...

— Ти си луд, млъкни!

Той обаче продължи със съвети за ловците, за болестите по картофите, с хороскопите за родените през юли, ала беше прекъснат от появата на Ларсен. Успял бе да намери кола, за да ги закара до Гарш, близо до Сен Клу в местността Четирите кедъра. Озоваха се там в самия разгар на мотоциклетното рали, което щеше да бъде последвано от колоездачно състезание. Компанис вече бе говорил, но Росел съзря в далечината характерното му лице на услужлив продавач в каталонско магазинче, с което природата го бе дарила; беседва с важни личности, предположи Росел. И беше вярно: до него стояха Лагранж, Пиер Кот, Кашен, Зиромски, Маран... Малро...

— Малро!

— Да. Странно, че е решил да дойде на такова събитие. Извинете ме, ще отида да го поздравя.

Дория се отдели от спътниците си и се запровира сред тълпата и струпаните возила с трескаво въртящи се сред прахоляка педали, а над всичко това ехтеше женски глас, който пееше последния шлагер на Рина Кети:

*Все ще чакам,
нощ и ден,
да се върнеш*

ти при мен...

— Иди с него, ако желаеш да се запознаеш с Малро — подкани Тереса Росел.

— Не. Почти нищо не зная за него. Много съм слушал и зная, че е написал „Човешка участ“, но не съм го чел.

— Той е един condottiero^[35], принц на нихилизма, предрешен като марксист, следовник на Шопенхауер, но някой ден истината за него ще блесне и ще стане ясно, че той е рицар на пустотата, която носи у себе си — издекламира страстно Ларсен.

Сред дърветата свиреше малък оркестър, а високоговорители съобщаваха поредните резултати от състезанието. Дория говореше нещо на Малро, а писателят накланяше главата си, която изглеждаше поолисяла навярно заради огромното чело, а големите му, сякаш бездънни очи внимателно следяха ловката жестикулация на Дория: от време на време вдигаше ръка и почесваше брадичката си с върховете на пръстите.

— Хей, вие испанци ли сте?

Бяха осмина лутащи се из тълпата здравеняци с барети и червени шалчета около вратовете.

— Чухме, че говорите на испански. Казаха ни, че ще се състезава Мариано Канярдо и че оттук ще мине „Тур дьо Франс“.

Алберт беше по-слисан и от събеседниците си.

— Мариано Канярдо ли?

— Нима не знаете кой е Мариано Канярдо?

— Не. А какъв е този „Тур дьо Франс“?

— Е добре де, всъщност какво става тук? Само речи ли ще се произнасят?

— Говори президентът на Женералитат.

— Кой?

— Компанис.

— И какъв казвате, че бил той?

Явно не се разбираха един друг и млъкнаха, докато накрая Дория се върна и заприказва сънародниците си. Канярдо ли? Той ще участва по-късно, чак към сутринта. Колоездачният пробег е през нощта. Няма значение, ще почакаме. Носим си мехове с вино и няколко килограма

наварска наденица — ние сме от Навара и обикаляме Европа с камион: имаме си нашенска наденица, вино от Рибера, а хляба купуваме по пътя. Подадоха един мех, Дория го пие и от разстояние насочи струята право в гърлото си, след което дълго пи, без да затваря уста. Съотечествениците му взеха да ръкопляска на уменията, с което той спря струята, без да разлее и капка. Наварците си заминаха, пеейки „Виното на Асунсион ни е светло, ни червено, ни цвят има“ сред всеобщо одобрение, което се изрази в няколко възгласа: „Да живее Испания!“ Дория съобщи на приятелите си, че Канярдо изобщо нямало да минава през Гарш.

— Струва ми се, че той се състезава в „Тур дьо Франс“, но за тези момчета е без значение. Дай им да се веселят да хапват наденица и да пият вино, а дали ще е Гарш или Владивосток, все им е тая.

Ларсен се впусна в размишления за наденицата, като сравняваше този странен вид колбас с някои разновидности на балканските суджуци, в които също се използва червен пипер.

— Червеният пипер е нещо като културен белег, който отличава страстната Испания от безстрастната. В Каталония например няма червен пипер. Няма и такива колбаси. Наденицата в Барселона се внася от Кастилия или Арагон — разсъждаваше Дория.

— А в Галисия има ли наденица?

— Да, Алберт, в Галисия има. Говорих на Малро за теб. Казах му: „Андре, тези дни ще ти представя един мой приятел, който наскоро пристигна от Испания. Той много се интересува от пътуването ти до Германия, от застъпничеството ти за Димитров. В Испания хората ти се възхищават. Много мъжествена постъпка“.

— Но аз...

— Няма никакво значение, важно е да има повод. Малро ще стане най-маститият интелектуалец във Франция, щом изчезне Жид.

— Но аз и представа нямам за това пътуване, нито за самия Малро...

— Миналата година Жид и Малро се срещнаха с Гьобелс и само няколко седмици след това пуснаха Димитров, който бе обвинен, че е запалил Райхстага. Освободиха го.

— Знам за Димитров, но не и за тяхното пътуване.

Бузите на Росел се изчервиха от притеснението, което го обзе при мисълта как ще се срещне с Малро и как трябва да го лъже заради

лъжата на Дория. Едва се сдържа да не му изкрещи, че не му е нужна неговата помощ, че предпочита той да не му помага; впрочем Дория изобщо не очакваше някакъв отговор, а повлече Тереса и Ларсен сред тълпата, привлечен от хилядите любопитни неща в това политическо, спортно, народнофронтовско сбирание. Ако срещнем Компанис, ще се оплачем за ниската стипендия, която са ти отпуснали. Росел изтича подир Дория, заеквайки от възмущение, внимавай, не ти разрешавам да... ала смехът на Тереса и лукавата усмивка на Дория го заставиха да млъкне и той се спря като строшена, безмозъчна марионетка, осъзнал внезапно глупавото си поведение — отново не беше съумял да се овладее и се бе подвел по думите на Дория. През целия път на връщане мълча, въпреки че Дория непрекъснато размахваше, подобно на бикоборски плащ, „най-червените“ теми, и Ларсен играеше ролята си на испанист, като си отбелязваше гениалните хрумвания на Дория, ала същевременно се стараше да се понрави на Росел, говорейки му за твърде особената връзка между френската и испанската култура. Французинът винаги установява с най-голямо удивление, че е възприел нещо от култури, които смята за екзотични, а към тях той причислява толкова близки култури като италианската и испанската, наравно с културите на далечен Китай или Япония. Рабле е първият велик писател, който е дал определение на екзотичното; в глава втора на четвъртата книга на „Гаргантюа и Пантагрюел“ той говори за: „... marchandises exotiques et peregrines qui etaient en l’allee du mole et par les halles du port“^[36], и французите са си избрали испанската екзотика, и са я използвали в литературата на романтизма, а после са предали щафетата на музикантите импресионисти.

— Всъщност интересът ми към Испания възникна след прочита на един текст на Шатобриан, който трябваше да превеждам в часовете по френски в училището в Малмьо. „Последният Абенсерах“.^[37] Неговата представа за Испания не се отличава особено от тази на по-късните пътешественици като Дюма, Готие, мадам Санд или Мериме, но докато литературният образ на Испания е доста натуралистичен и отрицателен, то в музиката той е идеализиран и предполагам, че според вас е и твърде изопачен — от „Рондо“ на Сен-Санс, до „Дон Кихот и Дулсиней“ на Равел.

— Отразяването на Испания в литературата претърпява също известни идеологически изменения — докато в „Торкемада“ на Юго,

публикувано в хиляда осемстотин осемдесет и втора година, се критикува испанското реакционерство от позицията на един идеалист постромантик, то в „Малката инфанта на Кастилия“ същото това реакционерство се възпява от един профашист.

И като каза „профашист“, Дория многозначително погледна към Росел, приканвайки го да се включи в разговора, който Ларсен му помогна да подхване. Ала Росел бе решил да устои, никога повече да не се хваща на въдицата на Дория.

— Съществува любопитно предубеждение — испанската екзотика вечно се свързва с Африка. Сен-Санс има едно произведение, което френската критика определя като много „испанско“, а то се нарича... „Африка“.

— Колкото и да се правиш, че не те засяга, Алберт, знай, че ти до мозъка на костите се чувстваш каталонец. Самият Мило е писал, че съвременната испанска музика изисква два типа слух, един за Фая, а друг за Момпоу. Но тук например Фая се радва на по-широка публика. „Кукленият театър на маестро Педро“ е представен за първи път в Мадрид през март хиляда деветстотин двайсет и трета и още през юни същата година се е състояла премиерата в Париж, в салоните на принц Полиняк. „Предградия“ на Момпоу също се харесва, но все пак тази музика им се струва твърде цивилизована, за да бъде испанска. Особено паузите, Алберт, които така те поразяват.

Тереса седеше на предната седалка, между Ларсен, който шофираше, и Дория, и едва ли можеше да долови въздействието на тези подкани за спор върху Росел; от време на време обаче тя се извърщаше назад и му изпращаше весела и ободрителна усмивка, с която го окуражаваше да не се поддава и да не се отказва от упорството си. Накрая Дория се протегна и продължи да приказва, но вече за себе си. Бил му се обадил Пиер Копола — художествения директор на грамофонната фирма „Гласът на твоя стопанин“. Искал да запише неговия „Катакрик-Катакрек“, а това било важно както за него самия, така и за неговата музика, тъй като Копола изпитвал явно възхищение към импресионистите и специално към Равел, с когото бил неразделен приятел и често му гостувал в неговото убежище в Монфор Л'Амори, в края на парка Рамбуйе. Ще те заведе някой ден, Алберт, рече благосклонно Дория и го погледна косо, ала Росел се преструваше на заспал и така тримата го оставиха на мира, а той стискаше очи и устни

и жадуваше час по-скоро да пристигне в Париж и да остане сам със себе си. Успя да убеди Ларсен да спре на площад Шатле и слезе, а другите отидоха на някакъв рецитал на госпожа Лория, който щеше да се състои в наскоро открития от един калифорнийски драматург салон. Щом се озова в квартирата, Росел седна на пианото и изсвири фрагменти от пиеси на Шопен, Турина, Момпоу, както и поредицата от звукови препятствия, както той ги наричаше, с които започваше главната тема на „Бъстър Кийтър и неговата годеница“. Затвори капака на пианото, доволен от себе си.

Скъпи Герхард, нещата се развиха така, както се предполагаше, както предполагаме двамата с вас. Дория е пълен с добри намерения, но те са прекалено много и ми се налага да следя всяка своя стъпка, да знам защо я предприемам, какво правя сам и какво ме карат да правя другите. Засега това, което най-много ме вълнува, е самият град — единственото, което действително е на мое разположение, понеже всичките предварително набелязани срещи се провалиха поради летния сезон. Няма значение. Искам да се потопя в атмосферата на града и ако Дория ме оставеше на мира, ако не ме заставяше да действам и решавам, общуването ми с него щеше да е много по-полезно. Простете, че едва пристигнал, вече споделям с вас впечатленията си, но кому да се доверя? Вие можете да ме разберете. Имам нужда да се съсредоточа. Възможно е Дория да замине извън Париж това лято; в такъв случай от петнайсети или двайсети юли апартаментът ще остане на мое разположение. Тогава ще бъда щастлив. Ще се чувствам на сигурно място в малкото жилище. Сам с пианото. Аз съм пианист и това усещат не само умът и ръцете ми. Всяко кътче от моето същество го усеща и твърдо съм решил да се посветя напълно на музиката, макар да ми е понятна позицията на Айслер^[38], който за мен е много по-голям музикант от Вейл^[39] или Десау^[40]. Не знам дали сте били по едно и също време с Айслер, когато сте учили при Шьонберг, но ми е много интересно

неговото виждане за „борческата музика“ — Шьонберг или Стравински несъмнено я смятат за уродлива, особено Стравински, като се има предвид омразата, която изпитва към всичко съветско. Мен обаче ме привличат подобни комуникативни качества на музиката, които са проводник на критични идеи и стремеж за промяна, без обаче тя да губи художествената си стойност и без да се пренебрегва изискването за новаторство. Особено ме интересува работата на Айслер като композитор, пианист и диригент на „Червения рупор“ и берлинското движение за културно просвещение на трудещите се. Никак не ми се нрави официалната културна политика на СССР и на Сталин, но ме привлича всичко, което се опитаха и все още се опитват да направят германците въпреки Хитлер. Доколкото знам, Айслер миналата година е бил тук, във Франция, и е дирижирал на Международната олимпиада на работническата музика, по поръчка на Пискатор. Изглежда, успехът не е бил голям, ако съдя по думите на Дория, въпреки че той се отнася твърде презрително към този нов критически реализъм, който според него опорочава и обезценява самостоятелността на изкуството. Все пак, държа да подчертая, моят интерес е чисто умозрителен и се гради единствено на въображението ми, тъй като досега не съм чувал и една нота от Айслер. Успях обаче да прочета партитурата на химна на Коминтерна, а и се надявам скоро в Париж да покажат документалния филм на Ивенс — „Има думата младежта“, с музика на Айслер. Не мога да разговарям с Дория за тези неща, той витае в облаците на мегаломанията си и се е вживял в ролята си на гениално, зле възпитано дете, а и започвам да осъзнавам, че поради своята изолация в Испания ние сме способни да се възхищаваме на почти всичко. Парижаните са по-скоро резервирани, навярно защото живеят в столицата на света, а аз, макар и от Барселона, тук съм провинциалист, като наварците, които срещнахме днес и които Дория най-безсрамно измами. Решили да обиколят света или Европа с камион, с баретите си и червените шалчета, като се хранят

само с хляб, наденица и вино от къщи. Наденица и вино. Разбира се, нали са наварци. Най-напред мислено им се присмях, но после си дадох сметка, че всички испанци сме именно това — наварци, понесли със себе си вино и наденица, за да обикалят вселената. Вие сте син на чужденци, имали сте възможност да ни наблюдавате от страни и ми е непонятно как сте пуснали корени в Испания, пък макар и в Барселона.

Вестниците съобщаваха предстоящото обсъждане на предприетата от Жан Зей^[41] реформа в образованието, както и за изразеното от Църквата и семейните сдружения недоволство от тази реформа, която според тях би накърнила привилегиите на частните училища. Бе излязъл още щом се съмна, и в ръцете му разцъфна букет от вестници, подобни на печатни цветя. Седна на една пейка до Халите и се задълбочи в двойствената картина, която предлагаша „Попюлер“, „Юманите“, „Тан“, „Матен“ и „Журнал“, а музикалните издания, както и „Канар аншене“ и „Вандреди“ остави за вечерта, за да ги прочете на спокойствие. Вниманието му бе отвлечено от силен шум и грохот — около Халите товареха и разтоварваха, сновеше пъстра тълпа от шофьори, облечени в сини комбинезони, фланелки с къси ръкави и с гумени шапки, от товарачи с клоширани престилки на сини ленти, а сред тях — последните нощни птици, предрешени като бягащи от нощта господата, със загрети от лучена супа или от свински крачета стомаси. Осъществяването на плана за завоюване на собствената му независимост можеше да започне именно тук, всяка заран — преглед на пресата на тази пейка при Халите, сетне — опознаване на града квартал по квартал или може би беше по-добре да се насити най-напред на всепризнатия, митологичен Париж, а после да обиколи не тъй познатите, но навярно по-интересни места. Апартаментът беше пуст от един на обяд до вечерта — време за задълбочено учене, за свирене, за композиране, за четене; а ако искаше да избегне напълно срещите с Дория, можеше да броди до късно през нощта, а в краен случай да ходи заедно с Бонет на сбирките в Монмартр. Редовно щеше да обикаля жилищата на Лонг, Орик и Еспла, в случай че се завърнат в Париж преди края на лятото, а всичко останало, до началото на

учебната година през септември, щеше да дойде от само себе си, от самия живот в града. От Дория очакваше единствено да изпълни обещанието си и да го запознае с Мило, а от Тереса — да му се усмихне отдалече, съхранявайки своята загадъчност на незряла или просто на нерешителна жена. Ако Женералитат му изплащаше редовно стипендията, която Росел щеше да закръгля с петгодишните си спестявания на музикант, всичко щеше да бъде наред през двете следващи години. През септември 1938 година, точно през септември 1938, той трябваше вече да е направил някакъв запис, да е издал всичките си композиции и да е сключил достатъчно договори, за да не се налага да подновява стипендията, а да разчита на себе си. Както във филма, който бе гледал, за един руски цигулар, той си представяше своя лик на фона на далечна мъгла, а върху него се нижеха афиши и обяви за концерти в различни градове: още три последни вечери. Алберт Росел — Рим, Париж, Лондон, Ню Йорк, Ленинград, Прага, Истанбул, Чикаго, Рио де Жанейро, Буенос Айрес, а като венец по пътя към абсолютното, към Славата — Барселона! В двореца на музиката, целия на негово разположение, а на първите редове — всички онези, които той желал да бъдат свидетели на неговия успех, а той можеше да се изрази само с една дума — неописуем. Там, на първия ред: родителите му, Герхард, Винес — неговите учители, Момпоу, госпожа Перла (защо ли госпожа Перла, може би защото тази клиентка най-много бе увещавала майка му да не го спира да стане музикант), Хуанито Фаре, Видал, Себастиан Касе, Рафаел Перис, Маресма, Мигел Руис, госпожица Кармела, семейство Мигелоа — всички онези, по чиито лица някога бе прочел обич и доверие към него, а после, в края, по пътеката между креслата пристъпва Дория — величествен и надменен като паун, макар и огорчен от бляскавия успех, в официален костюм, с цилиндър, бял копринен шал, ръкавици от шевро, черна кадифена наметка, раиран панталон; а в думите, с които признава неговото тържество, се долавя известно външение и печал.

— Наистина, Алберт. Такъв успех не помни никой от времето, когато Рахманинов изнесе концерт в Париж.

А фотографът на „Ла Вангуардия“ го снима специално за първата страница, Мерлети пък го моли за още една, специално за своя архив.

— Господин Мерлети, ще ме приемете ли редом с Росел? Бих бил щастлив да остана за бъдните поколения в неговото общество.

На молбата, отправена от Дория, той щеше да отвърне с усмивка на съгласие, с мека, великодушна, разбираща усмивка.

— Двамата с Росел сме решили да създадем нова музикална група, открита за експериментите на онзи авангардизъм, който не стои встрани от настъпващите драматични събития в световната история. „Critics i Catalans“^[42] — такова ще е нашето название и същността на нашата дейност.

— Господин Росел, потвърждавате ли току-що заявеното от Луис Дория?

— Потвърждавам.

— Росел е и ще остане нашият духовен вожд. Той пръв от нас разбра, че най-важният въпрос в културата на нашето съвремие е как и в каква степен трябва да се установи взаимовръзката между изкуство, живот и история.

Тереса? Седнала е в ложа, закръглените ѝ снажни рамене са разголени, а от целия ѝ облик на вътрешно удовлетворена жена лъха несекваща радост. Можеше да създаде цикъл песни за Тереса или, защо не, опера. Изкушаваше го една драматична постановка за събитията през Трагичната седмица, а Тереса би могла да бъде превъзходна жена от народа, възпламенена от гледката на страшните разправи. Тереса се появи в мислите му близо до строежа при Трокадеро; той се спря в тълпата от зяпачи, които обсъждаха и спореха ще се състои, или не изложението, а може би ще се отложи, под достойнството на Народния фронт е да финансира такъв панаир, такава витрина на капиталистическото тщеславие, говореше пред събралите се някакъв достопочтен старик с бяла, пожълтяла по краищата брада, със сламена шапка и бамбуков бастун, с който подчертаваше ораторските си хрумвания.

— Опасно е да произнасяте такива речи в този район. Не си ли спомняте как преди година Леон Блум и госпожа Моне пострадаха от хората на Аксион Франсез и Фаланж Юрниверситер^[43].

Предупреждението бе отправено от млад мъж, който разхождаше две дечица, държейки ги за ръце.

— Нека дойдат. Няма да отстъпя нито крачка.

Раздадоха се ръкопляскания, тълпата се развълнува, готова да запее „Марсилезата“, ала никой не я поде и Росел продължи своето пътешествие из Париж, като все повече и повече попадеше под обаянието на този истински красив град, съумял да се разрасне, без да се самоотрече, увенчан накрая от блясъка на заможна и могъща буржоазия, която бе вложила богатството си в него и го беше превърнала във витрина на своите успехи. Но след четири или пет дни специален режим на самота Росел се беше почти разкаял за поетия от него обет. Оставаха два месеца до началото на учебната година, а житейският му опит се свеждаше до този на бродещ воуеиш^[44], който едва започва да се ориентира в един твърде набързо обходен град; този ден той остана в леглото два часа по-дълго от обикновено, докато най-сетне по шума разбра, че Дория е останал, и отиде при него.

— Къде ходиш? Ставаш, когато всички почтени хора спят, а си лягаш, когато Париж започва да гъмжи от единствените интересни личности, останали в Париж посред юли. Какъв ден сме днес?

— Тринайсети юли.

— Тринайсети юли... Да погледнем в алманаха „Бер“. Свети Евгени, а утре, утре няма светци, утре е национален празник, тоест денят на Свети Народен фронт. А сега чуй прелестната песничка, която алманахът „Бер“ разпространява за благото на жената.

*Под моста в Нант,
под моста в Нант
за бал афиш стои.
Елен за там,
Елен за там
молби към майка си реди.
„Не, дъще, не,
не, дъще, не,
не ще танцуваш до зори.
Та разбери,
та разбери,
неразположена си ти.“
„Но, майко, виж,
но, майко, виж,*

*«Менсуалеск» купих.
Добрите хапчета,
добрите хапчета
ще глътна в миг.
И ето как,
и ето как
напук ще си танцувам до зори.“*

Двамата се разсмяха, а Росел заяви, че не е необходимо да си непременно в Париж, за да срещнеш подобни реклами. По време на Републиката било достатъчно свободно, така че испанският печат бил пълен с нови реклами — грижи за бюста, за мъжките полови органи и менструациите, — които можели спокойно да конкурират френските. Докато закусваха кафе с мляко и кифли от предния ден, Росел осведоми Дория за всичко, което бе видял в града.

— Поздравления. Познанията ти за Париж ще бъдат крайно полезни, когато се хванеш на работа като носач. А във „Флор“ беше ли? А в „Купол“? Не. Разходи ли се из кафенетата на улица Мадрид, където е Консерваторията?

— Ами, то... няма никой.

— Всички са си тук. Лъжат, че са заминали в отпуск, какъвто изобщо не ползват. Виж, след двайсети за няколко дни аз ще замина с Тереса, но е възможно да отида и за кратко време на почивка с Копола, Робер Батон, Онегер...

— Ами Тереса?

— Майка ѝ е дошла на гости от Барселона. Искала да види que feia la pena^[45]. След домашните кучета родителите са най-тъпите създания в света. Майката на Тереса идва от време на време в Париж, от страх да не би пъпната връв с дъщеря ѝ да се прекъсне. Иначе изглеждат добри хора. Баща ѝ е свободомислещ човек, има малко издателство за книги по изкуство, семейно предприятие, което им осигурява доста добро съществуване, а майката твърди, че била от някакво знатно семейство от Херона. Впрочем най-добре е да погребеш родителите си приживе или да постъпиш така, както е постъпил Дали със своя баща. Мастурбирал и му изпратил спермата си в плик с надпис: „Вече нищо не ти дължа“.

Но госпожа Леонар донася на дъщеря си пари, а Тереса се нуждае от тях, за да продължи да си губи времето в Париж. Ще дойдеш ли утре с нас на манифестация? Ларсен обеща да донесе испанското републиканско знаме. Голямо забавление ще падне с тези знамена. Чете ли статията в „Попюлер“ от единайсети, че отсега нататък французите имали право редом с триколяра да увесват на балконите си и червеното знаме? Тереса страшно се вълнува. Като всички момичета от нейната среда, които блудстват както им падне, тя е по-червена от Крупская и от Пасионария, взети заедно. Между другото, не поемай никакъв ангажимент за осемнайсети вечерта. Имаме среща с Мило. Тереса, ти, Ларсен и аз.

— Ларсен музикант ли е?

— Не. Но пише книга за мен.

Росел зяпна от изумление, а Дория излезе и го остави да стои с глупаво раззината уста. Накрая Росел я затвори, отиде при пианото и започна да работи; прекъсна го Тереса, която влезе в апартамента, почервенияла от бързото изкачване на стълбите.

— Луис излезе ли? Казах му да ме чака.

Момичето се отпусна на шезлонга, а плисираната пола солей се разля като мед по краката ѝ; гърдите ѝ се надигаха бурно, а погледът ѝ бе втрещен с тъга в някакъв невидим за другите образ.

— Казах му, чакай ме. Много добре знае, че срещите ми с мама ме разстройват, а разделите още повече.

Ръцете на Росел бяха замрели върху пианото, той ги погледа и зачака Тереса да продължи, ала тя мълчеше, навярно в душата си все още упрекуваше Дория или си спомняше сбогуването с майка си.

— Ако знаех, щях да се върна с нея. Но какво ще правя там?

— Току-що тръгна. Чакаше те.

— Той никого не чака. А ти продължавай, работи.

Росел се опита да се върне към нотите, но се беше разсеял, а очите му непрекъснато се плъзгаха от петолинията към тялото на Тереса.

— Колко странно, че вие с Луис сте приятели. Не съм виждала по-различни хора. Ти си като сянка, която търси убежище по ъглите на стаите, а той — център на небето и преизподнята.

— Той принадлежи към избраниците, а аз към посредствените.

— Той сам се е избрал, разбира се. Знаеш ли за историята с детето му?

— Нима Дория има дете?

— Току-що бях пристигнала в Париж и се запознах с него на един частен концерт или не, като че ли беше на експериментален балет по музика на някакъв си австриец. Той ще ти го каже. Е, Дория беше там, изказваше се, обсъждаше, всички го слушаха, а на мен не ми хареса, никак не ми хареса. Той разбра това и през останалата част от вечерта не се отдели от мен, но вече говореше с друг тон, откровено доверителен. Извади от портфейла си снимка на малко момченце — бледичко, дребно, с палтенце, шалче и барета, и ми каза: „Това е синът ми. Но ми го взеха“. Семейството на жена му и родителите на самия Луис се били споразумели момчето да расте далеч от баща си. „Платих на едни италианци циркаджии да го откраднат, но ги разкриха и аз трябваше да напусна Испания. Майката желае да остане в тайна, защото се омъжи за някакъв богаташ, а аз не знам къде е синът ми, който знае къде са го отвели, и кръвта ми се вълнува всеки път, когато си спомня — той е едничкият ми корен.“ Всичко било лъжа. След време разбрах, че ме е излъгал, беше ми ужасно мъчно за него и обърнах света, за да разбера къде са укрили детето. Бях бясна. Той на колене ме моли за прошка, но беше напразно, изоставих го и се върнах при него, когато ослепя.

— Ослепя ли?

— Да, ослепя. Изпрати при мен портиерката, мадам Жизел, която със сълзи на очи ми съобщи, че Луис ослепял изведнъж и като ходел, се удрял в мебелите и падал по стълбите. Дойдох тичешком и го намерих тук, на канапето, в пълна тъмнина, чувах само безпомощния му отчаян глас, всичко вече му било безразлично, животът за него нямал смисъл. Повярвах му и се постарях да го окуража, облякох го, излязох с него по улиците. Той носеше бяло бастунче и с него опипваше тротоарите и платното, а аз бях като куче на слепец, досущ като куче на слепец.

— Лъжа, нали!

— Разбира се, че беше лъжа. Каза ми обаче, че било експеримент, че искал да се подложи на самовнушение, да възприема звука, както го чува слепецът. Да продължавам ли нататък? Не се притеснявай, така ми олеква, защото понякога ми идва до гуша от него.

После пак се представяше за болшевишки агент или за троцкист в зависимост от средата, в която искаше да създаде връзка, а Ларсен ми каза, че бил добре приет и от монархистите. Ларсен страшно се забавлява, той приема с възторг всяко действие на Луис. Ларсен? Да си пада по мен? Не, не на теб се смея. Ако е хлътнал по някого, то е по Луис. Обожава го. Влюбен е в него. Ларсен е хомосексуалист и е много болен. Туберкулоза.

Не можеше да определи коя от двете новини повече го е поразила. Но попита за туберкулозата.

— Туберкулоза в твърде напреднала фаза.

— Интересът му към Испания от Луис ли е породен?

— Не. Запознал се е с Луис именно поради интереса си към Испания.

— Изненадан съм, че един швед може изобщо да проявява любопитство към настоящето и миналото ни. Въпреки че за тях Испания навярно е това, което е за нас Занзибар. Просто трябва да приемем този интерес като факт. А Луис как понася вниманието, което му оказва Ларсен?

— Това внимание е чисто платоническо. Но понякога Ларсен не издържа и го целува. Тук.

Тереса посочи шията си, а после зарови лице във възглавниците, за да задуши смеха. Извърна зачервеното си и мокро от сълзите лице към Росел, който също се смееше, но на пресекулки, сякаш си преразказваше наум историята, епизод по епизод.

— Знае наизуст всички притоци на Ебро. Този Ларсен! И всички области на Кастилия и Леон, и всички най-важни градчета и села по Пътя на Сантяго^[46], и заглавията на всички произведения на Лопе де Вега, всички до едно. Ела тук. Седни до мен.

Росел пристъпи нерешително и седна на почтително разстояние от Тереса, кръстоса крака и постави ръцете си върху коленете. Тереса наруши вдървената поза на Росел — тя се отпусна върху него и положи глава в скута му, а ръцете му — на тялото си. Остави ме да полежа така. Толкова е приятно. Докосна дланите на Росел, потърка ги със своите. Имаш топли, прекрасни ръце, погали ме по бузите. Лицето на Тереса беше мокро, тя току-що бе плакала от мъка заради Дория, от смях заради Ларсен. Жената повдигна глава и приближи очите си, лъскави от червилото, почти димящи устни към бледите и тънки устни

на Росел. Загладя малката уста на мъжа и го целуна бавно — първо леко докосване, сетне дълго се сражава с устните и накрая ги засмука жадно, а Росел се отдаде на целувката, докато ръцете му се плъзгаха по тялото на Тереса.

— Не, това не. Сега искам само да докосвам ръцете ти и да те целувам.

Всяка целувка за Тереса бе експеримент, за Алберт — начален опит. Бавни и плахи, бързи и уверени, влажни, сухи, проникващи, леки като докосване на крила, целувки с език, целувки, мигновени като поглед, докато накрая Тереса удовлетворена се отдели от него, отпусна се на дивана и се загледа в лицето му, което ясно отразяваше настъпилия смут в душата на Росел.

— Не придавай на това голямо значение. Имах нужда да те опозная отблизо. Няма нищо, нали разбираш, нищо не е станало. Имаш ли годеница или приятелка в Испания?

— Не, всъщност нищо сериозно — поправи се Росел, вживял се в новото измерение на ролята си. — Трудно се сближавам с хората. Понякога си мисля, че механизмът ми за общуване е повреден, не умея да приказвам с хората, все отговарям със закъснение или питам ненавреме. Но познавам някои момичета. Преди години, не беше много отдавна, ходехме на екскурзии до Тагаманент, до двореца „Арампруня“ и Туро де Л’Оме, дори нощувахме там, момичетата и момчетата заедно, в Испания нравите също са се променили, никой нищичко не казваше, а и от време на време ходех на забави да танцувам, но вечер отивах да свиря и винаги или по-точно понякога се удаваше удобен случай. А и в политиката има много решителни жени, почти целия си, така да се каже, сексуален опит дължа на тях. Е, не споделям теорията за чашата с вода на Ленин, но пък и не приветствам лековатото отношение към пола като игра на плътта, като облог. Интимният живот е, от една страна, освобождаване от всички задръжки, а от друга — стремеж да опознаеш изцяло другия, което, разбира се, е преходно и постепенно умира, съгласен съм, но когато твоето тяло се е сляло с тялото на другия, ти го поглеждаш в очите и в тях се разпознаваш.

— Колко хубаво го каза. Би трябвало повече да говориш.

Драги Герхард, колкото повече работя, толкова по-силно и необратимо ме влече натрапчивата тема на „Бъстър Кийтън и неговата годеница“, а заедно с нея и темата на чувството и неговият изказ в атоналността и политоналността. Знаем, че чувството, което възниква у нас, когато слушаме Момпоу, магията на неговата музика, е въпрос на акустика и мярка, но на пръв поглед излиза, че експерименталната музика на постимпресионизма напълно отхвърля както темата, така и емоцията. Това мнение се дължи в голяма степен на начина, по който изследователите и критиците са разглеждали този въпрос. Според мен вие дадохте превъзходен пример с Кандински, когато говорехте за неговата теория за освобождаване на живописиста от предмета, от подчинеността ѝ на логиката на темата, сюжета и т.н. В музиката това би означавало да освободим звука, за да се вгълби в себе си, но връзката между темата и емоционалното въздействие остават винаги в сила, като се започне от „Лунния Пиеро“ на Шьонберг до последните неща, които са ми известни благодарение на прочита на партитури на Берг^[47] и Веберн^[48]. Темата съществува, при това много романтична, много „литературна“, с други думи, асептиката на чувствата в изкуството е невъзможна и единственото, което можем или аз мога да постигна, това е деиндивидуализацията, без да се опитвам засега, поне във връзка с това, за което говоря, да възприемам социалните позиции на интересно работещия Айслер и неговите сподвижници. Според мен както Берг, така и Айслер допринасят за по-задълбоченото опознаване на това, което наричаме музика. Друг е въпросът, когато се робува на темата или мотива. За мен темата, мотивът са просто едно предизвикателство, а оттам нататък музикантът започва интелектуалната игра, в която използва своите специфични познания, своя език с присъщите за уменията му средства. Но резултатът ще послужи ли за възпитание на ума и чувствата на хората? В този Париж, където в продължение на две чудесни десетилетия процъфтява всичко, от което човекът се

нуждае, за да може най-сетне да осъществи своя велик скок към всеобщата пълнота на Историята, хората с възторг пеят „Ще чакам“ или която и да е друга песничка на Дамия. По лицето ми тогава се изписва снисходителна, презрителна усмивка. Но аз не само вярвам в някои от тези песни, а и се нуждаю от тях.

Дория прекъсна дългата и блажена тишина. Не чу никакъв упрек от Тереса и изпълни стаята с припряност и планове за вечерта. Ще вечеряме в бистрото „Люсиен“ в Латинския квартал, цените са прилични, а после ще отидем да гледаме „Дантон“ на Ромен Ролан в „Арен дьо Лютес“, полезно е в навечерието на Четиринайсети юли да видите един урок по изстъпленията на революцията.

Вечерта беше великолепна и Тереса и Алберт предложиха да отидат пеша до Латинския квартал. Дория се съгласи, ала им заяви, че не желае да ходи на манифестацията на следващия ден. Аз не съм като всички. Тълпите ме ядосват. Би трябвало законът да забранява събирането на повече от двайсет души на едно място. Освен това утре вечер в „Аламбра“ има представление, което се нарича именно „Четиринайсети юли“, под диригентството на маестро Дезормиер, привърженик на Народния фронт. Предпочитам „Аламбра“. Зрелищата са за театрите.

— Нима ще изпуснеш първия Четиринайсети юли на Народния фронт?

— Съвсем спокойно.

Освен това го правел съзнателно, защото чувството му за нравственост било дълбоко оскърбено. Утре свиквали единна манифестация на социалисти и комунисти, проститутки и вдовици, деца и педерасты, французи и французойки, кучета и котки, Арагон и Блум.

— Акция, в която заедно ще участват Арагон и Блум, не е за мен.

— А какво са ти сторили Арагон и Леон Блум?

— Обидили са ме. Арагон направи Леон Блум за смях в „Червен фронт“, дори написа следното: „Огън срещу Леон Блум, огън срещу мъдреците на социалдемократията“, а сега всичко е забравено под общото знаме на Народния фронт. Не така. Към тези неща се отнасям

сериозно. Отида ли утре на манифестацията, още щом се появи Блум, ще стрелям в него и в дресираните мечки на социалдемократията.

Враждебността му към Арагон и Блум се пренесе и върху Росел, когото той обвини, че играел по свирката на палачите на Шостакович, Алберт и Тереса се споглеждаха ту с ирония, ту с изумление, а това разпалваше още повече гневния монолог на Дория.

— В своята затънтена провинция може и да не си разбрал, че в „Правда“ политкомисарите направиха на пух и прах последната премиера на Шостакович и като доказателство за дребнобуржоазния индивидуализъм на неговата музика те заявиха, че народните комисари не можели да си я свирукат, докато се бръснели.

— Не е възможно!

— Има го черно на бяло и никой не го е опровергал.

— А аз какво общо имам с „Правда“?

— Ти се отнасяш към историята твърде мекушаво и колебливо. Смяташ, че все още е възможно да се избере между Сталин и Хитлер.

— Разбира се.

— Тези, които говорят така, би трябвало да бъдат съдени на процесите в Москва.

— Това е обективна оценка. Така би могъл да се изкаже дори един троцкист.

Изглежда, Росел бе казал нещо съвсем неуместно, защото Дория се отдалечи на достатъчно разстояние и оттам взе да ругае и проклина Троцки и троцкистите. „Който сее вятър, ще пожъне буря.“ Какво разбира един политик от страданията на твореца? Какво го е еня Троцки, че Шостакович ще трябва да съчинява частушки, та народните комисари да могат да се бръснат? Прокофиев, Хачатурян, Шостакович са принудени да съчиняват симфонии, които да облекчават запека на Върховния съвет, или химн за героя на труда, произвел най-много телени копчета в Белорусия. Какво го засяга Троцки корупцията на артиста и на изкуството изобщо? Него го интересува дали ще бъде на власт, или не, дали ще убие Сталин, или ще умре от ръката на Сталин, ето това го занимава него. А Арагон? Да не би да пише поеми, които Торез да декламира, докато е в тоалетната? Знаеш ли какво ще ти кажа, Алберт, дори и да те заболи: Шостакович и Арагон са също толкова виновни, колкото и палачите им, защото допускат унижението да се

извиняват, че са се родили гениални, и просят местенце на опашката, където се тълпят нисшите духом.

— Не е така просто и това е разбираемо. Страхуват се да не би революцията да изгуби силата си.

— Изобщо не ме засяга.

— Ти не разбираш. Ти не си революционер.

— Моята музика е разрушителна, а ти с твоя Троцки, Сталин и Арагон сте банда бюрократи на духа.

От всички, които Дория бе обсипал с хули, най-набеден в изпълнените с болка очи на Алберт бе Троцки. Той сякаш го виждаше в дългия му поход към спасението, преследван постоянно от смъртта и при все това запазил трезвата аналитичност на словото и перото си.

— Нито един политик не е написал толкова красиви и нови неща за литературата и изкуството, както Троцки.

— Много важно. Аз искам свобода без прилагателни. Да възпяваш задници и да пишеш върху стените всичко, което се римува с разрушение, например аритметика.

Дория разтвори ръце, сякаш за да обхване думата аритметика, очерта с тях едрия бюст на Тереса, сетне дръпна блузата и разголи гърдите ѝ под жълтеникавия език на светлината, процеждаща се от „Люсиен“. С едната си ръка Тереса сподави надигналия се от гърлото ѝ вик, с другата закри бюста си и замря вцепенена като статуя, а Алберт бръкна в джобовете си, сведе поглед и го заби в тротоара, сякаш искаше той да се разтвори и да го погълне. Луис съблече сакото си, размаха го, сякаш то беше вълшебно наметало, с което търсеше отлитащата душа на вкаменилата се Тереса, покри с него раменете на момичето, закопча едно по едно копчетата, сетне се засмя, обгърна с ръка талията на Тереса и я побутна да върви към осветените кафенета и ресторанти на площадчето около паметника на Дантон.

— Идваш ли? — попита Тереса, извъръщайки лице към стъписания Алберт.

— Не.

— Остави го.

Алберт се обърна и тръгна към булевард Сен Мишел. Някой го хвана за ръката и го спря — беше Дория, който се хилеше и размахваше ръце наред тротоара.

— Да не се разсърди? Хайде, ела с нас. Тереса иска да дойдеш с нас. Тереса! Нали Алберт трябва да дойде непременно с нас?

— Непременно! — извика Тереса.

Алберт я погледна — лицето ѝ отново изглеждаше щастливо под трепкащата мъртвешка светлина на „Люсиен“.

— Не. Вървете сами.

— А ти къде? Първо ще вечеряме, ще се изпикаем върху статуята на Дантон, после ще видим. Виж каква великолепна вечер. Обещавам да не говоря за политика.

— Не. Не става въпрос за това.

— А за какво?

— Искам да остана сам.

— Сам като телеграфен стълб, който праща послание за никъде. Добре. Щастлив си все пак, че ти е приятно да бъдеш сам.

Ала не му беше приятно. Отдаде се на милостта на леглото и тъмната стая, но колкото и да се опитваше да си представи града, който все още не беше опознал напълно, пред очите му веднага се възправяше уголеменият образ на Дория — препятствие, посредник, неизбежен елемент, без който Алберт не можеше да достигне най-съкровения си желания. А може би Дория просто заемаше мястото си под слънцето по единствения начин, по който можеше да го заеме един емигрант интелектуалец, озовал се в центъра на интелектуалния свят. Дория го угнетяваше като човек, поведението и маниерите му го плашеха, отношенията му с Тереса го възмущаваха — тя се бе превърнала в сексуална сянка на Дория, благодарна за отреденото ѝ от него съществуване. Чу, че Луис се прибра сам, наблизко удари часовник и Росел дълго време го слушаше как отброява един след друг часовете; на разсъмване потъна в дълбок сън, от който го изтръгна пристигането на Ларсен — той шумно нахлу в жилището, носейки червени знамена и френски, и испански трикольори. Алберт чуваше как в отговор на гръмките му приветствия Дория презрително и неодобрително ръмжи, а когато отиде в хола, Ларсен кичеше стените със знаменца, Тереса се превиваше от смях на канапето, докато Дория отказваше да излезе от заключената си стая.

— Отказвам да участвам в това осквернено тържество. Сталин ви е отнел знамената от Четиринайсети юли и ви е заразил със сифилиса на тоталитаризма.

— Сигурен съм, че го чете — рече Ларсен с приглушен глас, а Тереса съучастнически му кимна. — Когато му хрумне някоя фраза, си я записва, наизустява я, а после при случай я пробутва като нова. Нали, Тереса?

Жената само се смееше и кимаше утвърдително.

— Луис, цял Париж ще разбере, че не си присъствал.

— Точно затова няма да ида. А още утре ще пратя статия във „Вандреди“, в която накратко ще изложя причините, поради които не съм присъствал на честването на Четиринайсети юли през хиляда деветстотин трийсет и шеста.

— Покажи се поне, преди да сме тръгнали.

— По лицето ми ще прочетете неудомение, а моето неудомение е обида за вас, глупаци, исторически глупаци, тръгнали на манифестация редом с убиеца на Блум.

— За какъв убиец приказва?

— Вчера ни цитираше стихотворение на Арагон, в което той призовава да се стреля срещу Блум.

Ларсен сви рамене и подаде на Росел испанското републиканско знаме, френското връчи на Тереса, а за себе си остави червеното.

— Успали сте се, манифестацията вече е започнала.

Закрачиха бързо из криволичещите улици на Маре и настигнаха манифестацията близо до Зимния цирк. Любопитни хора стояха отстрани, ръкопляскаха, обсъждаха, едни със симпатия, а други с ирония наблюдаваха бойката група, която в момента преминаваше — колоната на Комунистическия младежки съюз, която пееше допълнена и преработена версия на „Карманьолата“:

*Обещаваше Леон Доде
краля пак в Париж да доведе,
ала опитът се провали,
кралят няма да се появи.
Аксион Франсез затъна в смрад,
веселете се и стар, и млад.*

Сетне „Карманьолата“ бе сменена от „Са ira“^[49], също в осъвременен вариант. Нито аристократи, нито буржоа бяха този път

кандидати за фенера, а само фашистките милиции на Огнения кръст^[50], с които младите комунисти и социалисти се разправяха с юмруци по улиците на Латинския квартал. От време на време Тереса обясняваше на Алберт най-заплетените и неразбираеми думи и фрази, а когато Ларсен успя да убеди момчетата от охраната да ги пропуснат до манифестиращите, тримата застанаха в опашката на младежката колона — сред червено море от червени знамена и зачервени от топлината и идеологическата страст лица.

— Действай, Блум! — викаха комунистите.

— Единство въпреки всичко! — откликваха социалистите.

Някой им каза, че малко по-назад вървяла испанска делегация, и те се отправиха натам, вървейки срещу движението на манифестацията. Още преди да стигнат, Росел пръв разпозна Бонет под лозунг на троцкистите, прикрепили се към една от колоните на Социалистическата партия. Лицето на Бонет пламтеше по-ярко и от червените знамена, сякаш не беше човек, а самият дявол, който крещеше, застинал в кипящия котел на историята:

Хитлер — не.

Сталин — също не!

Троцкистите пригласяха на Бонет, глухи към уговорките на охраната, която призоваваше да се зачита единството на празника. Поддръжниците на ФКП бяха далече, но гласовете от публиката отвърнаха на виковете на троцкистите:

Троцки — предател!

Троцки — предател!

Едно беловеждо младо момче се втурна към тълпата, следвано от група разярени манифестанти, които Бонет напразно увещаваха да се ограничат до словесна разправа. Бяха разменени обиди, юмруци, някой и друг шамар, но внезапно се появиха двайсетина товарачи от Халите със значки на службата за охрана на реда, които ги разбутаха,

размахаха пръчки и стройността на виковете и песните бе възстановена. Приближаваха се към площад Републик и Тереса все по-често подскачаше, опирайки се на раменете на Ларсен и Росел, за да обхване с поглед огромното множество — море от сламени шапки, каскети, изпотени коси, пропити с пот и прах, вдигнат от нозете, които крачеха с шумната и радостна стъпка сред атмосферата на всеобщо ликуване, на решимост да се защити историята в присъствието на жреците на политиката и културата. Блум, Торез, Кашен, Ерио, както и неспокойният Марсо Пивер, глава на лявото крило на СФИО^[51], по-голям болшевик от самите болшевики, и Зиромски, поборник за новото обединение на социалисти и комунисти — имена, които бяха нови за Росел, ала които Тереса и Ларсен изричаха с нехаен фамилиарен тон. Това бяха те, френските Прието, Хосе Диас, Пасионария, Компание, Ларго Кабалеро, но озарени от величието на Париж, на цяла Европа, а редом с тях всеизвестният Малро...

— Погледни, Малро с жена си. Клер.

... и Полман, Алеви, Геено, Жид, Елюар, Ролан, Шамсон, Мурние, Касу, Арагон, Бенда, Пикасо, Леже, маестро Дезормиер — множество от светила на културата, които чувстваха всеобщото одобрение, признание, оценка. Испанците бяха лошо облечени, те крачеха и пееха химна на Риего^[52] и веднага си личеше, че са предимно стипендианти и икономически имигранти. Четирима-петима млади студенти се опитваха да изпеят на испански малкото думи, които знаеха от „Млада гвардия“:

*В бой, млада гвардия
на трудовите хора.*

Един мъж, явно каталонец, извика ни в клин, ни в ръкав:

*Да живее Масия, каталонец е това.
Камбо да пукне, от яд да се гътне.*

Някой подхвана — дали да се пошегуват, дали от пълно революционно невежество: — „Астурия, скъп роден край, Астурия, свидна на моето сърце...“, и Росел сбърчи нос, дразнеха го тези испански песнички, които се пееха по автобуси и третокласни вагони, и опасенията му, че нацията се е изродила, се потвърдиха, когато двама полупияни испанци внесоха напрежение в душите на другарите си и на Републиката, като запяха безконечна песен, в която хвърляха някакво непознато момиче в дола, а сетне го вадеха от него:

*хвърлиха я в дола,
хвърлиха я в дола,
хвърлиха я в дола,
хвърлиха я в дола.
Край на първа част това е.
Край на първа част това е.
Край на първа част това е.
Втората сега започва,
тя е повече от интересна.
Извадиха я от дола...
Извадиха я от дола...
Извадиха я от дола...*

Кретени, процеди Росел и изпрати на певците изпълнен с неприязън поглед. Тереса не разбираше възмущението му. Росел почти се задъхваше, той широко разтвори ръце, за да покаже внушителното зрелище на народното единство — социалисти, комунисти, троцкисти, наново обединената Всеобща конфедерация на труда, интелектуалци от движението „Амстердам Плейел“, Лигата за Правата на човека, Комитета за антифашистка бдителност, масони от различни цветове, радикали, бивши републикански бойци, отцепили се от профашистката асоциация, която бе контролирана от „Аксион Франсез“, католици от „Млада Република“, цялата левица, бе изброил и заключил Ларсен.

Браво, Ваян!
Давай, Марсо!

Единство, Зиром!

Хората тласкат своите водачи към единение, а това е израз на по-висше съзнание, на истинско класово просветление, размишляваше Росел с пламенност, която учудваше Тереса.

— А тия идиоти са готови да превърнат манифестацията в пародия. Да се гаврят.

— Но те се радват. Аз така го разбирам. Имат желание и те да участват, ала не знаят песните. А мнозина не знаят дори езика. Просто са довольни.

— Не им вярвам. Не се осланям на испанците, а още по-малко на каталонците. Испанците все прекаляват с простащината и дебелоочието си, а ние, каталонците, с предпазливостта и благоразумието.

Стигнаха до площад Републик; единайсетте улици, излизащи на него, бяха запълнени с народ. Застанал до статуята на Републиката, Росел слушаше обясненията на Тереса; момичето сочеше с пръст бронзовите барелефи на Далу^[53], разказващи за превратностите на трите републики. Тук-там в тълпата се разнасяха приветствия към лидери и правителствени ръководители, но палмата на първенството държаха Жан Зей и Лагранж — първият заради борбата си срещу реакцията и силното влияние на църквата в училищата.

Давай Жан Зей!

Манифестантите се събираха на групи, готови да се превърнат в малки манифестации, проникнати от народнофронтовски възторг, които щяха да се вклинят в празничната ведрост на града, очакващ щастливия исторически финал. Възможно е, възможно е, възклищаваше Ларсен, удряйки с юмрук по разтворената си длан. От ясно по-ясно. И разперваше ръце, за да обхване многолюдието. Виждате ли? Те знаят. Знаят, че ако сме единни, революцията е възможна, знаят, че ако уважаваме разума и културата, всичко, което причинява страдания, с изключение на смъртта, може да бъде преодоляно. След десет години човечеството почти ще достигне

съвършенство. Ларсен говореше и ги водеше към булевардите, а Росел забеляза как Тереса едва се сдържа да ги помоли да отидат и да повикат и Дория.

— Ако фашистите са си останали по домовете, този ден ще бъде забележителен.

— Те не се показват на улицата, когато има толкова хора. Предпочитат малките групи. Изненадващите нападения. Гадни копелета! Понякога си мисля, че човек се ражда фашист. Наследствена работа, както при убийците.

Ларсен им разказа за фашизма в Швеция: истинска пелагра, от която е болна цяла Европа, инстинкт на злото, породен от страха на дребната буржоазия да не загуби своето право, изпреварващо настъпление на дребната буржоазия. Само Испания била застрахована от фашизма, заяви Ларсен. Невъзможно било един испанец да приеме на сериозно разигравания от фашизма театър, а когато Росел ехидно се усмихна, Ларсен се позова на многобройните си пътувания из Испания, на разговорите си с Аракистайн^[54], Ортега, Унамуно, Ларго Кабалеро, Хименес Фрауд^[55].

— Фашизмът в Испания ще трае колкото великденска процесия. Няма как да се наложи. На каква историческа действителност ще се основе? На каква историческа памет ще се опре? Мусолини се връща към началото на Римската империя, а Хитлер се е хванал за валкириите и завоевателните страсти на германците, докато испанците през цялата своя история е трябвало да се бранят от чуждестранните домогвания.

Ларсен винаги се запъваше в началото на думата „чуждестранни“, ала после сякаш се спускаше по стръмна пързалка, а по лицето му се изписваше блажена усмивка. Ами Испанската империя, възрази Росел. Те са империалисти до мозъка на костите. Кастилците са империалисти до мозъка на костите. Когато не са успявали да ограбват чужди земи и народи, те са ограбвали собствения си народ, обсебвали са всичко, освен земите на господарите си — оттам са излезли водачите на испанския фашизъм и оттам ще излязат неговите маси.

— Да, но Ларго Кабалеро е кастилец. Сигурен ли сте, че сред каталонската буржоазия има по-малко привърженици на фашизма, отколкото сред селяните във Валядолид?

— Как ми се иска да излезем извън града, да идем в Булонския лес или в гората Венсен, може би по-добре във Венсен, по-посещаван е, а и днес там има истинско веселие.

При нужда Ларсен винаги изнамираше кола, сякаш я вадеше из ръкава си, така че щом чу молбата на Тереса, той ги поведе към една уличка, която се намираше зад Държавния архив. Тереса се възползва от случая и предложи да вземат и Дория, но Ларсен и Алберт ѝ отвърнаха с мълчание, така че тя се отказа повече да настоява и се зае да запознае Росел с еврейския квартал на Париж. Жалко, че днес е националният празник, защото тук има безброй дюкянчета, в които продават чудни сладкиши и странни деликатеси. Вкусвал ли си тяхната тарاما? Не? Това е мека паста от хайвер, типична за източното Средиземноморие. Но евреите я приготвят по особен начин и тя става като майонеза и много вкусна.

— Нямам изтънчен вкус. Ям каквото и да е и то ми се струва вкусно, стига да съм гладен.

Лятна светлина върху кремавите фасади, сплетени в едно от мъдрата архитектура на времето, Блан Манто, улица Розие, улица Фран Буржоа, а на ъгъла Ларсен ги настани в ситроена, който преди няколко дни ги бе откарал до Гарш. Замълча, когато Тереса отбеляза с удивление вълшебната лекота, с която колата се появяваше. Излязоха на площад Насион и Ларсен стремглаво потегли по пътя към гората Венсен, прозорците бяха отворени и косите на тримата се развяваха на вятъра, сякаш искаха да възпроизведат летящите коси от картините на Леже, а самите те бяха детайли в космическа машинария, където автомобилът на Ларсен по-скоро изглеждаше, че е движен от някаква сила, отколкото че сам се движи. Влязоха във Венсен през Порт Доре и Ларсен паркира колата под дърветата, сведени над езерото Доменил. Изходите на метрото „Венсен“, „Манден“, „Бел Ер“, „Доменил“ и „Шарантон“ бяха избълвали потоци от доскорошни участници в манифестацията, дошли да потърсят прохладата на Венсен под дърветата и на тревата, знамената вече не маршируваха в строя, а се рееха, играеха с лекия полъх на вятъра или тичаха с децата и младежите, които ги превръщаха във въображаеми коси, развети от дъха на червените или трицветните им идеи. Кошници, покривки по тревата, миризма на банички, укрили плънката месо в своите хралупи, тънки позлатени фразели, кошнички с ягоди и череши, термоси с

топло кафе и бутилки елзаско вино, изстудени от плувачи в цинкови кофички айсберги лед, и ръце, хиляди голи и закръглени ръце на жени, поразхлабили дрехи пред семействата си, които ги гледат с очакване, здрави колене на хранещи котилото си животни върху тревата, засенчени свивки, захапани от ластика на найлоновите чорапи бедра; разнежени юноши се гонеха между дърветата, под сянката на вековните ясени, и до тях достигаха откъслечни фрази от разговорите на бащите, поддръжници на Народния фронт и поклонници на Леон Блум, но днес, на 14 юли, децата не им противоречаха, въпреки че бяха страстни привърженици на Цувице или Морис Торез, в далечината се чуваха латерни, от малка кръчмичка се носеше песен на Фреел, предавана по Радио Сите:

*Не, съвсем не съм пиян,
нищо, че се лашкам.
Не, съвсем не съм пиян,
нищо, че се лашкам
по локалите до късни часове,
дирейки пиянството сега,
за да може моята тъга
да потъне сред глъчта навек.
Мразя удоволствието, то ме изхабява,
и когато смятат, че се забавлявам,
моего сърце задавя се в сълзи.*

Тереса знаеше песента и си я тананикаше. Харесва ли ти Фреел? А Дамия? А Люсиен Боайе? Тя е сега звездата, заедно с Дамия, но аз предпочитам Мариан Освалд, страхотна е, пее в стила на немкинята Зара Леандер. Меланхоличен хор от мъже по потници и сгънати от вестник наполеоновски шапки пееше „Сезонът на черешите“; те седяха на тревата, наобиколили диригента на печалния концерт, и тъжната песен на тези корабокрушенци на Венсен, предрешени като душевноболни от общинска лудница, взе да се разпростира, подобно на маслено петно, към останалите групи и скоро всички от тази страна на езерото пееха „Сезонът на черешите“, заглушавайки дори Тино Роси, който изпълняваше „Маринела“ по Радио Сите.

— Тези хора винаги ли пеят толкова?

— Да. Странно, че се учудваш. Не е ли така и в Испания?

— Песента превръща в творец онзи, който пее. Предлага своя език на безброй хора, които желаят, ала са лишени от способността да творят, не умеят да рисуват, да пишат или да съчиняват музика. И тогава пеят, изразяват чувствата си, като използват чужди думи.

— В Швеция хората също ли обичат да пеят?

— У нас обикновено се пеят много псалми, религиозни песни, както в Англия и Съединените щати. Но работниците и селяните също пеят, особено през дългите зимни нощи.

Седнаха на една масичка в близката гостилница. Поръчаха салата, порция морски фрукти и бутилка „Бордо“, от бялото. Въпреки че Росел не понасяше сурови морски фрукти, не му се искаше да остане назад от Ларсен и Тереса, така че затвори очи, сякаш се готвеше да сдъвче някой неприятел, и поднесе към устата си порция хляб с хайвер от морски таралеж; мидите обаче посрещна като стари приятели, в неделните дни през лятото майка му често приготвяше предястие от калмари, миди, домати и лук. Отляво, сред дърветата, съзря Бонет начело на група хора, явно испанци, и сред тях разпозна онези, които сутринта бяха пели „Астурия, мила родино“ и „Хвърлиха я в дола“. Росел се обърна с гръб към тях, за да не се наложи да ги поздравява. Бонет изглеждаше друг човек. С унил вид той търсеше малко свободно място на тревата, а другите отзад го подканяха:

— Хайде, Томас, изстина омлетът!

— Не ми ходи по нервите, другарче. Кой нормален човек ще разнася петкилограмов картофен омлет на манифестация и по метрото из цял Париж.

Омлетът сигурно се намираше в дървената кутия, която един от свитата носеше така внимателно, сякаш беше от стъкло. Най-сетне намериха полянка недалеч от мястото, където Росел размишляваше защо ли светът е толкова малък, пълен с испанци и отвратителни сурови морски фрукти. Компанията се разположи на тревата и кутията бе отворена; от нея се показа огромен квадратен, златист омлет с картофи. При тази гледка едно гръмко и великодушно „о“ се изтръгна от застаналите в кръг мъже, а един здравеняк, същият, който бе пял глупавите песнички, показа китките си и гръмогласно рече:

— Само с такива ръце можеш да въртиш тиган, а който се готви петкилограмов омлет.

— Покажи и на нас ръцете си, Овиедо.

Този, който се наричаше Овиедо, съблече карираната си риза и изпъчи яките си гърди, покрити със син потник, сетне поднесе под носа на всеки от присъстващите ръцете си.

— Този тук няма нужда от свредели. Ще ти прекопае галерии в земята само с юмруците си.

— Половината омлет за мен. Той се пада на майстора.

— Чуваш ли? Тези са испанци — рече възторжено Тереса и взе да гледа усмихната към групата.

Бонет бе видял Росел, но се правеше, че не го познава; в погледа му ясно се четеше: не те познавам, другарю, внимавай, че тук в парка е пълно със сталинисти убийци. Ала Овиедо и останалите забелязаха, че Тереса и Ларсен ги разбират — те се смееха на шегите и съпреживяваха суетенето на групата около вълшебния, приличащ на огромно паве омлет.

— Испанци ли сте?

— Има всякакви.

— Какво ядете?

Овиедо надвеси едрата си глава над пълния с черупки поднос.

— Не сте преяли, като гледам. Я елате при нас. Има омлет за всички и цяла свинска плешка — донесе ми я един мой земляк от Потес.

Росел все още беше с гръб към Овиедо, но въпреки тайнствените му намигвания Тереса и Ларсен тръгнаха към „елдорадото“ от картофи и яйца. Връчиха им по една вилица и те я забодоха направо в туловището, разкъсаха златната му броня и изтръгнаха по едно все още топло парче, което опитаха и възторжено похвалиха.

— Ти, другарю, не приличаш да си испанец, както и онзи слабичкият, дето остана на масата.

— Аз съм швед.

— Алберт! Алберт! Ела, омлетът е приказен. Алберт е испанец. Каталонец.

— Я виж, още един каталонец, като теб, Бонет.

На Росел не му оставаше нищо друго, освен да се присъедини към групата. Овиедо го потупа с тежката си ръка по гърба, а

останалите любезно го поздравиха, в това число и Бонет.

— От трийсет и четвърта съм извън Испания, от събитията в Астурия^[56]. Избягах от цяла колона арестанти и още не съм се завръщал.

— Кажи защо не се върна, Овиедо.

— Не че не можех. Ама точно когато не трябваше, се натъкнах на един сержант от карабинерите, по-гаден от най-гадните гадняри, и аз го хвърлих в реката; остана там разплеснат като заек. Не е умрял, жив е, ама от него вече човек не става, клетия. Така че цялата Гражданска гвардия на Астурия ми има зъб.

Овиедо се натъжи.

— Мислите ли, че Народният фронт ще разпусне Гражданската гвардия? Поне това може да направи.

— Мълчи и си яж Овиедо. Твоите омлети са хубави, защото ги правиш с фантазия.

Бонет се опитваше да отклони темата на разговора, а очите му продължаваха да пращат настойчиво морзово послание на Росел, едно неуместно и дразнещо послание. Разкарай се оттук, глупако! На какъв се докарваш? Песните лумваха като клади ту в една, ту в друга компания и Росел взе да се опасява, че ще му прилошее от толкова автобусни песни и от миризмата на омлета, макар и да признаваше, че омлетът е вкусен; за да не остане по-назад от французите, един от групата се отдалечи, застана на близката височинка и запя с прекрасен баритон:

Сине народни, скован във вериги...

Красивият глас, изпълняващ химна на анархистите, веднага привлече всеобщото внимание.

— Нека слушат песента, ама да не изяждат омлета — мърмореше Овиедо.

*Стига мъка, братя,
да сложим край на този гнет!*

Финалното вибрато бе посрещнато с ръкопляскания и викове: „Да живее републиканска Испания!“ Просълзен, Овиедо взе да обикаля групите като раздаваше прегръдки, придружени с яки потупвания по гърбовете, и трогателни покани за парче тортиля, глътка вино от меха вино и резен свинска плешка, дето му бил донесъл землякът от Потес. Неколцина французи разбраха, че е астуриец, и след като им преведоха разказа на Овиедо за неговите подвизи и преживелици през революцията от 34-та, избухнаха отново във възторг, взеха да му разказват за дейността на френските комитети в подкрепа на астурийската революция.

— И онзи каталонец е от нашите — рече Овиедо и посочи към Бонет. — Ама те не се вдигнаха на оръжие. Компанис им дръпна една реч и всичко развали.

Някой взе да увещава един французин да изпее песен в чест на астурийските събития през октомври 1934-та. Ама не я знам цялата. Няма значение, и накрая французинът запя с тънко и лирично гласче епична интернационална песен:

*С цигарите си
като палеха фитила
на тенекиените си гранати,
те дълги дни отблъскваха без страх
наемниците, хвърлени връз тях
от властите
на Овиедо.*

— Дяволите да го вземат! Как добре знаят какво се е случило у нас.

Миньорът изпадна в пълен възторг и се втурна да стиска ръцете на всички, а след всяко ръкостискане сълзите руковаха все по-силно, докато накрая не издържа повече и отиде да плаче под едно дърво, притиснал глава с юмруци. Останалите продължиха веселбата, а Тереса отиде да утешава здравеняка, който ѝ отвърщаше сред ридания и сълзи. Ларсен и Росел се отделиха от групата и тръгнаха по брега на езерото. След малко ги настигна Тереса, развълнувана от разказа на миньора — не бил виждал второто момиченце, дето му се било родило,

и вече му било дотегнало да работи като носач на Северната гара. Росел силно желал да остане сам и Тереса прие с радост предложението му да се върнат в апартамента, на Сент Авоа, защото се надяваше, че може да се види с Дория. Ларсен изглеждаше уморен от преживяванията, цветът на лицето му бе по-лош от обикновено и той кашляше на откоси, сякаш искаше да изкара от гърдите си всички нездрав въздух, затова бързаше да ги остави, за да може да си кашля на воля.

— Колата е моя — рече той изведнъж, като стигнаха ъгъла на Тампл и Рамбюто. — Не съм казвал досега, понеже ме беше срам. Според Дория да имаш кола било по-срамно, отколкото да си купиш приживе гроб. Нали знаете какво е мнението му за частната собственост. Смята, че частна собственост могат да бъдат единствено откраднати съкровища и похитени вещи. А тази кола ми я купи баща ми.

Тереса и Росел изкачиха стълбата и щом пяха ключа в бравата, от апартамента се разнесоха звуците на Интернационала. Дория свиреше трескаво, сякаш животът му зависеше от това, а със свободната си ръка ги приканваше да запламтят в кладата на внезапно разгорялата се у него революционна страст.

... С Интернационала света да обновим.

Удължи последния акорд и последната сричка на песента, а после сякаш се отърси от предполагаемия си екстаз, извърна се и ги огледа от главата до петите. Измърсени сте от слуз и сперма. Блудствали сте, от вас лъха на продажност, продали сте Историята и само свиреп северноамерикански ураган би могъл да помете смрадта на болшевишка подмишница, която се носи от вас, ала ви прощавам, понеже ми подарихте един ден спокойствие, през който бях щастлив и успях да подредя последните си спомени, последните си вярвания; вярвам в един гол Бог, облечен от мен, както е облечен от теб, Тереса, или от теб, Росел, и вярвам също в Църквата на интелигентността, до която се достига по думите на разума и подбора, следователно, като се прилага елитарността чрез презрението. Явно Ларсен беше прав — паметта на Дория бе отлична, защото монологът му се нижеше

съвършено гладко, а самият той седеше, с лакът, опрян върху капака на пианото, с поглед, зареян в небеса, които само той съзираше, а другата ръка очертаваше всеобхватността на твърденията му.

— Тереса, сънувах нещо ужасно. Видях те на трибуната на Червения площад в Москва, където присъстваше на възпоминателна манифестация по случай смъртта на Леон Блум.

— Хайде, хайде! Празникът беше много хубав. Всички бяха доволни и пееха. Видяхме и твоите приятели.

— Моите приятели не ходят на тези жалки червени литургии.

— Да, но там бяха Малро и най-изявените представители на „Вандреди“.

— Питаха ли ви за мен?

— Как да ни питат, като изобщо не ни познават, ти никога не ни представяш, като се срещнеш с тях... Хайде, Росел е нов, току-що е пристигнал, но те и мен не познават.

— Известно ви е мнението ми по въпроса. Следвам това, което прави Сталин в СССР. Той провъзгласява революцията в една страна, за да я изнесе след това в други. Аз сега с все сили тласкам себе си нагоре, а когато се изкача на върха, ще ви повикам. Сега ми е неудобно да ви представям. Ще стане както при всички тия южняци, дето винаги пътуват с цялата си фамилия и се опитват да пробутат роднините си при пръв удобен случай. Че какво, ще си кажат? Ето го и Дория, дето все иска да нагласи своите хора. Не се безпокойте. Скоро ще преуспее и тогава и ти, Алберт, и ти, Тереса, ще станете най-важните хора в Консерваторията. Що се отнася до Ларсен, ще трябва да преразгледам отношението си към него. Той е подстрекател, той ви замъкна на този маскарад и засега съм взел решение — ще му забраня да пише биографията ми. И когато следващия път ме целуне по шията, ще му кажа да си завре викингската душица в задника; където, общо взето, обича да си завира всичко.

На Росел му стана скучно и се оттегли в стаята си. Тереса опита да се застъпи за Ларсен и да проникне с ласкателство и лукавство през видимите пукнатини в бронята на Дория.

— Не забравяй, че ако биографията бъде публикувана в Стокхолм, ти с твоето второ призвание — поезията, можеш да се окажеш в един прекрасен ден удостоен с Нобелова награда.

— Аз ще съм първият лаокоонски Нобелов лауреат — текст и музика в невиджан досега художествен синтез. А за Ларсен трябва да размисля; що се отнася до теб, мина ми през ума да те продам за седем-осем хиляди франка на един радикал, собственик на колониален магазин от Радикалната партия, напълно подходящ за теб, но ти прощавам и те оставям моя любовница.

— Не заслужавам такава чест.

Тереса отново се засмя, така можеше да се смее само Тереса, а разстроеният Росел напъха глава под възглавницата, откъдето не я извади, докато вратите на апартамента не хлопнаха зад Дория и момичето му. Стана и отиде при пианото, ала от него все още лъхаше на Луис Дория и той го затвори, сякаш беше заразено. Взе трескаво да рови в чантата, където държеше донесените от Испания книги. Не ги бе извадил, за да не се объркат с книгите на Дория, когато напусне жилището; избра „Личен живот“ на Жозеп Мария де Сагара. Всеки път, когато по страниците се появи Гилем Льоберола, пред Росел изплуваха чертите и маниерите на Дория. Внезапно Росел се плесна по челото и рече: Господар. Ето какъв е. Гаден, долен господар. На следващия ден се събуди с тази мисъл, сега по-отчетлива, запечатала се като бляскав барелеф в мозъка му, ала пред него стоеше друг Дория, очарователен, обаятелен, на масата бе сервирана току-що купена закуска за двама, Алберт, тия дни трябва надълго и нашироко да си поприказваме за твоето бъдеще. Именно тази сутрин трябва да уточня пътуването си извън града с Батон и Онегер, нали ти казах; безпокоя се за Тереса, трябва да й намеря местенце под слънцето на Париж, ако ли не, в един прекрасен ден ще й скимне да се върне в Барселона, ще вземе да се омъжи за някой фабрикант и ние ще загубим една свободна жена. А те не са в изобилие, Алберт. Тереса ме въодушевява. Тя е Пикасов тип. Пабло ми е много добър приятел, но никога не съм ходил при него с Тереса, защото Пабло е сатир и ще се опита да ми я отнеме. Искам да я устроя в някой хор. Има глас за хористка, но за солистка не става. Може да пее в концерти на лека музика, но така няма да си извоюва име в Париж, нито пък в Барселона или в Мадрид. Ами ти? И ти си ми грижа, понеже можеш да сбъркаш пътя. Не бива да живееш в Париж като млад стипендиант, а като опитен и способен творец, културната платформа на този град трябва да ти послужи като трамплин, за да направиш своя скок към славата. Не забравяй това,

като се срещнеш с госпожа Лонг и с някое друго величие от Консерваторията или с тези, с които ще те запозная. Като начало запомни — ще идем при Мило на осемнайсети юли сутринта. Мило е велик тип, ама е голям евреин, голям нагаждач, само в едно е непоколебим — мрази Вагнер. Изскочи на сцената през двайсетте години с лозунга: „Долу Вагнер“, който изприщи почитателите на Вагнер и Франк, макар че тогава този лозунг бе напълно логичен, французите тъкмо бяха спечелили войната срещу Прусия и трябваше да възстановят културната си хегемония в Европа.

Цялата сутрин Алберт работи. От горещината го спасяваше прохладата, идваща от вътрешното дворче. От време на време за отмора той отиваше до прозореца и се заглеждаше в оскъдния живот по прозорците на отсрещната фасада — бавен, рутинен живот, отразяващ като в мътно огледало вътрешните му страхове. От работа и зяпачество забрави да обядва, легна да поспи, събуди се гладен и излезе навън точно когато над Маре се здрачаваше и древният квартал се превръщаше в декор, населен с духове и исторически сцени, свидетел на нявгашни полети и падения. Росел го обходи, като се стремеше да го види със спокойния критичен поглед на отколяшен негов обитател, ала трябваше да се предаде — кварталът беше прекрасен. Внезапно го обзе желание да види и мястото, към което бяха устремени всичките му надежди, така че се запъти към Сен Лазар. Консерваторията се намираше на улица Мадрид; там, в голяма стара сграда — бивш йезуитски колеж, — сега се помещаваха всички официални учебни заведения за театрално, музикално и оперно изкуство. Величието на музикалната мъдрост, заключена между тези стени, не се отразяваше на натруфената с йезуитски плетеници фасада; Росел се запъти към гара Сен Лазар, прекоси я и пое към Монмартр. Поканата на Бонет и неговите другари не му даваше покой, той чувстваше своя етичен и естетически дълг пред тях, бе разчел това в комичните тайни знаци на Бонет. По улица Амстердам стигна до Порт дьо Клиши и се заизкачва по Монмартр. „Мулен Руж“ стоеше на мястото си, с обяви за участие на Фернандел и Арлети, там беше и „Ателието“, в началото на улицата, водеща към „Сакре Кьор“ — храма, построен от парижката буржоазия, за да изкупи греховете от времето на Комуната, а трийсет или четирийсет години по-късно барселонската буржоазия стори същото — построи храма „Саградо Корасон“ на

Тибидабо, жертвоприношение, поднесено на бога на десницата с надеждата, че ще прости изстъпленията от Трагичната седмица. Задъхан от изкачването на стълби и по сякаш устремени към небето улички, Росел стигна до подножието на църквата и я заобиколи, търсейки кафенето „У Петιο“. Упъти го човек от чистотата с маркуч в ръка, в лъскав гумен комбинезон и гумени гети. Имаше вид на укротен от дъжда боец от някоя футуристична картина. Светлината на „У Петιο“ блещукаше в дъното на улицата, върху фасадата, обрасла с орлови нокти, чийто мирис се разнасяше надалеч; зад стъклата на големия прозорец вяло се движеха немногобройните посетители, които сънливо очакваха окончателното настъпване на нощта. Бонет и неговите приятели още не бяха дошли, беше твърде рано, и Росел утоли глада си с препечено филе и пресни плодове. Съдържателят, застанал пред него с фас в ъгълчето на устата, който почти не помръдваше, докато мъжът говореше, предложи няколко пъти на Росел ястието на деня — агнешки карета по провансалски. Във въображението на Росел обаче веднага изплува споменът за морските таралежи и суровите морски фрукти, затова предпочете да си спести всякакви кулинарни премеждия за тази вечер; обзе го носталгия по добре препържения омлет с магданоз, който майка му сервираше върху език, подправен с доматиен сос, сол и зехтин. Вече отпиваше от кафето си и четеше новия брой на „Вандреди“, посветен на манифестацията от предишния ден, когато на прага се появи Бонет, а зад него — туловището на Овиедо. Росел се престори, че е потънал в прочита на уводната статия.

Вървахме и пяхме с нашите другари. Може гласовете ни да не са били стройни, но с нас бе цялата младеж, която пееше с пълно гърло за общите ни надежди. Крачихме сред шпалир от хора, застанали под развяващите се по балконите знамена, и се вглеждахме в лицата им. И нашата радост се дължи преди всичко на братската съпричастност, която четяхме в усмивките и приятелските погледи на толкова непознати мъже и жени... Сен Жюст казваше, че щастието — това е новата идея. Днес в Париж ние вдишвахме новостта и младостта на тази идея.

Статията бе озаглавена „На улицата“ и беше подписана от организационния комитет. Росел усети, че Бонет стои до масата, вдигна поглед и неумело се престори, че е изненадан, а Бонет прие тази лъжа. Овиедо се хвърли отгоре му и го прегърна, а други двама минаха откъм двата му фланга и завзеха страничните столове. Бонет поръча бутилка „Божоле“ и запозна Алберт с останалите, като оправда поведението си във Венсен със съображения за безопасност. На манифестацията било пълно с полицаи, а те работели за реакцията, правителството на Народния фронт било и щяло да бъде чисто и просто един почетен гост в апарата на държавата. Освен това крайната десница била разгърнала цяла мрежа от осведомители, така че колкото по-малко ни виждате новопристигнали от Испания другари, толкова по-добре. Бонет помоли Росел да ги запознае с положението в Испания и след като изслуша вялия и доста неопределен разказ на Росел, той взе думата и разясни на Алберт как в действителност стоят нещата в Каталония и Испания. Испанският Народен фронт — при съществуващото съотношение на силите е още по-химеричен от френския, но като изразител на народното недоволство и оттам като предпоставка за революция е много по-сериозен. За щастие в Испания и най-вече в Каталония народният авангард не е обсебен от стотина адвокатчета социалисти, нито пък от четирима-петима сталинисти от Испанската комунистическа партия, там определяща роля играят Националната конфедерация на труда и разяснителната идеологическа работа, която водят нашите хора. Носят се слухове за военен преврат, но засега всичко показва, че лятото ще премине спокойно, макар че не е изключено десницата да използва някоя провокация и да се втурне на улицата. Тогава, другарю, ще удари часът на истината, ала Испания няма да се превърне в арена на кървави безредици, каквито бяха революциите в Централна Европа след Първата световна война. Ние в Испания ще отидем докрай, стига сталинистите да не продадат революцията за паница леща, но ако се съди по всичко, явно са се сдушили със социалистите, които допреди две години наричаха социалпредатели. Торез пък хвърли мост за сътрудничество с католиците, с една дума, религията вече не е опиум за народа. Овиедо изруга, възмутен до дъното на душата си — явно си бе спомнил за астурийски свещеници, оказали се доносници на Гражданската гвардия и довереници на надзирателите в мините. Росел заяви, че

времето му тук е доста ограничено. Нямам намерение да се откъсва от борбата, но и нямам да ѝ бъде всецяло отдаден, както в Испания през последните години.

— Другарю, живеем в съдбовно време.

— Това е моя работа. За мен следващите две години ще бъдат съдбоносни.

— Истинският революционер не може да гради живота си в страни от Историята.

— Аз не съм истински революционер. Аз съм музикант.

— Колко хубаво. Музиката е много хубаво нещо.

Овиедо гледаше Росел с възторг и искрено възхищение в мъничките си очички, толкова мънички, че сякаш по чудо ориентираха огромното му тяло. Бонет заяви с известно огорчение, че той самият бил писател, но засега бил принуден да жертва личната си кариера в името на общото благо. Не те купуват или няма какво да продаваш? — отправи Росел безмълвен въпрос към Бонет, но у този човек имаше такава обезоръжаваща идеологическа почтеност, че Росел усети известни угризения, поради което прие задачата да осъществи връзка с латиноамериканските троцкистки групички, намиращи се в Париж. Бонет спомена за последните писма на Троцки до Нин и Маурин относно връзката между революцията и националния въпрос и обясни, че е по-важно да се разяснява какво ги отличава от международния организиран троцкизъм, отколкото какво ги свързва с идеята за перманентната революция.

— Не бива да се впускаме в исторически спор за онова, което е могло да стане и не е станало в СССР или пък в Третия интернационал. Ние от ПОУМ имаме други задачи и конкретният анализ на конкретната ситуация в Испания ни заставя преди всичко да се съобразяваме с испанската действителност.

Дадоха на Росел бойното име Сеги и си уговориха среща за първата седмица на септември, ако, разбира се, някое непредвидено събитие не наложи да се видят по-рано. Росел напусна събранието с чувство на изпълнен дълг и същевременно с облекчение при мисълта, че цял месец няма да присъства на подобна церемония. Тримата тръгнаха надолу към площад „Пигал“, като разговорът се водеше от Овиедо. Той беше във възторг от професията на Росел и искаше да узнае колкото се може повече неща за музиката, която обичаше —

сарсуелата, особено за „Ястребите“ и „Песента на мулестаря“. Съпричастието му с Росел в областта на музиката го доведе дори до несъгласие с Бонет.

— Не приемам това, което каза на другаря за музиката и политиката. Музиката вдига на крак цели народи.

Росел и Бонет си размениха многозначителни погледи и Росел тутакси се разкая, че е предал наивната солидарност на миньора. На раздяла Овиедо горещо стисна ръката на Росел и го погледна с широко разтворените си очи — прозорци на душата, после мощното му тяло изчезна в дълбокото гърло на метрото.

— Живее в Порт де Лила — поясни Бонет, който възнамеряваше да изпрати Алберт до дома му, но той изтъкна куп причини, за да го разубеди, а накрая каза, че бърза и предпочита да хване метрото, преди да са го затворили.

Бонет като че ли беше готов да го съпроводи и до преизподнята, ако трябва, а Алберт се разтревожи да не би причината за тази настойчивост да е някоя неприятна вест, която той се кани да му съобщи. Бонет обаче мълча през целия път в метрото до Халите, където щеше да освободи Росел от присъствието си. Броени минути преди да настъпи избавлението, Бонет промълви смутено:

— Искан ми се да ти покажа някои мои неща, които съм написал. Рядко имам възможност да ги дам на някого да ги прочете, а за издаване да не говорим.

— С най-голямо удоволствие.

— Никога не съм преставал да пиша, дори и в най-тежки условия. За мен това е необходимост.

— Дай ми каквото сметнеш за нужно.

— Нека се уговорим къде да се срещнем, ако се случи нещо непредвидено. На някое открито място.

— При статуята на Дантон например.

— Отлично. Ако някой от двамата сметне, че се случило нещо нередно, ще отиде при паметника точно в дванайсет на обяд. Ако другият не дойде, значи не оценява събитието по същия начин.

— С една дума, ако ти не дойдеш.

— Ти или аз, все едно.

— Не. Отговорността за политическата оценка на събитията носиш ти.

— Добре. А колкото до моите писания, все ще намеря начин да ти ги предам.

На следващия ден парижките ежедневници съобщаваха на първа страница за убийството на водача на испанската опозиция Хосе Калво Сотело^[57], извършено от група ляво настроени щурмови гвардейци. Росел изкачи две по две стъпалата към апартамента, където Дория направи поразително историческо заключение:

— Всеки политик се ражда, за да убива, следователно и за да умре. Свинете съществуват, за да отидат в кланицата.

— Но това е провокация.

— Испания се нуждае от провокация. Всяка страна се нуждае от такива. Фантастично. Мисля, че това е фантастична новина.

Господин Мартинес Баррио^[58] уверяваше, че положението било напълно нормално и в армията нямало признаци на безпокойство. Всъщност ставало дума за разчистване на сметки от страна на група полицаи, раздразнени от убийството преди няколко дни на лейтенант Кастильо — един от видните ръководители на републиканската полиция. Точно в дванайсет Росел и Бонет се срещнаха при статуята на Дантон и обядваха заедно в едно елзаско бистро близо до „Одеон“. Бонет бе успял да се обади по телефона в Барселона, там всичко било спокойно, но в случай на неочаквани новости щял да му прати известие в дома му на Сент Авоа.

— Какви неочаквани новости?

— Неочакваните новости не се знаят предварително. Съгласи се, че убийството на Калво Сотело не е шега работа.

— Може да се окаже страхотно безвкусна шега.

— Защо безвкусна? Трудно може да се предвиди кое събитие ще послужи за детонатор. Но трябва да умеем да бъдем в крак с обстоятелствата. С априлските си тезиси, в които прави завои от сто и осемдесет градуса, Ленин ясно показва колко е важно да се оценява правилно обстановката.

По пътя за Сент Авоа Росел си мислеше, че историята го преследва, а може би е черупка, която той вечно ще носи като охлюв, обречен да съжителства с нея или да умре. *Au-dessus de la melee*^[59] — това бе завидната позиция, именно в този дух го бяха възпитавали. Дребнобуржоазното съзнание на неговите родители и учителите му почиваше на двойствена основа — стараеха се, от една страна, да го

предпазят от всичко, свързано и с най-малкия риск за самоунищожение, и, от друга, да му втълпяват идеи за солидарност, спасение, изкупление. И Росел разбираше, че е рожба на това противоречие. Беше притиснат в клещите на инстинкта за оцеляване, който го превръщаше в малодушен червей, а същевременно се чувстваше съпричастен с целия свят и бе готов да тръгне на смърт за една идея или дори за раждането на тази идея, поне мислено. Но никога не бе имал възможност да провери себе си, ако не броеше конспиративната дейност в благоприятните условия на републиканска Испания и сблъсъците с полицията при последните издихания на диктатурата. На 6 октомври 1934 година той бе готов да откликне на всякакъв лозунг, ала накрая се съгласи да изчака, да не взема отношение. На пръв поглед кожата на Бонет и Овиедо беше еднаква с неговата, ала тя прикриваше мускулатура на бойци, каквато той не бе развил. Политиката е за тези, дето с нея си изкарват хляба, повтаряха филистерите, които го заобикаляха, откакто се помнеше, докато отвъд замъглените прозорци на леговищата им шепа хора бяха решени да умрат в името на всеобщите идеали на човешкия род.

— Нищо няма да се случи, Алберт. Много бих се учудил. В края на краищата Испания с нищо не се отличава от която и да е европейска страна. Никога нищо няма да се случи. Впрочем като се видим с Мило, да не вземете да спорите за Клодел — именно неговата поема „Христофор Колумб“ е вдъхновила Мило за най-новото му произведение. Мило се слави като демократ и еkleктичен прогресист, а Клодел е опасен фарисей, но във Франция колосите на културата страшно се държат един друг. Умеят да различават слона в собствената си зоологическа градина и го уважават.

Тереса беше убедена, че Росел е много по-обезпокоен от Дория за това, което може да се случи в Испания. Алберт пък не искаше да се безпокои напразно и заяви, че ставало дума за уреждане на сметки между привърженици на различни тенденции в гвардията. Въпреки това прекара целия ден на седемнайсети в очакване внезапно да се появи Бонет, като междувременно се опитваше да работи. Главата му обаче гъмжеше от мечти и планове за бъдещето — например да се включи във въоръжената борба или пък да забегне в СССР и да поиска убежище в родината на социализма. В края на краищата може да не харесвам Сталин, но не съм противник на съветския строй, а и трябва

да признаем огромните усилия, които бяха положени там, за да се построи тази истинска крепост на социализма, способна да се противопостави на съзаклятничеството на световната реакция. Сетне изпадаше в пълно отчаяние, виждаше как мечтите му рухват и се разбиват на парчета под ударите на съдбата.

— Осемнайсети юли хиляда деветстотин трийсет и шеста, Свети Камило — възкликна Дория, загледан в алманах „Бер“. — След час ще ви направя оглед. Не искам да изпусна и най-малката подробност преди срещата ни с Мило.

— Аз може би няма да дойда.

— Та нали за теб го правя... Отскоро си в Париж и тази среща може да ти е от полза. Ларсен идва заради мен, а Тереса просто обожава да разглежда чужди апартаменти.

Тереса беше прекарала тази нощ с Дория и спокойно прие шегите му. Ларсен се яви в десет часа, нагласен като шведски поет, с копиринена вратовръзка и леко подстригана руса брада, а косите му бяха сресани така, че да открият лицето му. Дория настоя Алберт да си сложи една смешна шапка с увиснала периферия и кръгли очилца с позлатени тънки рамки.

— С това лице и тези дрехи приличаш на швейцарски ботаник.

Росел се отказа от шапката и Тереса я нахлупи на главата си.

— И помнете главното — инициативата трябва да е в мои ръце. Аз ще давам тон на срещата, а ако той се обърне към някой от вас, постарайте се да прехвърлите разговора на мен.

— Чалнат. Ти си напълно чалнат! — повтаряше Ларсен, като старателно произнасяше буквата „ч“ — явно трудно му се удаваше да изтласква въздуха през зъбите си.

Недалеч от дома на Дариус Мило Дория купи букетче жълти цветя и когато прислужницата им отвори, Дория, без да съобщава името си, се пхна с букета напред във вестибюла, а слисаната прислужница прегради пътя му и поиска обяснение. В този момент излезе Мадлен Мило, братовчедка и съпруга на музиканта, и любезно, както се полага на домакиня, прие букета.

— Госпожо, поднасяме тези цветя на вас, война. Това са цветя на победата, а у вас ние усещаме силата на победител.

— Войн — аз? — недоумяваше мадам Мило, като се усмихваше.

Тереса също прихна съучастнически, а Ларсен и Росел не знаеха къде да се даят от притеснение. Влязоха в хола, където беше пианото; Мило се бе разположил на диван, който подсилваше ориенталския дух на гостната, пълна със сувенири от пътувания в Далечния изток, СССР, Латинска Америка. Черната коса, подобна на каскет над едрото, но с фини черти лице и увисналата над гърдите двойна брадичка придаваха на Дариус Мило едновременно гротескно и сатанинско изражение. Но щом отвореше уста, веднага ставаше очевиден неговият двоен средиземноморски произход — двоен, защото той беше провансалец и евреин, — а днес присъствието на Средиземноморието е особено осезателно, защото, доколкото разбрах, вие сте от Барселона. Спомена имена, които ги свързваха — Момпоу, Винес, Супервия, да, Супервия, каква забележителна велика певица. Сега работя върху една творба, свързана с Испания — за Христофор Колумб, по текст на Пол Клодел. Надявам се премиерата да се състои тази есен.

— Клодел страшно ме увлече, даже повече, отколкото Кокто, с когото съм работил няколко пъти. Знаете ли, за човек от моето поколение и с моята чувствителност не е дотам трудно да вникне в Кокто, докато Клодел непрекъснато поднася изненади, свикнали да го смятаме за певец на смъртта, а той успява да съживи поетически онова, което за мен е мъртво като идея. И твърдя това напълно съзнателно, като човек, който се смята за евреин до мозъка на костите си.

— Франция се е напълнила със светци. Остава само благочестивият Месиан да оглави патриотарския авангард.

Веждите на Мило се повдигнаха.

— Не ви ли харесва Месиан?

— Не обичам мистиците.

— Той е добро момче. От малък са му набили в главата, че е гений, и най-вече майка му, поетесата Сесил Соваж. Бяхте ли на премиерния концерт на „Млада Франция“? Как така, та нали в него участваше вашият съгражданин, великият Винес! А Дезормиер дирижираше превъзходно.

— Преди няколко дни дирижираше опера буфа в чест на Четиринайсети юли.

— Бях с него на манифестацията, но после тихомълком се оттеглих. Здравето ми все пак не е желязно, господин Дория; между

другото, не знам какво сте направили с Пуленк, но той ви прави страхотна реклама.

— Обичате ли Месиан, Мило?

— Дезормиер бе чудесен. Запознах се с Роже в Парижката консерватория, бяхме съседни, той живееше на улица Бланш, а аз на улица Гаяр. Когато разговаряхме по телефона, можехме да се виждаме през прозорците. Много често се срещяхме. Той свиреше прекрасно на флейта, но избра, и това е напълно естествено, другото си призвание — на диригент. Обичахме да обсъждаме всичко ново, музиката, нейната еволюция. Малко след войната от четиринайsetsa година Дезормиер си купи мотоциклет с кош от складовете, където разпродаваха излишъци от американското военно снаряжение и двамата често излизахме извън града. Познаваше и най-малките пътеки в околностите на Париж. По-късно с него обиколихме много места — Сардиния, Флоренция... с жена си и родителите си редовно ни гостувахе в Екс-ан-Прованс, помниш ли, Мадлен? Много обичахме да пътуваме с тях, когато си купихме първата кола. Спомням си, сякаш беше вчера, онази нощ, която прекарахме в Кадрус — едно малко село, цялото заобиколено от вода...

— Вие не ми отговорихте на въпроса за Месиан.

— Непременно ли изисквате отговор на всичките си въпроси?

— В края на краищата той е ваша рожба.

— Аз не смятам така. Какво искате да кажете?

— Вие започнахте превъоръжаването на френския национализъм в музиката.

— Беше неизбежно, в онези години Вагнер господстваше в музиката, а неговите френски сподвижници бяха стигнали дотам, че даже погерманчваха имената. Но ние с Месиан сме съвсем различни. Разбира се, Дезормиер бе член на Аркьойската школа^[60] — още една от блестящите инициативи на бедния Ерик, на Ерик Сати. Мадлен, донеси по един аперитив за нашите посетители.

Въпросът на мадам Мило „Какво обичате“ срещна едно „Засега нищо“ от всички, с изключение на Дория, който пожела много студено шампанско с натрупан сок от портокали в равни части. Живите очи на мадам Мило дори не мигнаха и тя излезе от стаята. Съпругът ѝ обаче наблюдаваше с интерес Дория.

— Вашата гъвкавост, господин Мило, е част от величието ви.

— Много благодаря.

— Но тя е прекомерна, тъй като намирате много малко работи за лоши.

— Обикновено съм много взискателен критик и моето страшно оръжие е мълчанието.

— Да, но се завърнахте възхитен от пътуването си в СССР.

— Работата е там, че пътуването беше възхитително. Заминах през хиляда деветстотин двайсет и шеста и, да си призная, рядко съм попадал в такава творческа обстановка. Младите музиканти бяха ненаситни като жадни патета. Заварих ги в разгара на истинска треска — обсъждаха връзката между теорията и практиката, всеки акорд биваше теоретизиран. Теоретикът Абрахамов проповядваше използването на шестнайсетинки и основаваше теорията си върху някакви много сложни физико-математически заключения. Свиреше на четири пиана, акордирани в една октава, и на хармониум. Удивителен случай, но съвсем не беше единственият. Младият по онова време Шостакович беше не само роден гений, но и експериментатор; а каква жажда за знания и промени... На малко места са слушали музиката ми с такъв интерес.

— Сега обаче са осакатили една симфония на Шостакович, понеже, според „Правда“, народните комисари не можели да си я тананикат, докато се бръснат.

— Не знаех, че в СССР се тананикат симфонии по време на бръснене. Несъмнено имат високо равнище на музикална култура.

— През хиляда деветстотин двайсет и шеста вие сте били свидетел на истинска творческа треска, но тогава, така да се каже, трупът на Ленин е бил още топъл. А сега какво мислите за положението там?

— Всичко на света се променя. Дразнят ме вечните музиканти и вечните култури, които, както се твърди, били верни на себе си. Това води творците, а и цели народи, до чиста реторика.

— Затова ли се отнесохте толкова зле към Вагнер, към Франк, към импресионистите, към Фая?

— Към Фая, аз?

— Несправедлив бяхте към Фая.

— Не. Не смятам, че съм бил несправедлив към Фая...

Мило се опитваше да се шегува, но нищо не можеше да възпре ужасно невъзпитания Дория; когато излязоха от дома на Мило, Тереса изглеждаше възмутена, Ларсен — слисан, а Росел — огорчен, докато Дория ликуваше. Той беше убеден, че е смаял Мило. Росел постепенно се успокои, даде си сметка, че това посещение изобщо не му е било нужно, че то е било устроено за чест и слава на Дория, гения, *in pectore*^[61], но какво значение имаше, нали той е в Париж, и очите му почти се насълзиха, когато тази мисъл: „Аз съм в Париж“, се потвърди при появата на Понт-о-Шанж и Ил дьо Франс, подобен на огромен луксозен кораб, хвърлил котва. „*Coup d'Etat a L'Espagne*“^[62] — викът на хлапето, което продаваше „Попюлер“, прозвуча като пистолетен изстрел и Ларсен пръв излезе от вцепенението, грабна един вестник, разтвори го и заслони целия хоризонт пред тях. Метеж на армията, намираща се в Африка. Опити за преврат в различни испански градове. Улични боеве в Барселона и Мадрид. Тереса се разрида, сякаш животът свършваше, а тримата мъже обсъждаха това, което бяха прочели във вестника и между редовете.

— Но правителството контролира положението.

Пръстът на Дория посочи публикуваните изявления на Мартинес Барио и на Индалесио Прието пред кореспондент на агенция „Авас“.

— Но се носи мътва, че генерал Франко начело на африканския корпус се опитва да прекоси провлака — привлече вниманието им Росел върху друг ред.

Непрекъснато тикаха пръсти в редовете, а Дория призова небесата над Париж, Понт-о-Шанж и Сена за свидетели, че приема историческото предизвикателство.

— Трябва незабавно да се осведомим какво става. — Той застана на сред улицата и се развика, а уплашеният шофьор на едно такси тутакси закова колата на паважа. Дория се пхна вътре и рече:

— Ние с Тереса — в Испанското посолство, Ларсен — в агенция „Авас“, а не ти, Алберт...

— Аз сам зная какво трябва да правя.

— След един час — на Сент Авоа, за да обсъдим събраните сведения.

— Тереса е свидетел и може да потвърди. Пред посолството имаше истински митинг, а посланикът не приемаше никого. Почти насила набутах визитната си картичка в ръцете на служителя, държа да

говоря поне с културния аташе, аз съм Луис Дория, най-големият испански музикант. Най-сетне излезе някаква мижитурка, съвсем уплашена и в крайна сметка не прибави и ред повече от това, което бяхме прочели във вестниците. Хванах го за реверите и му рекох: ще се върна начело на тълпата и ще изтръгна всичките тайни, които криете в архивите. Двама биячи ме избутаха навън; тълпата обаче застана на моя страна. Покачих се на муцуната на една кола, за малко да се пребия, но се хванах с ръка за улична лампа и казах каквото трябва. Фашизмът е безсилен срещу треската на свободолюбието, ние сме болни от свобода и желаем да умрем за нея, но бъдете бдителни, фашизмът е в нас, в нашите републикански души, и им посочих посолството. Някой от публиката извика: „Да живее демокрацията, да живее литературата!“ Беше великолепно, нали, Тереса?

Спектакълът, представен от Дория, бе хубав, но ние все още нищо не бяхме узнали. Отидохме до Телефонната палата и аз поръчах разговор с Испания. Линиите с Испания бяха блокирани, а и като че ли всички испанци в Париж се бяха скупчили там. Най-накрая някой, който бе успял да говори със семейството си в Барселона, ни каза, че по улиците се стреляло и хората тръгнали по казармите и търсели оръжие, за да бранят Републиката.

В агенция „Авас“ бяха пристигнали новини от Мадрид. Правителството контролирало положението в столицата, но фашистите се били укрепили в казармата „Ла Монтаня“ и ако получили подкрепление, положението в столицата можело да стане опасно. В Сарагоса превратът успял, в Галисия и в Навара — също, а Франко наистина се готвел да мине провлака начело на легиона и мароканските части.

Росел изтича на Сент Авоа, където намери бележка от Бонет под вратата. Определяше му среща при статуята на Дантон в шест часа и той отиде. Бонет беше възбуден, съобщи му, че е свикал събрание в жилището си. Отидоха там и стигнаха до едно-единствено решение — да търсят начини да се върнат в Испания веднага щом ръководството определи хората, които трябваше да останат в Париж. Разговорите с комунистите, със социалистите и анархистите, намиращи се на парижка територия, били обнадеждаващи — всички изразили желанието си за единодействие и за по-скорошно завръщане в Испания.

— Разбира се, ако правителството не затвори границата.

— Правителството на Народния фронт, правителството на Блум?

— Може би от съображения за държавна безопасност. Освен това, ако в Испания избухне война, мислиш ли, че няма да се прехвърли и в други страни на Европа. Всичко зависи от това, което ще предприеме Хитлер. Но нека не избързваме с окончателно решение. Да си дадем още едно денонощие, за да размислим и да съберем сведения. Утре пак тук, по същото време.

Росел се опита да обобщи положението, но изводите, до които стигна, по-скоро изразяваха душевното му състояние, отколкото състоянието на нещата. Тереса непрекъснато повтаряше: връщам се в Барселона, връщам се в Барселона, и думите ѝ звучаха като музикален фон, а Дория предъвкваше бъдещата стратегия, хванал се като удавник за мисълта, че нищо няма да се случи. Обичайният порядък, установен от Дория, бе нарушен, Париж бе потънал в предутринно мълчание, сякаш над покривите му имаше огромен заглушител, а Ларсен напразно търсеше по радиото новини, които да ги осветлят малко повече за събитията в Испания. И Радио Сите не съобщаваше нищо въпреки славата си на прогресивна радиостанция, нееднократно предоставяла ефира си на стачници.

— На какво се надявахте? На международна солидарност? На класова солидарност? Нима ще прекъснем нашето предаване, за да съобщим за някаква си битка на бедуини? Та от Париж как иначе може да се гледа на испанската война, освен като на битка между бедуини?

Всеки бе потопен в мислите си, а Дория плаваше сред море от думи, които единствен той слушаше. Ларсен отиде да кашля в тоалетната. Тереса заспа на дивана, а Алберт се скри в своята стаичка и се просна на леглото, търсейки в него закрила, сякаш то беше майчина гръд. Париж, юли месец, студено ми е, мамо, студено ми е. Росел плачеше — за Бонет, за Овиедо, за крехкия скелет на птицата на Свободата, за себе си, и в тъмнината се надигаше едър звяр с мощни челюсти и презрително изкривени устни, а зад гърба му маршируваха военни, разнасяха се команди, словата и музиката се смесваха с животинския рев. Рано сутринта Ларсен отново отиде до „Авас“, а по радиото съобщиха, че в Барселона превратът бил предотвратен благодарение на странния съюз между Гражданската гвардия и спонтанно възникналата народна милиция, подкрепена от мощната

анархистична профсъюзна централа — Националната конфедерация на труда. В някои селища обаче метежниците успели да се укрепят, което би довело до „... гражданска война, чиято продължителност не би могла да се предвиди“.

— Не може да бъде — промърмори Дория и отиде, както каза, при самия Блум, който да му обяснял ситуацията.

Тереса все така държеше да се свърже по телефона с дома си в Барселона, а Росел закрачи из Париж, за да купи вестници и да почувства народната солидарност с делото на испанските републиканци. По фасадите бяха изникнали първите надписи „за“ и „против“ преврата, първите бяха подписани от „Огнения кръст“, вторите — от комунистите. Но Париж си беше все същият на този 20 юли, Деня на света Маргарита, както им беше съобщил Дория, преди да се запъти към срещата си на високо равнище с Блум или със самия папа. От 14 юли до началото на учебната година през септември градът се превръщаше в огромна спирка на автобуси, претъпкани от младежи, които поемаха към хижи и почивни домове — плод и реалност на провежданата от Народния фронт политика на отдых и обновление на нравите, чиято цел бе да промени не само Историята, както призоваваше Маркс, но и Живота, както повеляваше Рембо. Ушите на хората вече не бяха настроени да слушат „Интернационала“ и „Марсилезата“, те предпочитаха песните, които се носеха от отворените прозорци и обещаваха по-приятни преживявания. Дамия, Фреел, Кити, Арлети, Шьовалие, Мистенгет...

*В живота, кой каквото ще да казва,
възможно е понякога да сме щастливи.
Аз не обичам хората, които лесно се отказват,
и тъй, един съвет ви давам слисващ:
пейте!*

Песента на Мистенгет се носеше от един прозорец. Печатът потвърждаваше информацията, предадена по радиото, и коментираше нашироко вероятността Леон Блум да е получил съобщение от Хирал, в което той го известявал за метежа на Франко и изисквал „... незабавно споразумение за доставка на оръжия и самолети“.

Това, което за журналистите беше мълва, за мощната френска десница вече бе сигнал за действие, тъй като по стените се множаха косвените призови за измиване на ръцете. „Никаква война!“, един иначе пацифистки лозунг, но в утрото на 20 юли 1936 година той придобиваше фашистко съдържание, защото свободата на целия свят бе под заплаха — до гърлото ѝ бе опрян нож, а острието му вече проникваше в главната артерия на Испанската република. Това бе почти всичко. Росел престана да се вглежда в града и се опита да си представи бъдещето. Разпокъсани картини се трупаха една върху друга и му помагаша да не мисли за главния въпрос, който трябваше да реши, ала по една незавардена пролука на съзнанието му той си проправи път — да се завърне или да не се завърне.

— Трябва да се върнем. Току-що говорих с Барселона. Там цари същинска бъркотия. Никой не знае къде е Маурин, тъй като той бил на обиколка из Галисия, а там, изглежда, превратът е успял. Ръководството даде ясни указания. Ще оставим една група тук и се връщаме. Овиедо — в Астурия, най-сетне мечтата му се сбъдна. Положението в Астурия не е съвсем ясно. Град Овиедо е все още в ръцете на републиканците, но генерал Аранда контролира по-голямата част от територията на провинцията.

— Нима Аранда е на страната на Франко?

— Аранда е на страната на Франко. Новините, които ми съобщиха, са невероятни. Аранда и Кабанеляс са с Франко, както и Кейпо де Ляно, бившият изгнаник антимонархист. Батет пък бил разстрелян от метежниците. Аз се връщам. Възможно е в следващите часове правителството на Блум да наложи строг контрол върху границата, за да пресече пътя на фашистките провокатори към Испания и Франция. Всеки трябва да се оправя сам и да разчита на собствените си сили, особено ние, тъй като не се ползваме с поддръжката на силни партии, както социалистите и комунистите.

— Аз да се връщам ли?

— Ти си човек на изкуството, а хората на изкуството винаги правят каквото им хрумне. Аз съм революционер, а по професия — коректор. За мен е ясно — връщам се. Ако за всеки случай решиш да заминеш и срещнеш трудности на границата, взemi този адрес на другари от Перпинян; те ще ти помогнат да се добереш до Барселона.

Дантон като че ли беше паметник олицетворение на този Париж през юли 1936 година — погледът му беше устремен към хоризонта, не към тях. Бонет понечи накрая да се сбогува с едно кратко „бъди здрав“, но му се стори недостатъчно и той прегърна Росел. От него лъхаше на пот и братски чувства и Росел отвърна на прегръдката му с цялата крепкост, на която бе способно немоцното му тяло на музикант. Ала разнежеността от сбогуването тутакси бе сменена от чувство на безпокойство и той полетя към Сент Авоа; потребността да действа го тласкаше напред, ала когато, останал без дъх, забавеше ход, изведнъж го обземаха съмнения и възторженото чувство на солидарност, което му вдъхваха срещите с Бонет и другарите му, се поохлаждаше. Нахлу в апартамента като река, която търси излаз, но се спря на прага — Тереса седеше на дивана, подпряла лакти на коленете и обхванала с длани главата си. Имаше вид на изгубено във враждебен град момиченце. До нея бяха струпани няколко набързо стегнати вързопи.

— Куфарите оставих при портиерката. Тук съм събрала вещите си, които бяха в апартамента. Заминавам.

— А Луис?

— До гуша ми е дошло от него. Навярно сега води преговори с Леон Блум за изпращането в Испания на сто хиляди синове на Жорес, за да спасят Републиката. Да не би да мислиш, че в момент като този той ще престане да се прави на шут? Онзи ден у Мило щях да потъна от срам... Но това засяга само нас, защото на семейство Мило хич не им пука, тези хора какви ли не типове са виждали, виждали са стотици такива като Дория, даже хиляди, и може би по-тъпи, по-нахални и побездарни от Луис. Аз обаче няма какво да правя.

— Затвориха ли границата?

— Ларсен каза, че не, но положението всеки момент може да се промени. Ларсен скоро ще дойде. Отиде в шведското посолство. Спотайвал се е досега, обаче се оказа, че е важна личност, син на много известен човек. Предрешил се на бохем заради нас. Страшно е мил.

— Аз също заминавам.

— Ти не си в моето положение. Според Луис, ако излезеш от черупката си на бакалски син, можеш много да постигнеш.

— Трябва да се завърна. Тази борба е и моя борба.

— Признавам, това е една от причините да замина, но главното е, че тук се чувствам излишна.

— А Луис?

— Той ще остане. Сигурно. Не се съмнявай. Сега е тъкмо на прага да пожъне успехите, за които се готви отдавна, и няма току-тъй да изпусне случая. Не го виня. Смятам, че всеки има право да живее както намери за добре.

— Но щом ти заминаваш, щом всички заминаваме...

— Мислех, че по-добре го познаваш.

Дория ги дари с широка усмивка, която озари стените с отблясъка на бързо преминало небесно светило и отекна в тях с безгрижен звън.

— Няма причина за безпокойство. Положението в Испания е под контрола на властите. Съобщи ми го най-напред Жюл Мок — главен секретар на правителството, а после и самият Пиер Кот — министър на авиацията. Нещо повече — дори ми показва първата военна заявка на Испанската република и ако съдя по съдържанието ѝ, няма нищо страшно — двайсет бомбардировача, осем картечници, осем оръдия „Шнайдер“ и боеприпаси. Мислите ли, че с това може да се води истинска война? Познавам се много добре с племенниците на Пиер Кот, срещата ни беше от приятна по-приятна. Казах му, че може да се видим през лятото, ще прекараме няколко дни във вилата на Батон заедно със семейство Онегер. Доста го интересува виждането ми за войната. Съвпада с неговото. Всъщност става дума за вътрешна разправа, която ще трае три-четири седмици, не повече. Това е всичко.

Дория забеляза багажа на Тереса и го посочи.

— При баба си ли отиваш, Червена шапчице?

— Връщам се в Испания.

— Няма що, страшно шик е да прекараш ваканцията сред бойни действия. Я не говори глупости. Нали току-що ти казах. Положението е овладяно. Мога да ти изредя съдържанието на военната заявка наизуст.

— Повтарям ти, че заминавам за Испания, независимо дали войната ще трае седмици или години.

— Аз също заминавам.

— Ти също. Да не са те призовали в армията, провинциалисте?

— Не гледам толкова оптимистично на преврата. Аз имам други сведения.

— И са също така достоверни като моите.

— Не са продиктувани от стремеж да се омаловажат събитията.

— Може би са продиктувани от желанието да се преувеличи сериозността на тези събития.

— Но нима не разбираш? Хора като теб и мен умират в престрелките, за да защитят идеи, които по дваайсет и четири часа в денонощието не слизат от устните ни.

— Най-напред бъди така добър да не ме причисляваш към своята група. Аз не съм като теб, а е ясно, че и ти не си като мен. И никога няма да станеш като мен. А ако сега се върнеш в Испания и се оставиш да те въвлекат в тая дивашка олелия, от теб нищо няма да излезе. А, ето го и Густав Адолф Шведски.

Ларсен едва си поемаше дъх. Идвал от Шведското посолство, където били получили пресни новини от посланика в Мадрид — наш човек, каза Ларсен с намигване. В Мадрид метежниците били разгромени, но войската на Мола настъпвала, Франко вече се намирал в Испания, Кейпо де Ляно се ширел из Андалусия, а сред правителството царяло пълно объркване. Масите взели инициативата в свои ръце и излезли на улицата. Ситуацията в страната била предреволюционна.

— Ето ти, Дория, това, което толкова проповядваше. Най-сетне инициативата на народа разчупва тесния корсет на държавните институции. Сега можеш да се развихриш в Испания.

— Всеки свободолюбив испанец в душата си е карлистски свещеник.

Росел тихо сподели с Ларсен, че иска да се върне в Испания, Тереса също зашушна с шведа, който се замисли и погледна Дория някак отстрани, а самият Дория ги наблюдаваше презрително, като неравностойни противници, с които дори не си струва да разменя доводи. Но се сви, когато Ларсен изведнъж се пробуди от размишленията си, размаха ръце и радостно заяви:

— Аз ще ви отведа! Знам, че се безпокоите да не би да проверяват влаковете при прекачването на Порбу^[63]! Ще ви закарам с кола и ще остана в Испания. Логично е да постъпя така.

Тереса заподскача весело и се опита да целуне косматите бузи на шведа, а Росел радостно замахна във въздуха със свит юмрук, след което със задоволство потри ръце. Дория им обърна гръб и се вмъкна в стаята си, като затръшна силно вратата. Ларсен се въодушевяваше все повече от идеята си и взе да доказва колко е логично предложението му:

— Изведнъж ми хрумна. Кой съм аз? Испанист, който знае наизуст Лопе де Вега и всички притоци на реката Ебро. Каква стойност имат познанията ми в Швеция, в Париж, в света? Малка. Само сред мафията на испанистите и на пазара на испанистиката. А в Испания се чувствам добре, зная къде са север, юг, изток, запад, дясно, ляво. Мястото ми е там. В Малмьо никой не ме очаква. Баща ми има пет дъщери, които за пореден път ще го утешат заради безумието на неговия непрокопсан и заблуден син, а в това време аз ще се намирам под слънцето на Испания с карта на шведски журналист или с пушка на републиканец, зависи какво вие ще предприемете. Ако не се справите сами, ще сменя журналистическата карта с пушка. Като бях малък, баща ми се гордееше с мен, защото се справях много добре с лова на патици. Дано не се налага да държа отново оръжие в ръка, но ако трябва, ще го сторя.

Росел влезе в стаичката си, събра съвсем наскоро разопакования багаж; преписа на четири отделни листа адреса в Перпинян, който му бе дал Бонет, и почувства нужда да напише още едно писмо до Герхард, но беше неспокоен, опита няколко пъти да започне и накрая се убеди, че не е време за писма. Излезе с багажа в хола. Ларсен и Тереса седяха един до друг на дивана и разнежено си разказваха спомени за миналото, които нямаха нищо общо с преживените заедно моменти в Париж, нито с това, което вероятно ги очакваше в Испания. Ларсен си спомняше как за първи път се беше качил на ферибота, свързващ датското крайбрежие с Малмьо, и как се бе учудил, когато установил, че наименованията, които знаел от учебниците, наистина били местности и градове. Не знам защо, Гунар, не знам защо, но за пръв път изпитах подобно чувство, когато бях съвсем малка, баща ми беше свободомислещ антиклерикал, а майка ми — задръстена от предразсъдъци жена, от най-закостенелия и назадничав род в Херона. Мама имаше един братовчед, капуцински монах в Сария. Баща ми казваше за него, че бил светец, че той самият не вярвал в светци, но

този човек действително бил светец, посветил бил живота си да се грижи за градината и да вярва в хората. Така ми каза — да вярва в хората. Влязох в градината на манастира и сред растенията наистина видях един светец, а по очите му разбрах, че вярва в мен. Росел ги слушаше, приседнал на крайчеца на дивана, около който беше струпан багажът, и чакаше някой да вземе инициативата в свои ръце. Изведнъж вратата на спалнята рязко се отвори и се удари в стената.

Настъпи изпълнена с тайнственост тишина. Миг след това се появи Дория. Облечен в черното кимоно „ала Кокто“, с цигара с хашиш в ръка, бос, той се заразхожда из хола, като ги оглеждаше с лукавство, прокарваше пръсти по пакетите и им хвърляше преценяващи погледи, сякаш правеше оглед на групата пътници.

— С други думи, испанската освободителна армия е вече готова. Един шведски Дон Кихот, една Пасионария от Бонанова и вождът им — прословут капитан. Африканските войници на Франко са си глътнали езиците от страх, а сърповете и чуковете по цяла Испания са се позлатили, откакто се знае, че вие им летите на помощ. Твоите смъртоносни ръце, Росел, ще прочистят Испания от контрареволуционната смет. Аз пък мислех, че главата ти е пълна с музика, добра или лоша, но музика, виждам обаче, че е натъпкана с химни и нелепи представи за романтични революции. Нищо няма да излезе от теб. Париж беше последната ти възможност.

— Дрън-дрън-дрън! — прекъсна Тереса монолога на Дория и това изненада и тримата мъже.

Тереса издържа втренчения в нея поглед на Дория.

— И ти ли? Мислех, че главата ти гъмжи от глупости — без цвят, без мирис и без вкус, но се оказва, че тя е била пълна с кръв, червена, естествено. Но какво си въобразявате, нещастници? Че стоите над мен, понеже сте тръгнали да се правите на палячовци в тази дивашка война с бедуините ли? Никой няма да ви помогне. Французите ще ви наблюдават от страни, все едно че гледат някоя корида. Вие не ги познавате. Дай им да пеят „Марсилезата“, много ги бива за това, но никога няма да си развалят отношенията с немците и италианците, дори всички да измрете пред очите им, до последния испански републиканец. Ами останалите? Колко ларсеновци по света са готови да си дадат живота за една Испания, съществуваща само в книгите? В

името на една революция, за която и ред не е написан, която даже не съществува?

— Закъсняваме. Трябва да се доберем до испанската граница утре преди залез-слънце — рече Ларсен и грабна багажа на Тереса.

Росел взе своя и мина покрай Дория, който стоеше като истукан, с прилепени до тялото ръце, и се стараеше да придаде суровост на погледа си. Дория все още се съмняваше, че това, което вижда, е истина.

— Тереса, остани.

Но Тереса първа излезе на площадката и заслиза предпазливо по дървените, току-що излъскани от портиерката стъпала. Дория дръпна Ларсен за ръката.

— Ти ми дължиш тази книга. С нея ми вземаш паметта, отнасяш паметта, която ти давах ден след ден.

— Ще я напиша, Луис, кълна ти се.

Ларсен отмина. Ръката на Дория се прехвърли върху рамото на Росел.

— Алберт, Алберт, провинциалисте, не бъди глупав, Алберт... Да не мислиш, че и на мен не ми се иска да тръгна? Но какво мога да направя аз там, долу? Ами вие? Ако останем тук, ще бъдем едно културно войнство, пропагандисти в служба на всичко, което ви е скъпо, на всичко, което ни е скъпо. Ти си музикант, музикант по рождение, а не войник.

Когато тримата вече бяха долу, Дория се надвеси над перилата.

— Кучи синове! Мръсници! Сигурно си въобразявате, че ще умра от срам, че ще ме унищожите с вашия пример! Но аз не съм мъртъв! Аз съм изискан труп, труп на разума, а вие сте жалки роби на евтини страсти! *Le cadavre exquis boira le vin nouveau.* Не забравяй това, Алберт. И ти също, развратнице, нещастна, дебела крава! И ти, шведски педераст, ти си един педераст!

Като стигнаха до ъгъла, Ларсен въздъхна дълбоко. Ситроенът беше на мястото си и изглеждаше напрегнат като тях. Тримата седнаха на предната седалка и Ларсен потегли с бойния вик „юпии“ на пришпорващ коня си каубой. Росел и Тереса подеха този вик. Гърдите им се задъхваха до болка от огромната радост, която ги изпълваше, радост, която сякаш беше проникнала в тях с въздуха, а после се бе втвърдила в дробовете им. Площад Конкорд, булевард Сен Жермен,

Распай... сбогом, сбогом, казваха влажните очи на Алберт, сбогом, Дантон, от името на всички, които са били гилотинирани, и на тези, които тепърва ще отидат на нея; отминаха Порт дьо Жентили, Париж остана зад гърба им, а пред тях се опна пътят към Лион, пътят към Испания.

— Като се умориш, ние ще те сменим на волана, нали, Алберт?

— Не умея да карам. Освен това нямам книжка.

— Аз мога. И книжка имам.

Очите на Тереса блестяха, вперени в притъмнялото от здрача шосе. Росел извади от джоба на самото си четирите листчета с адреса на Перпинян, даде едното на Ларсен, другото — на Тереса.

— В случай че ни разделят на границата, ще кажете, че ви праща Бонет от Париж, и те ще ви помогнат да се прехвърлите в Испания.

Прибра своето листче и в ръцете му остана последното, предназначено за Дория. Тереса погледна хартийката, после отправи безмълвен укор към Росел: нима не го познаваш, нима си помислил, че той също ще се върне. Росел скъса хартийката и хвърли парченцата през прозореца. Тереса запя „Ще чакам“, после „Маринела“, „Не мислете, че жандармите са все сурови хора“ и „Шапки и мантили“, а Ларсен подхвана припева. Пренощуваха в колата, в една горичка малко след Лион. Ларсен, който се чувстваше водач на експедицията, пръв се събуди, излезе от автомобила, направи няколко гимнастически упражнения сред дърветата и освежи дробовете си с дълбоки вдишвания.

— Стигнахме ли вече?

— Не, все още сме около Лион.

Росел разглеждаше ръцете си, твърде къси за концертиращ пианист, твърде крехки, за да стиснат пушка, представи си как стреля с пистолет или маузер и как оръжието отскача и натрошава всички костички на ръката.

— Защо постоянно си гледаш ръцете?

Тереса се бе надигнала от задната седалка, която двамата й спътници бяха предоставили на пълно нейно разположение. Гримът ѝ се беше размазал около очите. Тя взе в длани ръката на Росел и я заразглежда.

— Много са красиви ръцете ти.

— Малки са за концертиращ пианист.

— Според Жорж Санд, Шопен е имал малки ръце.

Тя настоя да кара, когато умореният Ларсен намали скоростта. Двата мъже седяха напрегнати от двете страни на Тереса, готови да се притекат на помощ при някое невярно движение.

— Спокойно. У дома винаги сме имали кола, а аз съм участвала в ралита в Архентона и Сан Андреу де Ляванерас.

Онемяха, сетне се отпуснаха. Навън пейзажът се менеше и тримата потънаха в мисли за миналото, за съдбата си.

— Като пристигна в Барселона, няма да отида веднага вкъщи, нашите могат да получат удар. Най-напред ще разбера какво е положението и чак след това ще се появя у дома? А вие?

— Аз никому не дължа обяснения. Аз съм швед.

Ларсен се разсмя. Аз ще си отида вкъщи, рече Росел едва чуто. И сякаш видя как лицето на майка му побледнява, как отлита надеждата ѝ, че бедата е отминала сина ѝ и че той е далеч от опасността, там, отвъд границата, която дели войната от мира, живота от смъртта.

— Какво ще правите, когато войната свърши?

Ларсен прихна да се смее.

— Ще завърша книгата за Луис.

— Аз ще продължа да свиря. Където и да е. Както и да е. Аз съм пианист.

Тя обаче не каза какво смята да прави след войната — колкото и да се опитваше, не можеше да си представи.

— Жал ми е за баща ми. Аз бях в известен смисъл негов експеримент. Даде ми същата свобода както на братята ми, а майка ми все се вайкаше. Сега ще се прибера с празни ръце.

— Или с пушка. Много ще ти отива пушка в ръка, Тереса.

Обядваха в една младежка гостилница в Монпелие, където Тереса и Ларсен показаха студентските си карти. Шведът имаше температура и се потеше обилно. Излезе от тоалетната с бяло като платно лице, покрито със ситни капки пот. Не се притеснявайте. Случва ми се от време на време. Но веднага легна на задната седалка, като кашляше и хрочеше в голямата носна кърпа парченца от разрушените си дробове. Късно следобед бяха на около петнайсет километра от граничния пункт Ла Хонкера; спряха колата развълнувани — наближаваше решителният час.

— Е, хайде, ще опитаме. Ти, Ларсен, извади журналистическата карта. Готови ли сте? Карай ти, така по-малко ще привличаме вниманието.

Ларсен за последен път се изкашля, сетне решително хвана волана, обърна към тях бледото си печално лице и се усмихна:

— „Le jour de gloire est arrive.“^[64]

Драги Герхард, до мен достигат най-различни сведения за настоящия ви адрес в Барселона, даже някой ми каза, че още не сте се завърнали от чужбина. Навярно ще се изненадате, че в тези няколко седмици успях да замина и да се върна обратно, но при създалото се положение в страната вие сигурно ще разберете причината за това мое странно пътешествие. Утре заминавам на фронта в отрядите на ПОУМ, след като преминах кратко обучение, където, между другото, се научих и да стрелям. Не бях ходил войник, тъй като бройката на донаторниците бе попълнена, и все още съм смаян от своята способност да се приспособявам към обстоятелствата. Мога да стрелям. Понякога дори улучвам целта. Ръцете ми най-накрая ще послужат за нещо. Що се отнася до музиката, търпеливо преписах всичките си съчинения, за да взема копие със себе си на фронта и там да работя. Известни са ми трудностите, най-вече основната трудност — къде да свиря на пиано. По фронтовете няма рояли, така ми каза един командир, ако се съди по уверения му и категоричен тон, с който говореше какво има на фронта. Предполагам, че от време на време ще ме пускат в отпуска, и се надявам да ми пишете, където и да се намирате. Запознах се с Мило. Това бе едно от последните събития в парижкия ми живот. Прочетох във вестниците, че е обявена премиерата на неговия „Христофор Колумб“, по поемата на Клодел. Странно. Мило за мен отново е далечна и зле проявена снимка. Но стига отклонения. Бъдещият ми адрес е: Алберт Росел, Колона „Маурин“, Тиерес (Уеска); може да

оставите писмото и в клуба на ПОУМ на Рамблас де лос Естудиос, оттам ще ми го предадат.

[1] Творческо обединение на френски композитори, възникнало през 1935 г. и поставило си за цел да създава „жива музика“, пропита от хуманистични идеали, в противовес на музикалния конструктивизъм. — Б.пр. ↑

[2] Група, основана в Париж през 1918 г. и просъществувала до 30-те г., целяща да се откъсне от влиянието на Дебюси, Равел и Форе и да наложи нови принципи на композиране. Членовете ѝ са били Дюре, Онегер, Мило, Пуленк, Орик, Тайфер. — Б.пр. ↑

[3] Сати, Ерик (1866–1925) — френски композитор. — Б.пр. ↑

[4] Има се предвид балет пантомима на Мило на тема латиноамерикански песни и танци. — Б.пр. ↑

[5] Известна френска модна къща. — Б.пр. ↑

[6] Пайса-и-Жо, Жауме (1880–1969) — каталонски композитор и музикален критик, живял и работил в Барселона до 1937 г., след което емигрирал в Аржентина. — Б.пр. ↑

[7] „След Момпоу“ (фр.). — Б.пр. ↑

[8] Герхард-и-Отенвелдер, Роберт (1895–1970) — каталонски композитор, чието творчество е силно повлияно от сюрреализма. — Б.пр. ↑

[9] Винес, Рикардо (1885–1943) — испански пианист, концертирал в много страни, един от най-добрите интерпретатори на Албенис, Гранадос, Де Фая, Момпоу. — Б.пр. ↑

[10] Стар исторически квартал в Париж. — Б.пр. ↑

[11] Беден квартал в Барселона. — Б.пр. ↑

[12] Левия бряг (фр.) — става дума за левия бряг на Сена, район на парижката интелигенция и студентството. — Б.пр. ↑

[13] „Приятели на книгата“ (фр.). — Б.пр. ↑

[14] Периодично издание на ПОУМ. — Б.пр. ↑

[15] Издание на каталонската републиканска левица. — Б.пр. ↑

[16] Капсир, Мерседес (1900–1969) — известна испанска левица, дебютирала в Барселона и пяла по много световни сцени. — Б.пр. ↑

[17] „Зала «Гаво», сряда, трети юни 1936 г., Първи симфоничен концерт на «Млада Франция», посветен на творбите на Жермен

Тайфер...“ (фр.). — Б.пр. ↑

[18] „... и «Четиримата композитори» Ив Бодрие, Оливие Месиан, Даниел Льозюр, Андре Жоливе, с участието на Парижкия симфоничен оркестър под диригентството на Роже Дезормиер, на «Онд Мартено» и на пианиста Рикардо Винес“ (фр.). — Б.пр. ↑

[19] Провинциалист, селянин, дървенияк (катал.). — Б.пр. ↑

[20] Откъс от съветската „Песня о встречном“. — Б.пр. ↑

[21] Нашият уважаем президент (катал.). — Б.пр. ↑

[22] Конт, Огюст (1798–1857) — френски философ, основател на позитивизма. Неговият „Курс по позитивна философия“ се смята за капитално произведение на философията за XIX в. Счита се за основоположник на социологията. — Б.пр. ↑

[23] Флейка „Марсиан“ с винен сос (фр.). — Б.пр. ↑

[24] Бира с газирана вода (фр.). — Б.пр. ↑

[25] Свинщина (фр.). — Б.пр. ↑

[26] Блюдо със сирене (фр.). — Б.пр. ↑

[27] Сирене с ароматни треви (фр.). — Б.пр. ↑

[28] Известни литературни кафенета в Париж на булевард Сен Жермен, средища на сюрреалистите и после на екзистенциалистите. — Б.пр. ↑

[29] Геено, Жан (роден в 1890 г.) — френски писател, член на Френската академия, активен участник в демократичните движения през 30-те години, а по-късно в Съпротивата. — Б.пр. ↑

[30] Маурин, Хоакин (1896–1973) — испански политик анархист, по-късно — комунист. На 6.X.1934 г. подкрепил революционното въстание в Каталония, заради което бил хвърлен в затвора. Основател на левичарската партия Блок Обрер-и-Камперол (1930), която по-късно е преобразувана в ПОУМ. — Б.пр. ↑

[31] Мюнценберг, Вили (1889–1940) — немски политически деец и публицист, един от създателите на Комунистическия интернационал на младежта, секция на Коминтерна. — Б.пр. ↑

[32] Йос, Курт (1901–1979) — немски артист, балетмайстор, педагог, виден представител на експресионизма в танца. — Б.пр. ↑

[33] Турина, Хоакин (1882–1949) — испански композитор, пианист, диригент, теоретик и критик; музиката на Турина е ярко национална и се отличава с конструктивна стройност, остра ритмика и полиритмия. — Б.пр. ↑

[34] Черешова ракия. — Б.пр. ↑

[35] Кондотиер (ит.). — Б.пр. ↑

[36] ... много екзотични и чуждестранни произведения, които търговците бяха изложили на вълнолома и по покритите сергии на пристанището (фр.). — Превод Дора Попова, НК, 1982 г. — Б.р. ↑

[37] Произведение на Шатобриан, вдъхновено от старинната творба на испанския писател Хинес Перес де Ита (ок. 1544–1619) — „История за Мегрите и Абенсерахите“, в която се разказва за две съперничаещи си мавърски фамилии в Гранада. — Б.пр. ↑

[38] Айслер, Ханс (1898–1962) — немски композитор, обществен деец, участник в пролетарското музикално движение през 20-30-те години, създател на агитбригадата „Червен рупор“, автор на музиката към произведения на Брехт и Буш. Автор на националния химн на ГДР. — Б.пр. ↑

[39] Вейл, Курт (1900–1950) — немски композитор, автор на музиката към „Опера за три гроша“ от Бертолт Брехт. — Б.пр. ↑

[40] Десау, Паул (роден в 1894) — немски композитор, автор на политически песни за работнически хорове, опери. — Б.пр. ↑

[41] Зей, Жан (1904–1944) — френски политически деец, министър на образованието в правителството на Леон Блум; впоследствие активен участник в Съпротивата. — Б.пр. ↑

[42] „Критици и каталонци“ (катал.). — Б.пр. ↑

[43] Профашистки организации. — Б.пр. ↑

[44] В случае зяпач, зрител (фр.). — Б.пр. ↑

[45] Какво прави нейното момиче (катал.). — Б.пр. ↑

[46] Път, по който в средновековието вярващите се извършвали поклонничество до гроба на свети Яков в Сантяго де Компостела. — Б.пр. ↑

[47] Берг, Албен (1885–1935) — австрийски композитор, представител на „новата виенска школа“ и на експресионизма в музиката. — Б.пр. ↑

[48] Веберн, Антон (1883–1945) — австрийски композитор, педагог, представител на „новата виенска школа“. — Б.пр. ↑

[49] Една от най-популярните песни на Френската революция. — Б.пр. ↑

[50] Фашистка организация във Франция през 30-те години. — Б.пр. ↑

[51] Френска секция на Работническия Интернационал — така до 1969 г. се е наричала Френската социалистическа партия. — Б.пр. ↑

[52] Химн, наречен на името на Рафаел дел Риего-и-Нунес (1785–1823), испански генерал, водач на бунта на либералите през 1820 г. и убит по заповед на Фернандо VII; национален химн на Испанската република (1931–1939). — Б.пр. ↑

[53] Далу, Жюл (1838–1902) — френски скулптор, участник в Парижката комуна през 1871 г. — Б.пр. ↑

[54] Аракистайн, Луис (1886–1959) — испански политик и писател, виден деец на социалистическата партия. — Б.пр. ↑

[55] Фрауд, Алерто Хименес — известен испански педагог, литературовед, преводач. — Б.пр. ↑

[56] Въстание в Астурия, избухнало през октомври 1934 г. по призива на Испанската социалистическа работническа партия в отговор на влизането в правителството на профашистката партия СЕДА, начело с Хилем Роблес. — Б.пр. ↑

[57] Сотело, Хосе Калво (1893–1936) — испански политик, лидер на монархическата партия Испанско обновление. Убийството му през юли 1936 г. фактически слага началото на Гражданската война в Испания. — Б.пр. ↑

[58] Барио, Диего Мартинес (1883–1962) — испански политик, избран за председател на Испанския парламент на изборите през февруари 1936 г. — Б.пр. ↑

[59] Извън схватката (фр.). — Б.пр. ↑

[60] Група френски музиканти, обединили се в началото на 20-те години около Ерик Сати след разрива му с „Шесторката“; названието е от парижкото предградие Аркьой. — Б.пр. ↑

[61] Тук: по дух (лат.). — Б.пр. ↑

[62] Държавен преврат в Испания (фр.). — Б.пр. ↑

[63] Гара на границата между Франция и Испания, където става смяна на влаковете поради разлика в коловозите. — Б.пр. ↑

[64] Славният ден настъпи (фр.) — стих от „Марсилезата“. — Б.пр. ↑

Издание:

Автор: Мануел Васкес Монталбан

Заглавие: Самотата на мениджъра. Пианистът

Преводач: Катя Диманова; Христина Костова

Година на превод: 1992

Език, от който е преведено: Испански

Издание: Първо

Издател: ДФ „Народна култура“, София

Град на издателя: София

Година на издаване: 1992

Тип: Роман

Националност: Испанска

Печатница: ДФ Полиграфически комбинат, София

Излязла от печат: април 1992 г.

Редактор: Мариана Китипова

Технически редактор: Олга Стоянова

Рецензент: Красимир Дамянов, Мариана Китипова

Художник: Николай Пекарев

Коректор: Стефка Добрева

Адрес в Библиоман: <https://biblioman.chitanka.info/books/2506>

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.